R G B WH GR BL Grey Scale #13 C M Y K
DANES PICTA .COM
A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

MA

82

13

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

JAWNE

[redacted]

ASG wewn. 3377/78

Egz. nr 1

Operacja zaczepna armii

Podręcznik

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Działu Zbiorów Specjalnych
Nr ewid.

[redacted] 44226

WARSZAWA 1978

Colour Chart #13
Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black
Inches Centimetres
DANES PICTA .COM

MA

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

JAWNE

ASG wewn. 3377/78

[redacted]

Egz. nr 1

Operacja zaczepna armii

Podręcznik

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Działu Zbiorów Specjalnych
Nr [redacted]

[redacted] 44226

WARSZAWA 1978

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP
im.gen.broni Karola ŚWIERCZEWSKIEGO

KATEDRA SZTUKI OPERACYJNEJ [redacted] JAWNE

ASG wewn. 3377/78

PODSTAWA
Ustawa z dnia 22 stycznia 1999 roku
art. 86 ust. 2
(Dz.U. RP Nr 11 poz. 95)
podpis

[redacted] Egz.nr... 1

PRZEKLASYFIKOWANO
Protokół Nr 12657

BIBLIOTEKA SZKOLENIOWA DYW.
IM. GEN. BRONI K. ŚWIERCZEWSKIEGO
Nr ewid. 3378

PODRĘCZNIK

OPERACJA ZACZEPNA ARMII

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Działu Zbiorów Specjalnych
Nr ewid. [redacted] 44226

WARSZAWA 1978 r.

Podręcznik opracowali:

1. płk prof.dr Kazimierz NOŻKO - wszystkie rozdziały z wyjątkiem punktów: 2.7.3.; 2.7.4.
2. płk dr Wacław IZYDOREK - punkt 2.7.3.
3. mjr dypl. Józef SOKOŁOWSKI - punkt 2.7.4.

Podręcznik recenzowali:

1. gen.bryg. Zbigniew JUREWICZ
2. płk prof.dr hab. Julian KACZMAREK
3. płk doc. dr Longin MUCHA

Spis treści:

	Str.
Wstęp	7
Rozdział 1. Ogólne założenia operacji zaczepnej armii ...	13
1.1. Cel i zadania armii w operacji zaczepnej ..	13
1.2. Możliwości armii w prowadzeniu operacji zaczepnej	15
1.3. Sposoby prowadzenia operacji zaczepnej armii	18
1.4. Ugrupowanie operacyjne armii w operacji zaczepnej	22
Rozdział 2. Przygotowanie operacji zaczepnej armii	26
2.1. Warunki przygotowania operacji zaczepnej armii	26
2.2. Metoda pracy dowódcy i jego sztabu podczas wypracowywania decyzji o operacji zaczepnej	28
2.3. Problemy taktyczno-operacyjne rozpatrywane podczas wyjaśniania celu operacji, analizy zadania i oceny sytuacji	37
2.3.1. Wyjaśnienie celu operacji i analiza zadania	37
2.3.2. Ogólna kalkulacja czasu	40
2.3.3. Orientowanie operacyjne	41
2.3.4. Cel i czynniki składające się na ocenę sytuacji	42
2.3.5. Problemy taktyczno-operacyjne rozpatrywane podczas oceny nieprzyjaciela	44
2.3.6. Problemy taktyczno-operacyjne rozpatrywane podczas oceny wojsk własnych	49
2.3.7. Problemy taktyczno-operacyjne oceny terenu	53
2.3.8. Problemy oceny rejonu przyszłych działań w pasie armii z punktów widzenia ekonomicznego i politycznego	55
2.3.9. Problemy oceny sytuacji w eterze ...	57
2.3.10. Problemy taktyczno-operacyjne wynikające z oceny sytuacji skażeń i zakażeń	58
2.3.11. Ocena sytuacji hydrometeorologicznej	58

str.

2.3.12. Wnioski ogólne z wyjaśnienia celu operacji, analizy zadania i oceny sytuacji 59
2.4. Decyzja dowódcy armii o operacji i przekazanie jej wykonawcom 61
2.5. Organizacja współdziałania 66
2.6. Wybrane problemy organizacji operacyjnego zabezpieczenia działań wojsk w operacji zaczepnej armii 70
2.6.1. Ogólne założenia operacyjnego zabezpieczenia działań wojsk 70
2.6.2. Rozpoznanie w operacji zaczepnej armii 71
2.6.3. Obrona przed bronią masowego rażenia w operacji zaczepnej armii 78
2.6.4. Walka radioelektroniczna w operacji zaczepnej armii 95
2.6.5. Maskowanie operacyjne w operacji zaczepnej armii 100
Rozdział 3. Wybrane problemy określające specyfikę przygotowania i prowadzenia operacji zaczepnej .. 116
3.1. Właściwości operacji zaczepnej armii wynikające z prowadzenia jej na kierunku nadmorskim 116
3.2. Zwalczanie środków napadu jądrowego nieprzyjaciela w czasie rozwijania operacji zaczepnej 120
3.3. Właściwości okresu przejściowego: od warunków zagrożenia do warunków obustronnego użycia broni jądrowej 122
3.4. Udział armii w pierwszym uderzeniu jądrowym 126
Rozdział 4. Prowadzenie operacji zaczepnej armii 130
4.1. Wejście armii do bitwy po przegrupowaniu wojsk armii na dużą odległość 130
4.2. Rozwijanie operacji zaczepnej armii w pasie przesłaniania 138

str.

4.3. Bitwa spotkaniowa prowadzona przez armię w operacji zaczepnej 142
4.3.1. Właściwości bitwy spotkaniowej armii w operacji zaczepnej armii 142
4.3.2. Zadania i ugrupowanie armii w bitwie spotkaniowej 147
4.3.3. Manewr w bitwie spotkaniowej 151
4.3.4. Wypracowanie decyzji o bitwie spotkaniowej i przekazanie jej wykonawcom 153
4.3.5. Prowadzenie przez armię bitwy spotkaniowej 159
4.4. Przełamanie obrony nieprzyjaciela w operacji zaczepnej armii 163
4.5. Forsowanie przeszkód wodnych w operacji zaczepnej armii 170
4.6. Okrążenie i likwidacja okrążonego nieprzyjaciela w czasie rozwijania operacji zaczepnej 177
4.7. Rozbicie przeciwuderzających odwodów wojsk nieprzyjaciela w czasie rozwijania operacji zaczepnej 181
4.8. Właściwości prowadzenia operacji zaczepnej podczas opanowywania dużych miast 185

Rozdział 5. Właściwości prowadzenia operacji zaczepnej APanc 197
5.1. Cel i zadania APanc w operacji zaczepnej.. 197
5.2. Wskaźniki rozmachu operacji zaczepnej APanc 201
5.3. Właściwości ugrupowania operacyjnego APanc 204
5.4. Organizacja operacji zaczepnej APanc 207
5.5. Właściwości prowadzenia operacji zaczepnej APanc 211

Rozdział 6. Hipotetyczne kierunki zmian w prowadzeniu operacji zaczepnej 218

Zakończenie 232

Załączniki: nr 1 - Meldowanie przez szefa oddziału operacyjnego wniosków z oceny wojsk własnych - w j. rosyjskim 234
nr 2 - Układ decyzji dowódcy armii-w j.ros. 238

Wstęp

W strukturze organizacyjnej związków operacyjnych wojsk lądowych występują armie ogólnowojskowe i armie pancerne. Treść podręcznika dotyczy głównie problematyki związanej z przygotowaniem i prowadzeniem pierwszej operacji zaczepnej armii ogólnowojskowej.W jednym zaś z rozdziałów rozpatrzono właściwości operacji zaczepnej armii pancernej. Wiele jednak założeń operacji zaczepnej armii ogólnowojskowej - zwłaszcza o charakterze ogólnym i występujących w czasie przygotowania operacji - dotyczy również armii pancernej. Armia ogólnowojskowa przeznaczona jest do realizacji celów i wykonywania zadań operacyjnych w składzie wojsk frontu, a tylko niekiedy samodzielnie. Realizuje je przez prowadzenie operacji zaczepnej lub obronnej. Operacje zaczepne, które prowadzi się z chwilą wybuchu wojny oraz w pierwszych dniach działań wojennych, określa się jako pierwsze operacje zaczepne. W operacjach tych występuje wiele cech specyficznych wynikających z charakteru początkowego okresu wojny, właściwości, które występują w bitwie granicznej.

W każdej sytuacji pierwszą operację zaczepną armii ogólnowojskowej rozpatrujemy na ogólnym tle operacji frontowej[x/], prowadzonej w ramach sił zbrojnych państw Układu Warszawskiego, realizujących strategiczną operację na kontynentalnym teatrze działań wojennych[xx/].

Podczas rozpatrywania zasadniczych problemów związanych z przygotowaniem i prowadzeniem pierwszej operacji zaczepnej armii uwzględniono zarówno aktualną strukturę organizacyjną związków taktycznych i operacyjnych oraz ich wyposażenie i uzbrojenie, a także bliższą i dalszą perspektywę rozwoju. Ponadto wzięto pod uwagę takie czynniki, jak:

---

x/ Szczegółowe problemy operacji zaczepnej frontu ujęto w pracy zespołowej /w języku rosyjskim/ wydanej przez Sztab Generalny WP i Akademię Sztabu Generalnego WP: Operacja zaczepna frontu, Warszawa 1977 r. s. 5-58.

xx/ Wg: Materiały do szkolenia operacyjnego, referat n.t. Zasady i założenia strategii wojennej i sztuki operacyjnej, Sztab Generalny WP 1977 r.

- warunki i możliwości osiągania przez wojska armii pełnej gotowości bojowej oraz przegrupowania do rejonów wyjściowych;

- operacyjno-strategiczną sytuację na lądzie, w powietrzu i eterze, która może zaistnieć w warunkach bitwy granicznej;

- położenie wojsk armii w czasie ich wchodzenia do bitwy, przede wszystkim po przegrupowaniu na dużą odległość;

- skład i możliwości taktyczno-operacyjne wojsk armii, warunki współdziałania z sąsiednimi związkami operacyjnymi, w tym sojuszniczymi, lotnictwem i na kierunku nadmorskim - z siłami marynarki wojennej;

- możliwości tworzenia zgrupowań uderzeniowych o składzie koalicyjnym;

- skład, możliwości taktyczno-operacyjne i charakter działania nieprzyjaciela /w powietrzu, na lądzie i morzu oraz w eterze/;

- właściwości fizyczno-geograficzne, demograficzne i ekonomiczne kierunku operacyjnego, na którym mogą być użyte wojska armii;

- sytuację, która może powstać na obszarze kraju z chwilą rozpoczęcia działań wojennych.

W treści podręcznika dążono do jak najpełniejszego uwzględnienia wniosków i doświadczeń z wielu ćwiczeń prowadzonych przez ministra obrony narodowej, szefa Sztabu Generalnego WP, głównego inspektora szkolenia, dowódców okręgów wojskowych i ćwiczeń prowadzonych w ASG WP. Nie pominięto również doświadczeń historycznych, zwłaszcza Armii Radzieckiej i ludowego Wojska Polskiego oraz wniosków z konfliktów zbrojnych prowadzonych po drugiej wojnie światowej. Przy opracowaniu poszczególnych zagadnień kierowano się zadaniami wynikającymi z Dyrektywy ministra obrony narodowej do działalności Sił Zbrojnych PRL w latach 1976-80, przedstawiając sposoby i możliwości ich rozwiązywania zarówno w okresie przygotowania, jak i prowadzenia operacji zaczepnej armii.

W podręczniku szczególne miejsce zajmują założenia, o których w czasie omówienia ćwiczenia "Tarcza-76" minister obrony narodowej gen.armii Wojciech Jaruzelski powiedział

m.in.: "Przyjęliśmy jeden z wielu prawdopodobnych wariantów wejścia w wojnę i starcia w strefie granicznej. Charakteryzowały go obustronnie zdecydowane działania manewrowe... Rozegrany wariant rozpoczęcia konfliktu zbrojnego wyeksponował jako pierwsze, główne zadanie dowództw, sztabów i wojsk, wygranie z przeciwnikiem walki o inicjatywę, o swobodę użycia własnych sił. Wynik pierwszego starcia zależy od stanu, w jakim się w nie wejdzie"[x/]. Przyjęte bowiem założenie "wejścia w wojnę" determinuje sposoby planowania, przygotowania i prowadzenia przez armię pierwszej operacji zaczepnej, w której realizowany jest jeden z pośrednich celów operacji frontu.

Istotą bowiem przygotowanej i prowadzonej operacji zaczepnej armii, przewijającą się przez wszystkie rozdziały podręcznika, jest jej cel. Może on być osiągnięty tylko: wspólnym wysiłkiem wszystkich rodzajów sił zbrojnych, wojsk i służb przy wysokim stanie polityczno-moralnym, dyscyplinie oraz odpowiednim psychologicznym przygotowaniu wojsk; umiejętnym i skutecznym dowodzeniu oraz wykorzystaniu właściwości terenu; przy kunsztownym stosowaniu, w zależności od sytuacji na lądzie, w powietrzu i w eterze, a na kierunku nadmorskim - na morzu, różnorodnych, najbardziej wydajnych form i sposobów taktyczno-operacyjnego działania w celu uzyskania przewagi nad nieprzyjacielem, narzucenia mu swojej woli i sposobów wykonania postawionych zadań. W podręczniku szczególnie mocno wyeksponowano praktyczną stronę stosowania przez dowódcę armii i jego sztab podstawowych zasad współczesnej sztuki operacyjnej[xx/], podczas rozwiązywania problemów przygotowywania i prowadzenia operacji zaczepnej. Zwrócono również uwagę na wielką odpowiedzialność dowódcy i sztabu armii za wypracowywanie decyzji i przekazywanie jej we właściwym czasie wykonawcom oraz konsekwentne jej wykonywanie.

Dużo miejsca i uwagi poświęcono również twórczej działalności dowódcy i oficerów sztabu w zakresie organizacji

---

x/ Omówienie ćwiczenia "Tarcza-76", Warszawa 1976 r.

xx/ Podręcznik: Założenia i zasady współczesnej sztuki operacyjnej, wyd. ASG WP, 1977 r. s. 81-140.

współdziałania. Dążono przy tym do uzasadnienia tezy, że "współdziałanie należy do rzędu najwyższych umiejętności dowódczo-sztabowych"[x/] oraz, że "współdziałanie... służy kształceniu bogatej wyobraźni taktyczno-operacyjnej, stanowi podstawę przewidywania, rozwoju sytuacji, stwarza możliwość narzucenia przeciwnikowi swojej woli i sposobu działania".[xx/]

Szczególnie mocno eksponowano współdziałanie wojsk armii z lotnictwem, w tym i ze śmigłowcami szturmowymi, a na kierunku nadmorskim - z marynarką wojenną oraz działaniem sił i środków walki radioelektronicznej, akcentując równocześnie rolę współdziałania w układzie międzysojuszniczym.

Dużą rangę nadano zadaniom, które będą spełniać w czasie prowadzenia operacji zaczepnej desanty powietrzne i taktyczne, desanty śmigłowcowe oraz w ogóle wymiar powietrzny. Niektóre problemy przygotowania i prowadzenia działań zaczepnych w przyszłości /np. "operacja wszechogarniająca"/[xxx/] jedynie zasygnalizowano, dążąc do przedstawienia pewnych prawidłowości, inspirujących do własnych przemyśleń i badań, do samodzielnych i głębokich studiów nad tą wyjątkowo ważną problematyką.

W poszczególnych rozdziałach i podrozdziałach podręcznika szczególnie mocno eksponowano sytuacje i warunki, które wystąpią podczas przejścia od działań konwencjonalnych do działań przy obustronnym użyciu broni jądrowej w operacji zaczepnej armii, wykazując najbardziej racjonalne sposoby wykorzystania jej skutków. W tym celu szczególną rangę nadano udziałowi armii w przygotowaniu i wykonaniu pierwszego uderzenia jądrowego frontu. Zwrócono również dużą uwagę na organizację i zachowanie ciągłości obrony przed bronią masowego rażenia oraz odtwarzanie gotowości i zdolności bojowej wojsk po poniesieniu strat w wyniku uderzeń jądrowych. Szczególnie

---

x/ Omówienie ćwiczenia "Tarcza-76", Warszawa 1976 r.

xx/ Wg: Referatu szefa Sztabu Generalnego WP z okazji XXX-lecia ASG WP: gen.broni F.Siwicki, XXX lat Akademii Sztabu Generalnego WP, Myśl Wojskowa Nr 12 1977 r. s.9.

xxx/ Materiały do szkolenia operacyjnego,wyd.Sztab Generalny WP 1977 r. s.19

dużo miejsca poświęcono w podręczniku organizacji wejścia armii do bitwy z marszu po przegrupowaniu wojsk na dużą odległość, prowadzeniu bitwy spotkaniowej, przełamaniu obrony nieprzyjaciela, forsowaniu z marszu przeszkód wodnych, a także okrążeniu i likwidacji okrążonego przeciwnika.

Możliwości współczesnej broni i hipotetyczna wizja przyszłych operacji decydują o wciąż wzrastającej roli i znaczeniu manewru, w wyniku którego można i należy potęgować siłę uderzenia ogniowego i wojskami, zaskakiwać nieprzyjaciela i uzyskiwać nad nim przewagę w określonym miejscu i czasie. Stąd też w treści podręcznika eksponuje się przede wszystkim te działania, które odznaczają się wysoką aktywnością i zdecydowanym charakterem, ciągłą walką o inicjatywę i jej utrzymanie, dążeniem do narzucenia swojej woli nieprzyjacielowi[x/].

W każdej sytuacji, zwłaszcza podczas rozwijania operacji zaczepnej, akcentowane znaczenie walki radioelektronicznej oraz konieczność coraz większego zintegrowania jej z działaniami taktyczno-operacyjnymi w osiąganiu celu operacji.

Nie pominięto również tych sytuacji, w czasie rozwijania operacji zaczepnej, w których wyniknie konieczność przechodzenia częścią sił armii do obrony. Sądzimy bowiem, że we współczesnych warunkach, jak nigdy w dotychczasowej historii wojen, działania zaczepne i obronne będą ze sobą ściśle związane i dialektycznie uwarunkowane. Umiejętne i celowe stosowanie w operacji zaczepnej armii działań obronnych przez oddziały i związki taktyczne na jednym kierunku pozwoli uzyskać zdecydowaną przewagę nad nieprzyjacielem na innych kierunkach.

Uwzględniono również właściwości organizacji i prowadzenia operacji zaczepnej podczas opanowywania dużych miast oraz właściwości operacji zaczepnej na kierunku nadmorskim. Rozpatrzono zasadnicze sposoby zwalczania środków napadu ja-

---

x/ Szerokie omówienie tej problematyki ujęto: płk dr Cz.Moll, Rozwijanie działań zaczepnych po przegrupowaniu z głębi z uwzględnieniem warunków przejmowania inicjatywy operacyjnej, ASG WP 1977 r. /praca doktorska/.

drowego w czasie rozwijania operacji zaczepnej oraz charakterystyczne cechy okresu przejściowego: od warunków zagrożenia do obustronnego użycia broni jądrowej.
Ostatni z rozdziałów podręcznika poświęcono wybranym problemom przygotowania i prowadzenia operacji zaczepnej w przyszłości. Wskazano głównie na hipotetyczne kierunki zmian w ich prowadzeniu.

Według założeń autorów, podręcznik powinien spełniać rolę teoretycznego przewodnika w samodzielnym studiowaniu i praktycznym rozwiązywaniu problemów przygotowania i prowadzenia operacji zaczepnej armii oraz inspiratora do własnych przemyśleń, twórczych poszukiwań i refleksji.

p-8

Rozdział I.

1. OGÓLNE ZAŁOŻENIA OPERACJI ZACZEPNEJ ARMII.

1.1. Cel i zadania armii w operacji zaczepnej.

Rola i miejsce armii w ramach pierwszej operacji zaczepnej frontu[x/] uzależnione będą od celu i zadania, które on realizuje. Armia może być w składzie pierwszego rzutu operacyjnego frontu i rozwijać operację zaczepną na głównym lub innym kierunku w pasie operacji zaczepnej frontu. Może też tworzyć drugi rzut frontu. W toku operacji zaczepnej rola i miejsce armii w operacji frontowej mogą ulegać zmianom. Działając na samodzielnym kierunku armia może prowadzić operację zaczepną we współdziałaniu z sąsiednią armią, desantem operacyjnym lub tylko marynarką wojenną.

Rolę i miejsce armii określa dowódca frontu w swoim zamiarze. On bowiem określa cel i zadania armii oraz ustala jej skład i miejsce w operacji frontowej.

Ogólnym celem operacji zaczepnej armii może być rozgromienie /rozbicie/ - we współdziałaniu z sąsiednimi armiami i lotnictwem - głównego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela na całą głębokość operacyjnego ugrupowania grupy armii oraz opanowanie tych obiektów i rejonów, które pozbawią przeciwnika możliwości bazowania lotnictwa i wojsk rakietowych oraz naruszą operacyjną trwałość jego obrony, a także zapewnią dogodne warunki przejścia do kolejnej operacji armijnej.

Cel operacji armia osiąga stopniowo, zależnie od możliwości wojsk armii, to znaczy wg ustalonej kolejności i terminów rozbicia zgrupowań nieprzyjaciela oraz opanowania jego ważnych rejonów i obiektów na całą głębokość operacji. Stąd też z celu operacji wynikają konkretne zadania, które określ-

---

x/ Szerokie omówienie operacji zaczepnej frontu znajduje się w materiałach szkoleniowych wydanych przez Sztab Generalny i ASG WP w j.rosyjskim: Operacja zaczepna frontu, Sztab Generalny WP i ASG WP, 1977 r.

la się jako zadanie bliższe i zadanie dalsze. Niezależnie od wymienionych zadań armia otrzymuje zadanie udziału w pierwszym uderzeniu jądrowym, którego treścią może być zniszczenie środków napadu jądrowego nieprzyjaciela, systemu dowodzenia, zadanie maksymalnych strat jego związkom taktycznym i oddziałom, zwłaszcza pancernym, zniszczenie środków walki radioelektronicznej, środków OPL i elementów tyłowych.

Treścią zadania bliższego może być zniszczenie środków napadu jądrowego, rozgromienie - broniących się w pasie armii - wojsk korpusów pierwszego rzutu armii i bliższych odwodów operacyjnych oraz opanowanie ważnych rejonów i rubieży na głębokość operacyjnego ugrupowania armii polowej /AP/. Głębokość tego zadania może być bardzo różna. Przeciętnie wynosi ona 100-150 km.

Treścią zadania dalszego armii może być zniszczenie wykrytych w toku operacji środków napadu jądrowego nieprzyjaciela, ostateczne rozbicie jego zgrupowań obronnych i podchodzących odwodów operacyjnych /niekiedy strategicznych/, opanowanie ważnych rejonów i obiektów oraz rubieży określającej zwykle zadanie bliższe frontu. Głębokość zadania dalszego armii może wynosić ok. 150-200 km.

W warunkach szczególnych, jak np. likwidacja okrążonego zgrupowania nieprzyjaciela lub działania na kierunku operacyjnym o stosunkowo małej głębokości, armia może otrzymać zadania jednostopniowe.

Podczas rozwijania operacji zaczepnej na kierunku nadmorskim w treści zadań uwzględnia się, a niekiedy szczególnie mocno eksponuje, opanowanie wysp, półwyspów, stref cieśnin, portów i baz morskich, a także zorganizowanie obrony wybrzeża morskiego po jego opanowaniu.

Podobnie w terenie górzystym uwzględnia się zarówno specyfikę ugrupowania nieprzyjaciela, jak i terenu, zwłaszcza w odniesieniu do opanowania przełęczy, węzłów dróg, przejść górskich i innych obiektów nieprzyjaciela.

Armia stanowiąca drugi rzut frontu w wypadku wprowadzenia jej do bitwy również otrzymuje zadanie bliższe i dalsze, których treść w swojej istocie będzie podobna do treści zadań armii pierwszego rzutu.

Wprowadzenie armii drugiego rzutu frontu do bitwy może nastąpić w toku wykonywania zadania bliższego frontu lub bezpośrednio po jego wykonaniu. Niekiedy armia drugiego rzutu może być wprowadzona do bitwy przed wykonaniem zadania bliższego frontu.

Po osiągnięciu celu pierwszej operacji zaczepnej armia pierwszego rzutu frontu może otrzymać zadanie przejścia do kolejnej operacji - zwykle bez przerwy operacyjnej; niekiedy może otrzymać zadanie zabezpieczenia wejścia do bitwy drugiego rzutu frontu, a częścią sił przejścia do obrony, np. obrony wybrzeża morskiego, lub zlikwidowania okrążonego i pozostającego na tyłach zgrupowania wojsk nieprzyjaciela.

Polecenia:

1. Przedstawić istotę i treść:
   a/ ogólnego celu operacji zaczepnej armii;
   b/ zadania bliższego i dalszego armii.
2. Uzasadnić, od czego zależy głębokość i treść zadań armii w operacji zaczepnej.

1.2. Możliwości armii w prowadzeniu operacji zaczepnej.

Możliwości armii w prowadzeniu operacji zaczepnej uzależnia się od wielu czynników, głównie zaś od takich, jak: ilość sił i środków, które wchodzą w skład armii; taktyczno-operacyjnych możliwości nieprzyjaciela; warunków terenowych, ilości wykorzystania w pasie armii sił i środków frontu. Przy rozpatrywaniu możliwości armii uwzględnia się również szereg bardzo istotnych, chociaż trudno wymiernych, czynników. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć:

1 - stan moralno-polityczny, dyscyplinę i psychologiczne przygotowanie wojsk armii;

2 - wyszkolenie wojsk i przygotowanie dowództw i sztabów do planowania i kierowania wojskami, zwłaszcza w trudnych sytuacjach taktyczno-operacyjnych /np. gen. armii Sztemienko podczas podsumowania ćwiczenia "Sojuz-75" m.in. stwierdził, że "zwycięstwo zależy nie tylko od doskonale przygotowanych wojsk. Zależy ono przede wszystkim od dokładnej i wysoce zorganizowanej pracy sztabu"x/;

---

x/ Podsumowanie ćwiczenia "Sojuz-75" /w j.rosyjskim/, Sztab Generalny Wojska Polskiego - 1975 r.

- umiejętne i ciągłe współdziałanie w układzie międzysojuszniczym;

- tworzenie systemu rozpoznania oraz ciągłe jego prowadzenie, a także skuteczne zwalczanie rozpoznania nieprzyjaciela;

- racjonalne stosowanie zasad sztuki operacyjnej, szczególnie takich, jak: zaskoczenie, manewr, współdziałanie, ześrodkowanie sił i środków oraz wysiłków do rozstrzygania głównych, decydujących o powodzeniu, zadań, ciągłość działań i inne;

- taktyczno-operacyjne spożytkowanie konkretnych właściwości terenu;

- zachowanie ciągłości w tyłowym zabezpieczeniu nacierających wojsk;

- umiejętne, aktywne i ciągłe prowadzenie walki radioelektronicznej;

- wykazywanie iniojatywy w śmiałym i twórczym rozwiązywaniu stojących przed armią zadań, podejmowaniu uzasadnionego ryzyka taktyczno-operacyjnego, dążeniu do ciągłego narzucania swojej woli i sposobów działania nieprzyjacielowi.

Umiejętne kształtowanie i wykorzystanie wymienionych czynników może i powinno w poważny sposób spotęgować możliwości armii w zakresie wykorzystania posiadanych sił i środków do osiągnięcia celu operacji zaczepnej. Armia o zmiennym składzie organizacyjnym: 3-4 dywizje zmechanizowane i 1-2 dywizje pancerne, ABROT i inne jednostki armijnego podporządkowania może mieć: około 1220 - 1430 czołgów, 2318 - 2460 transporterów opancerzonych, w tym ponad 400 - 600 BWP, 810 - 882 luf artylerii do ognia pośredniego, 24 - 26 środków przenoszenia broni jądrowej, około 116 rakiet przeciwlotniczych i 288 dział przeciwlotniczych. Do operacji zaczepnej armia otrzymuje około 70-80 środków jądrowych o różnym wagomiarze, w tym 10-20 bomb jądrowych lotniczych /w sumie od 2 do 4 tys. kt/. Ponadto w pasie armii front może również wykonywać uderzenia jądrowe. Na przykład na korzyść armii będącej na głównym kierunku uderzenia: w pierwszym uderzeniu - 20-25 uderzeń i w toku operacji - 15-20 uderzeń. Niekiedy w pasie armii wykonają uderzenia jądrowe strategiczne siły.

W zależności od sytuacji armię wspiera określona ilość lotnictwa wydzielonego ze składu armii lotniczej.

Od składu i możliwości armii oraz od celu, który będzie realizować, zależy rozmach przestrzenno-czasowy operacji zaczepnej. Będą to wskaźniki dotyczące: głębokości operacji, szerokości pasa i odcinka przełamania, przeciętnego tempa natarcia, czasu trwania operacji.

Umiejętne więc wykorzystanie posiadanych sił oraz skuteczne stosowanie zabiegów wymienionych na wstępie umożliwia armii rozwijanie operacji zaczepnej na głębokość 250-350 km, w pasie 60-80 km, a niekiedy do 100 km i więcej. Szerokość pasa operacji zaczepnej armii powinna zapewniać możliwość jednoczesnego rozwinięcia w pierwszym rzucie 3-4 dywizji, przy zachowaniu swobody ich manewru i wymaganego rozśrodkowania wojsk /pas natarcia dla dywizji pierwszego rzutu armii wynosi około 15 niekiedy 20 km i więcej/. Odcinek przełamania lub suma wybranych odcinków w pasie armii może wynosić od 8 do 12 km, przyjmując, że dywizja może przełamywać obronę nieprzyjaciela na odcinku do 4 km/. Czas trwania operacji może być różny, jest on bowiem uzależniony przede wszystkim od głębokości operacji i tempa natarcia. Przeciętnie czas ten wynosi: na wykonanie zadania bliższego - 3-4 dni i wykonanie zadania dalszego - również 3-4, tj. czas trwania całej operacji 6-8 dni. Przeciętne tempo uzyskiwane przez wojska armii nie jest wielkością stałą i mogą w tym względzie wystąpić dość znaczne wahania.

Tempo natarcia zależeć będzie od szeregu czynników, a głównie od:

- siły i skuteczności ognia oraz możliwości wykorzystania jego skutków przez nacierające wojska;
- siły oporu i charakteru przeciwdziałania nieprzyjaciela;
- warunków terenowych, atmosferycznych i pory roku;
- ciągłości zabezpieczenia materiałowego, technicznego i medycznego;
- inżynieryjnego zabezpieczenia ruchu;

- ruchliwości wojsk własnych i bezpośrednich sąsiadów;
- fizycznej wydolności załóg wozów bojowych;
- zachowania ciągłości dowodzenia.

Wymienione czynniki mogą w rzeczywistości przybierać różne układy istotne dla końcowego rezultatu - uzyskiwanego tempa operacji[x/].

Ogólnie należy przewidywać uzyskanie w toku operacji zaczepnej armii, przeciętnego tempa około 40-60 km na dobę. Na kierunku nadmorskim lub w terenie górzystym tempo może wynosić od 15 do 30 km na dobę. Podczas przełamywania obrony nieprzyjaciela można uzyskać tempo od 20 do 30 km na dobę.

Polecenia:

1. Uzasadnić, od czego zależą możliwości armii w operacji zaczepnej.
2. Przedstawić wskaźniki rozmachu operacji zaczepnej armii i omówić czynniki determinujące przeciętne tempo natarcia w operacji zaczepnej.

1.3. Sposoby prowadzenia operacji zaczepnej armii.

Przez pojęcie "sposoby prowadzenia operacji zaczepnej" należy rozumieć określoną, uporządkowaną zgodnie z zamiarem, kolejność wykorzystania sił i środków armii dla rozgromienia głównych sił nieprzyjaciela na całą głębokość operacji i osiągnięcia jej celu. Celem każdego ze sposobów prowadzenia operacji jest takie wykorzystanie posiadanych sił i środków oraz warunków terenowych, które zapewnia uzyskanie przewagi nad nieprzyjacielem, narzucenie mu swojej woli i doprowadzenie do realizacji celu operacji kosztem najmniejszych strat własnych.

Dokonanie wyboru odpowiedniego sposobu prowadzenia operacji zaczepnej zależy od:

- zamiaru dowódcy frontu;
- celu i zadań armii realizowanych w ramach operacji zaczepnej frontu;

---

x/ Bardzo ciekawa praca o możliwościach i potrzebie uzyskiwania wysokiego tempa natarcia została zamieszczona w Przeglądzie Informacyjno-dokumentacyjnym Nr 4/5/ maj 1975 r. pt. "Drogi prowadzące do uzyskania wysokiego tempa natarcia"./s. 5-16/.

- składu, rozmieszczenia i charakteru działania nieprzyjaciela;

- składu i możliwości armii w zakresie prowadzenia operacji zaczepnej, a zwłaszcza ilości środków jądrowych przewidzianych do użycia w pasie armii;

- miejsca armii w ugrupowaniu operacyjnym frontu;

- sposobu realizacji celów operacji przez sąsiadów;

- fizyczno-geograficznych warunków TDW i charakteru kierunku operacyjnego.

W zależności od wymienionych czynników operacja zaczepna armii może być prowadzona następującymi sposobami:

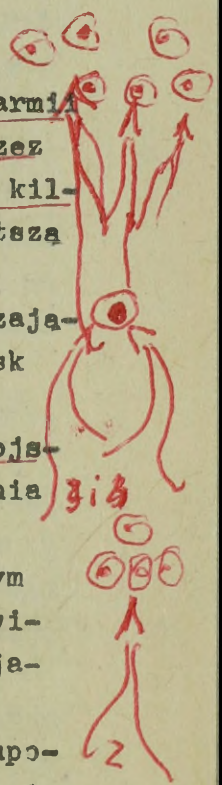

(1) - wykonanie zmasowanych uderzeń jądrowych środkami armii i wykorzystanie tych uderzeń oraz uderzeń wykonywanych przez front i strategiczne siły, do działania wojskami armii na kilku kierunkach /zazwyczaj na 2-3/, wyprowadzających najkrótszą drogą do osiągnięcia celu operacji;

(2) - uderzenie rozcinające na jednym kierunku wyprowadzającym główne zgrupowanie wojsk armii na skrzydła i tyły wojsk nieprzyjaciela;

(3) - wykonanie uderzeń jądrowych i wykonanie uderzeń wojskami na kierunkach zbieżnych w celu okrążenia i rozgromienia głównego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela;

(4) - wykonanie uderzenia na zbieżnych kierunkach /jednym lub dwóch/ wspólnie z sąsiednimi armiami, a następnie rozwinięcie uderzeń na tyły i skrzydła zgrupowań wojsk nieprzyjaciela;

(5) - wykonanie uderzenia /uderzeń/ w celu odcięcia zgrupowań wojsk nieprzyjaciela np. od morza lub przyparcie wspólnie z marynarką wojenną do morza, a następnie rozgromienie.

Przy stosowaniu broni jądrowej sposób jej użycia powinien stanowić podstawę zamiaru przy wyborze określonego sposobu rozgromienia nieprzyjaciela. W warunkach rozpoczęcia operacji bez użycia broni jądrowej zamiar jej zastosowania powinien wywierać zasadniczy wpływ na wybór kierunków uderzeń wojskami armii[x/].

---

x/ a/ Omówienie ćwiczenia "Lato-74", Warszawa 1974 r.
b/ Omówienie ćwiczenia "Tarcza-76", Warszawa 1976 r.
c/ płk dr Ernest Wiśniewski, Operacja zaczepna armii w początkowym okresie wojny, ASG WP 1971r./praca dokt./.

Przy określaniu /wyborze/ sposobu prowadzenia operacji zaczepnej szczególną rolę odgrywa właściwe określenie kierunku głównego uderzenia armii oraz umiejętny wybór ważnych obiektów w celu ich zniszczenia w pierwszej kolejności bronią jądrową i zapewnienie warunków skutecznego wykonania uderzenia głównym zgrupowaniem uderzeniowym armii. Przy działaniu bez użycia broni jądrowej przewiduje się możliwość jej użycia w dowolnym czasie. Określając kierunek głównego uderzenia należy jednocześnie właściwie ustalić pozostałe kierunki uderzeń wojsk armii, w celu jak najszybszego wyjścia na tyły i skrzydła ugrupowania nieprzyjaciela i zapewnienia dogodnych warunków działania wojsk na głównym kierunku uderzenia.
Podczas dokonywania wyboru kierunku głównego uderzenia armii należy kierować się nie tylko wyjściowym układem sił, lecz przede wszystkim układem, jaki przewiduje się uzyskać /jaki zaistnieje/ po wykonaniu uderzeń jądrowych lub uderzeń lotnictwa, artylerii i wojsk oraz sił i środków walki radioelektronicznej.

We współczesnych warunkach szczególnie wysoką rangę - przy wyborze kierunku głównego uderzenia - należy nadawać konkretnym warunkom terenowym przed i po wykorzystaniu broni jądrowej na określone zgrupowania wojsk nieprzyjaciela. Podczas wybierania kierunku głównego uderzenia należy wszechstronnie ocenić możliwości użycia i działania na tym kierunku różnych rodzajów wojsk, w tym i lotnictwa wsparcia.

Główne uderzenie armii powinno w zasadzie przebiegać przez rejony, w których nastąpiło zmasowanie uderzeń jądrowych i gdzie oczekuje się najsłabszego oporu nieprzyjaciela ze względu na poniesione straty przez najsilniejsze dotychczas zgrupowanie jego wojsk. Przy ocenie jednak możliwości rozwijania operacji zaczepnej należy prognozować skutki własnych uderzeń jądrowych, zwłaszcza w aspekcie ich wpływu na zdeformowanie terenu, wzniecenia pożarów, powstawanie zawałów, rozlewisk itp. Niekiedy skutki własnych uderzeń jądrowych uniemożliwią szybkie przesuwanie się głównego zgrupowania uderzeniowego wojsk armii na wybranym kierunku. Wówczas bardziej celowo jest kierunek głównego uderzenia wojsk armii

wyznaczać poza rejonem zmasowanego uderzenia bronia jądrowa, tam gdzie istnieją dogodniejsze warunki szybkiego wyjścia głównych sił armii na tyły i skrzydła ocalałych zgrupowań nieprzyjaciela[x/].

Kierunek głównego uderzenia armii w toku operacji może ulegać zmianie w stosunku do wyboru przed jej rozpoczęciem. Należy jednak liczyć się z tym, że każda zmiana kierunku głównego uderzenia przysporzy bardzo istotnych kłopotów i trudności w działaniu wojsk.

Uwzględniając jednak współczesne warunki, zwłaszcza zmiany sytuacji, niekiedy gwałtowne /w wyniku użycia broni jądrowej/, zmiana kierunku głównego uderzenia może okazać się koniecznością. Stąd też przeniesienie kierunku głównego uderzenia w toku operacji zaczepnej należy przyjmować jako dokonanie skutecznego manewru zmierzającego do osiągnięcia celu operacji w krótszym czasie i przy mniejszych stratach. W wielu sytuacjach zmiana kierunku głównego uderzenia armii w toku operacji zapewni uzyskanie zaskoczenia.

Przeniesienie kierunku głównego uderzenia armii należy ściśle uzależniać od możliwości uzyskania przewagi nad nieprzyjacielem oraz możliwości zapewnienia nacierającym wojskom skutecznego wsparcia ogniowego.

> Uzyskanie bowiem przewagi ogniowej, zarówno w warunkach działań konwencjonalnych, jak i jądrowych, posiada olbrzymie znaczenie. W rezultacie uzyskania przewagi ogniowej na wybranym kierunku zapewnia się wojskom większą swobodę manewru oraz zwiększa się możliwości narzucenia swojej woli nieprzyjacielowi.

---

x/ Podczas gry wojennej w 1975 r. na kursie Przeszkolenia Kierowniczej Kadry WP, szczebla operacyjnego w ASG WP po zbadaniu skutków uderzeń jądrowych wykonanych przez ćwiczącą armię, okazało się, że w ten obszar wojska armii mogłyby wejść dopiero po 3-5 dniach i tempo natarcia byłoby bardzo ograniczone /zawały, zatopienia, pożary/.

Ponadto w sposób istotny zwiększa się tempo działania wojsk, w wyniku którego uzyskuje się wyprzedzenie nieprzyjaciela w działaniu i przeciwdziałaniu, a zwłaszcza w zajęciu przewidzianych przez niego rubieży obronnych lub rubieży przeznaczonych do wykonania przeciwuderzeń; zapewnia się również warunki bicia nieprzyjaciela kolejno, częściami i uniemożliwia ześrodkowanie jego sił w celu przeciwdziałania.

Polecenia:

1. Wyjaśnić pojęcie: "sposoby prowadzenia operacji zaczepnej armii" i scharakteryzować je.
2. Omówić taktyczno-operacyjne wymagania związane z wyborem kierunku głównego uderzenia.

1.4. Ugrupowanie operacyjne armii w operacji zaczepnej

Aby osiągnąć cel operacji zaczepnej, dowódca armii tworzy ugrupowanie operacyjne wojsk armii[x/] zapewniające takie rozmieszczenie sił i środków, które zapewni realizację poszczególnych zadań wynikających w toku prowadzenia operacji zaczepnej.

Ugrupowanie operacyjne powinno zapewniać:

- prowadzenie operacji zaczepnej zarówno w warunkach użycia broni jądrowej, jak i w czasie działań konwencjonalnych;
- zdecydowaną przewagę nad nieprzyjacielem na wybranych kierunkach, zwłaszcza na kierunku głównego uderzenia i na odcinku /odcinkach/ przełamania;
- ciągłą gotowość wojsk do prowadzenia zdecydowanych działań zaczepnych, a jeżeli sytuacja będzie wymagać przejścia całością lub częścią sił do obrony - wykonania silnego początkowego uderzenia i jego potęgowania podczas rozwijania operacji;
- najbardziej skuteczne wykorzystanie taktyczno-ogniowych i bojowych możliwości poszczególnych rodzajów wojsk,

---

x/ Wpływ ugrupowania wojsk frontu na ugrupowanie operacyjne armii rozpatrzono w materiale szkoleniowym: Operacja zaczepna frontu /w j. rosyjskim/, Sztab Generalny WP i ASG WP, Warszawa 1977 r.

zwłaszcza jak najpełniejsze wykorzystanie skutków własnego ognia od zdecydowanego uderzenia;

- dogodne warunki do ścisłego i ciągłego współdziałania poszczególnych elementów ugrupowania operacyjnego i rodzajów wojsk w toku operacji;

- uzyskanie zaskoczenia i potęgowanie uderzenia na decydujących kierunkach;

- możliwości manewru;

- możliwość maskowania i pełnego wykorzystania dogodnych warunków terenu;

- możliwość szybkiego odtwarzania gotowości bojowej po wykonaniu przez nieprzyjaciela zmasowanych uderzeń BMR;

- ciągłość dowodzenia.

Ugrupowanie operacyjne wojsk armii powinno odpowiadać zamiarowi operacji i jest ono jednakowe zarówno dla działań z użyciem, jak i bez użycia broni jądrowej. W czasie operacji może następować zmiana ugrupowania operacyjnego, spowodowana zmianą sytuacji taktyczno-operacyjnej, a niekiedy zmianą warunków terenowych.

Ugrupowanie operacyjne armii składa się z:

1. - dywizji zmechanizowanych i pancernych pierwszego rzutu;

2. - dywizji pancernych i zmechanizowanych drugiego rzutu lub odwodu ogólnego;

3. - ugrupowania armijnej brygady rakiet operacyjno-taktycznych, dywizjonów rakiet taktycznych i artylerii;

4. - ugrupowania wojsk OPL armii;

5. - desantów taktycznych /jeżeli są przewidywane/;

6. - odwodów specjalnych: artyleryjskiego odwodu przeciwpancernego, inżynieryjnego, chemicznego, oddziału zaporowego i innych, w miarę potrzeb.

Pierwszy rzut armii składa się zwykle z 3-4 dywizji i przeznaczony jest do rozgromienia określonego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela /zwykle dywizji pierwszego rzutu kor-

pusów/ i zdecydowanego rozwinięcia natarcia w głąb ugrupowania i terytorium nieprzyjaciela.

Głębokość pierwszego rzutu wynosi od 40 do 50 km.

Drugi rzut może być w składzie 1-3 dywizji i przeznaczony jest, przede wszystkim, do rozwinięcia natarcia na głównym kierunku uderzenia lub do wykonania uderzenia na nowych kierunkach. Najczęściej dywizje drugiego rzutu wprowadza się do bitwy kolejno, w zależności od potrzeb sytuacji taktyczno-operacyjnej i konieczności potęgowania siły uderzenia. Drugi rzut rozmieszcza się w odległości 60-70 km od rubieży styczności wojsk pierwszego rzutu z nieprzyjacielem.

Odwód ogólny może być tworzony w wielkości od kilku pułków do dywizji i tworzy się go z reguły wówczas, gdy nie ma drugiego rzutu. Odwód ten jest przeznaczony do: zamiany lub uzupełniania jednostek pierwszego rzutu, które poniosły duże straty, umocnienia zdobytych rejonów /rubieży/, zwalczania desantów powietrznych nieprzyjaciela i wykonywania innych, wynikłych w toku operacji zadań.

Ugrupowanie wojsk rakietowych obejmuje ABROT, która przeznaczona jest do niszczenia środków jądrowych, SD, środków radioelektronicznych, głównych zgrupowań wojsk i obiektów tyłowych nieprzyjaciela. ABROT rozmieszcza się w odległości około 40-50 km od rubieży styczności wojsk pierwszego rzutu z nieprzyjacielem.

Ugrupowanie wojsk OPL armii tworzy się z jednostek rakiet przeciwlotniczych, artylerii przeciwlotniczej i środków radioelektronicznych OPL. Jego zadaniem jest osłanianie od uderzeń z powietrza głównego zgrupowania uderzeniowego armii SD i obiektów tyłowych.

W armii może być zorganizowany artyleryjski odwód przeciwpancerny. Najczęściej, oprócz AOPpanc, tworzy się odwód przeciwpancerny ze śmigłowców szturmowych. Równocześnie tworzy się zwykle 1-2 oddziały zaporowe. Odwody specjalne rozmieszcza się w rejonie wyjściowym i przesuwa się w toku operacji między pierwszym, a drugim rzutem armii.

Ogólna głębokość ugrupowania operacyjnego armii może sięgać od 120 do 180 km.

Podczas przegrupowywania wojsk armii na dużą odległość i zajmowania rejonów wyjściowych lub wchodzenia do bitwy wprost z marszu, tworzenie ugrupowania operacyjnego armii i rozmieszczenie wojsk będzie odbiegało od norm podanych wyżej. Na przykład: pierwszy rzut może wchodzić do bitwy, a drugorzutowe dywizje i niektóre odwody mogą być w marszu oddalone o setki km od walczących wojsk.

Niekiedy armia jako pierwszy rzut frontu może być przeznaczona do operacyjnej osłony granicy państwowej i ubezpieczenia /zapewnienia warunków/ rozwinięcia głównych sił frontu do pierwszej operacji zaczepnej.

> Operacyjna osłona granicy państwowej obejmuje system uzgodnionych co do celu, miejsca i czasu przedsięwzięć organizacyjnych i działań wojsk, które uniemożliwią przeciwnikowi wykonanie uderzenia przez zaskoczenie.

Skład sił i środków wyznaczony do operacyjnej osłony granicy państwowej może być różny; oprócz sił stałej osłony granicy państwowej wojska armii zajmują również rejon wyjściowy, który przygotowuje się zarówno pod względem obronnym, jak i w celu zapewnienia dogodnych warunków do rozpoczęcia operacji zaczepnej. Tworzy się wówczas /w zależności od przebiegu granicy/ pas przesłaniania, do którego wysyła się OW, zwykle w sile wzmocnionego pułku z każdej dywizji pierwszego rzutu /mogą być wydzielone siły całej dywizji/, przygotowuje się SO artylerii i pozycje startowe dla dywizjonów rakiet taktycznych.

Głębokość pasa przesłaniania wynosi 20-40 km, licząc od granicy do przedniego skraju pierwszego pasa obrony.

Wobec tego armia zarówno w rejonie wyjściowym, jak i podczas operacyjnej osłony granicy państwowej przygotowuje się do ewentualnego odparcia uderzenia nieprzyjaciela obronnie i zaczepnie. Przyjmując ugrupowanie zaczepne poszczególne dywizje w swoich rejonach w zasadzie rozmieszczają się w kolumnach pułkowych wzdłuż dróg, które zapewnią szybkie przejście do zdecydowanego uderzenia. W rejonie wyjściowym szczególnie roz-

budowuje się rejony pozorne: rozmieszczenia ZT, ABROT, drt, SD i inne.

Polecenia:

1. Omówić podstawowe kryteria taktyczno-operacyjne tworzenia ugrupowania operacyjnego armii do operacji zaczepnej.
2. Scharakteryzować skład elementów ugrupowania operacyjnego armii w operacji zaczepnej.
3. Wyjaśnić, co należy rozumieć przez pojęcie "operacyjna osłona granicy państwowej".

Rozdział 2. PRZYGOTOWANIE OPERACJI ZACZEPNEJ ARMII

2.1. Warunki przygotowania operacji zaczepnej armii.

Przygotowanie operacji obejmuje system przedsięwzięć organizacyjnych i wykonawczych realizowanych przez dowódców, oficerów sztabu, szefów rodzajów wojsk i służb, organy partyjno-polityczne oraz wojska i jednostki tyłowe. Przewiduje się równocześnie wszechstronne zabezpieczenie działań. Szczególne miejsce zajmują przedsięwzięcia organizacyjne związane z przygotowaniem operacji.

Bezpośrednie przygotowanie operacji rozpoczyna się w momencie otrzymania dyrektywy lub rozkazu operacyjnego:

- w okresie pokoju - ze Sztabu Generalnego;
- w okresie wojny - od dowódcy frontu.

Przygotowanie operacji obejmuje:

1 - wypracowanie i powzięcie decyzji;

2 - opracowanie planu operacji;

3 - przygotowanie sił i środków do wzięcia udziału w pierwszym uderzeniu jądrowym;

4 - przedsięwzięcia związane z utrzymaniem wysokiej gotowości bojowej wojsk, zapewniającej bezzwłoczne przystąpienie do przegrupowania w rejony wyjściowe i rozpoczęcia operacji zaczepnej;

5 - przekazanie zadań wykonawcom i organizację współdziałania;

6 - organizację operacyjnej osłony granicy państwowej /nie zawsze/;

7 - przygotowanie rejonu wyjściowego do operacji zaczepnej i uzgodnienie, zwykle z wojskami sojuszniczymi, sposobu jego

zajęcia lub zabezpieczenia wejścia do bitwy z marszu;

8 - organizację operacyjnego zabezpieczenia działań wojsk.

W celu zorganizowanego i terminowego wykonania przedsięwzięć związanych z przygotowaniem operacji w sztabie armii opracowuje się zwykle kalendarzowy plan przygotowania operacji zaczepnej. W planie tym precyzuje się główne przedsięwzięcia związane z przygotowaniem operacji, określa się terminy ich wykonania, wyznacza odpowiedzialnych wykonawców, sposoby i czas prowadzenia kontroli.

Specyfika warunków przygotowania operacji zaczepnej w okresie pokoju polega na tym, że zadanie /dyrektywę/ otrzymuje dowódca OW, z którego wydziela się dana armia; do planowania zaś operacji powołuje się wąski zespół oficerów sztabu okręgu. Planowanie odbywa się w Sztabie Generalnym. Odpowiednie wyciągi z planu przyszłej operacji /od momentu zarządzenia alarmu bojowego poprzez przegrupowanie i zajęcie rejonów wyjściowych/ rozsyła się do związków taktycznych i samodzielnych oddziałów, w których przechowuje się je w specjalnych pakietach, otwieranych dopiero po otrzymaniu zdublowanych sygnałów ze Sztabu Generalnego i OW. Plany te są ściśle zsynchronizowane z planami osiągania stanu pełnej gotowości bojowej wojsk.

W warunkach zaostrzenia się sytuacji międzynarodowej lub nagłego wybuchu wojny, cel i zadanie przyszłej operacji armii mogą być bardziej skonkretyzowane, a nawet należy się liczyć z możliwością ich zmiany. Zmiana może nastąpić również w okresie przegrupowywania wojsk do rejonów wyjściowych lub w czasie ich zajmowania.

Wnikliwa, wyjątkowo precyzyjna i systematyczna praca dowódcy armii /OW czasu "P"/, oficerów sztabu oraz szefów rodzajów wojsk i służb w okresie pokoju nad przygotowaniem przyszłej operacji, jest koniecznością bezwzględną, od niej bowiem m.in. zależeć będzie zrealizowanie generalnej koncepcji przejęcia inicjatywy operacyjnej lub strategicznej już na początku wojny.

Równocześnie należy być przygotowanym do wyjątkowo szybkiego wniesienia korekt i zmian do istniejących planów lub wypracowania odpowiedniej decyzji i przygotowania nowej operacji, jeżeli cel i zadania ulegną zmianie.

W każdej jednak sytuacji konieczne będzie natychmiastowe przystąpienie do wprowadzenia zmian w uprzednio opracowanym lub już realizowanym planie. W warunkach współczesnych nie należy liczyć na możliwość zorganizowania operacji w okresie bezwzględnej stabilizacji sytuacji taktyczno-operacyjnej i strategicznej; na istnienie okresu przygotowawczego podobnego do tego, który miał miejsce w okresie II wojny światowej. W każdej sytuacji przedsięwzięcia związane z przygotowaniem pierwszej operacji powinny być bardzo mądrze i w sposób celowy maskowane.

Czynnik czasu[x/], szybkość działania, walka o przejęcie inicjatywy, operatywność w dowodzeniu oraz wysoki kunszt realizacji przedsięwzięć maskowania wywierają decydujący wpływ na racjonalne przygotowanie i skuteczne prowadzenie pierwszej operacji zaczepnej armii.

Polecenia:

1. Omówić specyfikę warunków przygotowania operacji zaczepnej armii.
2. Przedstawić elementy /komponenty/, które składają się na przygotowanie pierwszej operacji zaczepnej armii.

2.2. Metoda pracy dowódcy armii i jego sztabu podczas wypracowywania decyzji o operacji zaczepnej.

Wypracowanie i powzięcie decyzji jest wyjątkowo odpowiedzialnym i twórczym etapem pracy dowódcy armii, oficerów sztabu

---

x/ Bardzo ciekawie na temat czynnika czasu pisze: Liddel Hart, Wtoraja mirowaja wojna, Moskwa 1977 r.: "Na każdym etapie kampanii /chodzi o 1940 r./ decydującą rolę odgrywał czynnik czasu. Przeciwuderzenia armii francuskiej raz za razem były zrywane i nie miały żadnego powodzenia, ze względu na to, że francuskie ND działało stanowczo zbyt wolno, tak jak w tym czasie wojska niemieckie przesuwały się szybciej niż było to planowane" - str. 81.

oraz szefów rodzajów wojsk i służb. Działalności bowiem dowódcy i oficera sztabu w zakresie wypracowania decyzji zarówno w okresie przygotowania operacji, jak i w toku jej rozwijania nie można porównać z żadną inną, nawet najbardziej odpowiedzialną, działalnością intelektualną człowieka. W decyzji bowiem dowódcy zamyka się cała idea i sztuka kierowania skutecznym działaniem różnych rodzajów wojsk, sił i środków zmierzających do osiągnięcia celu operacji przy jak najmniejszych stratach własnych. Każdy błąd w decyzji powiększa niepowetowane straty nie tylko własnego związku i daje szansę wygrania przeciwnikowi, lecz uniemożliwia również realizację celów wojskom współdziałającym. Ceną, jaką płaci się za niewłaściwe decyzje dowódcy lub błędne przedstawienie danych przez oficerów sztabu jest, w każdej sytuacji, przelana krew podwładnych oraz straty poniesione przez sąsiadów.

Dlatego też akt wypracowania decyzji przez dowódcę, w której przecież nie mniej ważne zadania spełniają oficerowie sztabu i szefowie rodzajów wojsk i służb, przygotowujący odpowiednie dane i kalkulacje, wymaga ogromnego napięcia psychicznego, silnej woli, rozległej i gruntownej wiedzy taktyczno-operacyjnej[x/] oraz obiektywnego rozpatrzenia różnorodnych, najczęściej przeciwstawnych czynników związanych z istniejącą i przewidywaną sytuacją taktyczno-operacyjną na lądzie w powietrzu i w eterze.

Oczywiście wszystkie te czynniki dowódca musi rozpatrywać na tle konkretnych warunków terenowych, uwzględniając, a przede wszystkim umiejętnie wykorzystując, ich taktyczno-operacyjne właściwości pozwalające skutecznie działać lub przeciwdziałać działaniom przeciwnika. W każdej bowiem sytuacji nieprzy-

---

x/ "W żadnej chyba dziedzinie nauki powierzchowny dyletantyzm nie dał się tak dotkliwie we znaki, jak w dziedzinie sztuki wojennej" - wg F. Mehring, Pisma wojskowe, Warszawa, 1960 r. s. 88.

jaciel siłą i podstępem, ogniem i uderzeniem będzie ograniczał swobodę działania, dążąc do zrealizowania własnej decyzji i osiągnięcia własnych celów walki lub bitwy. W związku z tym każdy dowódca i oficer sztabu, zwłaszcza szczebla operacyjnego, oprócz doskonałego przygotowania ogólnego i fachowego, powinien mieć szczególnie rozwiniętą wyobraźnię taktyczno-operacyjną i umieć przewidzieć rozwój sytuacji oraz podjąć uzasadnione ryzyko[x/]. Dowódca podejmuje decyzję osobiście, lecz wypracowuje ją przy maksymalnym wykorzystaniu wiedzy, umiejętności i twórczej pracy oficerów sztabu, szefów rodzajów wojsk i służb, często w sytuacjach wyjątkowo trudnych, wymagających nie tylko opanowania i wielkiego rozsądku lecz także wyjątkowego zdecydowania i stanowczości oraz wytrwałości, a równocześnie taktu i wysokiej kultury. Współczesna walka, bitwa i operacja wymaga od dowódcy i oficera sztabu wyjątkowej koncentracji psychicznej, konsekwencji w działaniu, ciągłego przejawiania inicjatywy oraz brania na siebie odpowiedzialności za powzięte działania. Należy przy tym pamiętać, iż każda decyzja oficera - dowódcy i pracownika sztabu, podejmowana na polu walki i bitwy, musi zapewniać optymalne wykorzystanie możliwości różnych rodzajów wojsk i służb, aby można było osiągnąć konkretny cel taktyczny lub operacyjny, przy równoczesnym i ciągłym obniżaniu lub ograniczaniu możliwości nieprzyjaciela.

Wypracowana przez dowódcę decyzja, będąca odzwierciedleniem m.in. siły jego wyobraźni taktyczno-operacyjnej, niekiedy nawet intuicji[xx/] oraz wyobrażeń kolektywu sztabu, z którym ją wypracowywał, aby zo-

---

x/ a/ P.G.Moore, Ryzyko w podejmowaniu decyzji, Warszawa, 1975r.
b/ K.Nożko, Założenia i zasady współczesnej sztuki operacyjnej, podręcznik ASG WP, 1977 r., s.61-78.
c/ W.W.Drużynin, D.S.Kontorow, O teorii riska i jeje primienienii pri prinjatii reszenija, Wojennaja Myśl Nr 6 z 1977r. s.36-47.

xx/ Przyjmujemy, że intuicja dowódcy /oficera sztabu/ jest efektem nagromadzonych doświadczeń przeszłych i osadzona w rzeczywistych przeżyciach człowieka, nie jest więc żadnym objawieniem tego co prawdziwe. Dzięki intuicji, będącej zintelektualizowanym i wysublimowanym instynktem można uzyskiwać bezpośrednią wiedzę o prawdziwej rzeczywistości. Im wiedza głębsza, a doświadczenie większe, tym intuicja bardziej niezawodna.

stała właściwie zrealizowana, musi opanować wyobraźnię podwładnych i wszystkich tych, którzy będą wykonywać wolę dowódcy armii.

Dlatego też po powzięciu decyzji rozpoczyna się bardzo intensywna i napięta w czasie praca sztabu, obejmująca planowanie operacji, przekazanie zadań wykonawcom, organizację współdziałania i operacyjnego zabezpieczenia działań oraz kontrolę polegającą na pomocy dowódcom i sztabom podwładnym.
Mimo wytężonej pracy dowódcy i sztabu, polegającej na przetworzeniu powziętej decyzji w skuteczne działanie, nie zaniedbuje się ciągłego zbierania informacji niezbędnych do konfrontacji powziętej decyzji z aktualną i przewidywaną sytuacją taktyczno-operacyjną. Z chwilą rozpoczęcia operacji trzeba nieustannie śledzić rozwój sytuacji, oceniać i przewidywać realnie możliwości nieprzyjaciela i własne, studiować warunki terenowe, które mogą ulegać zmianom pod wpływem użytych środków ogniowych; w sposób konsekwentny i rozumny wcielać w życie zasady sztuki operacyjnej w warunkach ciągle, najczęściej gwałtownie, zmieniającej się sytuacji.
We współczesnych warunkach należy równocześnie nieustannie czuwać nad zapewnieniem wysokiego stanu polityczno-moralnego wojsk własnych i obniżaniem morale przeciwnika.

Przyjęcie decyzji i we właściwym czasie[x/] przekazanie jej wykonawcom, w poważnym stopniu zależy od przyjętej metody pracy dowódcy, jego sztabu, szefów rodzajów wojsk i służb.

Opracowanie i zaproponowanie jednolitej, wszechobowiązującej metody wypracowania decyzji operacyjnej i planowania operacji jest trudne i niecelowe. Każdy dowódca i sztab wypracowują swoiste, im najbardziej odpowiadające, metody pracy. Ogromny wpływ w tym zakresie wywierają cechy osobowe dowódcy i szefa sztabu.

---

x/ "Najważniejsze znaczenie na wojnie ma czynnik czasu. Nigdzie nie odnosi się do czasu z tak wielkim pietyzmem, jak w okopach i na stanowiskach dowodzenia. Czas ocenia się tu z filozoficzną głębią". wg: S.M. Sztemienko, Gienieralnyj sztab w gody wojny, kniga II, Moskwa 1973 r., s. 464

Niemniej jednak, obowiązują pewne ogólnie przyjęte kryteria skutecznej i operatywnej pracy dowódcy i jego sztabu. Ponadto na przyjęcie określonej metody pracy w zakresie wypracowania decyzji poważny wpływ wywrą takie czynniki, jak[x/]:

1 - stopień odmienności nowego zadania w stosunku do zadania, wg którego powzięto decyzję i opracowano plan operacji;

2 - aktualne działanie /oddziaływanie/ i położenie wojsk nieprzyjaciela, sąsiadów i wojsk armii w chwili otrzymania nowego zadania;

3 - warunki i czas, jakim dysponuje dowódca i sztab na wypracowanie decyzji i przekazanie jej wykonawcom oraz czas rozpoczęcia operacji.

W celu usprawnienia pracy, zwłaszcza w warunkach polowych w wielu doświadczonych sztabach armii organizuje się centrum ze składu dowództwa armii; z oficerów sztabu, zwłaszcza oddziału operacyjnego, organizuje się zespoły: planowania, oficerów kierunkowych i informowania.

Najczęściej po otrzymaniu nowego zadania dowódca armii wspólnie z szefem sztabu i swoimi zastępcami, a niekiedy z szefem oddziału operacyjnego i szefem WRiA, studiują otrzymane zadania. Otrzymane zadanie wrysowuje się równolegle na dwie mapy. Podczas studiowania dyrektywy dowódca armii określa treść i czas wykonania postawionych armii zadań, a także ustala treść i zakres danych, które będą potrzebne do powzięcia decyzji, a które powinien przygotować sztab i szefowie rodzajów wojsk i służb. Ważnym elementem będzie właściwie dokonana kalkulacja czasu przeznaczonego przede wszystkim na wypracowanie decyzji i przekazanie zadań wykonawcom oraz cały proces przygotowania operacji, aż do momentu jej rozpoczęcia.

Szef sztabu może w tym czasie na podstawie drugiej mapy przeprowadzić operacyjne orientowanie, w którym uczestniczą

---

x/ O metodologii opracowania decyzji: a/ D.A. Iwanow, W.P.Sawieljew, P.W. Szemański, Zasady dowodzenia wojskami, Warszawa 1973 r.; b/ W. Drużynin, D. Kontorow, Idea algorytm, decyzja, Warszawa 1975 r. ss. 27-60, 62-72, 84-90; c/ Z.Gołąb i St. Kołcz, Współczesne dowodzenie wojskami, Warszawa 1974 r. ss. 109-198.

szefowie oddziałów i szefowie rodzajów wojsk. Czas przeznaczony na operacyjne orientowanie powinien być nie dłuższy niż 15-25 minut.

Szefowie oddziałów i szefowie rodzajów wojsk, po zapoznaniu się z zadaniem, organizują pracę swoich podwładnych w zakresie przygotowania niezbędnych naliczeń i kalkulacji potrzebnych dowódcy w czasie podejmowania decyzji. Oficerowie kierunkowi mogą przygotowywać zarządzenia wstępne, jeżeli takowe są niezbędne, aby zapewnić równoległość pracy na szczeblach wykonawczych /ZT/.

Dowódca armii z poprzednim zespołem, lub dokooptowanymi nowymi oficerami, dokonuje oceny sytuacji i może sformułować zamiar operacji i ogólne zadania dla wojsk. Praktyka wykazuje, że przy operatywnej pracy, po upływie 1,5-2 godzin, dowódca może ogłosić swój zamiar i określić zadanie dla wojsk, a oficerowie kierunkowi w następnej godzinie /jeżeli już przekazali zarządzenia wstępne/ mogą przekazać zadania wojskom.

Po upływie następnych 2 do 3,5 godziny dowódca armii może w pełni zakończyć ocenę sytuacji i sprecyzować decyzję, którą w następnej godzinie może ogłosić.
W przeciągu 4-6 godzin od otrzymania nowego zadania sprawnie działające dowództwa i sztab mogą zakończyć proces wypracowywania decyzji i postawić wojskom zadania bojowe, a następnie przystąpić do organizowania współdziałania i operacyjnego zabezpieczenia działań. Jeżeli czas pozwala i zaistnieje konieczność, dowódca armii może przeprowadzić rekonesans w terenie. Oczywiście w zależności od warunków i rozwoju sytuacji taktyczno-operacyjnej mogą być skutecznie realizowane inne, bardziej wydajne, metody pracy dowódcy i sztabu armii. Planowanie operacji rozpoczyna się po opracowaniu decyzji dowódcy armii.

W procesie wypracowania i powzięcia decyzji przez dowódcę armii oraz przekazania jej we właściwym czasie wykonawcom, ogromną rolę odgrywa żmudna i jednocześnie twórcza praca sztabu. W sztabie armii następuje ciągłe gromadzenie informacji o nieprzyjacielu i wojskach własnych: zdobywa się brakujące dane, dokonuje oceny terenu, ustala się jego wpływ na

działanie nieprzyjaciela i wojska armii; prowadzi się niezbędne kalkulacje i naliczenia; śledzi się ciągłość tyłowego zabezpieczenia operacji; przedstawia się wnioski pozwalające na podjęcie przez dowódcę nowej decyzji lub wniesienie korekt do powziętej uprzednio. Podczas wypracowywania decyzji racjonalna współpraca dowódcy armii ze sztabem jest nieodzowna; musi być także zachowana ciągłość współpracy. Niezależnie zresztą od metody pracy dowódcy, która może być bardzo różna - uwarunkowana głównie cechami osobowymi dowódcy, czasem i warunkami, w których podejmuje się decyzję - współpraca: dowódca-sztab powinna przebiegać w sposób bardzo elastyczny, w atmosferze wzajemnego zaufania i zrozumienia. Przy tym wymagana jest wręcz doskonała organizacja pracy, aby w procesie wypracowania decyzji jak najmniej czasu poświęcać działalności sztabowej, a jak najwięcej przeznaczać go wykonawcom - bezpośrednim realizatorom woli dowódcy.

> Rola sztabu w procesie wypracowywania decyzji jest bardzo ważna dlatego, że dowódca, aby mieć jasność i precyzję spojrzenia, aby móc koncentrować się na problemach głównych, nie może być obciążany szczegółami, sprawami nie mającymi wpływu na osiągnięcie głównego celu prowadzonej bitwy lub operacji.

Szczegóły i drobiazgi nie tylko obciążają umysł dowódcy armii, lecz niejednokrotnie zmuszają go do myślenia kategoriami taktycznymi, wnikania w te zagadnienia, które powinien rozwiązywać dowódca lub szef podwładny, a to już krok w kierunku krępowania inicjatywy i ograniczenia pomysłowości podwładnych - to stopniowe przechodzenie na dowodzenie taktyczne, co w rezultacie prowadzi do działania pod presją nieprzyjaciela, a nie narzucania swojej woli przeciwnikowi.

Wypracowanie decyzji na szczeblu operacyjnym jest aktem wymagającym wielkiego rozumu, talentu, w pewnym sensie intuicji i silnej woli dowódcy, jest produktem głębokich analiz, ocen i syntez operacyjnych związanych z twórczą wyobraźnią

taktyczno-operacyjną i koniecznością ciągłego przewidywania rozwoju sytuacji oraz możliwości działania i przeciwdziałania nieprzyjaciela, to wreszcie działanie wymagające śmiałego podejmowania uzasadnionego ryzyka i brania za nie pełnej odpowiedzialności.

Powzięcie decyzji przez dowódcę armii - to nie tylko analiza zadania i ocena położenia, ale również głębokie wnikanie w sytuację polityczną, ekonomiczną i wyjątkowo złożone procesy psychologiczne zachodzące zarówno wśród wojsk nieprzyjaciela, jak i własnych, to ciągła troska o utrzymanie wysokiego stanu polityczno-moralnego i dyscypliny wojsk armii i nieprzerwane oddziaływanie mające na celu obniżanie morale nieprzyjaciela. W każdym elemencie decyzji należy widzieć możliwości realizowania takiego działania, które stanowiłoby zaskoczenie dla nieprzyjaciela, doprowadzałoby do wprowadzenia jego organów rozpoznania w błąd, a przynajmniej do alternatywnych ocen naszych działań; równocześnie należy dążyć do ukrycia, zamaskowania nie tylko własnych zamiarów, lecz i rzeczywistych działań własnych wojsk.

> Każdy dowódca i oficer sztabu szczebla operacyjnego podczas wypracowywania decyzji, powinien konfrontować jej treść /poszczególne elementy/ z zasadami sztuki operacyjnej.

Musi on określić, które zasady zostały uwzględnione, a które celowo pominięto i w jakim stopniu podobne zasady może zrealizować nieprzyjaciel, albo z jakim jego przeciwdziałaniem należy się liczyć przy stosowaniu poszczególnych zasad sztuki operacyjnej. Równocześnie z powzięciem określonej decyzji, zwłaszcza w toku rozwijania operacji zaczepnej, dowódca armii i jego sztab powinni przewidywać skutki jej realizacji: jakiej zmianie ulegnie sytuacja taktyczno-operacyjna, w jakim stopniu pozbawia się nieprzyjaciela inicjatywy stawiania skutecznego oporu, jakie mogą być straty zarówno po stronie przeciwnika, jak i w wojskach własnych oraz jakie są możliwości powstawania sytuacji kryzysowych.

Podczas przewidywania wykonywania uderzeń jądrowych należy z kolei ocenić wpływ ich skutków na deformację terenu, a tym samym na warunki i możliwości działania /na przykład kwestia utrzymania określonego tempa natarcia, manewru itp./. Ponadto w każdej sytuacji dowódca armii ze szczególną troską i ze specjalną wnikliwością powinien kontrolować /i zapewniać/ ciągłość materiałowo-technicznego zabezpieczenia wojsk, uwzględniając przy tym możliwości wykorzystania zasobów miejscowych. W czasie wypracowywania decyzji należy dążyć do tego aby w maksymalny sposób zapewnić równoległość pracy w ogniwie: armia - związki taktyczne, a nawet oddziały.

Po powzięciu decyzji dowódca armii powinien z żelazną konsekwencją wcielać swoją wolę w życie oraz wymagać bezwzględnie od podwładnych wykonania swojej decyzji. Konsekwentne i zdecydowane wprowadzanie w życie decyzji dowódcy nie oznacza jednak bezmyślnego uporu w jej forsowaniu, zwłaszcza wówczas, jeżeli sytuacja już po jej powzięciu uległa zmianie lub jeżeli nieprzyjaciel zastosował nowe rodzaje uzbrojenia, nową broń, nowe sposoby taktyczno-operacyjnego działania. Wówczas nie tylko trzeba wprowadzać zmiany do uprzednio powziętej decyzji, lecz także do taktyczno-operacyjnego wykorzystania poszczególnych rodzajów wojsk. Dowódca operacyjny nie może bowiem wiązać sobie rąk raz powziętą decyzją, opracowanym planem operacji lub ustalonymi sposobami działania. Powinien umieć szukać optymalnych rozwiązań, znając jednak granicę, której przekroczyć mu nie wolno, aby nie wpaść w przesadny upór i szablonowe formy działania. Powinien we właściwym czasie przewidywać zmiany w sytuacji, w działaniu nieprzyjaciela i odpowiednio do własnych prognoz zmieniać sposoby taktyczno-operacyjnego działania, podejmować śmiało nowe decyzje lub wprowadzać niezbędne korekty do decyzji realizowanych, które będą sprzyjać osiągnięciu celu operacji przy najmniejszych stratach własnych.

Polecenia:

1. Omówić czynniki wpływające na wybór metody wypracowywania decyzji przez dowódcę i sztab armii.
2. Przedstawić jeden z możliwych wariantów pracy dowódcy i sztabu w zakresie wypracowania decyzji.

2.3. Problemy taktyczno-operacyjne rozpatrywane podczas wyjaśniania celu operacji, analizy zadania i oceny sytuacji.

Wypracowanie decyzji poprzedzają takie czynności, jak: wyjaśnianie celu operacji, analiza zadania armii i ocena sytuacji, niekiedy określanej jako "ocena położenia". Wymienione nazwy zasadniczych czynności określających logiczną kolejność pracy dowódcy i jego sztabu podczas wypracowania decyzji, kryją w sobie cały szereg bardzo różnych problemów i zagadnień taktyczno-operacyjnych. Problemy te, podczas dokonywania analiz, ocen i formułowanych syntez, w każdej sytuacji będą się wzajemnie przenikały i warunkowały. Niekiedy jednak będą wynikały z nich wnioski sprzeczne. W wielu wypadkach do pełnego obrazu rzeczywistości będzie brakowało konkretnych i pewnych danych, niekiedy wynikną trudności w znalezieniu jednoznacznych odpowiedzi, wystąpią też luki w zarysowaniu pełnego obrazu aktualnej i przewidywanej sytuacji taktyczno-operacyjnej[x/]. Odwoływanie się więc w pracy dowódcy armii i oficerów jego sztabu do wyobraźni taktyczno-operacyjnej, przewidywań /prognozowania/ rozwoju sytuacji, intuicji, a także konieczność podejmowania ryzyka taktyczno-operacyjnego będzie zjawiskiem typowym.
Stąd też ogólna znajomość problemów i zagadnień taktyczno-operacyjnych, które należy uwzględniać, rozpatrywać, przeanalizować lub oceniać, nawet tych, które w aktualnej sytuacji są nieznane, jest konieczna.

2.3.1. Wyjaśnienie celu operacji i analiza zadania.

Wyjaśnienie i właściwe zrozumienie celu operacji zaczepnej armii jest wyjątkowo ważnym przedsięwzięciem w pracy dowódcy i jego sztabu w procesie wypracowania, a następnie przekazania decyzji wykonawcom i czuwania nad sprawnym jej zrea-

---

x/ Wyjątkowo celnie o sprzecznościach występujących podczas wypracowania decyzji napisano w książce: K. Drużynin, D.Kontorow, Idea, algorytm, decyzja, Warszawa 1975 r., ss. 47, 53, 54 i 59.

lizowaniem. Cel operacji określa bowiem końcowy rezultat operacji. Jest on głównym motywem zamierzonego i skutecznego działania dowódcy, sztabu i wojsk armii[x/].
Właściwe wyjaśnienie celu operacji, który został sprecyzowany przez dowódcę frontu, jest konieczne, aby można było podczas dokonywania analizy zadania i oceny sytuacji poszczególne problemy taktyczno-operacyjne rozpatrywać pod kątem skuteczności jego osiągnięcia.
Głębokie uświadomienie sobie celu operacji przez dowódcę i oficerów uczestniczących w wypracowywaniu decyzji stanowi bowiem klucz do właściwego rozpatrzenia poszczególnych problemów taktyczno-operacyjnych.

Głównym problemem w tym względzie jest uświadomienie /zrozumienie/ przez dowódcę i oficerów sztabu związku przyczynowo-skutkowego między celami operacji a środkami i sposobami jego osiągnięcia w konkretnych warunkach sytuacji taktyczno-operacyjnej i terenowej.
Wnioski z wyjaśnienia celu operacji stanowią podstawę do rozważań w czasie analizy zadania.

Analiza zadania polega na pełnym i jednoznacznym zrozumieniu: zamiaru dowódcy frontu; roli i miejsca armii w osiągnięciu celu operacji frontowej; treści zadań bliższego i dalszego armii; zadań, które w pasie armii wykonują wojska frontu; zadań sąsiadów i wpływu ich działania na działanie armii.

Zrozumienie zamiaru dowódcy frontu i właściwe uwzględnienie przez dowódcę i oficerów sztabów armii miejsca i roli w nim swojego zadania polega na właściwym określeniu i wyobrażeniu sobie, które zgrupowanie nieprzyjaciela zamierza przełożony rozbić /rozgromić, obejść, okrążyć, rozciąć itp./, jakim

---

x/ "Wzbudź w sobie samym i ludziach, z którymi pracujesz dość ognia, by osiągnąć cele, które obierzecie"-pisze: R. Townsend, Jak zdobyć szklaną górę organizacji, Warszawa 1974 r., s. 11.

sposobem i w jakim czasie oraz jaki jest kierunek głównego uderzenia frontu w odniesieniu do pasa operacji zaczepnej armii.

Właściwe określenie miejsca i roli armii w procesie realizacji zamiaru dowódcy frontu wymaga przeanalizowania: jej udziału w rozbiciu /obejściu lub oskrzydleniu, a niekiedy ubezpieczeniu głównego zgrupowania uderzeniowego/ określonego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela; miejsca armii w ugrupowaniu frontu; kierunku, na którym działa armia; miejsca armii w manewrze frontu; czasu, w którym wojska armii mogą osiągnąć poszczególne rubieże /obiekty/ terenowe; sposobu realizacji celu postawionego przed armią; istoty i charakteru współdziałania z sąsiadami i lotnictwem, a na kierunku nadmorskim - z marynarką wojenną. Należy również dokonać analizy warunków, w których armia wchodzi do bitwy i będzie prowadzić operację, uwzględniając przy tym ich wpływ na sposoby działania i treść operacyjnego zabezpieczenia.

Z przedstawionej problematyki wynika, że podczas wyjaśniania celu operacji i analizowania zadania nie można i nie należy unikać rozpatrywania zagadnień, które uwzględnia się w ocenie sytuacji. Dotyczy to zwłaszcza ogólnych danych o nieprzyjacielu, terenie przyszłych działań i możliwościach własnych. Rozpatrując problematykę taktyczno-operacyjną trudno więc nie uwzględniać konkretnej sytuacji i jej wpływu na osiągnięcie celu operacji i wykonanie postawionych armii zadań. Wyjaśniając cel i analizując zadanie zarówno dowódca, jak i oficerowie sztabu dążą do wyciągnięcia konkretnych wniosków, stanowiących podstawę do sformułowania decyzji. Najczęściej we wnioskach precyzuje się: istotę celu operacji zaczepnej armii, widzianego przez pryzmat celu frontowego; treść zadań, bliższego, dalszego i udziału armii w pierwszym uderzeniu jądrowym oraz sposoby ich wykonania zapewniające osiągnięcie celu operacji zaczepnej armii; niektóre wskaźniki rozmachu operacji zaczepnej armii; kierunek głównego uderzenia armii; sposoby zapewnienia przewagi nad nieprzyjacielem /zarówno materialnej, jak i niematerialnej w poszczególnych fazach wykonywania zadania bliższego i orientacyjnie dalszego/; sposoby wykorzystania własnego potencjału

jądrowego w pierwszym i kolejnych uderzeniach jądrowych; gdzie, kiedy i jaki zastosować manewr zapewniający wykonanie poszczególnych zadań przy minimalnych stratach własnych; w jaki sposób uzyskać zaskoczenie przed rozpoczęciem operacji i w czasie jej trwania; treść współdziałania z sąsiadami, najczęściej z armiami sojuszniczymi, lotnictwem, a na kierunku nadmorskim - z marynarką wojenną; organizację i zabezpieczenie wejścia armii do bitwy /ewentualne warianty/; główne przedsięwzięcia związane z przygotowaniem operacji; jakich informacji o wojskach nieprzyjaciela, terenie przyszłych działań i wojskach własnych brakuje i kto, do jakiego czasu powinien je dostarczyć; w jaki sposób i w jakim zakresie wykorzystać EMC w celu przyspieszenia i optymalizacji prac związanych z wypracowaniem decyzji oraz przygotowaniem operacji. Precyzując wnioski z wyjaśnienia celu operacji i analizy zadania, należy wziąć pod uwagę stopień ryzyka, które podejmie dowódca przy określaniu takiego lub innego sposobu działania. Ważnym elementem pracy podczas precyzowania wniosków jest także ogólna ocena czynników, które będą lub mogą ograniczać możliwości wykonywania postawionego zadania.

Polecenia:

1. Omówić, na czym polega wyjaśnianie celu operacji i analiza zadania armii.
2. Podać wnioski, które mogą wyniknąć po wyjaśnieniu celu operacji i dokonaniu analizy zadania.

2.3.2. Ogólna kalkulacja czasu.

Z wyjaśnieniem celu operacji i analizą zadania wiąże się ogólna kalkulacja czasu, zarówno w aspekcie pracy dowódcy armii, jak i w ogólnych zarysach - podwładnych. Kalkulacji tej może dokonać dowódca armii osobiście lub propozycje kalkulacji przygotowuje szef sztabu armii/ewentualnie oficer z wydziału planowania oddziału operacyjnego/. Podczas kalkulacji czasu należy określić ogólną ilość czasu, którym dysponuje dowódca /sztab armii/ na wypracowanie decyzji i przygotowanie operacji oraz określić jego podział. Dokonanie wstępnej kalkulacji czasu powinno być bardzo ściśle związane ze znajomością konkretnych warunków przygotowania

operacji i konkretnej sytuacji, w których wypracowuje się decyzję i przygotowuje operację. Kierować się przy tym należy koniecznością zachowania równoległości pracy na szczeblu armii w dywizjach i pułkach.

Orientacyjnie podziału czasu można dokonać według następujących zagadnień: wypracowanie decyzji przez dowódcę armii. i dowódców ZT, postawienie zadań wykonawcom, zorganizowanie i przeprowadzenie rekonesansu, współdziałania i operacyjnego zabezpieczenia działań oraz bezpośrednie organizowanie działań bojowych przez podwładnych. Uwzględnić należy również czas przeznaczony na planowanie operacji, meldowanie przez dowódcę decyzji przełożonym i na kontrolę oraz pomoc, zwłaszcza w zakresie wyjazdu do podwładnych sztabów. Równocześnie określa się, które z przedsięwzięć należy realizować równolegle w sztabie armii i podwładnych sztabach /równoległość pracy/, jakie, komu i kiedy wydać zarządzenia przygotowawcze. W wyniku kalkulacji czasu powinien powstać, w ogólnych zarysach, harmonogram pracy dowódcy /sztabu armii/ w zakresie przygotowania operacji. Może on być uzupełniony wnioskami wynikającymi z oceny sytuacji. Stanowi to z kolei istotną podstawę do opracowania kalendarzowego planu przygotowania operacji oraz opracowania terminarzowych planów przez oddziały sztabu armii, a także przez szefów rodzajów wojsk i służb. W obecnych warunkach bez opracowania planu kalendarzowego i rygorystycznego przestrzegania przez dowódcę, oficerów sztabu, szefów rodzajów wojsk oraz służb terminów w nim zawartych trudno mówić o zorganizowanym przygotowaniu operacji.

Polecenie:

Wymienić główne problemy rozpatrywane podczas kalkulacji czasu.

2.3.3. Orientowanie operacyjne

Po wyjaśnieniu celu operacji i dokonaniu analizy zadania /niekiedy będzie to tylko wstępna analiza/ oraz kalkulacji czasu dowódca armii, a najczęściej z jego upoważnienia szef sztabu, może przeprowadzić orientowanie operacyjne, w którym zapoznaje podwładnych:

- z ogólną sytuacją taktyczno-operacyjną /jeżeli oczywiście jest ona podwładnym nieznana/;

- z rozkazem operacyjnym lub dyrektywą /niekiedy tylko z niektórymi punktami/;

- z wnioskami z wyjaśnienia celu operacji i analizy zadania /może to być w formie zamiaru dowódcy/;

- z zadaniami oficerów sztabu armii i szefów rodzajów wojsk /służb/ w zakresie przygotowania danych do decyzji dowódcy i związanych z przygotowaniem operacji oraz informuje komu, jakie i w jakim czasie przekazać zadania lub wydać zarządzenia przygotowawcze.

Niejednokrotnie wyniknie konieczność sprecyzowania uzupełniających wytycznych dotyczących realizacji zadań, które w danej sytuacji armia już realizuje lub powinna zrealizować przed wejściem do bitwy.

Ponadto podczas orientowania operacyjnego należy zapoznać zainteresowanych z ogólną kalkulacją czasu związaną zarówno z wypracowywaniem decyzji, jak i przygotowywaniem operacji.

Polecenie:

Przedstawić istotę i treść orientowania operacyjnego.

2.3.4. Cel i czynniki składające się na ocenę sytuacji.

Celem oceny sytuacji jest wszechstronne przestudiowanie warunków, w których przygotowuje się operację i ich wpływu na organizację i prowadzenie operacji oraz wyciągnięcie wniosków stanowiących podstawę powzięcia właściwej decyzji.

Do głównych problemów składających się na ocenę sytuacji należy zaliczyć:

1 - położenie, stan, możliwości i przewidywany charakter działania nieprzyjaciela zarówno lądowego, jak i powietrznego, a na kierunku nadmorskim - sił marynarki wojennej, które mogą lub będą oddziaływać na ląd;

2 - położenie, stan, możliwości i sposób wykorzystania wojsk własnych /w tym ocena możliwości tyłowego zabezpieczenia wojsk w okresie przygotowania i prowadzenia operacji/;

3 - warunki terenowe, ich taktyczno-operacyjne właściwości i możliwości spożytkowania zarówno przez nieprzyjaciela, jak i wojska własne;

4 - warunki ekonomiczne w pasie operacji zaczepnej armii oraz sytuację polityczną w rejonie przyszłych działań;

5 - warunki sytuacji powstałej /prognozowanej/ po obustronnym użyciu broni rakietowo-jądrowej;

6 - sytuację radioelektroniczną i jej wpływ na organizację systemu rozpoznania i dowodzenia;

7 - możliwości psychologicznego oddziaływania stron;

8 - porę roku i warunki hydrometeorologiczne.

Rozpatrując poszczególne problemy uwzględniać należy wnioski stanowiące podstawę do powzięcia decyzji przez dowódcę armii, a które wynikały z wyjaśniania celu operacji i analizy zadania. Dokonując oceny sytuacji należy przewidywać zmiany, które mogą nastąpić w najbliższej lub dalszej przyszłości zarówno w położeniu wojsk własnych, jak i w działaniu lub przeciwdziałaniu konkretnego nieprzyjaciela.

Przy każdym z elementów oceny sytuacji należy precyzować wnioski końcowe. Mogą być one zgodne lub /najczęściej/ będą występować między nimi określone sprzeczności. Zasadnicza sprzeczność wystąpi między koniecznością pełnej znajomości sytuacji /w celu podjęcia określonej decyzji/ a brakiem odpowiednich danych. Sprzeczności będą występować również między: koniecznością uwzględnienia wszystkich właściwości sytuacji przy opracowywaniu informacji a informacjami, jakimi dowódca /lub oficer sztabu, szef rodzaju wojsk/ dysponuje do czasu uzyskania nowych informacji z rozpoznania; dążeniem do dezinformowania przeciwnika a koniecznością rzeczywistego działania wojsk własnych; dążeniem do skrytego i skutecznego wykorzystania własnego potencjału ogniowego i uderzeniowego a możliwością przeciwdziałania nieprzyjaciela[x/]. Należy się również liczyć z występowaniem sprzeczności w sferze: warunków przygotowania i prowadzenia operacji; moralno-politycznej i psychologicznej działania zarówno wojsk własnych, jak i nieprzyjaciela; materiałowego i technicznego zabezpieczenia działań wojsk.

Podczas oceny sytuacji nie tylko nie należy unikać "sprzeczności" występujących w poszczególnych jej elementach, lecz

---

x/ Wg W. Drużynin, D. Kontorow, Idea, algorytm, decyzja, Warszawa 1975 r., s. 47

niekiedy je przejaskrawiać, aby skuteczniej można było kształtować dialektyczną jedność, mając na uwadze przede wszystkim cel operacji zaczepnej armii.

Podczas oceny sytuacji dowódca armii lub szef sztabu te zagadnienia taktyczno-operacyjne, których sam nie może rozstrzygnąć lub ma w stosunku do nich uzasadnione wątpliwości, a niekiedy po prostu dla skonfrontowania własnych ocen, wyjaśnia z odpowiednimi oficerami sztabu i szefami rodzajów wojsk. W wielu sytuacjach może okazać się korzystne zasięgnięcie opinii o konkretnym problemie taktyczno-operacyjnym dowódców podwładnych lub współdziałających. Niekiedy wyniknie konieczność postawienia przed rozpoznaniem dodatkowych zadań w celu uzyskania brakujących informacji lub zapotrzebowania danych ze sztabu przełożonego /sąsiadów/. Meldunki od podwładnych dowódca armii lub szef sztabu może przyjąć po zakończeniu oceny sytuacji lub w toku pracy lecz przed sprecyzowaniem decyzji.

Polecenie:

Wymienić elementy składające się na ocenę sytuacji.

2.3.5. Problemy taktyczno-operacyjne rozpatrywane podczas oceny nieprzyjaciela

Podczas dokonywania oceny nieprzyjaciela rozpatruje się przede wszystkim te problemy taktyczno-operacyjne, które zapewniają określenie /znalezienie/ najbardziej właściwych sposobów jego rozbicia, ustalenia silnych i słabych stron w ugrupowaniu i działaniu lub przeciwdziałaniu przeciwnika oraz znalezienie odpowiedzi na pytanie, jak działać, aby osiągnąć cel operacji przy najmniejszych stratach własnych.

Oceny nieprzyjaciela dokonuje się w całym pasie operacji zaczepnej armii i w pasach sąsiadów, zwykle na szerokość pasa natarcia 1-2 dywizji, przylegających do linii rozgraniczenia między armią i sąsiadami.

Niejednokrotnie konieczna będzie ocena możliwości użycia przez nieprzyjaciela odwodów, które znajdują się poza pasem armii. Dotyczy to również oddziałów i ZT wojsk powietrznodesantowych, jednostek typu "kawalerii powietrzno-pancernej", śmigłowców szturmowych i lotnictwa nieprzyjaciela.

We wszystkich jednak wypadkach należy uwzględniać fakt, że oceny trzeba będzie dokonywać bez pełnych danych o nieprzyjacielu. Trzeba się również liczyć z tym, że wiele informacji będzie fałszywych lub celowo przez nieprzyjaciela zdeformowanych; niekiedy z ogromnym trudem zdobyte informacje mogą tracić swoją aktualność nawet w czasie, w którym dokonuje się oceny.

Nieprzydatna, a w wielu wypadkach szkodliwa, będzie taka ocena nieprzyjaciela, w której rozpatruje się przeciwnika w statyce "w postaci zatrzymanej taśmy filmowej". W celu głębszej oceny niekiedy tylko niektóre "obrazy" z dynamicznie rozpatrywanej sytuacji mogą być zatrzymywane w celu głębszego, szczegółowego rozpatrzenia, na przykład ugrupowanie itp. Ocenę nieprzyjaciela należy prowadzić przede wszystkim w aspekcie wszechstronnego rozpatrzenia:

- miejsca rozmieszczenia środków napadu jądrowego nieprzyjaciela;
- ogólnego składu bojowego jednostek wojsk lądowych i lotnictwa znajdujących się w pasie armii oraz oceny tych sił, które w toku operacji mogą być w pas armii zmanewrowane z innych kierunków /siły, czas manewru i możliwości taktyczno-bojowe/;
- rozmieszczenia składów amunicji jądrowej nieprzyjaciela;
- ugrupowania operacyjnego, a na kierunku głównego uderzenia także ugrupowania bojowego nieprzyjaciela;
- możliwości sił i środków rozpoznania;
- struktury obrony /jeżeli przed rozpoczęciem operacji nieprzyjaciel przeszedł do obrony/, możliwości wykorzystania taktyczno-operacyjnych właściwości terenu;
- aktualnego charakteru działań nieprzyjaciela i możliwości jego działania podczas rozpoczęcia i prowadzenia operacji, a w szczególności możliwości użycia poszczególnych rodzajów wojsk /lotnictwa, WRiA, wojsk powietrznodesantowych, OPL, inżynieryjnych, walki radioelektronicznej, specjalnych itp./;

- miejsca /rejonów/ rozmieszczenia odwodów drugich rzutów i sposobów ich wykorzystania;

- możliwości i sposobów prowadzenia obrony przeciwpancernej, walki radioelektronicznej oraz psychologicznego oddziaływania;

- prawdopodobnego głównego celu i celów pośrednich, które nieprzyjaciel zamierza osiągnąć, możliwości i ewentualnych sposobów ich osiągnięcia;

- przewidywanych sposobów, które nieprzyjaciel może zastosować, aby wprowadzić nas w błąd lub zamaskować rzeczywiste działanie;

- silnych i słabych stron ugrupowania i działania nieprzyjaciela, najbardziej wrażliwych miejsc w jego ugrupowaniu lub działaniu;

- możliwości występowania - podczas operacji zaczepnej armii - sytuacji kryzysowych po stronie nieprzyjaciela i w wojskach własnych na skutek takiego lub innego działania lub przeciwdziałania przeciwnika.

W warunkach działań bez użycia broni jądrowej należy określić odcinek /odcinki/ przełamania oraz gęstości sił i środków nieprzyjaciela na tym odcinku, zwłaszcza zaś mieć pełny obraz możliwości obrony przeciwpancernej i przeciwlotniczej nieprzyjaciela.

> Bardzo istotnym elementem oceny przeciwnika jest właściwa ocena możliwości dokonywania przez niego manewru /czas i kierunki/ siłami i środkami oraz możliwości uzyskania przewagi /we wszystkich jej formach/ na poszczególnych kierunkach lub tylko na wybranym kierunku.

Podczas oceny wartości bojowych przeciwnika należy oceniać jego stan polityczno-moralny, skład narodowościowy i socjalny oraz cechy osobowe dowódców, zwłaszcza dowódców dywizji, korpusów i armii.

> Podczas oceny działania wojsk lądowych nieprzyjaciela należy równocześnie rozpatrywać sytuację i dzia-

łanie w powietrzu, jego możliwości lotniczego wsparcia wojsk i wykonywania uderzeń śmigłowcami szturmowymi.

Ważnym elementem oceny będzie ocena własnych działań z pozycji przeciwnika, czyli zorientowanie się, jakich działań oczekuje on z naszej strony i które z nich mogłyby wprowadziać go w błąd. Dowódca lub dokonujący oceny nieprzyjaciela oficerowie sztabu i szefowie rodzajów wojsk powinni umieć wczuć się w rolę przeciwnika-zastanowić się, jak w danej sytuacji ocenia on nasze możliwości, z jakimi działaniami się liczy.

Podczas dokonywania oceny nieprzyjaciela należy ustalić rozmieszczenie jego SD, sposoby dowodzenia wojskami, rozmieszczenie elementów tyłowych oraz sposoby zaopatrywania wojsk.

Z oceny nieprzyjaciela mogą być wyciągnięte wnioski końcowe, w których określa się:

- obiekty w ugrupowaniu nieprzyjaciela do zniszczenia bronią jądrową;
- skład, ugrupowanie, cel i możliwy charakter działań wojsk lądowych i lotnictwa nieprzyjaciela, do czasu rozpoczęcia operacji zaczepnej, podczas wprowadzania wojsk armii do bitwy i prowadzenia operacji /uwzględniać przy tym należy wariant działań z użyciem i bez użycia BMR/;
- w jakich kategoriach /materialnych i niematerialnych/, kiedy i gdzie nieprzyjaciel może uzyskać przewagę;
- obiekty i ugrupowanie, które powinny być niszczone bronią jądrową w pierwszej kolejności, a w następnej uderzeniami lotnictwa, ogniem WRiA oraz uderzeniem jednostek wojsk pancernych i zmechanizowanych;
- silne i słabe miejsca ugrupowania i działania wojsk nieprzyjaciela /jakie ich działanie jest najbardziej niebezpieczne i może poważnie utrudnić lub uniemożliwić osiągnięcie celu operacji armii/;
- główny wysiłek rozpoznania nieprzyjaciela i sposób, w jaki należy zwalczać jego rozpoznanie oraz wprowadzać go w błąd /najskuteczniejsze środki i przedsięwzięcia w zakresie maskowania bezpośredniego i operacyjnego, główny wysiłek maskowania/;

- główny kierunek uderzenia i sposoby działania, które zapewnią narzucenie naszej woli i sposobu naszego działania przeciwnikowi;

- celowość zastosowania wybranych sposobów działania, które pozbawią nieprzyjaciela możliwości manewru i naruszą jego możliwość współdziałania;

- odcinek /odcinki/ przełamania oraz wymaganą ilość sił i środków potrzebnych w czasie dokonywania wyłomu w ugrupowaniu i obronie nieprzyjaciela;

- ugrupowanie wojsk armii podczas wykonywania zadania bliższego i dalszego oraz najbardziej celowe formy manewru i współdziałania, zwłaszcza z sąsiadami i lotnictwem;

- które z uzyskanych danych o przeciwniku budzą wątpliwości, jakich danych brakuje /kto i do jakiego czasu powinien uzyskać potrzebne informacje/, które informacje wymagają sprawdzenia lub potwierdzenia;

- kierunki i sposoby psychologicznego oddziaływania na wojska przeciwnika oraz kierunki pracy partyjno-politycznej z własnymi wojskami w celu zapewnienia wysokiego stanu polityczno-moralnego i poważnego osłabienia psychologicznego oddziaływania nieprzyjaciela;

- sposoby dezorganizacji systemu dowodzenia i zaopatrywania wojsk nieprzyjaciela.

W zakończeniu wniosków z oceny przeciwnika celowo jest rozpatrzyć ewentualne warianty /modele/ takiego jego działania, które oparte byłoby przede wszystkim na ryzyku i stanowiłoby dla armii pewnego rodzaju zaskoczenie. Problem ten należy ściśle łączyć z osobowością dowódców poszczególnych związków nieprzyjaciela. Należy również wyodrębnić te informacje o przeciwniku, które najprawdopodobniej ulegną lub mogą ulec zmianom, co z kolei wpłynie na zmianę naszych wniosków, a nawet decyzji.

Polecenia:

1. Wymienić główne problemy taktyczno-operacyjne, które należy rozpatrywać podczas dokonywania oceny nieprzyjaciela.
2. Sprecyzować wnioski, które powinny wynikać z oceny nieprzyjaciela.

2.3.6. Problemy taktyczno-operacyjne rozpatrywane podczas oceny wojsk własnych.

Ocenę wojsk własnych prowadzi się w celu optymalnego wykorzystania możliwości posiadanych sił i środków potrzebnych do osiągnięcia celu i zrealizowania zadań operacji zaczepnej. Dlatego też ocenę sił armii prowadzi się z punktu widzenia własnych możliwości w stosunku do aktualnej i przewidywanej sytuacji na froncie, konkretnych warunków terenowych, a nawet atmosferycznych i właściwości pory roku oraz w stosunku do możliwości nieprzyjaciela.

Dokonując oceny wojsk własnych rozpatruje się poszczególne problemy taktyczno-operacyjne najczęściej w następującej kolejności:

- skład bojowy i aktualne operacyjne położenie wojsk oraz ich położenie przed rozpoczęciem operacji w stosunku do położenia i działania nieprzyjaciela;
- ilość i możliwości skutecznego użycia broni jądrowej /uwzględniając zwłaszcza obiekty uderzeń/;
- możliwości artylerii;
- możliwości OPL i innych rodzajów wojsk;
- możliwości lotnictwa przydzielonego armii na okres operacji;
- położenie tyłów i możliwości zabezpieczenia materiałowo-technicznego.

Oceniając skład bojowy wojsk armii należy ocenić: ilość ZT, ilość środków do przenoszenia ładunków jądrowych /operacyjnych i taktycznych/; ilość i możliwość lotnictwa; ilość czołgów, dział i moździerzy; ilość środków OPL; możliwości sił i środków rozpoznania; możliwości wojsk inżynieryjnych i chemicznych; środki wzmocnienia i czas ich przybycia; środki i siły, które znajdują się w styczności z nieprzyjacielem w pasie armii i będą zabezpieczać wejście do bitwy. Podczas oceny sytuacji wojsk armii należy rozpatrzyć:

- gdzie i w jakim stopniu gotowości bojowej znajdują się wojska;
- w jaki sposób tworzyć ugrupowanie operacyjne wojsk armii i jakie są możliwości utworzenia głównego zgrupowania uderzeniowego;

- możliwości podejścia wojsk do rejonu wyjściowego, czas i rejony, które powinny zająć - możliwość /czas/ wejścia do bitwy z marszu;

- przewidywane warianty wejścia do bitwy i możliwości uzyskania przewagi nad nieprzyjacielem;

- jak zapewnić zorganizowane wejście do bitwy i jakie mogą być możliwości utworzenia nowego zgrupowania uderzeniowego w wypadku opóźnienia lub poważnego obezwładnienia /zniszczenia/ podchodzących ZT;

- możliwości sił i środków, które można wydzielić do maskowania operacyjnego oraz możliwości wykorzystania rzeczywistych działań w celu wprowadzenia nieprzyjaciela w błąd;

- jak wykorzystać siły i środki będące w styczności z nieprzyjacielem, najczęściej wojsk sojuszniczych.

Podczas rozpatrywania możliwości armii w zakresie wykorzystania broni jądrowej należy określić:

- obiekty w pasie armii, które są niszczone bronią jądrową przez przełożonego;

- możliwości jednoczesnego wykonania przez wojska rakietowe i lotnictwo uderzeń jądrowych;

- udział wojsk rakietowych armii w pierwszym uderzeniu jądrowym;

- zadania, które mogą i powinny wykonać wojska rakietowe w okresie rozpoczęcia operacji i podczas jej prowadzenia;

- współdziałanie wojsk rakietowych z lotnictwem wykonującym uderzenia jądrowe;

- oczekiwane skutki wykonywanych uderzeń jądrowych /prognoza strat/;

- wpływ własnych uderzeń jądrowych na deformację terenu /pożary, zniszczenia, zawały, rejony zatopione itp./.

Ocenę poszczególnych dywizji prowadzi się pod kątem:

- czasu zajęcia przez te dywizje rejonów wyjściowych i możliwości ich wejścia do bitwy;

- wartości poszczególnych dywizji z punktu widzenia ich składu, możliwości taktyczno-bojowych, stanu polityczno-moralnego, cech osobowych poszczególnych dowódców;

- możliwości manewru i potęgowania siły uderzenia w toku prowadzenia operacji;

- możliwości odtwarzania gotowości bojowej po uderzeniach jądrowych nieprzyjaciela.

Podczas oceny artylerii należy określić jej możliwości w zakresie OPN i OWN, możliwości /gęstości/ na odcinku/ odcinkach/ przełamania oraz możliwości dokonywania manewru jednostkami artyleryjskimi i ogniem artylerii.

Przy ocenie wojsk OPL należy uwzględnić możliwości tych wojsk w zakresie osłony głównego zgrupowania uderzeniowego wojsk armii oraz obiektów tyłowych, a także możliwości manewru wojsk OPL.

Oceniając wojska inżynieryjne szczególną uwagę należy zwrócić na możliwości tych wojsk w zakresie:

- zapewnienia odpowiednich warunków rozmieszczenia elementów ugrupowania operacyjnego armii w rejonie wyjściowym, dróg manewru, zwłaszcza dróg wejścia do bitwy;
- wykonywania przejść w zaporach inżynieryjnych;
- zabezpieczenia forsowania i przepraw przez przeszkody wodne;
- wykonania przedsięwzięć dotyczących maskowania operacyjnego i bezpośredniego;
- wydzielania sił i środków przeznaczonych do likwidacji skutków uderzeń jądrowych;
- wykonania zapór inżynieryjnych w toku operacji zaczepnej , zwłaszcza przy odparciu przeciwuderzeń;
- podziału jednostek inżynieryjnych.

Ocenę jednostek chemicznych należy prowadzić przede wszystkim pod kątem ich możliwości w zakresie prowadzenia rozpoznania i likwidacji skutków uderzeń jądrowych oraz możliwości wykorzystania dymów.

Oceniając lotnictwo przeznaczone do wsparcia, należy określić: jego możliwości w zakresie przenoszenia broni jądrowych oraz możliwości wykorzystania do rozpoznania i wsparcia; zadania, które należy postawić przez lotnictwem, możliwości w zakresie wykrycia i niszczenia obiektów nieprzyjaciela, sposoby współdziałania lotnictwa z WRiA oraz poszczególnymi ZT.

Bardzo istotnym elementem oceny sił własnych **jest ocena tyłów, a w szczególności:**

- posiadanych zapasów materiałowych, przewidywanego zużycia oraz możliwości /zwłaszcza w czasie uzupełniania, dowozu i ewakuacji/;

- ewentualnych zakłóceń w dowozie i ewakuacji;

- możliwości technicznego zabezpieczenia, zwłaszcza ewakuacji i remontu;

- możliwości zabezpieczenia medycznego;

- niezbędnej ochrony i obrony tyłów oraz dróg zaopatrzenia i ewakuacji.

Po ocenie sił własnych dokonuje się ilościowego i jakościowego obliczenia stosunku sił:

a/ w całym pasie armii;

b/ na głębokość zadania bliższego;

c/ na poszczególnych kierunkach;

d/ na odcinku /odcinkach/ przełamania.

Stosunek sił oblicza się najczęściej według porównania ilościowego: środków przenoszenia broni jądrowej, dywizji, artylerii, czołgów, BWP, środków przeciwpancernych nieprzyjaciela w stosunku do ilości czołgów własnych i ilości własnych środków przeciwpancernych.

W niektórych sytuacjach należy obliczać stosunek sił podczas wykonywania poszczególnych zadań w czasie trwania operacji /np. podczas odparcia przeciwuderzenia, forsowania przeszkody wodnej, okrążenia zgrupowań wojsk nieprzyjaciela, przy przeniesieniu głównego uderzenia na nowy kierunek/. Na podstawie stosunku sił konkretyzuje się sposoby działania w czasie wykonywania poszczególnych zadań, ujmując je zwykle we wnioskach końcowych z oceny sił własnych według następujących zagadnień:

- sposoby działania w celu uzyskania przewagi nad nieprzyjacielem;

- ugrupowanie operacyjne wojsk armii;

- główne problemy współdziałania;

- zakres i zadania pracy partyjno-politycznej;

- siły i środki wydzielane do maskowania operacyjnego;

- siły i środki przeznaczone do odtwarzania gotowości bojowej;

- siły i środki nieprzyjaciela przeznaczone do niszczenia w pierwszej kolejności /w jaki sposób i czym/;

- porównanie narastania sił zarówno własnych, jak i nieprzyjaciela w pasie operacji zaczepnej armii oraz zabiegi, które należy przedsięwziąć, aby nie dopuścić do uzyskiwania przewagi przez przeciwnika;

- sposoby gromadzenia zapasów materiałowych;

- zapasy i środki, które należałoby wykorzystać z zasobów miejscowych;

- sposoby ochrony i obrony tyłów.

Ponadto należy określić sposoby organizacji dowodzenia, zarówno w okresie przygotowania, jak i prowadzenia operacji.

Polecenia:

1. Wymienić główne problemy taktyczno-operacyjne rozpatrywane podczas oceny sił własnych.
2. Przedstawić metodę obliczania stosunku sił.

2.3.7. Problemy taktyczno-operacyjne oceny terenu[x/].

Ocenę problemów taktyczno-operacyjnego wykorzystania właściwości terenu prowadzi się pod kątem ustalenia jego wpływu na: organizację i sposób przeprowadzenia operacji zaczepnej, na wybór odpowiednich sposobów działania i manewru, tempo natarcia, maskowanie bezpośrednie i operacyjne.

> Teren rozpatruje się z jednej strony jako "sprzymierzeńca" w skutecznym działaniu wojsk własnych, a z drugiej strony z punktu widzenia trudności, które może powodować przy działaniu wojsk oraz bada się możliwości wykorzystania go podczas działania i przeciwdziałania nieprzyjaciela.

Oceny terenu dokonuje się w całym pasie armii i częściowo w pasie działania sąsiadów na głębokość zadania dalszego armii oraz na głębokość ugrupowania operacyjnego armii w rejonie wyjściowym.

---

x/ B.Z. Jakuszin, Robota na miestnosti, Wojennaja Myśl, Nr 10 z 1977 r. s. 47-56.

Podczas oceny terenu szczególną uwagę zwraca się na:

- warunki terenowe sprzyjające lub utrudniające rozmieszczenie wojsk w rejonie wyjściowym;

- drogi wejścia zgrupowania uderzeniowego armii do bitwy i rubieże rozwinięcia;

- charakter przeszkód naturalnych i sposób ich pokonania;

- rubieże, które nieprzyjaciel może umocnić i wykorzystać do stawiania skutecznego oporu lub do izolacji podejścia drugich rzutów i odwodów oraz uniemożliwienia ciągłości zaopatrywania walczących wojsk;

- rejony rozmieszczenia poszczególnych elementów ugrupowania wojsk nieprzyjaciela;

- drogi manewru odwodów nieprzyjaciela oraz rubieże rozwinięcia do wykonania przeciwuderzeń;

- wybór kierunku głównego uderzenia oraz możliwości jego przenoszenia w toku operacji;

- rubieże terenowe, które nieprzyjaciel wykorzysta do stawiania skutecznego oporu i manewru, rejony terenu, na których utrzymaniu nieprzyjacielowi będzie szczególnie zależało, główny wysiłek obrony oraz kierunki przewidywanych przeciwuderzeń;

- możliwe zmiany /deformacje/ terenu, które nastąpią po wykonaniu uderzeń jądrowych /własnych i nieprzyjaciela/ oraz ich wpływ na rozwijanie operacji;

- wybór rubieży zadań dla poszczególnych ZT, które należy osiągnąć w poszczególnych dniach operacji, kierunki uderzeń oraz linie rozgraniczenia pomiędzy dywizjami; rubieże wejścia do bitwy kolejnych ZT; rubieże rozwijania odwodu przeciwpancernego, SD i elementów tyłowych.

We wnioskach końcowych z oceny terenu należy sprecyzować:

- przewidywane /lub faktycznie zaistniałe/ skutki wykonanych obustronnie uderzeń jądrowych i ich wpływ na deformację terenu i na możliwości działania wojsk;

- kierunek głównego uderzenia armii;

- kierunki głównego uderzenia dla poszczególnych dywizji;

- najbardziej celowy wybór rejonów rozmieszczenia poszczególnych elementów ugrupowania operacyjnego armii;

- możliwości wykorzystania warunków terenowych do wyko-

nania skrytego manewru i do takiego działania, które zapewni uzyskanie zaskoczenia;

- rubieże rozwinięcia zgrupowania uderzeniowego armii podczas wejścia do bitwy i drogi podejścia z rejonu wyjściowego oraz rubież pierwszego dnia natarcia;

- rubieże rozwinięcia odwodu przeciwpancernego i oddziału zaporowego;

- sposoby i odcinki forsowania przeszkód wodnych;

- celowość wykorzystania warunków terenowych do realizowania zadań maskowania bezpośredniego i operacyjnego;

- zagadnienia współdziałania wg rubieży terenowych, zwłaszcza z lotnictwem;

- wpływ warunków terenowych na organizację i prowadzenie walki radioelektronicznej;

- wpływ terenu na przedsięwzięcia, które należy zrealizować w celu zapewnienia skutecznej OPBMR;

- możliwości wykorzystania terenu z punktu widzenia wysadzania i działania desantów, grup specjalnych zarówno własnych, jak i nieprzyjaciela;

- pasy natarcia dla poszczególnych dywizji;

- rozmieszczenie SD armii i dywizji, kierunki i rejony ich przemieszczania się w toku operacji;

- rozmieszczenie elementów ugrupowania tyłów oraz główne drogi dowozu i ewakuacji.

Polecenia:

1. Wymienić wnioski końcowe, które wynikają z oceny terenu.
2. Określić rolę i znaczenie terenu w okresie przygotowywania i prowadzenia operacji zaczepnej.

2.3.8. Problemy oceny rejonu przyszłych działań w pasie armii z punktu widzenia ekonomicznego i politycznego.

Z oceną terenu bardzo ściśle wiąże się kolejny najczęściej pomijany - element oceny, jakim jest ocena rejonu przyszłych działań z punktu widzenia ekonomicznego i politycznego. Jest to element bardzo istotny, determinujący niekiedy w sposób zasadniczy istotę i treść decyzji dowódcy. Podczas oceny tej problematyki należy przede wszystkim rozpatrzyć:

- liczbę rejonów i obiektów znajdujących się w pasie armii i mających ważne znaczenie z punktu widzenia ekonomicz-

nego i politycznego, zarówno dla nieprzyjaciela, jak i dla wojsk własnych;

- wpływ opanowania tych rejonów na obniżenie stanu politycznego i moralnego wojska nieprzyjaciela oraz na obniżenie jego produkcji przemysłowej;

- jak silna będzie obrona tych rejonów;

- w jaki sposób można pozyskać ludność miejscową do własnych działań, jakie są możliwości współdziałania z tą ludnością;

- formy psychologicznego oddziaływania na wojska i ludność miejscową;

- w jaki sposób nieprzyjaciel może wykorzystać ludność miejscową do działań rozpoznawczych i dywersyjnych;

- możliwości wykorzystania zasobów miejscowych przez wojska armii /zwłaszcza MPS, warsztaty mechaniczne, żywność/;

- możliwości wykorzystania środków lokalnego transportu i łączności cywilnej;

- sposoby działań taktyczno-operacyjnych w celu opanowania tych rejonów.

We wnioskach końcowych z oceny rejonu przyszłych działań należy sprecyzować:

- klasyfikację obiektów i rejonów znajdujących się w pasie armii wg ich ważności z punktu widzenia ekonomiczno-politycznego i taktyczno-operacyjnego;

- formy i sposoby psychologicznego oddziaływania na wojska i ludność miejscową;

- najbardziej celowe sposoby /formy manewru/ opanowania poszczególnych rejonów i obiektów;

- sposoby zapewnienia warunków bezpieczeństwa w wypadku pozostania na tyłach wojsk armii rejonów /obiektów/ bronionych przez nieprzyjaciela;

- klasyfikację /pod względem przydatności/ zasobów miejscowych, które należy opanować i zdobyć oraz sposób ich późniejszego wykorzystania dla potrzeb armii;

- stosunek wojsk armii do ludności miejscowej;

- formy pracy partyjno-politycznej z wojskami armii i z ludnością miejscową.

Wnioski wynikające z oceny rejonu przyszłych działań należy szczególnie wnikliwie weryfikować pod kątem ich wpływu na osiągnięcie celu operacji oraz uwzględniać w decyzji dowódcy armii. Niekiedy potrzeba opanowania określonych obiektów o charakterze ekonomicznym lub politycznym powinna rzutować w zasadniczy sposób na cele taktyczno-operacyjne oraz na sposoby osiągnięcia tych celów.

Polecenie:

Wyjaśnić jak należy rozumieć pojęcie: ocena rejonu przyszłych działań z punktu widzenia ekonomicznego i politycznego.

2.3.9. Problemy oceny sytuacji w eterze.

Bardzo ważnym elementem oceny będzie ocena z jednej strony możliwości prowadzenia przez nieprzyjaciela tzw."wojny radioelektronicznej", z drugiej - prowadzenia przez wojska armii walki radioelektronicznej oraz wpływ tego pojedynku na działanie taktyczno-operacyjne wojsk armii[x/]. W tym zakresie należy ocenić:

- siły i środki radioelektroniczne, którymi nieprzyjaciel będzie realizował zadania "wojny elektronicznej", środki i rejony ich rozmieszczenia oraz sposoby i możliwości wykorzystania tych sił i środków;
- przewidywane skutki radioelektronicznego oddziaływania nieprzyjaciela na wojska armii;
- możliwości i sposoby przeciwdziałania siłom i środkom radioelektronicznym nieprzyjaciela /rozpoznanie, fizyczne niszczenie, maskowanie, przeciwdziałanie radioelektroniczne/;
- warunki zapewniające skuteczne działanie własnych środków i systemów radioelektronicznych.

We wnioskach końcowych z oceny sytuacji w eterze należy sprecyzować zadania i sposoby zwalczania sił, środków i systemów radioelektronicznych nieprzyjaciela oraz zadania i sposoby ochrony własnych sił, środków i systemów przed jego oddziaływaniem. Ponadto należy określić siły i środki, które

---

x/ a/ Wyjątkowo pouczającym przykładem wpływu sytuacji w eterze na działanie wojsk było rozpoczęcie działań wojennych w ćwiczeniu "Tarcza-76".
b/ Rozwinięcie tych zagadnień: I Sesja naukowa "Organizacja i prowadzenie WRE w operacji zaczepnej armii", ASG WP 1977 r.

trzeba zaangażować /wydzielić/ do zwalczania i przeciwdziałania siłom i środkom radioelektronicznym nieprzyjaciela.

Polecenie:

Podać główne zagadnienia rozpatrywane podczas oceny sytuacji w eterze.

2.3.10. Problemy taktyczno-operacyjne wynikające z oceny sytuacji skażeń i zakażeń.

Podczas dokonywania oceny sytuacji skażeń i zakażeń należy rozpatrzyć:

- użycie lub przewidywane możliwości użycia środków chemicznych i promieniotwórczych do skażenia terenu; ewentualne rejony, których zostaną one użyte;
- strefy skażone /stopień natężenia promieniowania przenikliwego/ i możliwości ich pokonywania;
- możliwości powstawania stref skażonych w toku operacji zaczepnej i możliwości ich pokonywania;
- stopień skażenia żołnierzy i zasobów żywnościowych , sprzętu technicznego i bojowego;
- możliwości i sposoby wykorzystania i użycia wojsk chemicznych.

Podczas precyzowania wniosków ogólnych należy określić wpływ rejonów skażonych na możliwości prowadzenia operacji zaczepnej: zadania i sposoby wykorzystania wojsk chemicznych i ich udział w likwidacji skutków uderzeń BMR nieprzyjaciela.

Polecenie:

Wymienić zagadnienia rozpatrywane podczas oceny skażeń i zakażeń.

2.3.11. Ocena sytuacji hydrometeorologicznej

Oceny sytuacji hydrometeorologicznej dokonuje się pod kątem: ustalenia wpływu tej sytuacji na możliwości użycia BMR i techniki bojowej przez wojska własne i przeciwnika /wpływu sytuacji hydrometeorologicznej na tempo natarcia, możliwości zaopatrywania i ewakuacji/.

Ponadto należy określić liczbę zbiorników wodnych w pasie armii i możliwości ich wykorzystania do stworzenia stref zatopienia terenu. Ocenia się również możliwości zmiany warunków meteorologicznych i ich wpływ na przygotowanie i prowadzenie operacji. Z oceny sytuacji hydrometeorologicznej mo-

gą wynikać następujące wnioski końcowe, w których określa się:

- czas i sposób wykonania uderzeń jądrowych[x/] w celu zapewnienia optymalnych warunków wykorzystania ich skutków;

- wpływ i sposób wykorzystania warunków pory roku i dnia do realizacji zadań przez ZT /z jakimi formami i sposobami działań należy się liczyć ze strony nieprzyjaciela, który w podobny sposób może wykorzystać zaistniałe warunki/;

- przedsięwzięcia i zabiegi organizacyjne, które zmniejszą wpływ niekorzystnych warunków pory roku i atmosferycznych na działania wojsk własnych i spotęgują je po stronie przeciwnika;

- sposoby działania /wydzielone siły i środki/ uniemożliwiające przeciwnikowi wysadzenie w powietrze tam i zapór, zwłaszcza przy dużych zbiornikach wodnych, zapobiegające jednocześnie powstawaniu rozległych stref zalanych wodą.

Polecenie:

Przedstawić wpływ warunków atmosferycznych na rozpoczęcie i prowadzenie operacji zaczepnej.

2.3.12. Wnioski ogólne z wyjaśnienia celu operacji, analizy zadania i oceny sytuacji

Po wyjaśnieniu /lub konfrontacji/ poszczególnych zagadnień, a najczęściej bezpośrednio po wyjaśnieniu celu operacji, analizie zadania i ocenie sytuacji, dowódca armii /szef sztabu/ precyzuje wnioski ogólne, w których treści - e określić:

1. Siły i możliwości organizacji i prowadzenia działań przez nieprzyjaciela zarówno lądowego, jak i powietrznego; sposoby i charakter jego działań /zwłaszcza możliwy manewr/. Możliwość wykonania uderzeń jądrowych /jeżeli oceny dokonuje się w warunkach działań konwencjonalnych, przewidzieć

---

x/ Należy zbadać siłę i kierunek wiatrów, uwzględniając przy tym możliwości wykorzystania tych warunków/jeżeli są sprzyjające/ przez nieprzyjaciela.

możliwości wykonania natarcia jądrowego nieprzyjaciela/. Możliwości wykonania uderzeń lotnictwem i uzbrojonymi śmigłowcami oraz wysadzenia desantu powietrzno-pancernej. Najważnia jednostek typu kawalerii powietrznopancernej. Najważniejsze obiekty w ugrupowaniu nieprzyjaciela, które powinny być zniszczone lub obezwładnione bronia jądrowa, /jakich obiektów brak i które dodatkowo należy rozpoznać/. Przewidywane zmiany w ugrupowaniu /zwłaszcza po wykonaniu uderzeń jądrowych/ i w możliwościach działania nieprzyjaciela w najbliższym okresie i podczas rozwijania operacji zaczepnej. Możliwości przeciwnika w zakresie wprowadzenia w błąd przed rozpoczęciem operacji i w toku jej trwania. Możliwości realizacji przez nieprzyjaciela głównych zadań przed rozpoczęciem operacji, z chwilą rozpoczęcia i w jej toku. Rejony, dla których utrzymania przeciwnik ześrodkowuje główny wysiłek. Kierunki i zakres prowadzenia "wojny psychologicznej".

Możliwości wykorzystania przez nieprzyjaciela nowych rodzajów broni lub zastosowania nowych sposobów działania taktyczno-operacyjnego, które stanowiłyby zaskoczenie.

2. Ilościowe i wartościowe stosunki sił oraz wnioski z nich wynikające.

3. Przedsięwzięcia i zabiegi zapewniające wysoką gotowość bojową wojsk i uniemożliwiające wykonanie przez nieprzyjaciela uderzeń z zaskoczenia na lądzie i z powietrza. Sposoby działania /wykorzystania możliwości armii/ zapewniające rozbicie głównego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela i osiągnięcie celu operacji przy najmniejszych stratach własnych.

Zadania stawiane przed maskowaniem operacyjnym w celu wprowadzenia nieprzyjaciela w błąd co do rzeczywistych działań /zamiaru/ armii.

4. Najbardziej "opłacalne" obiekty uderzeń jądrowych, najdogodniejszy kierunek głównego uderzenia i kierunki uderzeń poszczególnych dywizji. W warunkach konwencjonalnych - wybór odcinka /odcinków/ przełamania. Ugrupowanie wojsk armii i gęstości wojsk, a zwłaszcza artylerii, jakie nale-

ży zapewnić na odcinku przełamania. Konieczność wysadzenia desantu taktycznego lub współdziałania z desantem operacyjnym. Określenie zadań pośrednich, które należy wykonać podczas realizacji zadania bliższego i dalszego armii oraz współdziałanie z sąsiadami.

Wykorzystanie warunków terenowych do skrytego ześrodkowania wojsk, rozwinięcia, manewru i prowadzenia operacji. Główny wysiłek OPL.

5. Siły i środki, które uczestniczą w pierwszym uderzeniu jądrowym, czas ich gotowości do działania, sposoby wykorzystania skutków uderzeń jądrowych oraz przedsięwzięcia zapewniające skuteczną ochronę i obronę własnych wojsk przed uderzeniami nieprzyjaciela.

6. Zadania dla wojsk armii; podział broni jądrowej wg poszczególnych zadań i obiektów; wykorzystanie lotnictwa, śmigłowców, zwłaszcza uzbrojonych, podział sił i środków, możliwości i główne problemy współdziałania wewnątrz armii z lotnictwem i sąsiadami oraz z wojskami sojuszniczymi.

7. Dowodzenie wojskami w okresie przygotowania operacji oraz w toku jej trwania; rejony rozwinięcia SD.

8. Przedsięwzięcia i zadania bojowego i operacyjnego zabezpieczenia działań, zwłaszcza dodatkowe zadania dla organów rozpoznania ZT i armii.

9. Zadania pracy partyjno-politycznej z wojskami własnymi i oddziaływanie na obniżenie morale przeciwnika. Zakres współpracy z ludnością miejscową.

10. Sposoby i zadania z zakresu tyłowego zabezpieczenia wojsk armii w okresie przygotowania i prowadzenia operacji. Zakres i sposoby wykorzystania zasobów miejscowych.

2.4. Decyzja dowódcy armii o operacji i przekazanie jej wykonawcom[x/]

Jeżeli czas na to pozwala, dowódca armii przed ostatecznym sprecyzowaniem decyzji może przeprowadzić ogólny rekone-

---

x/ Załącznik Nr 2 przedstawia propozycję /wariant/ decyzji dowódcy armii formułowanej w języku rosyjskim.

sans terenu: obszaru rozmieszczenia wojsk w rejonie wyjściowym; dróg marszu i rozwinięcia wojsk; rubieży wejścia do bitwy. Najczęściej jednak wysłuchuje propozycji decyzji szefa sztabu, w celu skonfrontowania jej z własnymi ustaleniami. O wyborze odpowiedniej formy i sposobu pracy decydować będą: cechy osobowe dowódcy, czas, którym dysponuje oraz konkretna sytuacja taktyczno-operacyjna, w której odbywa się proces wypracowywania decyzji.

Równocześnie z precyzowaniem decyzji dowódca armii, najczęściej wspólnie z szefem sztabu, rozpatruje problem uzyskania zaskoczenia oraz organizacji współdziałania wewnątrz armii i z sąsiadami, lotnictwem oraz wojskami sojuszniczymi.
W decyzji można ująć następujące problemy:

1. Na początku formułuje się punkt wyrażający ocenę /lub wnioski z oceny/ nieprzyjaciela.
W punkcie tym należy określić skład i ugrupowanie nieprzyjaciela /w tym główne siły i możliwości manewru/, możliwości wykonania uderzeń jądrowych i sposób działania jego wojsk lądowych i lotnictwa, przewidywane zmiany w ugrupowaniu i działaniu, najsilniejsze i najsłabsze strony /miejsca/ w ugrupowaniu i działaniu przeciwnika, możliwości użycia przez niego nowych rodzajów broni lub nowych sposobów działania.

2. Formułując zamiar rozbicia nieprzyjaciela dowódca armii w zależności od sytuacji - określa: w jaki sposób niszczy się główne zgrupowanie wojsk nieprzyjaciela w pierwszym uderzeniu jądrowym, a w wypadku trwania działań z użyciem broni jądrowej - wykonanie uderzeń jądrowych przed wejściem armii do bitwy i wykorzystanie broni jądrowej w toku operacji; skład głównego zgrupowania uderzeniowego armii i wykorzystanie lotnictwa; kierunek głównego uderzenia oraz kierunki innych uderzeń; odcinek /odcinki/ przełamania; stosowany manewr z chwilą wejścia do bitwy i w toku operacji /np. rozcięcie ugrupowania nieprzyjaciela, wspólne z sąsiadem oskrzydlenie i okrążenie określonego zgrupowania, rozbicie w bitwie spotkaniowej itp./; kolejność i sposoby rozbicia wojsk nieprzyjaciela podczas wykonywania zadań pośrednich oraz sposób potęgowania siły uderzenia /poprzez wykona-

nie uderzeń bronia jądrową, lotnictwem oraz wprowadzenie do bitwy kolejnych ZT/; czas wykonania poszczególnych zadań;kolejność i sposób wykonania zadania dalszego armii /liczba uderzeń jądrowych dla zniszczenia środków napadu jądrowego nieprzyjaciela i podchodzących odwodów, kierunki uderzeń i czas wykonania zadania dalszego/; ugrupowanie operacyjne wojsk armii. W warunkach działań konwencjonalnych. określając odcinek /odcinki/ przełamania równocześnie określa się skład wojsk przełamujących obrone nieprzyjaciela oraz gęstość artylerii, którą należy zapewnić na 1 km odcinka przełamania.

W zamiarze dowódca armii powinien sprecyzować również ogólną koncepcję wprowadzenia nieprzyjaciela w błąd i ustalić z kim szczególnie wojska armii powinny współdziałać w czasie wykonywania poszczególnych zadań. Przy formułowaniu zamiaru powinna być określona główna idea narzucenia przeciwnikowi swojej woli, swoich sposobów i form działania[x/].

Zgodnie z zamiarem operacji precyzuje się zadania bojowe dla poszczególnych wykonawców:

1. Wojska rakietowe /ABROT i drt - drt tylko te, które biorą udział w pierwszym uderzeniu/ - obiekty uderzeń w pierwszym uderzeniu jądrowym, ilość i moc ładunków jądrowych, rodzaj wybuchu; ponadto dla ABROT - orientacyjne zadania i liczbę uderzeń w zadaniu bliższym i dalszym oraz rejon, głównych i zapasowych stanowisk startowych; dla wszystkich wojsk rakietowych - środki dyżurne, stopień ich gotowości.
W wypadku wykonania pierwszego uderzenia jądrowego - rejony stanowisk startowych określa się również i dla drt.

2. Lotnictwo wspierające działania armii - zadania w zakresie wykonania uderzeń jądrowych; zadania i sposób wy-

---

x/ Wydaje się, że wyjątkowo celnie problem ten został sprecyzowany przez M.T. Tuchaczewskiego, który na ten temat pisał m.in.: "...w rzeczywistości tylko ta strona kieruje swoimi działaniami, która dąży do ich rozwoju zgodnie z własnym planem, a to oznacza, że rzeczywiste kierowanie walką powinno być kierowaniem całym procesem walki, czyli nie tylko własnymi działaniami, ale w jakimś stopniu również działaniami przeciwnika narzuconymi mu przez nasze działania" - wg: Przegląd Informacyjny, ASG Nr 1 z 1973 r. s. 19.

korzystania przydzielonego limitu lotnictwa podczas wykonywania zadań bliższego i dalszego; zadania lotnictwa w warunkach działań konwencjonalnych, zwłaszcza udział w ogniowym przygotowaniu ataku i zabezpieczeniu przełamania obrony nieprzyjaciela; sposób współdziałania z rozwijającymi się do ataku i atakującymi oraz rozwijającymi natarcie wojskami armii, zwłaszcza podział obiektów uderzeń pomiędzy artylerię i lotnictwo; podział limitu lotnictwa na poszczególne dni z wyszczególnieniem ilości pozostającej w odwodzie dowódcy armii.

3. Dywizje pierwszego rzutu operacyjnego armii - zadanie bliższe, zadanie następne i zadanie dnia.

W zadaniach tych określa się: siły /pododdziały i oddziały/ nieprzyjaciela, które należy rozbić /rozciąć lub oskrzydlić/; odcinek, na którym należy przełamywać obronę; kierunek głównego uderzenia oraz rubieże terenowe, które należy opanować, utrzymać i umocnić lub blokować nieprzyjaciela /np. w dużych aglomeracjach miejskich/. W wypadku konieczności prowadzenia działań nocnych określa się zadania i rejony lub rubieże, które do świtu należy opanować. Następnie wskazuje się kierunek natarcia w dniu następnym, niekiedy precyzując ogólnie zadania.

Ponadto należy określić: rejon wyjściowy, z kim i jak współdziałać podczas rozwijania się do ataku i natarcia; ilość sił wydzielonych do desantu taktycznego; ugrupowanie dywizji i linie rozgraniczenia między dywizjami; SD i oś przesunięcia.

4. Dywizje drugiego rzutu operacyjnego armii - rejon wyjściowy, rubieże i orientacyjny czas wejścia do bitwy, kierunek głównego uderzenia i z jakim zadaniem, najczęściej - bliższym. Z kim i jak współdziałać oraz środki wzmocnienia z chwilą wejścia do bitwy.

5. Odwód ogólnowojskowy /jeżeli jest tworzony/ - rejon rozmieszczenia, kierunek przesunięcia i orientacyjnie - główne zadania.

6. Artyleria - zadania wykonywane przez artylerię z okresie pierwszego uderzenia jądrowego /jeżeli jest wykonywane/, zadania w okresie ogniowego przygotowania ataku, zwłaszcza w zakresie przełamania obrony nieprzyjaciela /na jakim odcinku i z jaką gęstością/, zadania na okres ogniowego wsparcia na-

tarcia; czas osiągnięcia gotowości i czas rozpoczęcia ogniowego przygotowania ataku. Metoda ogniowego wsparcia natarcia - zadania.

7. Wojska OPL - zadania osłony od uderzeń z powietrza głównego zgrupowania uderzeniowego, rejonu SD i obiektów tyłów oraz przepraw przez przeszkody wodne; rejony rozmieszczenia wojsk OPL.

8. Taktyczny desant powietrzny - siły i środki / z jakich ŻT/, rejon załadowania, czas i rejon desantowania, zadanie desantu po wylądowaniu, kto i w jaki sposób zabezpiecza przelot, lądowanie i walkę desantu, z kim współdziałać podczas wykonywania zadania.

9. Odwody - rejony rozmieszczenia przed operacją, kierunek przesunięcia i orientacyjne zadania, ponadto dla AOPpanc i OZap - rubieże rozwinięcia i zadania.

10. Podział sił i środków, czas podporządkowania lub przekazania innym związkom taktycznym w toku operacji.

11. Organizacja tyłowego zabezpieczenia operacji zaczepnej, ochrona i obrona tyłów armii.

12. Organizacja dowodzenia przed rozpoczęciem operacji i w czasie jej trwania; rejon rozwinięcia SD i kierunek przesunięcia.

Po sprecyzowaniu decyzji dowódca armii melduje ją dowódcy frontu, a ponadto może określić zadania szczególnej wagi, specjalne wymagania w odniesieniu do poszczególnych dowódców związków taktycznych i szefów rodzajów wojsk i służb. Mogą to być zadania następującego typu:

«Z chwilą rozpoczęcia przełamania obrony nieprzyjaciela szczególnie zależy mi na nawiązaniu ścisłego współdziałania pomiędzy dywizją "X" i "Y" oraz na maksymalnym wykorzystaniu ognia artylerii i współdziałaniu z lotnictwem wsparcia. Dowódca dywizji "X" osobiście nawiąże współdziałanie z dowódcą plmsz, który działa w pasie dywizji.»

«Po przełamaniu obrony nieprzyjaciela na głębokość... i wyjściu na rubież... dowódca dywizji "X" gwałtownie skieruje uderzenie pcz i pz w kierunku A, B, z zadaniem wyjścia na tyły dywizji nieprzyjaciela i uniemożliwienia jej wykonania kontrataku poprzez uprzedzenie w zajęciu rubieży D, C.»

«W trakcie wykonywania zadania bliższego dowódca dywizji "Z" po wejściu do bitwy, nie wdając się w walkę z nieprzyjacielem, za wszelką cenę musi tak rozwinąć natarcie w pościg, aby do świtu dnia następnego uchwycić rejony A, B, C i połączyć się z desantem taktycznym.»

«Podczas przenoszenia głównego uderzenia armii z kierunku A, B na kierunek C, D szef wojsk rakietowych i artylerii wspólnie z szefem wojsk inżynieryjnych powinni uczynić wszystko, aby zapewnić skryty manewr artylerii i skryte zabezpieczenie wprowadzenia do bitwy dywizji "Z".»

Ponadto dowódca armii /najczęściej wspólnie ze swoim zastępcą ds. politycznych/ może np. wystosować specjalny list do dowódcy i żołnierzy określonej dywizji /jednostki/, w którym wyrazi szczególne podziękowanie za dotychczasowe działania i wykaże jak ważną rolę i zadania mają do spełnienia wojska danej dywizji podczas rozpoczynającej się operacji. Może to być również list, w którym dowódca wytyka błędy popełnione w dotychczasowym działaniu i oczekuje pełnej rehabilitacji podczas wykonywania nowego zadania.

Niezależnie od sprecyzowania decyzji dowódca armii, również wspólnie z zastępcą do spraw politycznych, może wystosować specjalny apel /odezwę/ o jak najlepsze wykonanie zadania przez wojska; może wskazać również dotychczasowe osiągnięcia wojsk całej armii lub tylko poszczególnych jednostek, a nawet żołnierzy, podkreślić ogrom trudności i wyjątkową odpowiedzialność za wykonanie nowego zadania. Niekiedy może okazać się konieczne przypomnienie wojskom metod i form działania lub przeciwdziałania potencjalnego nieprzyjaciela, z którym będą toczyć walkę.

Polecenie:

Wymienić treść poszczególnych punktów decyzji dowódcy armii dotyczących operacji zaczepnej.

2.5. Organizacja współdziałania

Ogólne problemy współdziałania zostały przedstawione w rozdziale 2.5. Ze względu na rangę i znaczenie współdziałania szczególna uwaga zostanie zwrócona na metodę pracy dowódcy i sztabu w zakresie współdziałania. Kolejność i metoda pracy dowódcy i sztabu armii będą uzależnione od: czasu, który można

przeznaczyć na współdziałanie, sytuacji taktyczno-operacyjnej i położenia wojsk własnych. Jeżeli dowódca może wydzielić przynajmniej 1.5 - 2 godziny na współdziałania, wówczas jego organizacja stanowi oddzielny etap pracy dowódcy i sztabu armii w zakresie przygotowania operacji.

Najodpowiedniejszym czasem organizowania współdziałania przez dowódcę armii będzie taki okres, w którym dowódcy podwładni otrzymali zadanie i wypracowali decyzje. W wypadku ograniczonego czasu dowódca organizuje współdziałanie równocześnie lub bezpośrednio po postawieniu zadań bojowych.

> Stopień detalizacji rozpatrywanej problematyki podczas organizowania współdziałania w poważnej mierze zależy od czasu, którym dysponuje dowódca i sztab armii na przygotowanie danych do rozpatrzenia, uzgodnienia i omówienia z podwładnymi dowódcami.

Jeżeli dowódca armii organizuje współdziałanie bezpośrednio po postawieniu zadań bojowych, wówczas ogólnie uzgadnia sposoby ich wykonania, ze szczególną jednak dokładnością na okres wejścia armii do bitwy i wykonania zadania dnia przez dywizje pierwszego rzutu armii. Taka praktyka wymaga jednak od dowódcy dalszego doskonalenia współdziałania już w czasie wykonywania kolejnych zadań. W każdej jednak konkretnej sytuacji metoda organizacji współdziałania może być inna. Można jednak wyróżnić następujące metody organizacji współdziałania:

- metoda organizacji współdziałania od początku do końca przez dowódcę armii w obecności wszystkich dowódców podwładnych lub tylko dowódców dywizji pierwszego rzutu, dowódcy ABROT i szefa WRiA armii, dowódców pułków rakiet OPL i szefa OPL armii, przedstawiciela lotnictwa, szefa wojsk inżynieryjnych, szefa wojsk chemicznych, kwatermistrza i szefa sztabu tyłów, zastępcy dcy ds. technicznych, oficerów kierunkowych;

- metoda wydania wytycznych do współdziałania w obecności zastępców dowódcy armii, szefów rodzajów wojsk i służb,

przedstawiciela lotnictwa oraz tylko niektórych dowódców związków taktycznych. Przy tej metodzie szczególnie ważną rolę spełnia oddział operacyjny, który przekazuje na piśmie wytyczne dowódcy /odpowiednio rozwinięte/ zainteresowanym wykonawcom. Szefowie rodzajó wojsk przekazują treść współdziałania swoim podwładnym zgodnie z wolą dowódcy armii;

- metoda kolejnego rozgrywania poszczególnych sytuacji, które mogą zaistnieć podczas wykonywania zadań bojowych ze szczególnie dokładnym ustaleniem sposobów działania wg celów, miejsca i czasu.

Dowódca armii/lub sztab opracowujący wytyczne dowódcy/przy omawianiu sposobów wykonania każdego zadania powinien rozpatrzyć:

- ugrupowanie nieprzyjaciela, charakter i sposób jego działania;
- cel działania wojsk armii i sposoby osiągnięcia zakładanego celu;
- siły i środki, które wspólnym wysiłkiem powinny realizować dany cel /zamierzenie/;
- kolejność i sposób rozgromienia nieprzyjaciela bronią jądrową, uderzeniami lotnictwa, śmigłowcami szturmowymi, ogniem artylerii i uderzeniem wojsk;
- kolejność i sposoby działania poszczególnych rodzajów wojsk podczas wykonywania określonych zadań;
- miejsce rozmieszczenia SD i kolejność ich zmiany;
- sposoby i możliwości odtwarzania gotowości bojowej wojsk oraz sposoby działania w wypadku zmasowanych uderzeń jądrowych nieprzyjaciela i poniesienia dużych strat przez wojska armii.

Dowódca armii podczas organizacji współdziałania wewnątrz armii może poświęcić oddzielny czas na uzgodnienie współdziałania z lotnictwem, a ponadto informuje zainteresowanych o współdziałaniu z sąsiadami. Do szczególnie dokładnego organizowania współdziałania wojsk lądowych z lotnictwem zobowiązuje rozkaz ministra obrony narodowej do szkolenia Sił Zbrojnych PRL w roku 1976, który m.in. naka-

zuje: "Podnieść sprawność organizacji i utrzymania współdziałania między poszczególnymi rodzajami sił zbrojnych, głównie zaś między jednostkami wojsk lądowych i lotniczych..."[x]. Jeśli czas pozwala, to współdziałanie z sąsiadami dowódca organizuje osobiście lub wysyła do sąsiadów jednego ze swoich zastępców. Przy działaniu na kierunku nadmorskim szczególne miejsce zajmuje uzgodnienie wspólnych działań z marynarką wojenną.

> Ogromnie odpowiedzialne zadanie w zakresie organizacji współdziałania, zachowania jego ciągłości, odtwarzania w wypadku naruszenia i doskonalenia w toku operacji spoczywa na sztabie armii.

Sztab armii przygotowuje bowiem dowódcy dokładne dane do organizacji współdziałania, zabezpiecza pod względem organizacyjnym, /np. mapy lub piaskownica/, opracowuje w formie pisemnej plan współdziałania, przekazuje treść współdziałania zainteresowanym wykonawcom, organizuje kontrolę realizacji ustaleń dowódcy, sygnalizuje o konieczności wniesienia zmian i korekt do uprzednio zorganizowanego współdziałania, odtwarza współdziałanie jeżeli zostało naruszone.

Podstawowym dokumentem, w którym precyzuje się wszystkie problemy współdziałania jest plan współdziałania lub tabela współdziałania. W planie współdziałania należy uwzględnić: cel i zadania, ich wykonanie i sposoby działania elementów ugrupowania operacyjnego armii, sąsiadów i lotnictwa /na kierunku nadmorskim - marynarki wojennej/ pod kątem zadań operacji, kierunków, rubieży, obiektów i czasu. Należy podkreślić, że nawet najlepiej zorganizowane współdziałanie nie może stanowić dla podwładnych "recepty" na sposób skutecznego działania w wyjątkowo bogatej scenerii współczesnego pola walki.

---

x/ Rozkaz ministra obrony narodowej do szkolenia Sił Zbrojnych PRL w roku 1976, Warszawa 1975 r. s. 14.

Konkretne warunki i konkretna sytuacja wymaga od dowódców i sztabów podwładnych wyjątkowej inicjatywy i samodzielnego rozstrzygania wielu nowych problemów taktyczno-operacyjnych w myśl i zgodnie z zamiarem dowódcy armii.

Wzajemne zrozumienie i ciągłe uzgadnianie działań pomiędzy współdziałającymi dowódcami stanowi bardzo ważny element praktyczny w zachowaniu ciągłości współdziałania.

Polecenia:

1. Określić czas i sposób organizacji współdziałania przez dowódcę armii.
2. Omówić główne problemy rozpatrywane przez dowódcę armii podczas omawiania sposobów wykonania poszczególnych zadań w operacji zaczepnej.
3. Przedstawić główne zadania sztabu armii podczas organizacji współdziałania.

2.6. Wybrane problemy organizacji operacyjnego zabezpieczenia działań wojsk[x/] w operacji zaczepnej armii

2.6.1. Ogólne założenia operacyjnego zabezpieczenia działań wojsk

Problem organizacji operacyjnego zabezpieczenia działań wojsk stanowi szczególnie odpowiedzialny etap działalności dowódcy, sztabu armii i szefów rodzajów wojsk i służb. Głównym celem ich pracy w zakresie operacyjnego zabezpieczenia jest zapewnienie wojskom armii dogodnych warunków wykorzystania posiadanego potencjału ogniowego i uderzeniowego w celu rozgromienia głównego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela i uniemożliwienia mu skutecznego działania przeciwko wojskom armii.

Podstawą organizacji operacyjnego zabezpieczenia jest decyzja dowódcy armii, jego wytyczne oraz zarządzenie sztabu frontu.

---

x/ Ze względu na dość bogate materiały i literaturę dotyczącą niektórych elementów operacyjnego zabezpieczenia, w podręczniku szczególna uwaga zostanie zwrócona tylko na: rozpoznanie, OPBMR, walkę radioelektroniczną i maskowanie operacyjne.

Szczegółowe opracowanie i przekazanie wykonawcom przedsięwzięć związanych z operacyjnym zabezpieczeniem należy do obowiązku sztabu armii, szefów rodzajów wojsk i służb oraz kwatermistrza, którzy opracowują również odpowiednie plany i wydają zarządzenia dla wojsk.

Dokumenty związane z operacyjnym zabezpieczeniem opracowuje się pod bezpośrednim kierownictwem szefa sztabu armii.

Sztab armii wypracowuje przedsięwzięcia związane z:

1 - rozpoznaniem;

2 - obroną przed bronią masowego rażenia /OPBMR/;

3 - maskowaniem operacyjnym;

4 - walką radioelektroniczną;

5 - hydrometeorologicznym i topograficznym zabezpieczeniem.

Pozostałe elementy operacyjnego zabezpieczenia /inżynieryjne, chemiczne i tyłowe/ opracowują szefowie rodzajów wojsk i kwatermistrz armii.

Wszystkie zarządzenia dotyczące operacyjnego zabezpieczenia wydawane wykonawcom podpisuje szef sztabu.

Bardzo ważną czynnością dowódcy i sztabu armii będzie zabezpieczenie skrzydeł i styków z sąsiadami.

W tym celu dowódca armii wyznacza odpowiedzialnych za zabezpieczenie skrzydeł dowódców dywizji; szefowi WRiA nakazuje zabezpieczyć skrzydło armii określoną ilością artylerii, a szefowi wojsk inżynieryjnych - ewentualne minowanie określonych rubieży. Sztab armii, opracowując sposób zabezpieczenia skrzydeł i styków, poszczególne przedsięwzięcia uzgadnia w szczegółach z sąsiadami.

Szczególnie ważnym zadaniem sztabu armii jest kontrola ciągłości operacyjnego zabezpieczenia działań wojsk w czasie rozwijania operacji zaczepnej.

2.6.2. Rozpoznanie w operacji zaczepnej armii

Rozpoznanie, jako jeden z zasadniczych elementów systemu zabezpieczenia operacyjnego działań wojsk, stanowi kompleks przedsięwzięć organizacyjno-wykonawczych przeznaczonych do

zdobywania i opracowywania informacji o nieprzyjacielu i terenie przyszłych działań, niezbędnych do powzięcia uzasadnionej decyzji i zachowania ciągłości w racjonalnym kierowaniu wojskami.

Do szczególnie ważnych przedsięwzięć organizacyjno-wykonawczych rozpoznania należy zaliczyć:

- określenie konkretnych celów i zadań rozpoznania;
- wydzielanie i przygotowanie sił i środków niezbędnych do realizacji postawionych celów;
- planowanie systemu rozpoznania i postawienie zadań wykonawcom na szczeblu armii oraz podwładnym sztabom, a także zorganizowanie wymiany informacji o nieprzyjacielu pomiędzy sąsiadami i sztabami współdziałającymi;
- organizowanie współdziałania wszystkich sił i środków rozpoznania i zapewnienie ich sprawnego działania jako systemu;
- uzgodnienie działania organów rozpoznania armii z odpowiednimi organami wojsk sojuszniczych;
- zorganizowanie dowodzenia i łączności oraz ciągłej wymiany informacji o nieprzyjacielu;
- zbieranie i opracowywanie informacji o nieprzyjacielu oraz przekazywanie ich we właściwym czasie dowódcy i sztabowi frontu;
- organizowanie kontroli i pomocy w zdobywaniu informacji o nieprzyjacielu.

Kolejność i zakres przedsięwzięć związanych z organizowaniem i prowadzeniem rozpoznania zależy od konkretnej sytuacji taktyczno-operacyjnej, od ilości obiektów nieprzyjaciela znajdujących się w pasie armii oraz posiadanych sił i środków, które można wykorzystać w rozpoznaniu.

Z kalkulacji wynika, że w pasie armii może być około 300-350 obiektów stanowiących przedmiot rozpoznania. Z liczby tej około 50% obiektów, to obiekty szczególnie ważne. Do nich zalicza się: środki napadu jądrowego /rakietowe i artyleria do strzelania amunicją atomową/, stanowiska dowodzenia, węzły łączności, zgrupowania wojsk pancernych i zmechanizowanych /jeżeli nieprzyjaciel zajmuje obronę - włącznie do plutonowych punktów oporu, przy manewrowych formach działa-

nia - do kompanii/, środki walki radioelektronicznej, zgrupowania artylerii konwencjonalnej, artylerii i rakiet przeciwlotniczych, środki przeciwpancerne i rozpoznania, lotniska, umocnienia inżynieryjne, obiekty tyłowe, przeszkody wodne i urządzenia hydrotechniczne, drogi i urządzenia techniczne /zwłaszcza mosty i węzły dróg/, zasoby miejscowe, obiekty przygotowane do obrony miast, osiedli, portów i baz morskich, siły i środki obrony terytorialnej.

Z wymienionych obiektów około 60-65% będzie zwykle rozmieszczonych w strefie taktycznej ugrupowania nieprzyjaciela, tj. na głębokości od 15 do 60 km.

Poszczególne obiekty rozmieszczone w pasie armii można podzielić na dwie grupy:

Pierwsza grupa - obiekty ruchome, które mogą dość szybko zmieniać swoje miejsce rozmieszczenia. Należą do nich: środki rakietowe i artyleria do strzelania amunicją jądrową, artyleria konwencjonalna i przeciwlotnicza, rakiety przeciwlotnicze, ruchome bazy amunicji jądrowej, środki walki radioelektronicznej i rozpoznania, lotnictwo /w tym śmigłowce o różnym przeznaczeniu/, stanowiska dowodzenia, zgrupowania wojsk pancernych i zmechanizowanych oraz inne.

Druga grupa - obiekty stacjonarne, które przez dłuższy okres nie mogą zmieniać swojego położenia. Będą to szczególnie takie obiekty, jak: urządzenia obronne - fortyfikacyjne, składy amunicji jądrowej, węzły min jądrowych, lotniska, stacjonarne stanowiska dowodzenia wojsk i obrony terytorialnej, składy tyłów operacyjnych, stacjonarne pozycje rakiet przeciwlotniczych, węzły dróg, urządzenia hydrotechniczne i drogowe, stacjonarne węzły łączności, bazy morskie itp.

Szczegółowa ocena obiektów rozpoznania w pasie armii wskazuje, że 75-80% z nich to obiekty ruchome. Stąd też planując rozpoznanie należy uwzględniać i przewidywać możliwość i częstotliwość zmiany miejsca dyslokacji /rozmieszczenia/ poszczególnych obiektów, ustalać zasady i sposoby zmian rejonów rozmieszczenia oraz określać siły i środki ochrony i obrony obiektów stacjonarnych lub obiektów, które przez dłuższy czas nie mogą zmieniać swoich rejonów.

W celu usprawnienia rozpoznania, wiele danych i charakterystyk obiektów stanowiących przedmiot rozpoznania można z dużą dokładnością ustalić w okresie pokoju i w czasie przygotowywania operacji. Dokładna znajomość cech taktyczno-technicznych poszczególnych obiektów służy racjonalnemu ich podziałowi pomiędzy siły i środki rozpoznania szczebla armijnego i związków taktycznych wchodzących w skład armii.

Podczas organizowania rozpoznania dużą wagę przywiązuje się do właściwego sprecyzowania celów i zadań stawianych przed rozpoznaniem.

W każdej sytuacji cele i zadania rozpoznania wynikają z celu i zadań operacji zaczepnej armii oraz określane są składem zgrupowań wojsk nieprzyjaciela w przewidywaniu ich działania, a także charakterem terenu przyszłych działań.

Zasadniczym celem rozpoznania w operacji zaczepnej armii jest ustalenie we właściwym czasie możliwości i czasu przejścia nieprzyjaciela do działań z użyciem broni jądrowej, wykrycie rozmieszczenia jego środków napadu jądrowego, określenie ugrupowania wojsk w pasie armii oraz ustalenie możliwości i sposobów ich działania lub przeciwdziałania, a także określenie charakteru terenu i sposobów jego taktyczno-operacyjnego przygotowania.

W czasie rozwijania operacji zaczepnej armii szczegółowe cele i zadania rozpoznania mogą ulegać zmianom odpowiednio do zmian powstałych w sytuacji taktyczno-operacyjnej.

Szczególnie ważnym zadaniem rozpoznania jest określenie obiektów i działania wojsk nieprzyjaciela oraz ustalenie, które z uzyskanych informacji są rzeczywistymi, a które fałszywymi i dezinformującymi. Należy bowiem uwzględniać, że około 25 do 35% informacji, a niekiedy i więcej, może być informacjami fałszywymi, gdyż nieprzyjaciel przywiązuje szczególną wagę do maskowania. Każda informacja o nieprzyjacielu jest cenna i wartościowa tylko wówczas jeżeli będzie wiarygodna i przekazana zostanie dowódcom lub odpowiednim sztabom we właściwym czasie.

Powodzenie w realizacji celów rozpoznania w poważnej mierze uzależnione jest od racjonalnej organizacji ciągłej i systematycznej działalności rozpoznawczej oraz terminowego opracowania zdobytych informacji.

Organizując rozpoznanie szczególną wagę przywiązuje się do jego planowania, przestrzegając przy tym następujących wymagań:

- planowanie rozpoznania należy wiązać bardzo ściśle z zamiarem operacji i zadaniami, które zostały postawione wojskom;
- główny wysiłek rozpoznania ześrodkowywać na kierunku głównego uderzenia armii i przy wykonywaniu głównych zadań decydujących o powodzeniu operacji;
- racjonalnie dzielić siły i środki rozpoznania, zapewniając ciągłość ich działania w każdym okresie przygotowywanej i prowadzonej operacji.

Podstawę do planowania stanowią wytyczne dowódcy /lub szefa sztabu/ armii, który określa:

- cel i główny wysiłek rozpoznania;
- zasadnicze zadania;
- czas uzyskania poszczególnych informacji o nieprzyjacielu lub terenie przyszłych działań;
- dodatkowe siły i środki, które wydziela się do prowadzenia rozpoznania /poza środkami i siłami etatowymi/;
- sposób nawiązania współdziałania i współpracy z wojskami sojuszniczymi;
- kontrolę systemu rozpoznania.

> Szef sztabu armii jest bezpośrednio odpowiedzialny za organizację rozpoznania, w tym i za jego planowanie.

Szef sztabu,kierując się wytycznymi dowódcy armii i jego decyzją o operacji oraz zgodnie z zarządzeniem na rozpoznanie sztabu frontu, konkretyzuje zadania rozpoznania, ze szczególną dokładnością na okres wejścia armii do bitwy i wykonania zadania bliższego; ustala kolejność wykonania poszczególnych zadań; określa obiekty, siły i kierunki, na

których należy ześrodkować główne wysiłki oraz skład odwodu rozpoznania; precyzuje czas uzyskania poszczególnych informacji o nieprzyjacielu; wskazuje przedsięwzięcia, które powinny zapewnić skuteczność prowadzenia rozpoznania oraz koordynuje wysiłki sił i środków rozpoznania poszczególnych rodzajów wojsk.

Szef oddziału rozpoznawczego armii jest bezpośrednim wykonawcą i odpowiedzialnym za organizację i prowadzenie rozpoznania na szczeblu armii i w związkach taktycznych wchodzących w skład armii. Wspólnie z oficerami oddziału rozpoznawczego i oficerami rozpoznania rodzajów wojsk opracowuje plan rozpoznania, w którym ujmuje się następujące zagadnienia: cel rozpoznania; zadania i obiekty rozpoznania; siły i środki oraz ich podział wg zadań, skład odwodu; terminy wykonania poszczególnych zadań rozpoznania, terminy uzyskania informacji ze sztabu frontu i sztabów współdziałających: organizację dowodzenia siłami i środkami rozpoznania oraz przedsięwzięcia zabezpieczające ciągłość i skuteczność rozpoznania.

Odpowiednio do tekstu planu rozpoznania opracowuje się mapę, na której należy wrysować:

- linię rozgraniczenia armii i dywizji;
- rejon wyjściowy i rubieże wejścia armii do bitwy;
- obiekty rozpoznania, kierunki i rejony, na które należy zwrócić szczególną uwagę;
- rozmieszczenie pododdziałów i oddziałów rozpoznania;
- przewidywane obiekty rozpoznania powietrznego;
- głębokość /zasięgi/ środków rozpoznania radioelektronicznego i powietrznego;
- rejony działania grup specjalnych;
- stanowiska dowodzenia.

W legendzie na mapie przedstawia się te informacje, których nie sposób wyrazić graficznie.

W okresie prowadzenia operacji plan rozpoznania konkretyzuje się na każdy następny dzień operacji. Oficerowie rozpoznania sztabów rodzajów wojsk biorą aktywny udział w opracowaniu planu rozpoznania i odpowiednio do niego, kierując się wytycznymi szefa sztabu armii, planują wykorzystanie wła-

snych sił i środków. Należy dążyć do tego, aby równolegle z planowaniem rozpoznania zotały postawione zadania wykonawcom lub przekazane im zarządzenia wstępne.

Podczas wchodzenia armii do bitwy po przegrupowaniu wojsk na dużą odległość sposób organizacji rozpoznania oraz użycie środków rozpoznania armii uzgadnia się ze sztabami armii i związków taktycznych wojsk sojuszniczych, które prowadzą bitwę graniczną lub rozwijają operację zaczepną.

Sztaby te będą również zasadniczym źródłem informacji o nieprzyjacielu i terenie wejścia armii do bitwy oraz prowadzeniu operacji. Szczególnie jednak ważnym zadaniem będzie rozpoznanie "wejścia" i "wejście" do działań sił i środków rozpoznania wprowadzonej do bitwy armii. W tym okresie zasadniczym zadaniem będzie uzgodnienie wspólnych działań sił i środków rozpoznania armii z siłami i środkami związków operacyjnych i taktycznych, w pasie których armia wchodzi do bitwy. Wprowadzenie armii do bitwy musi być poprzedzone "wejściem" do działań sił i środków rozpoznania armii i związków taktycznych. Dlatego też organizacja współdziałania pomiędzy organami rozpoznania armii, a siłami i siłami rozpoznania już działającymi, zwykle wojsk sojuszniczych, posiada ogromne znaczenie.

> Z chwilą rozpoczęcia operacji wszystkie siły i środki rozpoznania występujące w armii i na szczeblu związków taktycznych, w tym i rodzajów wojsk, prowadzą rozpoznanie z maksymalnym natężeniem.

W czasie prowadzenia operacji szczególnym zadaniem rozpoznania będzie ustalenie we właściwym czasie przygotowań nieprzyjaciela do wykonania natarcia jądrowego i potwierdzenie lub wykrycie nowych obiektów do realizacji zadań udziału armii w pierwszym uderzeniu jądrowym, a w warunkach wojny jądrowej ustalenie obiektów do wykonania kolejnych uderzeń jądrowych. W tych warunkach wszystkie siły i środki rozpoznania powinny tak działać, aby tworzyć jednolity system zapewniający ciągły napływ potrzebnych dowódcy i sztabowi armii informacji do kierowania wojskami.

Polecenia:

1. Wymienić zasadnicze przedsięwzięcia organizacyjno-wykonawcze zapewniające właściwe i skuteczne zdobywanie informacji o nieprzyjacielu.
2. Scharakteryzować obiekty rozpoznania, które występują w pasie operacji zaczepnej armii.
3. Przedstawić cel i zadania rozpoznania w operacji zaczepnej armii.
4. Omówić rolę i zadanie dowódcy armii oraz szefa sztabu w zakresie organizacji rozpoznania podczas wchodzenia armii do bitwy po przegrupowaniu wojsk na dużą odległość.

2.6.3. Obrona przed bronią masowego rażenia w operacji zaczepnej armii

W operacji zaczepnej armii obrona przed bronią masowego rażenia /OPBMR/ ma na celu zabezpieczenie wojsk i obiektów tyłowych armii przed rażącym działaniem broni jądrowej, chemicznej i biologicznej lub maksymalne osłabienie skutków ich użycia i tym samym zachowanie zdolności bojowej wojsk, a więc zapewnienie wykonania zadań.

Do zasadniczych przedsięwzięć z zakresu OPBMR w czasie przygotowania i prowadzenia operacji zaczepnej zaliczamy:

- rozśrodkowanie wojsk i obiektów tyłowych armii oraz ich maskowanie;
- okresową zmianę rejonów rozmieszczenia wojsk i obiektów tyłowych armii;
- inżynieryjną rozbudowę rejonów zajmowanych przez wojska i obiekty tyłowe armii oraz przygotowanie dróg manewru;
- prognozowanie stref /rejonów/ porażenia, skażenia promieniotwórczego i chemicznego, zniszczeń, zatopień i pożarów w pasie natarcia armii;
- powiadamianie wojsk armii i sąsiadów o skażeniach i zakażeniach;
- wykorzystanie indywidualnych środków ochrony przed skażeniami oraz właściwości ochrony sprzętu bojowego i terenu w pasie natarcia armii;
- rozpoznanie skażeń i zakażeń w pasie natarcia armii;
- przekraczanie przez wojska armii stref skażonych oraz

zapewnienie wojskom ochrony podczas działań w terenie skażonym i zakażonym;

- kontrolę napromienienia żołnierzy oraz stopnia ich skażenia, a także kontrolę stopnia skażenia sprzętu bojowego, środków materiałowych, wody i żywności;

- zabiegi sanitarnohigieniczne i profilaktyczne wojsk armii;

- zaopatrywanie związków taktycznych i oddziałów armii w środki ochronne;

- likwidację skutków użycia broni masowego rażenia na wojska i obiekty tyłowe armii.

Ważnym czynnikiem zmniejszającym wrażliwość wojsk i obiektów tyłowych armii na uderzenia broni masowego rażenia nieprzyjaciela jest rozśrodkowanie wojsk. Rozśrodkowanie to osiąga się między innymi przez:x/

- wyznaczenie związkom taktycznym i oddziałom armii odpowiednio szerokich pasów /rejonów/ działań;

- rozmieszczenie odwodów i innych elementów ugrupowania operacyjnego na odpowiednich głębokościach i obszarach;

- stosowanie odpowiednich odstępów pomiędzy związkami taktycznymi i oddziałami w ugrupowaniu operacyjnym armii.

Rejony rozmieszczenia wojsk wybiera się w terenie, który sprzyja organizowaniu obrony przed bronią masowego rażenia, ma naturalne warunki maskowania i zezwala na sprawny manewr. Dla dywizji wielkość rejonu powinna wynosić 600-900 km^2, dla pułku zmechanizowanego /pcz/ około 100 km^2, batalionu 5-7 km^2, zaś kompanii - około 1 km^2. Odstępy między pułkami mogą wynosić 5-10 km, batalionami 3-5 km, kompaniami do 1,5 km.

Odległość między sąsiednimi drogami przemarszu wojsk powinna wynosić co najmniej 3-5 km.

Maskowanie wojsk i obiektów tyłowych armii utrudnia nieprzyjacielowi określenie celów porażenia bronią jądro-

---

x/ płk dr W. Izydorek, Ogólne zasady obrony wojsk frontu i armii przed bronią masowego rażenia, ASG 1974 r.

wą i chemiczną i tym samym wpływa na zmniejszenie strat. W operacji zaczepnej armii osiąga się to przez: wykorzystanie właściwości maskujących terenu i ograniczonej widoczności; stosowanie różnych środków maskujących; maskowanie radiowe, przeciwradiolokacyjne, świetlne, cieplne i dźwiękowe; budowę pozornych pozycji i rejonów rozmieszczenia. W ramach maskowania operacyjnego armia może także przeprowadzić pozorne przesunięcia i działania demonstracyjne wojsk.

Okresową zmianę rejonów rozmieszczenia wojsk i obiektów tyłowych armii stosuje się w celu uniknięcia uderzeń bronią masowego rażenia.

Orientacyjnie dla poszczególnych związków taktycznych, oddziałów i obiektów tyłowych armii planuje się po 1-2 rejony zapasowe. Wyznacza się je z dala od prawdopodobnych obiektów uderzeń bronią masowego rażenia przeciwnika z uwzględnieniem wiejących wiatrów i bezpiecznej odległości od rejonów możliwych pożarów i zatopień.

> Zmianę zajmowanych rejonów stosuje się z reguły wówczas, gdy istnieje duże prawdopodobieństwo, że rozpoznanie nieprzyjaciela wykryło rejon rozmieszczenia związku /oddziału/, punktu dowodzenia lub obiektu tyłowego i że rejon ten będzie obiektem uderzenia bronią masowego rażenia.

Nie zawsze to jest wskazane, jeśli na przykład dotychczasowy rejon rozmieszczenia w przeciwieństwie do nowego - jest dobrze rozbudowany pod względem inżynieryjnym. Zmianę rejonów należy przeprowadzać skrycie i w maksymalnie krótkim czasie, w miarę możliwości pod osłoną nocy i w sprzyjających warunkach atmosferycznych /przy niskim pułapie chmur/.

W opuszczonych rejonach organizuje się pozorną działalność wojsk.

Inżynieryjna rozbudowa rejonów zajmowanych przez wojska ma między innymi na celu stworzenie jak najlepszych warunków ochrony ludzi i sprzętu technicznego przed bronią masowego rażenia.

Związki taktyczne armii, które zazwyczaj kolejno osiągają rejony wyjściowe, powinny w miarę własnych możliwości i czasu przygotowywać je pod względem inżynieryjnym. Krótki czas, jakim zwykle wojska będą dysponowały na prace inżynieryjne, stwarza konieczność maksymalnego wykorzystania naturalnych właściwości terenu i wykonywania zadań w odpowiedniej kolejności.

Możliwości wykonania prac inżynieryjnych przez wojska armii uzależnione są między innymi od posiadanych sił, środków i czasu. Orientacyjnie przyjmuje się, że przy odpowiednim zorganizowaniu prac i maksymalnym użyciu sił i środków efekty będą następujące: w ciągu 4-5 godzin można wykonać obiekty zapewniające dwukrotne zmniejszenie możliwych strat, w ciągu 1-1,5 doby można zapewnić 4-5 krotne zmniejszenie strat, prace realizowane w ciągu następnych 2-3 dób /różnego rodzaju ochrony i ukrycia/ zdolne są obniżyć straty nawet 10-krotnie.

Strefy /rejony/ porażeń, skażeń promieniotwórczych i chemicznych, zniszczeń, zatopień i pożarów prognozuje się po użyciu przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia[x/]. Celem prognozowania jest określenie możliwych strat ludzi, sprzętu bojowego i środków materiałowych oraz wniesienie niezbędnych zmian w ugrupowaniu operacyjnym armii lub skorygowanie jej zadań, a także orientacyjne określenie rodzaju i zakresu prac związanych z likwidacją skutków użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia.

Podczas prognozowania określa się:

- granice stref prawdopodobnego porażenia i stref skażenia, a także rejony przewidywanych zniszczeń, zatopień i pożarów;
- rejony skażone środkami trującymi, trwałość środków oraz kierunek i zasięg rozprzestrzeniania się obłoku skażonego powietrza;
- straty wojsk w rejonach porażenia.

---

x/ Instrukcja o obronie wojsk przed bronią masowego rażenia, MON 1976 r. s. 25.

Prognozowanie[x/] w pełnym wymiarze wykonuje sztab armii i sztaby związków taktycznych, wykorzystując do tego stacje obliczeniowo-analityczne skażeń, sztaby oddziałów prognozują tylko skażenie chemiczne, a w razie posiadania niezbędnych danych - także skażenia promieniotwórcze.

W operacji zaczepnej armii powiadomienie wojsk i obiektów tyłowych o skażeniach i zakażeniach organizuje się w celu wykonania we właściwym czasie przedsięwzięć ochronnych. Obejmuje ono informowanie, uprzedzanie i alarmowanie.

Informowanie o ogólnej sytuacji skażeń, wybuchach jądrowych, zagrożeniu opadem promieniotwórczym, rejonach zniszczeń, zatopień i pożarów - w pasie natarcia armii i sąsiadów - organizuje sztab armii. Informacje te przekazywane są stanowiskom dowodzenia poszczególnych związków taktycznych, oddziałów armii i jednostek tyłowych.

Alarmowanie w pododdziałach i obiektach tyłowych odbywa się w razie bezpośredniego niebezpieczeństwa skażeń /zakażeń/.

Do powiadamiania o skażeniach i zakażeniach ustala się dla wszystkich rodzajów skażenia /zakażenia/ na szczeblu frontu jeden sygnał powiadamiania dla wszystkich rodzajów wojsk i służb. Sygnał ten przekazuje się poza kolejnością przez wszystkie kanały łączności, przy czym przewodowymi środkami łączności sygnał przekazuje się otwartym tekstem.

W pododdziałach żołnierzy powiadamia się sygnałami dźwiękowymi i wzrokowymi, które ustala sztab związku taktycznego /oddziału/ i podaje do wiadomości wszystkich żołnierzy.

---

x/ Prognozowanie i ocena skutków uderzeń BMR na szczeblu frontu, Biuletyn Informacyjny Nr 2 /116/, Sztab Gen. WP 1974r. s. 49-60.

W czasie organizacji i prowadzenia operacji zaczepnej armii związki taktyczne, oddziały i obiekty tyłowe powinny wykorzystywać ochronne właściwości sprzętu bojowego, środków transportowych i terenu. Zmniejsza to promień rażenia żołnierzy falą uderzeniową oraz wielkość dawek promieniowania podczas działań w strefach skażonych. Ponadto czołgi, transportery opancerzone i zakryte samochody chronią przed bezpośrednim działaniem ciekłych środków trujących.

Podczas działań w strefach skażeń promieniotwórczych stopień napromienienia żołnierzy znajdujących się w: czołgach zmniejsza się 10-krotnie, transporterach opancerzonych- 4-krotnie i samochodach 2-krotnie.

Biorąc pod uwagę wyposażenie DZ /DPanc/ można przyjąć, że możliwości zmniejszenia stopnia napromienienia ludzi wykorzystujących sprzęt bojowy i środki transportowe są różne. Procentowe dane w tym zakresie obrazuje tabela[x/]:

Stopień zmniejszenia napromienienia	Ilość /w %/			
	pz	pcz	DZ	DPanc
10	8	35	7	13
4	73	20	47	35
2	19	45	46	52

Z danych zawartych w tabeli wynika, że w ogólnowojskowych związkach taktycznych armii znajduje się głównie sprzęt, który zmniejsza stopień napromienienia ludzi 2- i 4-krotnie.

Możliwości wykorzystania właściwości ochronnych terenu przez armię uzależnione są od wielu czynników, a w tym od charakteru terenu w pasie jej natarcia.

Północno-nadmorski kierunek operacyjny charakteryzuje się dużą ilością lasów /około 20% obszaru/. Kompleksy leśne mogą być zatem wykorzystane jako jeden z elementów ochronnych terenu. Berlińsko-ruhrski kierunek operacyjny oprócz lasów posiada pasmo gór tentoburskich, których doliny, wą-

---

x/ płk dr W. Izydorek "Organizacja i kierowanie obroną przed bronią masowego rażenia w działaniach bojowych ZT /oddziału/. ASG 1976 r.

wozy, jary itp. mogą stanowić naturalną ochronę dla wojsk.

Rozpoznanie skażeń i zakażeń jest podstawowym źródłem informacji o skażeniach i zakażeniach w pasie natarcia armii. Organizatorem rozpoznania skażeń i zakażeń jest sztab armii, bezpośrednie zaś kierowanie rozpoznaniem skażeń należy do zadań szefa wojsk chemicznych armii, a rozpoznaniem zakażeń - szefa służby zdrowia.

> Rozpoznanie prowadzą patrole powietrznego rozpoznania skażeń, posterunki i patrole rozpoznania skażeń wojsk chemicznych, obserwatorzy i posterunki obserwacyjne rodzajów wojsk i służb armii.

Zbieraniem i przetwarzaniem uzyskiwanych informacji zajmują się - w sztabie armii i dywizji - stacje obliczeniowo-analityczne skażeń /SOAS/, zaś w oddziałach ogólnowojskowych oraz związkach i oddziałach rodzajów wojsk - szefowie zabezpieczenia chemicznego.

Stacje te, na podstawie uzyskiwanych danych, uogólniają wyniki rozpoznania, oceniają sytuację skażeń i opracowują prognozy oraz ustalają wynikające z niej wnioski dla działań wojsk, informują podległe związki taktyczne i oddziały oraz sąsiadów.

Na szczeblu armii naziemne rozpoznanie skażeń prowadzi się siłami kompanii rozpoznania skażeń armijnej brygady chemicznej. Siłami tej kompanii, w pasie natarcia armii, organizuje się rejon obserwacji i wykrywania wybuchów jądrowych i skażeń na obszarze 2000-2500 km^2. Kompania rozwija się plutonami, tworząc sieć posterunków. Posterunki działają na samochodach Gaz-69 RS w odstępach 12-14 km, z zadaniem ustalenia parametrów uderzeń jądrowych i chemicznych, wykrywania skażeń, podania sygnału alarmu o skażeniach oraz prowadzenia rozpoznania skażeń w promieniu do 7 km.

Wyniki obserwacji przekazywane są stacjom obliczeniowo-analitycznym przez radio.

Do powietrznego rozpoznania skażeń armia w operacji zaczepnej wykorzystuje klucz śmigłowców SM-2 /Mi-2/. Ponadto

w DZ /DPanc/ można wykorzystać do tego celu śmigłowce z klucza łącznikowego dywizyjnej eskadry śmigłowców. Śmigłowce mogą być wykorzystane do: rozpoznania rzeczywistej konfiguracji obszarów skażonych, określenia najbezpieczeniejszych dróg marszu przez strefę skażeń, kontroli mocy dawki w uprzednio rozpoznanych strefach skażeń. Klucz śmigłowców może w ciągu godziny rozpoznać rejon o powierzchni około 600 km^2 lub 300--360 km dróg.

Wstępne rozpoznanie zakażeń prowadzą wszystkie rodzaje rozpoznania ogólnowojskowego, rodzaje wojsk i służb, a ponadto zakłady lecznicze służby zdrowia i weterynarii armii.

W czasie prowadzenia operacji zaczepnej w warunkach stosowania broni masowego rażenia wojska armii w wielu wypadkach będą zmuszone do prowadzenia działań w rejonach skażonych. Sztab armii organizując działania wojsk w rejonach skażonych powinien:

- ustalić - w zależności od konkretnej sytuacji - celowość /niezbędność/ działania wojsk na określonych kierunkach w strefach skażeń oraz kierunki /rejony/ szczególnie niebezpieczne dla wojsk;

- wprowadzić zmiany do uprzednich decyzji i planów, na przykład co do głębokości zadań, kierunków działań, ugrupowania operacyjnego i bojowego;

- ustalić kierunki i sposoby pokonywania przez wojska stref /rejonów/ skażeń oraz zasady prowadzenia zabiegów specjalnych.

Sposób przekraczania przez wojska armii stref /rejonów/ skażonych zależy od rodzaju i stopnia skażenia, wielkości zniszczeń oraz warunków terenowych i atmosferycznych. We wszystkich wypadkach powinien on zapewnić armii wykonanie zadań i jak najmniejsze napromienienie. Jeżeli sytuacja i warunki terenowe pozwalają, należy dążyć do obejścia stref /rejonów/ skażonych.

Wojska armii mogą przekraczać strefy /rejony skażone/:

- z marszu, bez czekania na spadek mocy dawki;

- po spadku mocy dawki do określonej wielkości;

- w sposób kombinowany - na przykład czołgi i transportery opancerzone przekraczają strefę z marszu, a oddziały i pod-

oddziały działające na samochodach i tyły po spadku lub przez obejście niebezpiecznych obszarów.

Pokonanie strefy skażeń z marszu po wyznaczonych drogach w niektórych wypadkach może być celowe nawet wówczas, gdy moc dawki wynosi dla oddziałów /pododdziałów/ czołgów 200 R/h, a dla piechoty na transporterach 100 R/h. Głębokość strefy skażeń nie powinna jednak w tym wypadku przekraczać 30-50 km /1-2 godziny marszu/.

Zatrzymanie ruchu związków taktycznych /oddziałów/ armii przed strefą skażeń należy stosować w przypadku wysokich mocy dawek, dużej głębokości strefy oraz poważnych zniszczeń węzłów komunikacyjnych, mostów i przepraw. W takiej sytuacji może dojść do zatrzymania ruchu wojsk nawet na kilka godzin. Czas ten uwarunkowany jest tempem spadku mocy dawki do granic bezpiecznych lub dopuszczalnych oraz potrzebą odtworzenia komunikacji.

W okresie oczekiwania na spadek mocy dawki organa rozpoznawcze armii /dywizji/ i oddziały wydzielone mogą przekraczać strefę skażoną na śmigłowcach ewentualnie samolotach.

W wypadku przekroczenia strefy skażeń metodą kombinowaną - z marszu powinny ją przede wszystkim pokonywać oddziały /pododdziały/ czołgów, których pancerz ma największy współczynnik osłabienia mocy dawki /10/, a następnie oddziały /pododdziały/ na transporterach i wreszcie na samochodach.

Należy podkreślić, że metoda kombinowanego przekraczania stref skażeń najczęściej pociąga za sobą konieczność rozbicia zwartych organizacyjnie jednostek.

Odrębny i trudniejszy problem stanowi ewentualność opadu pyłu promieniotwórczego na wojska będące w walce lub konieczność prowadzenia walki w rejonie skażonym. W tych warunkach obok stosowania środków ochronnych, preparatów radioochronnych, zabiegów specjalnych itp. dla osiągnięcia celów walki należy tak postępować, aby zmusić przeciwnika do pozostawania w obszarach najsilniej skażonych. Może również zajść konieczność wyjścia z walki i wycofania wojsk w rejony względnie bezpieczne. Decyzję o wyjściu z walki i wycofaniu wojsk w sile do dywizji - może podejmować tylko dowódca armii lub jego przełożeni.

Jednym z przedsięwzięć zmniejszających skutki użycia broni masowego rażenia jest wyposażenie wojsk armii w środki ochrony przed tą bronią. Powszechnie stosowanymi środkami są:maski przeciwgazowe, środki ochrony skóry, sprzęt do rozpoznania skażeń, odkażalniki itp.

Organizację zaopatrywania wojsk oraz dowozem środków ochrony kieruje kwatermistrz. Szef wojsk chemicznych armii jest natomiast dysponentem sprzętu chemicznego i ponosi odpowiedzialność za stan materiałowego zaopatrzenia w tego rodzaju sprzęt.

Zapasy środków odkażających i dezaktywacyjnych rozmieszcza się następująco: w dywizjach na 2 dni walki i w polowym składzie armii na 2 dni prowadzenia operacji.

Likwidacja skutków użycia broni masowego rażenia stanowi zespół przedsięwzięć organizowanych przez dowództwo i sztab armii oraz realizowanych przez wszystkie rodzaje wojsk w celu jak najszybszego przywrócenia wojskom zdolności bojowej i stworzenia warunków do: wykonania postawionych zadań bojowych, pracy tyłów, a także ratowania ludzi oraz udzielania pomocy rannym i chorym.

Do głównych przedsięwzięć związanych z likwidacją skutków użycia broni masowego rażenia w operacji zaczepnej armii należą:

- rozpoznanie rejonów porażenia bronią masowego rażenia;
- odtworzenie systemu dowodzenia;
- prace ratunkowe, lecznicze i ewakuacyjne;
- zabiegi sanitarne i specjalne;
- gaszenie /lokalizacja/ pożarów;
- przedsięwzięcia izolacyjno-ograniczające;
- odbudowa dróg manewru, dowozu i ewakuacji;
- uzupełnienie zniszczonych zapasów i środków materiałowych.

Wojska armii w czasie wykonywania przez nieprzyjaciela uderzeń bronią masowego rażenia będą zwykle wykonywały określone zadania bojowe. Mogą one w tym czasie ponieść ogromne straty, które uniemożliwią dalsze zorganizowane działanie. Do-

wódca armii powinien jednak dążyć do rozwijania działań nawet o ograniczonym zasięgu.

> Kontynuowanie bowiem działań, szczególnie zaczepnych, nawet ograniczonymi siłami i środkami uniemożliwia przeciwnikowi przejęcie inicjatywy, a w razie silnego obezwładnienia jego wojsk pozwala wykonać zadania bojowe i zapewnić dogodne warunki likwidacji skutków uderzeń bronią masowego rażenia nieprzyjaciela.

Likwidację skutków uderzeń bronią masowego rażenia należy zaczynać od tych wojsk, które mogą najszybciej odzyskać gotowość bojową i które można będzie w najkrótszym czasie wprowadzić do walki. Tak więc na każdym szczeblu dowodzenia trzeba ustalić kolejność odtwarzania gotowości bojowej i stosownie do tego udzielać pomocy porażonym wojskom.

Celem rozpoznania ognisk porażenia jest zebranie danych niezbędnych do podjęcia decyzji przez dowódcę armii w zakresie likwidacji skutków uderzeń. Wstępne dane cząstkowe można zazwyczaj uzyskać z meldunków podwładnych. W celu uzyskania pełniejszych danych sztab armii organizuje rozpoznanie własnymi siłami i środkami. W tym wypadku najszybciej uzyskuje się dane z rozpoznania powietrznego prowadzonego przez oficerskie patrole na śmigłowcach. Patrol powinien zapewnić szybką i całkowitą ocenę sytuacji w powstałym rejonie porażenia. W związku z tym celowe jest wyznaczenie w jego skład 1-2 oficerów ogólnowojskowych oraz przedstawicieli służby zdrowia i wojsk chemicznych, a w zależności od potrzeb i możliwości - oficerów innych rodzajów wojsk i służb.

Uzupełnieniem tego rodzaju rozpoznania mogą być patrole wysłane na transporterach opancerzonych lub czołgach.

Czas potrzebny na przeprowadzenie rozpoznania ognisk porażenia przez armię uzależniony jest od wielkości i charakteru ognisk porażenia, ilości sił i środków wyznaczonych do rozpoznania itp. Przyjmuje się, że sztab armii - wykorzystując różne źródła rozpoznania - może mieć /po 3-4 godzinach od początku pierwszego zmasowanego uderzenia jądrowego nieprzyja-

ciela/ dane dotyczące: liczby, miejsca, czasu i rodzaju wybuchów jądrowych w pasie natarcia armii. Dane te umożliwiają przeprowadzenie wstępnego prognozowania sytuacji, która powstała po uderzeniach jądrowych i powzięcie decyzji o likwidacji skutków uderzeń jądrowych oraz ewentualnych działaniach bojowych tych związków taktycznych i oddziałów armii, które zachowały zdolność bojową. Natomiast dopiero po 8-12 godzinach od początku pierwszego zmasowanego uderzenia jądrowego nieprzyjaciela sztab armii może dokonać głębokiej oceny sytuacji operacyjnej w stopniu pozwalającym na powzięcie decyzji co do dalszych działań wojsk armii.

Odtworzenie systemu dowodzenia jest czynnością pierwszoplanową, ponieważ warunkuje odtworzenie gotowości bojowej obezwładnionego związku /oddziału/.

W pierwszej kolejności należy dążyć do odtworzenia łączności dowodzenia z tymi elementami ugrupowania, które w danej sytuacji wykonują najważniejsze zadania. Zwykle będzie to brygada rakiet operacyjno-taktycznych i dywizjony rakiet taktycznych, pierwszy rzut operacyjny armii oraz odwody /drugi rzut/ działające na głównym kierunku uderzenia.

W armii, w wypadku zniszczenia stanowiska dowodzenia, dowodzenie przejmuje natychmiast zapasowe lub wysunięte stanowisko dowodzenia armii, a w wypadku zniszczenia obydwu - tyłowe stanowisko dowodzenia. Możliwe są i inne sposoby odtwarzania dowodzenia, na przykład przez pewien czas dowodzenie armią może być realizowane ze stanowiska dowodzenia dywizji.

Najszybciej można odtworzyć dowodzenia przez wprowadzenie na miejsce obezwładnionego - sztabu zapasowego, znajdującego się w dyspozycji wyższego dowództwa, np. frontu.

Jeżeli szczebel nadrzędny nie dysponuje tego rodzaju sztabem, wówczas dowództwo armii może być odtworzone z ocalałych oficerów sztabu i szefostw rodzajów wojsk i służb, oficerów delegowanych ze Sztabu Generalnego oraz dowództw podległych armii.

Równocześnie z odtworzeniem dowództw odtwarza się naruszony system łączności. W tym celu wykorzystuje się odwód sił i środków łączności oraz dokonuje manewru ocalałymi środkami, odtwarzając przede wszystkim najważniejsze relacje łączności dowodzenia i współdziałania. Szeroko stosuje się zestawienie połączeń okrężnych z wykorzystaniem ocalałych pomocniczych węzłów łączności.

Sposoby odtwarzania dowodzenia armią przewiduje się zawczasu i czyni w tym kierunku odpowiednie przygotowania.

Przedsięwzięcia ratunkowe, lecznicze i ewakuacyjne wykonywane są w celu udzielenia jak najskuteczniejszej pomocy poszkodowanym, zapobieżenia dalszym skutkom wybuchów jądrowych oraz ratowania ludzi.

Do najważniejszych przedsięwzięć ratowniczo-ewakuacyjnych w operacji zaczepnej armii można zaliczyć:

- rozpoznanie rejonów porażenia;
- torowanie dróg i dojść do obiektów zawalonych, gaszenie pożarów;
- poszukiwanie porażonych ludzi, udzielanie pierwszej pomocy i ewakuacja do najbliższych punktów medycznych;
- ewakuacja uszkodzonego sprzętu technicznego i uzbrojenia.

We wszystkich sytuacjach zadaniem priorytetowym jest ratowanie ludzi, a następnie sprzętu.

Prace ratunkowe, lecznicze i ewakuacyjne w rejonie porażenia, bez oczekiwania na pomoc z zewnątrz, powinny w miarę możliwości niezwłocznie podejmować ocalałe siły i środki obezwładnionego związku /oddziału/, stosownie do aktualnej sytuacji bojowej i realnych możliwości. Natychmiastowa wzajemna pomoc najbliższych pododdziałów i skuteczna samopomoc mogą mieć niekiedy znaczenie decydujące.

W miarę uzyskiwania informacji o uderzeniach bronią jądrową, w rejon /rejony/ porażenia kieruje się wydzielone siły

i środki poszczególnych szczebli i przystępuje do zorganizowanego prowadzenia akcji ratowniczej.

Kolejność prac, wielkość zaangażowanych sił i czas ich pracy zależą od wielu czynników, między innymi od realnej sytuacji operacyjnej. W każdej jednak sytuacji obowiązuje zasada udzielania porażonym maksymalnej pomocy.

Akcją ratowniczo-ewakuacyjną /prowadzoną w ramach likwidacji skutków uderzeń bronią masowego rażenia/, zależnie od wielkości i ogółu warunków, kierują dowódcy i sztaby oddziałów, związków taktycznych, a w warunkach zmasowanego uderzenia i silnego obezwładnienia całego związku taktycznego lub kilku związków taktycznych - dowódca armii[x/].

Po wyjściu ze stref skażeń, pewną część związków taktycznych i oddziałów armii trzeba będzie poddać zabiegom specjalnym i sanitarnym. Przy takim stopniu skażenia, które nieznacznie przekracza normy dopuszczalne, związki taktyczne są w stanie przeprowadzić zabiegi we własnym zakresie, wykorzystując zestawy samochodowe i czołgowe do odkażania i dezaktywacji /JZS, EZCz-54/55, EZCz-34/ instalacje specjalne plutonów chemicznych pz i pcz i kompanii chemicznej dywizji. W razie silnego skażenia znacznej ilości związków taktycznych /oddziałów/ armia uruchamia odwód wojsk chemicznych w skład którego wchodzą zasadnicze siły armijnej brygady chemicznej.

Zabiegi specjalne wojsk mogą być prowadzone w rejonach ich rozmieszczenia lub wyczekiwania, na drogach manewru z rejonów skażonych do zapasowych i w rejonach zapasowych.

Rejony zabiegów specjalnych osłania się systemem obrony przeciwlotniczej dywizji i armii od uderzeń lotnictwa nieprzyjaciela, ponieważ w czasie dokonywania zabiegów spe-

---

x/ Zasady dowodzenia wojskami armii podczas likwidacji skutków użycia broni masowego rażenia omówione są w wydawnictwie "Zadania i zasady działania dowódców i sztabów ogólnowojskowych w zakresie obrony przed bronią masowego rażenia", płk dr W. Izydorek, wyd. ASG WP 1974 r.

cjalnych oddziały i związki taktyczne są szczególnie narażone na oddziaływanie z powietrza. Dlatego też akcję zabiegów specjalnych prowadzi się częściami oddziałów nie większych niż batalion. Pozostałe jednostki zachowują zdolność ruchu i są gotowe do opuszczenia rejonów wyczekiwania w razie wykonania przez nieprzyjaciela uderzeń bronią masowego rażenia.

Bardzo istotnym przedsięwzięciem związanym z likwidacją skutków uderzeń broni masowego rażenia jest również uzupełnienie zniszczonych /skażonych/ zapasów. Zniszczenie bowiem niektórych rodzajów zapasów może uniemożliwić wojskom przeprowadzenie manewru i skuteczne przeciwdziałanie na polu bitwy.

Dlatego bezwzględną zasadą powinno być utrzymanie - zwłaszcza na szczeblu armii - rezerwy środków materiałowych, które zaspokoją doraźne, pilne potrzeby.

> Uzupełnienie środków materiałowych w celu odtworzenia zapasów wykonuje się stosownie do ogólnego zamiaru bitwy i odpowiednio do charakteru działań związku /oddziału/, ważności zadania i kierunku działań.

Uzupełnienie środków materiałowych może być realizowane przez przekazanie wojskom określonych zapasów z rezerwy frontu wraz z transportem lub w ramach dowozu planowanego, z pominięciem zaopatrujących ogniw pośrednich. Może być również stosowany, na rozkaz przełożonego, manewr zapasami środków materiałowych wraz z transportem w układzie poziomym.

W wyniku uderzeń bronią masowego rażenia na wojska armii może zaistnieć również potrzeba odtworzenia: ugrupowania operacyjnego, systemu ognia i zapór oraz struktury organizacyjnej obezwładnionych związków taktycznych /oddziałów/.

Odtworzenie ugrupowania operacyjnego w operacji zaczepnej armii będzie szczególnie trudne w warunkach zmasowanego, a jednocześnie skutecznego użycia broni masowego rażenia. W tej sytuacji w ugrupowaniu wojsk mogą powstać liczne luki, a poszczególne elementy ugrupowania operacyjnego utracą zdolność bojową całkowicie lub częściowo.

Podczas odtwarzania ugrupowania operacyjnego armii bierze się pod uwagę przede wszystkim te elementy ugrupowania, które w danym okresie operacji decydują o powodzeniu w bitwie.

W zależności od skutków uderzeń bronią masowego rażenia, odtworzenie ugrupowania operacyjnego realizuje się przez:

- przekazanie zadań zdolnym do ich wykonania innym elementom ugrupowania operacyjnego. Na przykład: zadania obezwładnionego odwodu przeciwpancernego armii może czasowo realizować oddział /pododdział/ czołgów z dywizji drugiego rzutu lub odwodu armii;

- dokonanie przegrupowania sił i środków ze zmianą podporządkowania, na przykład wzmocnienie obezwładnionego związku siłami działającymi w składzie drugiego rzutu operacyjnego lub odwodu ogólnowojskowego armii;

- utworzenie w miejsce obezwładnionego - nowego elementu ugrupowania operacyjnego, na przykład: w miejsce drugiego rzutu operacyjnego armii może być zorganizowany odwód ogólnowojskowy z jednostek ocalałych.

Do czasu wyjścia z walki lub odtwarzania zdolności bojowej obezwładnionego związku /oddziału/ dowódca armii może dokonać manewru ogniem lub sprzętem na zagrożony kierunek, przesunąć lub okresowo podporządkować podwładnemu swoje odwody, wzmocnić dodatkowymi siłami i środkami itp. Niekiedy, w zależności od zaistniałej sytuacji, może być podjęta decyzja o wcześniejszym wprowadzeniu do bitwy sił drugiego rzutu armii. Równocześnie z odtwarzaniem ugrupowania operacyjnego przeprowadza się niezbędne przedsięwzięcia w celu odtworzenia naruszonego systemu ognia i zapór.

System ognia odtwarza się przez manewr ogniem i sprzętem. Należy dążyć do zapewnienia niezbędnego wsparcia ogniowego przede wszystkim wojskom działającym na głównych kierunkach. Najszybciej na tych kierunkach może skoncentrować wysiłek lotnictwo armii. Na kierunki zagrożone armia wysuwa również odwody przeciwpancerne.

W miarę odtwarzania zdolności bojowej poszczególnych elementów ugrupowania operacyjnego i podejmowania przez nie dalszych działań bojowych odtwarza się system ognia czołgów, broni piechoty itp. W razie potrzeby może być dokonana zmiana podporządkowania armijnych jednostek artylerii w celu wzmocnienia /wsparcia ogniowego/ związków taktycznych wykonujących główne zadania.

System zapór inżynieryjnych zniszczonych w wyniku uderzeń jądrowych odtwarza się równolegle z odtwarzaniem ugrupowania operacyjnego i systemu ognia, uwzględniając możliwości wojsk inżynieryjnych armii.

Główną uwagę zwraca się na odtworzenie zapór minowych, najskuteczniej działających na przeciwnika przechodzącego do działań aktywnych. Podstawowym sposobem ustawiania zapór będzie minowanie manewrowe.

Oprócz zapór w pasie działania armii odtwarza /odbudowuje się/ inne obiekty inżynieryjne, a szczególnie punkty dowodzenia, stanowiska startowe, stanowiska ogniowe, zniszczone odcinki dróg, przeprawy itp.

Z likwidacją skutków uderzeń bronią masowego rażenia na wojska armii ściśle wiąże się odtworzenie struktury organizacyjnej obezwładnionego związku /oddziału/ lub sformowanie oddziałów zbiorczych. Zakres realizacji tego przedsięwzięcia zależy od stopnia porażenia wojsk. W warunkach, gdy większość elementów ugrupowania danego szczebla dowodzenia zachowa zdolność bojową, celowe jest pozostawienie dotychczasowej struktury organizacyjnej. W wypadku, gdy nie ma możliwości odtworzenia dotychczasowej struktury związku taktycznego lub oddziału - tworzy się oddziały zbiorcze.

Polecenia:

1. Scharakteryzować cel i zadania obrony przed bronią masowego rażenia w operacji zaczepnej armii.
2. Określić miejsce likwidacji skutków uderzeń bronią jądrową przez nieprzyjaciela w systemie obrony przed bronią masowego rażenia armii.

3. Wyjaśnić wpływ likwidacji skutków uderzeń bronią masowego rażenia nieprzyjaciela na odtworzenie gotowości bojowej wojsk armii w operacji zaczepnej.
4. Wyjaśnić rolę dowództwa i sztabu armii w zakresie organizacji obrony przed bronią masowego rażenia w operacji zaczepnej armii.

2.6.4. Walka radioelektroniczna w operacji zaczepnej armii[x/]

W systemie walki radioelektronicznej szczególną rolę odgrywają: rozpoznanie systemów radioelektronicznych i obrona radioelektroniczna.

Rozpoznanie systemów radioelektronicznych w operacji zaczepnej armii organizuje się i prowadzi w celu określenia położenia, przynależności, zasad wykorzystania i podstawowych taktyczno-technicznych charakterystyk środków i systemów radioelektronicznych dowodzenia wojskami i kierowania środkami walki nieprzyjaciela. Rozpoznanie należy traktować jako przedsięwzięcie ciągłe, realizowane zarówno w okresie organizacji, jak i prowadzenia operacji zaczepnej armii.

Wyniki rozpoznania radioelektronicznego stanowią podstawę do właściwej oceny sytuacji radioelektronicznej i ustalenia systemów najważniejszych, których zakłócenie najskuteczniej obniża efektywność użycia broni jądrowej i klasycznych środków rażenia nieprzyjaciela oraz słaba możliwość działania zgrupowań wojsk znajdujących się w pasie operacji zaczepnej armii.

Obiektami rozpoznania radioelektronicznego w operacji zaczepnej armii powinny być przede wszystkim punkty dowodzenia /zwłaszcza SD: GA, A, KA, ZT i bryg./, węzły łączności,

x/ Szerokie omówienie tej problematyki znajduje się w:
a/ Podręczniku: "Walka radioelektroniczna na szczeblach taktycznych i operacyjnych" wyd. Warszawa 1975 r.
b/ Zeszyt Naukowy ASG WP Nr 1 /12/77. Dodatek "Problemy organizacji walki radioelektronicznej w operacji zaczepnej armii". Wyd. ASG WP Warszawa 1977 r.

punkty retranslacyjne i pośrednie, środki i punkty naprowadzania i radionawigacji lotnictwa taktycznego, relacje łączności radiowej i radioliniowej korpusu armijnego, dywizji, brygad, batalionów, pododdziałów rakietowych i artylerii oraz wszelkie systemy radiolokacyjne wykorzystywane przez wojska lądowe i lotnictwo nieprzyjaciela.

Uzyskanie wiarygodnych i terminowych danych o wyżej wymienionych środkach i systemach radioelektronicznych w operacji zaczepnej nie będzie rzeczą łatwą. Przeciwnik bowiem, zmuszony do prowadzenia działań obronnych, w szerokim zakresie będzie wykorzystywał, na potrzeby dowodzenia, środki łączności przewodowej, a jednocześnie ograniczał pracę środków radiowych do nadawania. Ponadto czynnikiem utrudniającym rozpoznanie będzie z pewnością szeroko zakrojona dezinformacja, prowadzona w celu wprowadzenia w błąd co do rozmieszczenia i wykorzystania rzeczywistych środków i systemów radioelektronicznych.

Uwzględniając powyższe fakty oraz duże nasycenie ugrupowania bojowego wojsk nieprzyjaciela środkami radioelektronicznymi, krótki czas przekazywania informacji i wynikające stąd trudności ich szybkiego i dokładnego wykrycia, należy dążyć do zespolenia wysiłków wszystkich sił i środków rozpoznania. Ze względu na ścisłą współzależność i uwarunkowania, jakie istnieją między efektywnością rozpoznania a skutecznością obezwładniania radioelektronicznego, szczególnego znaczenia nabiera organizacja i ciągłe utrzymanie współdziałania organicznych pododdziałów rozpoznania radioelektronicznego armii z przydzielonym batalionem zakłóceń taktycznych, który posiada również środki rozpoznania radiowego. Istotą tego współdziałania powinno być zgranie wysiłków /przez wspólne wykorzystanie sił i środków/ w celu rozpoznania obiektów radioelektronicznych nieprzyjaciela, terminowego dostarczenia niezbędnej ilości wiarygodnych danych dla pododdziałów zakłóceń, skutecznego zdezorganizowania pracy wyselekcjonowanych systemów oraz wykluczenia możliwości zakłócenia tych relacji radiowych, które stanowią czynne źródło napływu wiarygodnych i ważnych informacji o przeciwniku.

W celu zwiększenia efektywności rozpoznania środków i systemów radioelektronicznych nieprzyjaciela należy:

- dokonać podziału odcinków zakresu częstotliwości i kierunków /pasów/ rozpoznania pomiędzy siłami i środkami batalionu rozpoznania radioelektronicznego armii a przydzielonym batalionem zakłóceń;
- ustalić jednolitą numerację celów w pasie działania;
- ustalić sygnały przerwania zakłóceń tych relacji przeciwnika, które stanowią źródło ważnych informacji.

Ponadto należy dążyć do integracji /rozmieszczenia w jednym rejonie/ dowództw i sztabów pododdziałów zakłóceń i rozpoznania radioelektronicznego. Takie rozwiązanie zapewnia bezpośredni kontakt zainteresowanych zespołów i oficerów tych pododdziałów bez konieczności rozbudowy łączności współdziałania.

Umożliwia szybką i terminową wymianę informacji o wykrytych obiektach radioelektronicznych, co w warunkach działań zaczepnych ze względu na konieczność szybkiej reakcji na zmieniającą się sytuację radioelektroniczną ma ogromne znaczenie. Jednocześnie na wspólnym stanowisku dowodzenia łatwiej rozstrzygać problemy związane z podziałem zadań w zakresie rozpoznania. Operatywniej też można dokonywać selekcji celów radioelektronicznych i podjąć decyzję, które obiekty i kiedy należy zakłócać, które ogniowo niszczyć lub obezwładniać względnie tylko śledzić.

Obronę radioelektroniczną w operacji zaczepnej armii organizuje się i prowadzi w celu zapewnienia efektywnego użycia własnych systemów radioelektronicznych dowodzenia wojskami i kierowania środkami walki. Obejmuje ona obronę systemów radioelektronicznych przed rozpoznaniem i obezwładnianiem radioelektronicznym nieprzyjaciela, eliminację wzajemnych zakłóceń i kontrolę elektromagnetyczną[x/].

Obronę systemów radioelektronicznych przed rozpoznaniem i zakłóceniami zapewnia się poprzez ujawnianie i likwidację cech demaskujących pracę środków radioelektronicznych armii

---

x/ Zasady organizacji i prowadzenia walki radioelektronicznej przez Siły Zbrojne PRL, Szt.Gen. WP Warszawa 1976 r. s. 6.

w procesie ich eksploatacji, ścisłe przestrzeganie ustalonych zasad i reżimów ich pracy oraz dezinformowanie radioelektroniczne.

Przedsięwzięcia te powinny być proste, aby nie sprawiły trudności w praktycznej ich realizacji, a jednocześnie nieszablonowe po to, by nieprzyjaciel nie mógł ich szybko i łatwo wykryć.

Podstawową masę środków radioelektronicznych armii stanowią urządzenia łączności. Usunięcie cech demaskujących pracę środków radiowych i radioliniowych w operacji zaczepnej jest możliwe przez wykonanie szeregu przedsięwzięć organizacyjnych i technicznych. Do najważniejszych z nich należą:

- ograniczenie pracy środków łączności radiowej, włącznie do całkowitego zakazu ich eksploatacji, szczególnie podczas przegrupowania wojsk armii, przebywania w rejonach wyjściowych do działań, przesunięcia głównego zgrupowania uderzeniowego na rubież ataku, a ponadto w innych sytuacjach taktyczno-operacyjnych, w których wymagane jest zachowanie skrytości przygotowań do określonych działań, a środki radiowe znajdują się w zasięgu rozpoznania nieprzyjaciela;

- rozmieszczenie środków radiowych KF poza stanowiskami dowodzenia;

- stosowanie urządzeń utajniających, a jednocześnie organizowanie rezerwowych i dublujących relacji łączności;

- ustalenie i przestrzeganie priorytetów pracy środków oraz zasad ich wykorzystania;

- organizowanie obiektów pozornych;

- stosowanie anten kierunkowych, manewr częstotliwościami roboczymi; zmiana rodzaju pracy, ograniczenie mocy promieniowania radioelektronicznego pracujących środków itp.

Realizacja powyższych przedsięwzięć nie wyklucza całkowicie możliwości rozpoznania i zakłóceń poszczególnych środków i całych systemów radioelektronicznych. Skrupularna jednak ich realizacjia, w połączeniu z niszczeniem źródeł rozpoznania i zakłóceń przeciwnika, może w poważnym stopniu ograniczyć jego swobodę działania i możliwości w tym względzie. Najprostsze natomiast naruszenie regulaminowych prze-

pisów i zasad wykorzystania posiadanego potencjału radioelektronicznego dostarcza przeciwnikowi informacji, niezbędnych do przechwytywania i śledzenia emisji elektromagnetycznej oraz namierzania środków radioelektronicznych, a następnie określenia dyslokacji naszych punktów dowodzenia, węzłów łączności oraz elementów ugrupowania armii i podległych wojsk.

> Problematyką obrony systemów łączności przed rozpoznaniem i zakłóceniami powinien zajmować się przede wszystkim szef wojsk łączności armii i podległy mu pion, a ponadto wszyscy bezpośredni użytkownicy środków radioelektronicznych.
> Organizatorzy i wykonawcy tych przedsięwzięć powinni być przekonani, że walka z rozpoznaniem radioelektronicznym jest bardzo istotnym elementem obrony własnych środków przed zakłóceniami.

Rozważając problem obrony radioelektronicznej należy uwzględnić fakt, że oprócz nieprzyjaciela, który różnymi sposobami i środkami będzie dążył do zdezorganizowania naszych systemów radioelektronicznych, my sami, w sposób niezamierzony, możemy poważnie obniżyć ich funkcjonowanie przez nieumiejętne wykorzystanie własnych środków zakłóceń. Szkodliwość takiego działania wymaga od sztabu armii wszechstronnej koordynacji elektromagnetycznej. W tym celu należy dążyć do bezkolizyjnego rozmieszczenia stacji zakłóceń i innych środków radioelektronicznych w terenie, doboru ich charakterystyk promieniowania, ustalenia priorytetów ich pracy oraz optymalnego planowania i rozdziału częstotliwości roboczych i sektorów działania.

Koordynacja całości przedsięwzięć wchodzących w zakres obrony radioelektronicznej w sztabie armii zajmuje się wydział walki radioelektronicznej. Wydział ten przygotowuje dane potrzebne dowódcy i szefowi sztabu do podjęcia decyzji w zakresie obrony radioelektronicznej, opracowuje i przedstawia szefowi sztabu do akceptacji zbiorowy wykaz częstotliwości, sektorów i rejonów nie przeznaczonych do zakłóceń

i rozmieszczenia środków radioelektronicznych, współdziała z organami zajmującymi się kontrolą promieniowania radioelektronicznego, opracowuje zarządzenia w zakresie obrony radioelektronicznej.

Bezpośrednią odpowiedzialność za obronę radioelektroniczną ponoszą użytkownicy środków i szefowie poszczególnych rodzajów wojsk, służb, komórek organizacyjnych sztabu i szefostw rodzajów wojsk. Opracowują oni i odpowiadają za realizację przedsięwzięć obrony eksploatowanych systemów i środków radioelektronicznych. Przedsięwzięcia te uzgadniają z wydziałem walki radioelektronicznej i ujmują w planie użycia własnych rodzajów wojsk. Ponadto opracowują i przedstawiają wydziałowi walki radioelektronicznej propozycje częstotliwości, sektorów i rejonów radioelektronicznych.

Planowanie i realizacja przedsięwzięć obrony radioelektronicznej wymaga szczególnej dokładności oraz wysokiej dyscypliny w zakresie przestrzegania ustalonych postanowień. Brak troski o obronę własnych środków i systemów radioelektronicznych bądź nieumiejętna jej realizacja w operacji zaczepnej armii może znacznie zmniejszyć efekty wsparcia radioelektronicznego i zaważyć na ciągłości dowodzenia wojskami armii oraz skuteczności wykorzystania środków rażenia.

Polecenie:

Scharakteryzować elementy składające się na walkę radioelektroniczną, będącą elementem zabezpieczenia operacyjnego działań wojsk w operacji zaczepnej armii.

2.6.5. Maskowanie operacyjne w operacji zaczepnej armii[x/]

Maskowanie operacyjne stanowi wyjątkowo ważny element operacyjnego zabezpieczenia działań wojsk. Jego rolę i znaczenie jednoznacznie określił minister obrony narodowej gen. armii W.Jaruzelski w swoim podsumowaniu ćwiczenia "Kraj-73", stwierdzając m.in. "Maskowanie, w związku z prowadzoną przez przeciwnika penetracją rozpoznawczą stało się już w czasie pokoju aktywnym elementem walki" /podkreślenie KN/[xx/].

x/ Rozwinięcie problemów maskowania operacyjnego ujęto w Instrukcji o maskowaniu cz.II, Zasady maskowania operacyjnego, Warszawa 1977 r.

xx/Wystąpienie na podsumowaniu ćwiczenia "Kraj-73", Warszawa 1973 r. s. 31.

W operacji zaczepnej /zarówno w okresie jej przygotowania, jak i prowadzenia/ przed maskowaniem operacyjnym stawia się szczególnie ważne zadania. W wielu bowiem wypadkach od ich właściwego wykonania w poważnym stopniu zależeć będzie osiągnięcie celu operacji przy minimalnych stratach własnych.

> Maskowanie operacyjne w operacji zaczepnej armii obejmuje przedsięwzięcia natury organizacyjno-wykonawczej, technicznej i taktyczno-operacyjnej i polega na wprowadzeniu nieprzyjaciela w błąd co do istoty zamiaru operacji, położenia, ilości i składu wojsk oraz obiektów tyłowych podczas przygotowania i prowadzenia operacji.

Maskowanie operacyjne w zależności od ustaleń frontu może być realizowane przez:

- stosowanie i konsekwentne przestrzeganie maskowania bezpośredniego;
- działania taktyczno-operacyjne wojsk, zmierzające do wprowadzenia nieprzyjaciela w błąd;
- maskowanie i mylenie radioelektroniczne;
- pozorowanie;
- dezinformację;
- ukrywanie /w tym szerokie stosowanie dymów maskujących/[x];
- rozpowszechnianie dokumentów i informacji o treści dezinformacyjnej;
- inspirowanie.

Wymienione elementy maskowania operacyjnego - ze względu na jego rolę i znaczenie - powinny stanowić integralną część składową przedsięwzięć związanych z przygotowaniem i prowadzeniem operacji zaczepnej armii.

Realizacja przedsięwzięć maskowania operacyjnego w poważnej mierze zależy od rozwoju sił i środków rozpoznania. W wyniku przedsięwzięć maskowania i prowadzonego rozpoznania

---

x/ Koncepcja wykorzystania dymów we współczesnych działaniach bojowych, Warszawa, 1975 r.

przeciwstawnych stron następuje swego rodzaju pojedynek - "walka" maskowania i rozpoznania. Z jednej strony występuje ześrodkowanie sił i środków rozpoznania, aby wykryć nieprzyjaciela i we właściwym czasie ustalić jak największą ilość danych o nim, z drugiej zaś - podobna tendencja, aby ukryć i zamaskować to, co stanowi o sile i możliwościach armii oraz zrealizować przedsięwzięcia wprowadzające w błąd, a także zapewniające dogodne warunki narzucania przeciwnikowi swojej woli i sposobu działania.

O wygraniu tego pojedynku będzie decydować głęboka wiedza, intelekt organizatorów, spryt i sztuka wykonawców oraz umiejętne wykorzystanie posiadanych sił i środków przeznaczonych do maskowania.

Należy zaznaczyć, iż współczesna technika i możliwość rozpoznania, którymi dysponuje przeciwnik, wyprzedzają siły, środki i technikę stosowaną w maskowaniu, tym bardziej, że do arsenału środków rozpoznania naziemnego i powietrznego włączono obecnie coraz doskonalszą technikę elektroniczną i laserową oraz sztuczne satelity Ziemi, a więc rozpoznanie kosmiczne[x/]. Ponadto efektywność i skuteczność rozpoznania środkami technicznymi zwiększa się wskutek możliwości stosowania komputerów. W czasie podsumowania ćwiczenia "Tarcza-76" minister obrony narodowej gen.armii W. Jaruzelski stwierdził m.in.: "Nadając wielką rangę rozpoznaniu własnemu, doceniamy również problem walki z rozpoznaniem nieprzyjaciela. Ma on do tego duże, przede wszystkim techniczne możliwości zapewniające zdobywanie różnorodnych informacji zarówno w dzień, jak i w nocy"[xx/].

---

x/ Instrukcja o maskowaniu wojsk cz. I wyd. Warszawa. 1977 r.
xx/Omówienie ćwiczenia "Tarcza-76", wyd. Sztab Generalny WP 1976 r.

Oczywiście maskowanie operacyjne spełniać będzie w tym względzie szczególną rolę. Z tym, że sprzęgnięcie wysokiej techniki z coraz doskonalszym przygotowaniem obsługi technicznych środków rozpoznania stawia coraz wyższe wymagania przed tymi; którzy będą organizować i realizować przedsięwzięcia maskowania.

> Warunkiem ukrycia i wprowadzenia nieprzyjaciela w błąd, będzie konieczność poznania taktyczno-technicznych parametrów i możliwości, dodatnich i ujemnych stron, sił i środków rozpoznania, poznanie osobowości tych, którzy organizują i kierują rozpoznaniem oraz zwiększenie wymagań stawianych maskowaniu operacyjnemu.

Podczas precyzowania tych wymagań należy uwzględniać takie czynniki, jak:

- cel, zadania i zamiar przygotowywanej i prowadzonej operacji;
- konkretną sytuację taktyczno-operacyjną oraz warunki terenowe;
- cel i zadania maskowania operacyjnego;
- siły i środki oraz czas przeznaczony na wykonanie przedsięwzięć maskowania;
- możliwości sił i środków rozpoznania nieprzyjaciela;
- możliwości wykorzystania rzeczywistych działań do wprowadzenia przeciwnika w błąd[x/].

Do najważniejszych wymagań stawianych maskowaniu operacyjnemu należy zaliczyć:

- właściwe sprecyzowanie celu maskowania operacyjnego wynikającego z zamiaru operacji;
- ześrodkowanie sił i środków maskowania do wykonania najważniejszych zadań lub przedsięwzięć maskowania;
- ścisłe powiązanie przedsięwzięć maskowania z konkretną sytuacją taktyczno-operacyjną, rzeczywistymi działaniami i konkretnymi warunkami terenowymi;

---

x/ B. ciekawy przykład takiego działania: K.Rokossowski, Żołnierski obowiązek, Warszawa 1973 r., s. 353-354.

- celowość, wiarygodność aktywność[x/], ciągłość i prostotę przedsięwzięć maskowania;

- oparcie przedsięwzięć maskowania operacyjnego na znajomości podstawowych założeń psychologii i znajomość psychologicznych właściwości konkretnego nieprzyjaciela;

- fizyczne zwalczanie sił i środków rozpoznania nieprzyjaciela;

- kontrolę przedsięwzięć maskowania operacyjnego.

Cele i zadania maskowania operacyjnego zależą głównie od zamiaru operacji, konkretnej sytuacji taktyczno-operacyjnej, lądowej, powietrznej i w eterze, a na kierunku nadmorskim - morskiej oraz możliwości wykonania przedsięwzięć maskowania /czas, siły i środki własne, możliwości rozpoznania nieprzyjaciela/.

> Ogólnym celem maskowania operacyjnego jest uzyskanie zaskoczenia i ochrona ważnych, z punktu widzenia taktyczno-operacyjnego, obiektów przed ogniem nieprzyjaciela, zwłaszcza jądrowym i zapewnienie warunków osiągnięcia celu operacji w najkrótszym czasie i przy minimalnych stratach własnych.

Cel ogólny może być osiągnięty drogą zrealizowania szeregu zadań maskowania, na przykład:

- wprowadzenie nieprzyjaciela w błąd co do ilości, miejsca /rejonów/ rozmieszczenia i działania elementów ugrupowania operacyjnego armii, SD, obiektów tyłowych lub innych, ważnych z punktu widzenia operacyjnego, sił i środków oraz urządzeń;

- wprowadzenie nieprzyjaciela w błąd co do ilości sił i kierunku przegrupowujących się wojsk, rejonów ich rozmieszczenia, rubieży, kierunku oraz czasu wejścia zgrupowań uderzeniowych do bitwy, kierunku głównego uderzenia i odcinka /odcinków/ przełamania;

---

x/ Aktywność w maskowaniu powinna się wyrazić przede wszystkim w dążeniu, aby poprzez różne zabiegi wprowadzające npla w błąd zmusić go do powzięcia takiej decyzji, która odpowiadałaby własnym zamierzonym działaniom.

- wykorzystanie wojsk prowadzących działania bojowe rzeczywiste do wprowadzenia w błąd co do kierunku uderzenia, pozorując tak działanie na kierunku pomocniczym, jak gdyby był on głównym;

- przeprowadzenie demonstracyjnych i pozornych przegrupowań wojsk oraz przedsięwzięć organizacyjnych sugerujących przygotowanie operacji na innym - niż planuje się - kierunku;

- ukrycie rozmieszczenia SD. ABROT i drugiego rzutu;

- wprowadzenie nieprzyjaciela w błąd co do siły i składu desantu powietrznego, kierunku jego przelotu, rejonu lądowania i charakteru działania;

- ukrycie lub wprowadzenie nieprzyjaciela w błąd co do czasu i sposobu przeniesienia kierunku głównego uderzenia w toku rozwijania operacji zaczepnej.

Do typowych problemów organizacyjnych w zakresie wykonania zadań maskowania operacyjnego należy zaliczyć:

- sprecyzowanie celu i zadań maskowania operacyjnego;

- wypracowanie decyzji o maskowaniu operacyjnym;

- zorganizowanie współdziałania z sąsiadami, zwłaszcza w zakresie wykonywanych przedsięwzięć maskowania;

- wyznaczenie odpowiednich sił i środków oraz ustalenie sposobów i czasu wykonania przedsięwzięć maskowania operacyjnego;

- wyznaczenie bezpośredniego odpowiedzialnego za planowanie i wykonanie przedsięwzięć maskowania;

- planowanie maskowania operacyjnego.

- ustalenie sił i środków oraz sposobów kontroli przedsięwzięć maskowania operacyjnego.

Zakres przedsięwzięć związanych z organizacją i wykonaniem maskowania operacyjnego wymaga, aby stanowiły one integralny element procesu wypracowywania decyzji o operacji zaczepnej, planowania operacji, przekazania zadań wykonawcom i dowodzenia podczas prowadzenia operacji.

W związku z tym zarówno dowódca armii wypracowując decyzję, jak i poszczególni oficerowie sztabu oraz szefowie rodzajów wojsk i służb przygotowując meldunki własnych ocen i propozycji dla dowódcy powinni uwzględniać problematykę maskowania operacyjnego. Stąd też wnioski dotyczące maskowania powinny wynikać z analizy zadania i oceny sytuacji.
Wyrazem podsumowania analizy zadania i oceny sytuacji będzie sprecyzowanie decyzji dotyczącej operacji, w tym i decyzji o maskowaniu operacyjnym, w której najczęściej powinno się ująć:x/

- cele, zadania i główny wysiłek maskowania operacyjnego;
- przedsięwzięcia obejmujące realizację celów i zadań maskowania operacyjnego w okresie przygotowania i prowadzenia operacji;
- siły i środki przeznaczone do realizacji zadań maskowania operacyjnego w okresie przygotowywania i prowadzenia operacji;
- siły i środki przeznaczone do realizacji zadań maskowania operacyjnego /uwzględniając również udział poszczególnych rodzajów wojsk i służb/;
- czas wykonania przedsięwzięć maskowania operacyjnego;
- powiązanie maskowania operacyjnego z maskowaniem bezpośrednim, przedsięwzięciami sąsiadów i szczebla wyższego w tym zakresie oraz z przedsięwzięciami walki radioelektronicznej;
- zakres obowiązków dowódców i oficerów odpowiedzialnych za poszczególne przedsięwzięcia maskowania operacyjnego;
- sposób wykonywania kontroli przedsięwzięć maskowania operacyjnego.

Decyzja dowódcy armii dotycząca maskowania operacyjnego może być przekazana sztabowi równocześnie z wytycznymi do

---

x/ B. ciekawie na ten temat m.in. pisze w swojej ostatniej książce gen. L. Rendulic: "Myśl o uzyskaniu zaskoczenia, niezależnie wyraża się to w pasywnym, czy aktywnym działaniu nigdy nie powinna opuszczać świadomości dowódcy, który wypracowuje decyzję" /L.Rendulic, Uprawlenije wojskami, Moskwa 1974 r. s. 68.

planowania operacji lub w czasie wytycznych do operacyjnego zabezpieczenia działań.

Szczególnie ważne przedsięwzięcia maskowania operacyjnego mogą być realizowane według oddzielnego planu i specjalnie w tym celu wyznaczonymi siłami i środkami. Poza tym - ze względu na konieczność zachowania w tajemnicy tych przedsięwzięć lub zwiększenia szybkości ich realizacji - niektóre zadania maskowania operacyjnego, zwłaszcza jeżeli chodzi o działania na drugorzędnych kierunkach, mogą być postawione bezpośrednio poszczególnym wykonawcom, często bez wyjawiania im istoty i celu takiego czy innego działania[x/]. Po powzięciu decyzji o maskowaniu w ścisłym związku z decyzją operacyjną, planem operacji i wytycznymi przełożonego można przystąpić do planowania maskowania operacyjnego.

Plan przedsięwzięć maskowania operacyjnego opracowywany jest przez oddział operacyjny. Do opracowania planu przedsięwzięć maskowania operacyjnego powinno się wydzielać ściśle określony zespół ludzi, który uzgadnia poszczególne przedsięwzięcia z dowódcami rodzajów wojsk, szefami służb i kwatermistrzem, zwłaszcza w zakresie udziału ich rodzaju wojsk /służby/ w realizowaniu przewidywanych zamierzeń.

Należy podkreślić, że problematyka walki radioelektronicznej bardzo ściśle wiąże się z problematyką maskowania operacyjnego. W niektórych nawet wypadkach trudno doszukać się wyraźnej granicy podziału między tymi dwoma rodzajami operacyjnego zabezpieczenia działań. Stąd też konieczne jest ścisłe zespalanie wysiłków pomiędzy maskowaniem a walką radioelektroniczną[xx/].

Plan przedsięwzięć maskowania operacyjnego może być opracowany w formie opisowej lub graficznej na mapie.

---

x/ Przykład takiego działania został przedstawiony w: K.Rokossowski "Żołnierski obowiązek", Warszawa 1973 r., s.347-348.

xx/Walka radioelektroniczna na szczeblach taktycznych i operacyjnych. Podręcznik, ASG WP 1975 r. s. 181-206.

Jeśli decyzja o maskowaniu operacyjnym wynika z decyzji operacyjnej dowódcy, to tym samym plan przedsięwzięć maskowania powinien być ściśle powiązany z planem operacji, stanowiący jego integralną część.

W niektórych wypadkach przedsięwzięcia maskowania operacyjnego mogą być przedstawione bezpośrednio na planie operacji. Zaletą takiego połączenia jest to, że zmniejsza się ilość dokumentów opracowywanych przez sztab, a każda zmiana planu operacji zmusza do korekty przedsięwzięć maskowania. Wadą zaś jest to, że często plan operacji staje się mniej przejrzysty i trudno w nim wyrazić wszystkie przedsięwzięcia, a zwłaszcza szczegóły dotyczące realizowania maskowania operacyjnego.

We wszystkich sytuacjach plan maskowania powinien być aktualizowany równocześnie ze zmianami dokonywanymi w planie operacji.

Zmiany decyzji operacyjnej i planu operacji pociągają bowiem za sobą konieczność dokonania zmian w planie maskowania operacyjnego.

Podobnie jak osiągnięcie celu współczesnej walki, bitwy i operacji zależy od ścisłego współdziałania wszystkich rodzajów wojsk i sił zbrojnych, tak i osiągnięcie celu maskowania operacyjnego zależy od ich zorganizowanego wysiłku podczas wykonywania określonych zadań i przedsięwzięć maskowania.

Każdy rodzaj wojsk spełnia w systemie maskowania operacyjnego określone zadania zmierzające do ukrycia własnych zamierzeń i wojsk bądź wprowadzenia nieprzyjaciela w błąd.

Maskowanie rodzajów wojsk prowadzi się zgodnie z ogólnym zamiarem maskowania operacyjnego, uwzględniając przy tym jego właściwości, zwłaszcza demaskujące cechy i specyfikę zadań, które dany rodzaj wojsk wykonuje.

Miejsce i rola danego rodzaju wojsk w systemie maskowania operacyjnego zależy od jego miejsca w ugrupowaniu operacyjnym związku operacyjnego i charakteru zadań taktyczno-operacyjnych, które on wykonuje.

Cele i zadania maskowania rodzajów wojsk wynikają przede wszystkim z celu i zadań prowadzonej operacji oraz ogólnego celu i zadań maskowania operacyjnego.

W maskowaniu rodzajów wojsk obowiązują zasady, wymagania i założenia dotyczące maskowania operacyjnego w ogóle, lecz z pełnym uwzględnieniem specyfiki danego rodzaju wojsk. Przedsięwzięcia związane z organizacją i wykonywaniem zadań maskowania przez rodzaje wojsk i sił zbrojnych powinny stanowić integralny element dokonywanych ocen, przedstawianych meldunków, wypracowywanych decyzji i planowania działań oraz uzgadnianych wspólnych działań w systemie maskowania operacyjnego. W każdej operacji należy dążyć do ukrycia lub wprowadzenia nieprzyjaciela w błąd przede wszystkim co do rzeczywistego rozmieszczenia lub działania tych sił i środków, które w danym zamiarze operacyjnym decydują o jego pełnym wykonaniu. Zakres przedsięwzięć maskowania operacyjnego, a zwłaszcza siły i środki zaangażowane do jego wykonywania, nie powinny w żadnym wypadku obniżać wartości i zdolności bojowej wojsk oraz być powodem opóźnienia lub hamowania /ograniczania/ realizacji celów i zadań taktyczno-operacyjnych. Przeciwnie, przedsięwzięcia maskowania powinny zapewniać skuteczne, jak najpomyślniejsze osiągnięcie celu operacji. Wobec tego każda operacja i konkretne warunki, w których będzie ona organizowana i prowadzona, wywrą bezpośredni wpływ na ustalenie zakresu przedsięwzięć maskowania oraz określenie sił potrzebnych do ich wykonania.

Mimo że nie może być dwóch podobnych operacji, to jednak dla każdej z nich można określić pewien typowy zakres przedsięwzięć maskowania operacyjnego, występujący bez względu na charakter działań i zaistniałe warunki. Do przedsięwzięć takich należy zaliczyć:

- maskowanie jednostek rakietowych;
- maskowanie zgrupowań uderzeniowych wojsk przeznaczonych do prowadzenia operacji;

- maskowania sztabów i składów /baz/ materiałowego i technicznego zaopatrzenia;

- kontrolę maskowania operacyjnego.

Sprawa skutecznego wykonania przedsięwzięć maskowania wojsk rakietowych komplikuje się o tyle, że w porównaniu z maskowaniem innych rodzajów wojsk - poważnie utrudniają je swoiste cechy broni rakietowej, a szczególnie właściwości zewnętrzne środków rakietowych /duży ich wymiar/ i cechy charakterystyczne użycia wojsk rakietowych.

> Dokładna znajomość elementów demaskujących pododdziały rakietowe pozwoli nie tylko skuteczniej je maskować, łagodzić cechy demaskujące, lecz także pozorować rozmieszczenie rakiet w innych rejonach.

Ze względu na konieczność dokonywania przegrupowań związków operacyjnych na duże odległości, istotnego znaczenia nabiera maskowanie pododdziałów rakiet w czasie marszu. W celu ukrycia przegrupowania rakiet można wykonać marsz w warunkach ograniczonej widoczności lub po drogach, które posiadają maski naturalne /drogi wysadzone drzewami/.
Poza tym technikę rakietową /wózki do przewożenia rakiet, urządzenia w punktach przeładunkowych/ można rozmieszczać wzdłuż kolumny wojsk, upodabniając ją do wozów bojowych, samochodów itp.

Można również stosować zasłony dymne osłaniające przemarsz jednostek rakietowych. Niemniej jednak do najbardziej typowych przedsięwzięć maskowania pododdziałów rakiet należy zaliczyć pozorne i demonstracyjne przegrupowania pozostające w ścisłym związku z maskowaniem i walką radioelektroniczną.
Należy dążyć do tego, aby rejon rozmieszczenia lub rejon stanowisk startowych rakiet zapewniał naturalne warunki maskowania, odpowiednie warunki wykorzystania sprzętu do maskowania rakiet oraz dogodne warunki manewru /wjazdu i wyjazdu/.
W czasie prowadzenia ognia rakietowego należy stosować maskowanie /i pozorowanie/ dźwiękowe i świetlne.

Siły i środki maskowania rakiet powinny być dwojakiego rodzaju: po pierwsze - do maskowania pododdziałów rakiet /poprzez ukrycie/ i po drugie - do tworzenia obiektów pozornych.

Pierwsza grupa przedsięwzięć maskowania powinna być w pełni wykonana przez pododdziały rakiet we własnym zakresie i przez pododdziały im przydzielone do ubezpieczenia i zapewnienia swobody działania, a więc pododdziały piechoty zmotoryzowanej i pododdziały wojsk inżynieryjnych. Odpowiedzialność za bezpośrednie maskowanie rakiet ponosi Szef WRiA armii oraz dowódca jednostki rakietowej.

Druga grupa przedsięwzięć maskowania należy do bardziej skomplikowanych, gdyż potrzebne są dodatkowe siły i środki, których nie ma w pododdziałach rakiet. Należy do nich zaliczyć makiety rakiet, pododdziały i urządzenia obsługi oraz pododdziały przeznaczone do wykonania określonych czynności związanych z organizacją pozornego marszu /przegrupowania/ lub pozornych rejonów rozmieszczenia dywizjonów i brygad rakietowych.

Następnym przedsięwzięciem maskowania operacyjnego, które się bardzo ściśle łączy z przedsięwzięciami już rozpatrywanymi i uzupełniającymi je, jest maskowanie wojsk przeznaczonych do operacji zaczepnej. Najistotniejszym problemem w tym zakresie będzie ukrycie lub wprowadzenie nieprzyjaciela w błąd co do siły i składu zgrupowania uderzeniowego armii. W tym celu podczas przegrupowania /marszu/ wojsk w rejon wyjściowy należy uwzględniać zamiar przyszłych działań zaczepnych oraz realizację przedsięwzięć maskowania operacyjnego z nim związanych.

Podczas marszu i przegrupowania wojsk - zarówno w okresie przygotowania operacji, jak i w czasie jej prowadzenia - zajdzie konieczność krótkich zatrzymań wojsk na odpoczynek lub w celu uzupełnienia paliwa. Zatrzymania takie są niebezpieczne ze względu na łatwość wykrycia i zniszczenia. W celu wprowadzenia nieprzyjaciela w błąd, maszerujące kolumny mogą wydzielać pododdziały /w sile od kompanii do batalionu/ z każdej maszerującej kolumny, które będą zajmować rejony najbardziej dogodne do zatrzymania i rozmieszczenia maszerujących wojsk.

Faktyczne zaś zatrzymanie głównych sił może nastąpić kilkanaście kilometrów za lub przed prawdopodobnym rejonem zatrzymania maszerujących /lub przegrupowujących się/ wojsk na poszczególnych drogach marszu.

Podobnie można również tworzyć pozorne rejony ześrodkowania /rozmieszczenia wojsk/ w rejonie wyjściowym do operacji zaczepnej.

Rejony pozorne będą miały za zadanie wprowadzenie nieprzyjaciela w błąd co do ilości grupowanych do operacji sił oraz sprowokowanie go do wykonania uderzeń bronią masowego rażenia w "próżnię".

> Rejony pozornego ześrodkowania wojsk, swoimi rozmiarami i charakterystycznymi właściwościami pracy w nich, powinny przypominać rejony ześrodkowania rzeczywistego z tym, że w rejonie pozornego ześrodkowania wojsk oprócz makiet sprzętu bojowego i ludzi oraz odbijaczy kątowych konieczne będzie rozmieszczenie sprzętu i techniki bojowej rzeczywistej w celu "ożywienia" rejonu pozornego.

W sytuacji gdy dowódca decyduje się na obejście strefy /rejonu/ skażeń, tworząc rejony pozorne, można zasugerować nieprzyjacielowi, że marsz został zatrzymany i wojska oczekują spadku natężenia promieniowania lub likwidują jego skutki.

Ze względu na brak czasu i bardzo ograniczone siły,które mogą zostać zaangażowane do realizacji przedsięwzięć maskowania operacyjnego, należy jak najpełniej wykorzystać rzeczywiste działania taktyczno-operacyjne wojsk do zamierzonego wprowadzenia nieprzyjaciela w błąd. W tym celu w idei zamiaru operacyjnego zakłada się określony manewr wojsk, odciągający uwagę nieprzyjaciela od działań rzeczywistych.

Podczas organizowania maskowania operacyjnego należy pamiętać o tym, iż z chwilą rozpoczęcia operacji zaczepnej w wykonywaniu poszczególnych przedsięwzięć maskowania wystąpią pewne zmiany.

Trzeba bowiem liczyć się z tym, że w toku prowadzenia operacji warunki realizacji przedsięwzięć maskowania bardzo często będą bardziej skomplikowane i trudniejsze niż w okresie przygotowywania operacji, a to ze względu na niezmiernie ograniczony czas ich wykonania, a także poważne zmniejszenie ilości sił i środków, które mogą być zaangażowane do realizacji przedsięwzięć maskowania.

> Dlatego też podczas prowadzenia operacji trzeba umiejętnie określić główny wysiłek maskowania i przede wszystkim na jego wykonanie ześrodkowywać główne siły.

Ze względu na charakter współczesnej obrony stosowanej przez nieprzyjaciela należy również przewidywać, na okres prowadzenia operacji zaczepnej, wprowadzenie przeciwnika w błąd co do zamiaru rozbicia /odparcia/ przeciwuderzających zgrupowań wojsk obrońcy. W wypadku organizowania odparcia przeciwuderzenia sposobem przejścia części sił armii do obrony głównym przedsięwzięciem maskowania operacyjnego będzie wprowadzenie nieprzyjaciela w błąd co do sił i środków biorących w nim udział. W tym wypadku może się okazać niezbędne tworzenie pozornych rubieży przygotowywanych do załamania zwrotu zaczepnego nieprzyjaciela oraz pozornych rejonów rozmieszczenia wojsk mających wziąć udział w przewidywanej walce. Głównym celem realizowanych przedsięwzięć będzie zmuszenie przeciwnika do wykonania uderzeń jądrowych-w "próżnię".Poza tym, przygotowując się do rozbicia przeciwuderzających wojsk nieprzyjaciela poprzez bój /bitwę/ spotkaniowy, należy stworzyć pozory jego odparcia w przygotowanej w tym celu rubieży - obronie.

Należy również zasygnalizować o niezmiernie istotnym przedsięwzięciu maskowania operacyjnego, występującym w toku operacji zaczepnej, polegającym na ukryciu i wprowadzeniu nieprzyjaciela w błąd co do odcinków forsowania i przepraw.

Konieczne jest również przygotowanie odpowiednich sił

i środków do tworzenia przepraw /mostów/[x] pozornych /np. podczas wojny na Bliskim Wschodzie w 1973 r. wojska egipskie na każdy jeden most faktyczny budowały dwa mosty pozorne; w sumie wybudowano ich - 17/.
W momencie podchodzenia wojsk do przeszkody wodnej, w ramach realizowania zadań maskowania operacyjnego, mogą być stosowane dymy maskujące.
We współczesnych warunkach szerokie perspektywy zarysowują się przed maskowaniem i myleniem radioelektronicznym, które będzie stosowane w czasie przygotowywania i prowadzenia operacji w celu ukrycia ważnych pod względem taktyczno-operacyjnym obiektów /zgrupowań wojsk/ lub tworzenia obiektów pozornych i odwrócenia uwagi nieprzyjaciela od obiektów rzeczywistych.

W skład maskowania przeciwradioelektronicznego wchodzi również maskowanie położonych w pasie działania armii kontrastowych dozorów radiolokacyjnych, które mogą być wykorzystywane przez system radiolokacyjny nieprzyjaciela, zwłaszcza lotniczy, do nawigacji i wykonania uderzeń bombowych. W niektórych wypadkach przed rozpoczęciem operacji, a nawet w czasie jej trwania, mogą być wykonywane pozorne dozory radiolokacyjne w celu wprowadzenia w błąd rozpoznania radioelektronicznego nieprzyjaciela, zwłaszcza rozpoznania powietrznego. Dozory te mogą być rozmieszczone w odpowiedniej odległości od obiektów o znaczeniu taktyczno-operacyjnym i co pewien czas powinny one zmieniać swoje miejsce położenia.

Ponadto należy maskować pod względem przeciwradiolokacyjnym drogi, które będą wykorzystywane do ruchu i materiałowego zaopatrzenia wojsk. Szczególnie podczas przegrupowywania wojsk na duże odległości wystąpi konieczność stosowania na szeroką skalę przedsięwzięć maskowania przeciwradioelektronicznego. W tym celu mogą być szeroko wykorzystywane

---

x/ W ćwiczeniu "Lato-74" zademonstrowano bardzo udaną konstrukcję pozornego mostu. Most ten o długości 180 m przewożony jest na jednym samochodzie z przyczepą. Zestawy te wejdą etatowo w skład kompanii maskowania BSap frontu i armii. Z tych samych zestawów można pozorować przeprawy promowe. Można też wykorzystywać do przepraw ludzi i lekkiego sprzętu.

odbijacze kątowe. Tworzenie za pomocą odbijaczy kątowych pozornych kolumn lub maskowanie kolumn maszerujących jest kłopotliwe ze względu na poważne zużycie czasu oraz sił i środków. Poza tym szeroko powinny być również maskowane mosty. Ze względu na występujące trudności w maskowaniu radioelektronicznym marszu i przepraw oraz przeszkód wodnych w okresie działań, niektóre przedsięwzięcia z zakresu tego rodzaju maskowania powinny być realizowane jeszcze w okresie pokoju. Przede wszystkim dotyczyć to będzie maskowania określonych odcinków dróg przegrupowania, w tym wiaduktów, mostów, węzłów komunikacyjnych, stacji przeładunkowych, rejonów wyjściowych i ześrodkowania.

W realizacji przedsięwzięć maskowania operacyjnego szczególną rolę odgrywa kontrola, która powinna przede wszystkim ustalić:

- w jaki sposób organa rozpoznania nieprzyjaciela "przyjmują" nasze przedsięwzięcia maskowania i jak reagują na nie jego poszczególni dowódcy;
- wpływ przedsięwzięć maskowania na działanie własnych wojsk wykonujących określony zamiar operacyjny;
- niedociągnięcia i braki występujące w zrealizowanych lub wykonywanych przedsięwzięciach maskowania;
- zjawiska i oznaki demaskujące, występujące podczas realizowania określonego zamiaru operacyjnego, które należy ukryć przed rozpoznaniem nieprzyjaciela lub skutecznie wykorzystać do "ożywienia" pozornych działań na innym kierunku /w innym rejonie/;
- celowość i konieczność wykorzystania określonych sił i środków do poszczególnych przedsięwzięć maskowania.

Do kontroli maskowania operacyjnego należy włączać również własne siły i środki rozpoznania. Konieczne jest ciągłe śledzenie poczynań nieprzyjaciela, zwłaszcza jego posunięć praktycznych, które powinny być następstwem określonych przedsięwzięć maskowania operacyjnego. Należycie zorganizowana kontrola sprzyja doskonaleniu sposobów i metod realizowania poszczególnych przedsięwzięć maskowania operacyjnego. Jest to tym istotniejsze, że praca w zakresie maskowania rozdziela się niejako na dwa fronty: "front" nieprzyjaciela i "front"

wojsk własnych. Konieczne jest bowiem znalezienie odpowiedzi na pytania, w jaki sposób nieprzyjaciel może oceniać nasze działania, do jakich wniosków mogą i powinny go skłaniać takie lub inne przedsięwzięcia maskowania, jak zasugerować przeciwnikowi najbardziej wiarygodne zjawiska, które spowodowałyby, że jego wnioski, a następnie decyzje byłyby dla nas wygodne, a więc niejako narzucenie mu naszej woli. Z drugiej strony, oceny przedsięwzięć maskowania należy dokonywać pod kątem ich wpływu na rozwój sytuacji taktyczno-operacyjnej i możliwości wykorzystania skutków maskowania przez własne wojska. Za realizację kontroli przedsięwzięć maskowania operacyjnego odpowiada sztab armii, sztaby rodzajów wojsk oraz sztab tyłów "...od sztabów wszystkich szczebli żądaliśmy stałej kontroli, z ziemi i z powietrza, dokładności maskowania wszystkiego, co działo się w wojskach..."[x/]

Polecenia:

1. Omówić cel i zadania maskowania operacyjnego w operacji zaczepnej armii.
2. Uzasadnić zależność maskowania operacyjnego od możliwości sił i środków rozpoznania nieprzyjaciela.
3. Wymienić wymagania stawiane przed maskowaniem operacyjnym.
4. Przedstawić główne przedsięwzięcia maskowania operacyjnego w operacji zaczepnej.

Rozdział 3. WYBRANE PROBLEMY OKREŚLAJĄCE SPECYFIKĘ PRZYGOTOWANIA I PROWADZENIA OPERACJI ZACZEPNEJ ARMII

3.1. Właściwości operacji zaczepnej armii wynikające z prowadzenia jej na kierunku nadmorskim

Właściwości operacji zaczepnej armii prowadzonej na kierunku nadmorskim wynikają z:

- właściwości warunków terenowych i oparcia jednego ze skrzydeł armii o wybrzeże morskie;
- właściwości taktyki działania zarówno wojsk lądowych i lotnictwa, jak i marynarki wojennej;

---

x/ K. Rokossowski, Żołnierski obowiązek, Warszawa 1973 r., s. 375 i 376.

- konieczności równoczesnego prowadzenia walki z siłami lądowymi nieprzyjaciela i siłami marynarki wojennej, zwłaszcza broniącymi portów, baz morskich i oddziałujących na nadmorskie skrzydło armii, a szczególnie lotnictwo bazujące na lotniskowcach;

- konieczność ścisłego współdziałania z marynarką wojenną.

Bardzo poważny wpływ na operację zaczepną prowadzoną wzdłuż wybrzeża morskiego wywrą przeszkody wodne. Szerokie i głębokie dolne biegi rzek wraz z ich, najczęściej mulistymi, dnami i długimi, często dochodzącymi do 60-80 km, lejkowatymi ujściami /estuariami/ - na wielu odcinkach są nie do pokonania. Równolegle z rzekami występują liczne kanały żeglowne oraz dość liczne jeziora. Na kierunku nadmorskim występują obszary podmokłe oraz depresje pocięte bardzo licznymi kanałami i rowami odwadniającymi oraz groblami. Rzecz charakterystyczna, że przy tak gęstej sieci wodnej na kierunku nadmorskim występuje stosunkowo mała ilość mostów, zwłaszcza przez szerokie przeszkody wodne. Liczne urządzenia hydrotechniczne stwarzają możliwość zatapiania rozległych terenów. Porty i bazy morskie będą stanowić dodatkową trudność w rozwijaniu działań zaczepnych armii wzdłuż wybrzeża morskiego. Należy równocześnie uwzględnić to, że na terenach nadmorskich bardzo często występują mgły i zwiększone ilości opadów, co również nie będzie sprzyjać rozwijaniu działań zaczepnych, zwłaszcza jesienią i wiosną.

Oceniając warunki terenowe kierunku nadmorskiego należy przede wszystkim uwzględniać:

- bardzo poważne ograniczenie warunków manewru, zwłaszcza dla wojsk pancernych;

- łatwość prowadzenia przez nieprzyjaciela skutecznej obrony niedużymi siłami oraz możliwość wykorzystania przez niego rubieży wodnych/rzeki, kanały/, nasypów szos i kanałów, a także licznych rejonów zabudowanych, miast i portów;

- możliwość zatapiania i zabagniania rozległych obszarów terenu;

- konieczność zdobywania silnie bronionych - od strony lądu i morza - portów i baz morskich, co poważnie obniży tem-

po natarcia i związe poważne siły;

- trudności w pokonywaniu przeszkód wodnych przez czołgi /po dnie/, konieczność zwiększania środków przeprawowych;

- konieczność rozwijania natarcia przy równoczesnym opanowaniu wysp i półwyspów.

Do specyficznych cech występujących w taktyczno-operacyjnym działaniu nieprzyjaciela na wybrzeżu morskim należy zaliczyć:

- silne utrzymywanie i obronę szczególnie ważnych kierunków i rejonów /wykorzystując system obrony portów, miast i osiedli/ - przy jednoczesnym wykonywaniu silnych kontrataków i przeciwuderzeń;

- kanalizowanie ruchu wojsk, dążenie do skupiania ugrupowania nacierającego - zwłaszcza poprzez zamykanie, nielicznych zresztą, przejść między jeziorami i na terenach podmokłych;

- ścisłe współdziałanie wojsk lądowych nieprzyjaciela z jego marynarką wojenną, która może oddziaływać na nacierające wojska lotnictwem, ogniem[x/] oraz wysadzaniem desantów morskich i powietrznych o charakterze taktycznym, operacyjnym i dywersyjnym.

Należy się również liczyć z tym, że nieprzyjaciel będzie dążył do trwałego utrzymywania portów, baz morskich i wysp przybrzeżnych - nawet jeżeli operacja rozwinie się w głąb jego terytorium. Będą to niejako ogniska walki na tyłach nacierających wojsk z których nieprzyjaciel po przerzuceniu drogą morską lub powietrzną świeżych sił będzie mógł rozwinąć uderzenie na tyły armii.

Należy również uwzględniać działanie grup specjalnych /grup dywersyjnych/ pozostawianych na tyłach nacierających wojsk.

---

x/ N.F. Gonczar, Ogniewaja poddierżka suchoputnych wojsk z morja, Wojennaja Myśl Nr 6 z 1977 r. s. 25-35.

W związku z tym armia rozwijająca operację zaczepną wzdłuż wybrzeża morskiego powinna:

- ściśle współdziałać z marynarką wojenną, zwłaszcza w zakresie opanowywania portów, baz morskich, wysp i półwyspów;

- szeroko stosować wysadzanie desantów taktycznych, zwłaszcza wysadzanych od strony morza;

- forsować szerokie przeszkody wodne, najczęściej w ich dolnym biegu i rozwijać natarcie w stronę morza wzdłuż brzegu zajętego przez nieprzyjaciela /zwijanie obrony/[x]/;

- uwzględniać to, że równocześnie z rozwijaniem zdecydowanych działań zaczepnych, zwłaszcza głównymi siłami, część sił armii może być zaangażowana do blokowania i zdobywania baz i portów morskich oraz do obrony dogodnych odcinków wybrzeża morskiego, które nieprzyjaciel może wykorzystać do wysadzenia desantu morskiego;

- organizować skuteczną obronę przeciwdesantową.

Podczas rozwijania operacji zaczepnej na kierunku nadmorskim należy również mieć na uwadze to, że uderzenia jądrowe na nacierające wojska mogą być wykonane zarówno z lądu, jak i z morza. W przewidywaniu przejścia od warunków działania bez użycia broni jądrowej do warunków z użyciem tej broni, przy wyborze obiektów dla uderzeń jądrowych należy uwzględniać istnienie urządzeń hydrotechnicznych, których zniszczenie może narazić własne wojska na poważne niebezpieczeństwo. Zakończenie operacji zaczepnej armii wzdłuż wybrzeża morskiego może nastąpić w wyniku przejścia do obrony opanowanego wybrzeża morskiego - operacji przeciwdesantowej, całością lub częścią sił.

Polecenia:

1. Przedstawić specyfikę kierunku nadmorskiego z punktu widzenia możliwości prowadzenia operacji zaczepnej.
2. Omówić specyfikę działania na kierunku nadmorskim.

---

x/ Odsuwając uderzenie wojsk od wybrzeża w głąb lądu należy się liczyć z poważnym odsłonięciem nadmorskiego skrzydła, gdyż na własnych tyłach pozostawia się liczne punkty oporu nieprzyjaciela i dość poważne jego siły.

a/ wojsk nieprzyjaciela;

b/ wojsk armii.

3.2. Zwalczanie środków napadu jądrowego nieprzyjaciela w czasie rozwijania operacji zaczepnej

Podczas operacji zaczepnej bez użycia broni jądrowej może wyniknąć problem: w jaki sposób, czym i kiedy zwalczać środki rakietowo-jądrowe nieprzyjaciela, które przecież w każdej chwili mogą być użyte[x/]. W związku z tym zadanie zwalczania środków jądrowych nieprzyjaciela, zwłaszcza w warunkach działania bez użycia broni jądrowej, jest bardzo ważne, a może nawet stanowić jedno z podstawowych zadań stojących przed wojskami rozwijającymi operację zaczepną. Wykonanie tego zadania komplikuje się jednak o tyle, że związki taktyczne i armia nie zawsze mogą wydzielić tyle sił do zwalczania środków jądrowych, ile wymaga tego faktyczna sytuacja, zwłaszcza gdy się uwzględni artylerię nieprzyjaciela, która może prowadzić strzelanie amunicją jądrową. Poza tym środki przenoszenia broni jądrowej przeciwnika nie zawsze będą wykonywały uderzenia środkami konwencjonalnymi, co spowoduje poważne trudności wykrycia ich stanowisk startowych /ogniowych/. Nie można jednak wykluczyć takiej sytuacji, w której będą one prowadziły ogień środkami konwencjonalnymi. Dlatego też jednym z podstawowych warunków skutecznego zwalczania środków jądrowych nieprzyjaciela jest prowadzenie ciągłego ich rozpoznania. Możliwość użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej w dowolnym czasie wymaga i zmusza do posiadania aktualnych danych o ilości środków jądrowych, ich miejscu rozmieszczenia, gotowości itp. Należy liczyć się również z tym, że nawet po uzyskaniu informacji o możliwości użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej, nacierający nie będzie w stanie zniszczyć wszystkich środków jej przenoszenia własną bronią rakietowo-jądrową. Dlatego też w czasie rozwijania operacji zaczepnej w warunkach konwencjonalnych powinna obowiązywać zasada ni-

---

x/ Szerokie rozwinięcie tego problemu można znaleźć w pracy habilitacyjnej gen.bryg.dr hab. Czesława Dęgi, Warszawa 1974 r.

szczenia środków jądrowych nieprzyjaciela bezpośrednio po ich wykryciu. Stąd też szczególną rolę odegra rozpoznanie. Główny wysiłek rozpoznania należy kierować do wykrycia:

- składów broni jądrowej;
- środków napadu jądrowego, a przede wszystkim środków znajdujących się na szczeblu dywizji, korpusu i armii;
- warsztatów elaboracyjnych;
- punktów dowodzenia środkami napadu jądrowego;
- sił i środków walki radioelektronicznej.

Armijny system wykrywania broni rakietowo-jądrowej nieprzyjaciela powinien być bardzo ściśle związany z systemem rozpoznania frontu i sąsiednich armii.

> Wykryte środki napadu jądrowego, składy broni jądrowej, warsztaty elaborujące, a także punkty dowodzenia środkami napadu jądrowej powinny być niszczone bezpośrednio po wykryciu przede wszystkim siłami armii, a jeżeli armia nie ma możliwości - siłami frontu.

Siły przeznaczone do zwalczania środków jądrowych nieprzyjaciela mogą być różne. Na przykład:

- ogień artylerii;
- grupy specjalne wysyłane przez dywizje pierwszego rzutu i armię;
- oddziały rajdowe;
- specjalnie wydzielone lotnictwo, w tym i śmigłowce szturmowe;
- powietrzno-lądowe zespoły ogniowo-uderzeniowe;
- rakiety operacyjno-taktyczne ze zwykłymi głowicami;
- taktyczny desant śmigłowcowy lub desant spadochronowy, a na kierunku nadmorskim - morski o niedużym składzie;
- środki walki radioelektronicznej skierowane przeciwko systemom dowodzenia i kierowania ogniem środków przenoszenia broni jądrowej.

Ponadto w razie włamania się w głąb ugrupowania nieprzyjaciela pułków i dywizji mogą one wyznaczać specjalne pododdziały, zwłaszcza czołgów, do niszczenia środków napadu jądrowego nie-

przyjaciela, które działać będą na zasadzie oddziałów rajdowych.

Zadania bezpośredniego niszczenia taktycznych środków napadu jądrowego nieprzyjaciela należy stawiać artylerii, artylerii rakietowej i lotnictwu wsparcia, śmigłowcom szturmowym oraz dywizjonom rakiet taktycznych, prowadzących ogień ładunkami konwencjonalnymi.
Zadania te najczęściej będą bardzo ściśle związane z innymi zadaniami ogniowymi wykonywanymi przez poszczególne siły i środki armii.

W sytuacji gdy brak jest sił do bezpośredniego niszczenia wykrytych środków jądrowych nieprzyjaciela, należy wyznaczyć odpowiednie środki, zwłaszcza rakietowo-jądrowe, które pozostają w ciągłej gotowości do wykonania uderzenia, jeżeli tylko się okaże, że nieprzyjaciel przygotowuje użycie broni jądrowej. Wysoce skomplikowany charakter niszczenia środków jądrowych nieprzyjaciela w okresie prowadzenia operacji bez użycia broni jądrowej oraz niezwykle ograniczone siły, które mogą być bezpośrednio zaangażowane wymagają, ażeby podział zadań co do czasu, zasięgu i sposobu działania został odpowiednio zaplanowany i uzgodniony pomiędzy wszystkimi rodzajami wojsk biorącymi udział w operacji zaczepnej. Zwalczanie środków jądrowych nieprzyjaciela powinno się stać integralną częścią planu operacji prowadzonej bez użycia broni jądrowej.

Polecenia:

1. Omówić rolę i zadania rozpoznania zwalczania środków jądrowych nieprzyjaciela w toku operacji zaczepnej armii.
2. Przedstawić możliwości armii w zakresie zwalczania środków jądrowych nieprzyjaciela.

3.3. Właściwości okresu przejściowego - od warunków zagrożenia do warunków obustronnego użycia broni jądrowej.

Na pewno trudno ustalić sytuację, w której nastąpi przejście od działań konwencjonalnych do wojny przy obustronnym wykorzystaniu broni jądrowej. Można jedynie przewidywać, wykrywać pewne symptomy świadczące o przygotowaniach nieprzyjaciela do wykonania natarcia jądrowego. W związku z możliwością "rozkręcania spirali atomowej" w dowolnym

czasie i niemal w każdej sytuacji taktyczno-operacyjnej dowódca i sztab armii powinien być w ciągłej gotowości zapobieżenia zaskakującemu i skutecznemu użyciu przez nieprzyjaciela broni jądrowej. W tym celu niezbędne jest:

- prowadzenie rozpoznania w celu skutecznego użycia własnej broni jądrowej, równolegle z wykonaniem zadań rozpoznania na potrzeby działań konwencjonalnych;
- utrzymywanie w stałej gotowości bojowej środków jądrowych zdolnych do bezzwłocznego wykonania uderzeń jądrowych w dowolnym czasie;
- prowadzenie ciągłego maskowania operacyjnego i bezpośredniego;
- zachowanie obrony przed bronią masowego rażenia;
- niszczenie środków napadu jądrowego i środków radioelektronicznych wszystkimi dostępnymi środkami i siłami w czasie prowadzenia operacji bez użycia broni jądrowej;
- określenie /wykrycie/ we właściwym czasie oznak, cech demaskujących przygotowania nieprzyjaciela do użycia broni jądrowej.

Należy bowiem podkreślić, że użycie broni jądrowej, poprzedzone zostanie najczęściej, różnymi zabiegami ze strony nieprzyjaciela, przede wszystkim takimi, jak: wzmożenie rozpoznania; tworzenie opłacalnych celów poprzez kanalizowanie i zagęszczanie ugrupowania nacierającego; realizowanie czynności przygotowawczych do wykonania uderzeń jądrowych, zwłaszcza, w oddziałach przenoszenia broni jądrowej; zwiększenie przydziału i przewożenie środków jądrowych ze składów i środków napadu jądrowego; zwiększenie natężenia pracy środków radioelektronicznych w eterze; zwiększenie ilości prac do przedsięwzięć związanych z zachowaniem warunków obrony przed bronią masowego rażenia własnych wojsk; tworzenie, zwłaszcza w głębi, zgrupowań przeznaczonych do wykorzystania skutków uderzeń jądrowych.

Można byłoby wymieniać wiele innych szczegółów towarzyszących przygotowaniu do wykonania uderzeń jądrowych, jednak będą one w każdej sytuacji inne.

Interesy bezzwłocznego użycia broni jądrowej wymagają,

aby oddział rozpoznawczy armii /dywizji/ stale dysponował uaktualnionymi danymi o celach i obiektach nieprzyjaciela, na które może być użyta broń jądrowa. Równocześnie powinien utrzymywać bezpośrednią i ciągłą łączność z ogniwami bezpośrednio wykonującymi uderzenia poprzez ich sztaby i dowództwa. Poza tym powinien on ciągle informować zainteresowanych o nowych lub potwierdzać aktualność poprzednio wykrytych celów i obiektów. Podczas oceny nieprzyjaciela, wypracowywując poszczególne decyzje /w czasie rozwijania operacji/ powinno się ustalić:

- kiedy nieprzyjaciel może użyć broń jądrową i jakimi środkami;
- czy położenie wojsk nieprzyjaciela sprzyja użyciu broni jądrowej, czy też nie;
- które obiekty /elementy ugrupowania, bazy, składy, SD, obiekty terenowe/ własne w danej sytuacji są najbardziej narażone na uderzenia jądrowe i które obiekty po stronie nieprzyjaciela należałoby zniszczyć własną bronią jądrową lub środkami konwencjonalnymi w wypadku użycia broni jądrowej.

Konieczna również staje się ciągła wymiana informacji w relacji: podwładny - przełożony - sąsiedzi, o oznakach, a nawet przypuszczeniach użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej.

Drugim ogromnej wagi problemem w okresie przejściowym będzie zachowanie gotowości własnych środków jądrowych do bezzwłocznego ich użycia. W związku z tym szczególnego znaczenia nabiera ciągłe dokonywanie właściwego i uaktualnionego podziału zadań ogniowych pomiędzy wojska rakietowe i lotnictwo przeznaczone do przenoszenia bomb atomowych, pomiędzy środki napadu jądrowego szczebla dywizyjnego i armijnego oraz armijnego i frontowego.

Podstawowym warunkiem bezzwłocznego użycia wojsk rakietowych, znajdujących się w dywizjach i na szczeblu armii, będzie ciągłe precyzowanie w danej sytuacji najważniejszych, opłacal-

nych celów /obiektów/ do wykonania na nie uderzeń jądrowych przez poszczególne rakiety i pododdziały rakiet oraz lotnictwo.

Dowódcy pododdziałów /oddziałów/ rakiet powinni bezzwłocznie meldować swoim przełożonym o braku celów /obiektów/ do wykonania - w razie konieczności - uderzeń jądrowych.

W okresie zagrożenia jądrowego gotowość do bezzwłocznego użycia własnej broni jądrowej powinna być częściej i rygorystyczniej kontrolowana niż w warunkach obustronnego użycia broni masowego rażenia /należy uwzględniać to, że w zasadzie środki napadu jądrowego nie uczestniczą bezpośrednio w walce, a więc mimo wszystko osłabiają swoją gotowość/.

Poważnym problemem, podczas prowadzenia operacji zaczepnej bez użycia broni jądrowej, jest również ustalenie kiedy i kto może decydować o użyciu broni jądrowej, jeżeli użyje jej nieprzyjaciel lub stwierdzi się przygotowania do jej użycia. Prawo do decydowania o pierwszym użyciu broni jądrowej należy oczywiście do kierownictwa politycznego. Mogą być jednak inne, wyjątkowe sytuacje. Na przykład wówczas, gdy zostaną rozpoznane wiarygodne czynności związane z możliwością użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej, rozkaz o użyciu własnej broni jądrowej powinien należeć do przełożonego: w dywizji - do dowódcy armii, w armii - do dowódcy frontu, we froncie - do Zjednoczonego Dowództwa.

Szybki i skuteczny udział armii w wykonaniu pierwszego uderzenia jądrowego na cele i obiekty uprzednio zaplanowane i na te, które zostały wykryte po uderzeniach jądrowych nieprzyjaciela, w poważnej mierze pozwoli zachować zdolność wojsk armii do dalszego działania. W każdej sytuacji należy przewidywać, że uderzenie jądrowe nieprzyjaciela i własne diametralnie zmienią sytuację taktyczno-operacyjną, wymagać będą nowego jakościowo sposobu działania.

Polecenia:

1. Omówić w jaki sposób należy zachować warunki do bezzwłocznego użycia broni jądrowej.

2. Kiedy i kto ma prawo wydać rozkaz do wykonania uderzeń jądrowych.

3.4. Udział armii w pierwszym uderzeniu jądrowym[x/].

Pierwsze uderzenie jądrowej planowane i przygotowywane jest na szczeblu frontu. Armia, wykorzystując armijną brygadę rakiet, dywizjony rakiet taktycznych dywizji pierwszego rzutu operacyjnego, a jeżeli sytuacja pozwala i dywizji drugiego rzutu, bierze udział w pierwszym uderzeniu jądrowym.

X

Zadaniem armii w pierwszym uderzeniu jądrowym frontu jest współudział w zerwaniu napadu jądrowego nieprzyjaciela, dezorganizacja systemu dowodzenia wojskami, zadanie maksymalnych strat głównemu zgrupowaniu wojsk oraz wywalczenie lub utrzymanie inicjatywy operacyjnej, a także zapewnienie wojskom własnym dogodnych warunków osiągnięcia celu operacji.

Pierwsze uderzenie jądrowe frontu wykonuje się jednocześnie lub krótko po pierwszym uderzeniu jądrowych środków strategicznych. Oprócz środków rakietowych, w pierwszym uderzeniu jądrowym biorą udział samoloty nosiciele broni jądrowej ze składu armii lotniczej.

Obiektami uderzeń jądrowych armijnej brygady rakiet będą przede wszystkim pododdziały pocisków rakietowych operacyjno-taktycznych /Sergeant, Lance/, stanowiska dowodzenia dywizji i korpusów, składy amunicji jądrowej. Główne zgrupowania wojsk znajdujących się w pasie armii i obiekty tyłów wojsk oraz wybrane lotniska lotnictwa taktycznego nieprzyjaciela.

Obiektami uderzeń jądrowych dywizjonów rakiet taktycznych będą zwykle wyrzutnie taktycznych pocisków rakietowych /Honest John, Lance/, przeciwlotnicze pociski rakietowe /Hawk/ oraz baterie artylerii /203,2 mm H i 155 mm H/, sta-

---

x/ Szerokie rozwinięcie tej problematyki: Organizacja przygotowania i wykonania pierwszego uderzenia jądrowego frontu. Biuletyn Informacyjny Nr 1/124/ z 1977 r. s. 7-29.

nowiska dowodzenia brygad, dywizji, punkty zaopatrywania i uzbrojenie specjalne w rejonie tyłów dywizji, a także punkty przechowywania amunicji jądrowej - zwykle w rejonach rozwinięcia pododdziałów pocisków rakietowych i artylerii atomowej.

W zależności od sytuacji armijna brygada rakiet i dywizjony rakiet taktycznych niszczą przede wszystkim pancerne, zmechanizowane i artyleryjskie związki taktyczne i oddziały zarówno w rejonach rozmieszczenia, obrony, jak i podczas rozwijania się do walki.

Podczas prowadzenia operacji na kierunku nadmorskim środki rakietowe armii, w tym i dywizji, mogą być użyte do wykonania uderzeń na bazy morskie, zgrupowania okrętów i środków desantowo-transportowych sił morskich przeciwnika w ramach zwalczania desantu lub ogniowego zabezpieczenia własnych działań desantowych.

W pierwszym uderzeniu jądrowym biorą również udział rozwinięte w ugrupowaniu bojowym oddziały artylerii rakietowej i lufowej. Ich głównym zadaniem jest niszczenie taktycznych środków napadu jądrowego, niszczenie i obezwładnianie artylerii, odwodów i stanowisk dowodzenia nieprzyjaciela, które nie stanowią obiektów uderzeń jądrowych.

Czas trwania pierwszego uderzenia może być różny, na przykład przy dostatecznej ilości wojsk rakietowych i lotnictwa - jeden start rakiet i po 20 minutach uderzenie wykonane przez lotnictwo.

Nie wyklucza się wykonania powtórnego startu rakiet po 45-55 minutach od zakończenia startu pierwszego. Stąd też ogólny czas trwania pierwszego uderzenia jądrowego może trwać od 45 do 50 minut lub od 60 do 90 minut.

W celu skutecznego udziału w wykonaniu pierwszego uderzenia jądrowego dowódca armii dąży do:

- wykorzystania możliwie jak największej ilości wyrzutni rakietowych;
- racjonalnego wyboru obiektów uderzeń jądrowych, zwłaszcza na głównym kierunku uderzenia armii;
- zapewnienia dogodnych warunków użycia wojsk rakieto-

wych armii w pierwszym uderzeniu jądrowym;

- wykonywania uderzeń jądrowych tylko na obiekty dokładnie rozpoznane i potwierdzone;

- dokładnego uzgodnienia obiektów niszczonych przez rakiety armijne z obiektami, które w pasie armii lub pasie sąsiada niszczone są przez środki frontu i sąsiadów;

- zapewnienia ciągłego dowodzenia wojskami rakietowymi armii.

Skuteczny i racjonalny udział armii w pierwszym uderzeniu jądrowym uzależniony będzie od zachowania przez wojska rakietowe armii wysokiej gotowości bojowej[x/] i możliwość bezzwłocznego wykonania uderzenia na obiekty zaplanowane przez front lub ustalone przez dowódcę armii.

Planowanie pierwszego uderzenia jądrowego jest scentralizowane na szczeblu frontu i jest procesem ciągłym, trwającym od chwili otrzymania zadania do jego wykonania.

W sztabie armii niekiedy może być organizowany zespół planowania jądrowego w składzie: szef sztabu armii, szef WRiA armii oraz wyznaczeni przez niego oficerowie /1-2/, oficerowie z oddziału rozpoznawczego /1/ i operacyjnego /1/, oficerowie kierunkowi dywizji lotniczej, szefostwa uzbrojenia i elektroniki oraz w miarę potrzeb oficerowie z innych szefostw.

Front najczęściej precyzuje obiekty uderzeń dla armijnej brygady rakiet, natomiast dla dywizjonów rakiet określa zadania taktyczne. Precyzowanie zaś obiektów uderzeń jądrowych odbywa się w sztabie armii. W warunkach przygotowywania i wykonania pierwszego uderzenia jądrowego w czasie rozwijania operacji zaczepnej dowódca armii może z własnej inicjatywy określać obiekty uderzeń również dla armijnej brygady rakiet. Powinien jednak zameldować o tym dowódcy lub szefowi sztabu frontu i uzyskać ich akceptację.

Sztab armii organizuje i kieruje rozpoznaniem obiektów uderzeń jądrowych zapewniając równocześnie utrzymanie w ciągłej gotowości armijną brygadę rakiet i dywizjony rakiet tak-

---

x/ Biuletyn Informacyjny Nr 1 /124/, Szt.Gen. WP, 1977 r., s. 11-13.

tycznych do wykonania zadań w pierwszym uderzeniu. Niekiedy sytuacja będzie wymagała wprowadzenia szczegółowych zmian w planie pierwszego uderzenia, zwłaszcza dla dywizjonów rakiet taktycznych.

Sztab dywizji prowadzi uzupełniające rozpoznanie obiektów uderzeń dla dywizjonu rakiet taktycznych oraz artylerii konwencjonalnej wyznaczonej do niszczenia taktycznych środków napadu jądrowego nieprzyjaciela, zapewnia utrzymanie tych dywizjonów w stałej gotowości do wykonania zadań w pierwszym uderzeniu jądrowym.

Pierwsze uderzenie jądrowe, zależnie od decyzji wyższego przełożonego, może być wykonane natychmiast po jego przygotowaniu lub w innym czasie, przed wejściem armii do bitwy, w czasie jej wchodzenia i prowadzenia operacji.

Decyzja o wykonaniu pierwszego uderzenia jądrowego może zastać armijną brygadę rakiet i dywizjony rakiet taktycznych w trakcie przesunięcia do rejonu stanowisk startowych. W tym wypadku na sygnał ze sztabu frontu z marszu rozwijają się one w nakazanym /doraźnym/ rejony i po 30-40 minutach osiągają gotowość bojową do wykonania uderzenia, najczęściej na obiekty uprzednio zaplanowane.

Przesunięciem rakiet taktycznych kieruje sztab armii, przy zachowaniu obowiązującej zasady utrzymania ciągłej gotowości, przesuwając jednocześnie tylko 1/3 sił poszczególnych dywizjonów. Armijna brygada zaś do chwili wykonania pierwszego uderzenia jądrowego przesuwa się według ustaleń frontu i za jego zgodą.

Kierowanie siłami armii uczestniczącymi w pierwszym uderzeniu jądrowym odbywa się zwykle z miejsca pracy zespołu planowania jądrowego armii i dywizji.

W tym okresie pracy zespołu uczestniczy osobiście dowódca armii i szef sztabu. Cały system dowodzenia wykorzystuje się na potrzeby pierwszego uderzenia jądrowego.

Czas wykonania pierwszego uderzenia jądrowego dowódca armii, po otrzymaniu sygnału z frontu, przekazuje osobiście dowódcy armijnej brygady rakiet i dowódcom dywizji. Sygnał zaś startu rakiet przekazują zwykle związkom i oddziałom szefowie wojsk rakietowych i artylerii armii i dywizji.

Po wykonaniu zadań w pierwszym uderzeniu jądrowym uczestniczące w nim związki i oddziały rakiet niezwłocznie przechodzą do zapasowych rejonów startowych i odtwarzają gotowość bojową do wykonania kolejnych zadań.

Polecenia:

1. Wyjaśnić rolę armii w wykonaniu pierwszego uderzenia jądrowego frontu.
2. Scharakteryzować obiekty, na które wojska rakietowe armii wykonują uderzenia jądrowe.
3. Omówić sposób wykonania pierwszego uderzenia jądrowego.

Rozdział 4. PROWADZENIE OPERACJI ZACZEPNEJ ARMII

4.1. Wejście armii do bitwy po przegrupowaniu wojsk na dużą odległość[x/]

Wejście armii do bitwy po przegrupowaniu wojsk na dużą odległość uzależnione będzie od wielu czynników, a przede wszystkim od charakteru działań wojennych i sytuacji operacyjno-strategicznej, która się wytworzyła w bitwie granicznej.

Armia przed wejściem do bitwy może zajmować rejony wyjściowy całością sił lub tylko jej główne siły podejdą do rejonu wyjściowego. Działania wojenne mogą być prowadzone przy obustronnym użyciu broni rakietowo-jądrowej lub przy ciągłej groźbie jej użycia. W warunkach jądrowych należy przewidywać, że wojska armii poniosą duże straty już w okresie podchodzenia do rejonu wyjściowego. W warunkach zaś konwencjonalnych należy się liczyć z możliwością zaskakującego przejścia do działań z użyciem broni jądrowej. Sytuacja operacyjna poprzedzająca wejście armii do bitwy może rozwinąć się różnie. Nieprzyjaciel bowiem może przejść do obrony lub na poszczególnych kierunkach rozwijać będzie działania zaczepne. Na marszrutach zaś podejścia do rejonu wyjściowego, w rejonie wyjściowym lub w obszarze wejścia do bitwy, nieprzyjaciel

---

x/ Problemy organizacji i zabezpieczenia wejścia do bitwy w warunkach prowadzenia działań manewrowych w sposób pouczający przedstawiono: a/ Omówienie ćwiczenia "Tarcza-76", Sztab Generalny WP 1976 r.; b/ w książce: R.J. Radziejewskij, Tankowyj udar, Moskwa 1977 r., ss. 82-93, 112-128.

może wysadzić desant powietrzny o charakterze taktyczno-operacyjnym, taktycznym i dywersyjno-rozpoznawczym. Zajęcie rejonu wyjściowego przez armię przegrupowującą się z głębi kraju całością sił będzie raczej sytuacją wyjątkową, której jednak również nie należy wykluczać.

Ponadto w każdej z wymienionych sytuacji należy uwzględniać:

- charakter i sposób działania nieprzyjaciela na lądzie, w powietrzu i w eterze;

- stan gotowości i ilość sił armii, które przegrupowały się, zajęły /lub zajmują/ rejon wyjściowy i mogą stanowić główne zgrupowanie uderzeniowe;

- czas i warunki rozstrzygania przedsięwzięć organizacyjnych związanych z organizacją współdziałania i operacyjnym zabezpieczeniem wejścia armii do bitwy;

- możliwość i sposoby udziału wojsk prowadzących działania bojowe, zwykle będą to wojska sojusznicze, w zabezpieczeniu podejścia do rubieży rozwinięcia i wejścia armii do bitwy /ewentualnie przejęcie dowodzenia nad związkami taktycznymi wojsk sojuszniczych podporządkowanych armii/;

- możliwości ogniowe artylerii, uderzeń lotnictwa i osłony głównego zgrupowania uderzeniowego armii od uderzeń z powietrza;

- możliwość udziału armii w pierwszym uderzeniu jądrowym frontu;

- właściwości warunków terenowych zarówno przed uderzeniami jądrowymi, jak i po wykonaniu tych uderzeń /chodzi o deformację terenu wywołaną skutkami wybuchów jądrowych/.

Proces organizowania wejścia armii do bitwy może być bardzo różny. Zgodnie z decyzją dowódcy frontu i na podstawie oceny sytuacji przegrupowujących się i zajmujących rejony wyjściowe wojsk oraz uwzględniając rozwój sytuacji wojsk sojuszniczych prowadzących działania bojowe na przedpolu, a także ocenę możliwości działania nieprzyjaciela na lądzie, w powietrzu i w eterze, a na kierunku nadmorskim - sił marynarki wojennej, dowódca i sztab armii precyzują czas i ustalają sposoby wejścia poszczególnych związków taktycznych do bitwy. Ze względu na zmienność sytuacji taktyczno-operacyj-

nej należy wariantować wejście armii do bitwy zarówno z różnych rubieży /minimum dwóch/, jak i na różnych kierunkach. W każdej jednak sytuacji wejścia armii do bitwy toczyć się będzie ostra walka o inicjatywę. W czasie podsumowania ćwiczenia "Tarcza-76" minister obrony narodowej gen. armii W. Jaruzelski stwierdził m.in.:

> "Rozegrany wariant rozpoczęcia konfliktu zbrojnego wyeksponował jako pierwsze, główne zadanie dowództw sztabów i wojsk wygranie z przeciwnikiem walki o inicjatywę, o swobodę użycia własnych sił".x/

Przygotowując wejście zgrupowania uderzeniowego do bitwy dowódca i sztab armii równocześnie przewidują możliwość odparcia uderzenia nieprzyjaciela - jeśli udałoby mu się - rozwinąć natarcie zanim wojska armii przejdą do operacji zaczepnej. W tym celu załamanie natarcia nieprzyjaciela może nastąpić przez czasowe przejście do obrony całością, a najczęściej tylko częścią sił armii.

> W tym czasie, w warunkach działań konwencjonalnych, wojska rakietowe armii /ABROT i drt/ znajdują się w ciągłej gotowości do wzięcia udziału w pierwszym uderzeniu jądrowym, a w warunkach jądrowych - do skutecznego użycia tej broni.

Przy wejściu do bitwy z marszu szczególnego znaczenia nabiera problem uzyskania niezbędnych informacji o nieprzyjacielu, a więc problem rozpoznania. Niezależnie od tego, że głównym źródłem danych o nieprzyjacielu będą sztaby wojsk sojuszniczych znajdujących się w styczności z nieprzyjacielem, cały system rozpoznania armii powinien dążyć do uzyskania danych o: środkach przenoszenia broni jądrowej nieprzyjaciela; sile i możliwościach prowadzenia działań przez rzut wtargnięcia, ugrupowaniu i systemie ognia przeciwpancer-

---

x/ Omówienie ćwiczenia "Tarcza-76", Sztab Gen. WP 1976 r.

nego oraz OPL; lotnictwie, które może w sposób istotny zdezorganizować wejście armii do bitwy; możliwościach oddziaływania nieprzyjaciela siłami i środkami wojny elektronicznej i siłami marynarki wojennej od strony morza; właściwościach warunków terenowych, drożni i o przeszkodach wodnych oraz zaporach inżynieryjnych /węzłach min atomowych/ itp.

Na wybranych kierunkach, w warunkach wejścia armii do bitwy z marszu, należy zapewnić odpowiednią przewagę nad nieprzyjacielem, a przede wszystkim przewagę ogniową, w powietrzu i w eterze. Przewagę tę można uzyskać przez ześrodkowanie na głównym kierunku uderzenia armii artylerii wojsk prowadzących dotychczas działania bojowe w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem, artylerii armii i dywizji /niekiedy dywizji drugorzutowych/, uderzeń armii lotniczej i lotnictwa wojsk lądowych oraz przez manewr zakłóceń energią elektromagnetyczną w eterze.

W wypadku przejścia nieprzyjaciela do obrony szczególnie ważnym zadaniem będzie skuteczne zwalczanie sił i środków obrony przeciwpancernej i OPL nieprzyjaciela.
Równocześnie z uzyskiwaniem na wybranym kierunku przewagi ogniowej i w siłach należy w maksymalny sposób wykorzystywać luki, otwarte skrzydła i odcinki słabo bronione w ugrupowaniu nieprzyjaciela. Pozwoli to wykonać uderzenie na tyły i skrzydła nieprzyjaciela bez potrzeby grupowania /skupiania/ wojsk w celu uzyskania przewagi. Przy wejściu do bitwy w warunkach jądrowych szczególnym zadaniem będzie zniszczenie lub skuteczne obezwładnienie zgrupowania wojsk nieprzyjaciela na głównym kierunku uderzenia armii.
Ważnym przedsięwzięciem związanym z wejściem wojsk armii do bitwy jest uzgodnienie współdziałania:

- z armią i związkami taktycznymi wojsk sojuszniczych prowadzącymi działania bojowe w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem, w których pasie wchodzą siły wojsk armii do bitwy /zwłaszcza w zakresie ich udziału w uderzeniu ogniowym i OPL/;
- z sąsiednią armią, a nawet sąsiednimi ZT;
- pomiędzy elementami ugrupowania operacyjnego armii,

zwłaszcza w zakresie wykonania uderzeń jądrowych i wykorzystania ich skutków;

- z rodzajami wojsk i z lotnictwem.

Uzgodnienie działań z armią /niekiedy armiami/ i związkami taktycznymi wojsk sojuszniczych, prowadzącymi działania bojowe w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem, w których pasie wchodzi do bitwy zgrupowanie uderzeniowe armii dotyczyć będzie głównie:

- rozwoju sytuacji taktyczno-operacyjnej, głównie sposobów działania nieprzyjaciela;

- ustalania sposobu i czasu wejścia do bitwy wojsk podchodzących z głębi;

- ustalenia stopnia zajętości dróg podczas wchodzenia do bitwy i możliwości inżynieryjnego zabezpieczenia;

- sił i środków, które bezpośrednio wezmą udział w zabezpieczeniu /zwłaszcza ogniowym/ wejścia do bitwy oraz ewentualnego podporządkowania armii określonych sił;

- podziału obiektów uderzeń jądrowych wykonywanych przez wojska rakietowe i lotnictwo;

- sposobu i charakteru działania wojsk, które znajdują się w styczności z nieprzyjacielem;

- sił i środków OPL zabezpieczających wejście do bitwy;

- sposobu i czasu uzgodnienia działań na szczeblu związków taktycznych;

- sposobu utrzymywania łączności i zakresu wymiany informacji;

- współdziałania w zakresie systemów rozpoznania radioelektronicznego i prowadzenia walki radioelektronicznej;

- możliwości i sposobów maskowania operacyjnego wchodzących do bitwy wojsk;

- rozmieszczenia i funkcjonowania poszczególnych punktów dowodzenia na poszczególnych szczeblach dowodzenia;

- wymiany oficerów kierunkowych.

Z sąsiednimi armiami organizuje się współdziałanie przede wszystkim w celu ogniowego zabezpieczenia wejścia do bitwy, sposobów prowadzenia walki radioelektronicznej, OPL, wymiany informacji i utrzymania ciągłej łączności.

W celu bezpośredniego utrzymywania współdziałania podczas wchodzenia do bitwy ze sztabów armii i związków taktycznych wysyła się oficerów kierunkowych na stanowiska dowodzenia wojsk, w których pasie wchodzą ich jednostki do bitwy lub z którymi mają współdziałać. Oficerowie ci uzgadniają lub bezpośrednio rozstrzygają problemy wynikające ze wspólnego działania, zgodnie z ogólnym zamiarem i planem działania.

Współdziałanie z wojskami znajdującymi się w pasie wejścia armii i ZT do bitwy organizuje się /w szczegółach/ na okres podejścia, rozwinięcia się wojsk i rozwinięcia natarcia na głębokość pierwszego dnia operacji.

Organizując współdziałania wewnątrz armii na okres wejścia do bitwy, główną uwagę należy skierować na rozstrzygnięcie takich zagadnień, jak:

- czas, sposób i rejony rozwinięcia wojsk rakietowych i artylerii armii i ZT oraz sposób wykonania uderzenia ogniowego zapewniającego dogodne warunki wejścia do bitwy;
- podział obiektów uderzeń WRiA i lotnictwa oraz współdziałanie między nimi /w tym uderzeń jądrowych/;
- system OPL podczas podejścia wojsk do rubieży wejścia do bitwy i rozpoczęcia operacji;
- czas wyjścia zgrupowania uderzeniowego armii z rejonów wyjściowych, ugrupowanie podczas przemarszu, porządek rozwijania się, sposób rozpoczęcia operacji;
- zadania i sposoby działania zgrupowania uderzeniowego podczas rozwijania się na rubieży wejścia do bitwy i podczas rozwijania operacji zaczepnej;
- inżynieryjne zabezpieczenie podejścia wojsk do rubieży i na rubieży rozwinięcia;
- określenie sił i środków, które w wypadku aktywnego działania sił lądowych nieprzyjaciela przejdą na wybranych rubieżach do obrony, sprecyzowanie sposobów działania tych sił w odniesieniu do zgrupowań wprowadzanych w tym czasie do bitwy;
- sposób działania w wypadku wykonania przez nieprzyjaciela na wchodzące do bitwy zgrupowania uderzeniowe zmasowanych uderzeń jądrowych i poniesienia przez nie dużych strat;

- formy i sposoby manewru wojskami oraz wykonanie uderzeń ogniowych, zwłaszcza lotnictwem, artylerią i śmigłowcami uzbrojonymi.

Przy rozpoczęciu operacji zaczepnej bez użycia broni jądrowej szczególnego znaczenia nabiera odpowiednie nagromadzenie /przygotowanie/ zapasów materiałowych, zwłaszcza zaś amunicji artyleryjskiej, moździerzowej, czołgowej i strzeleckiej gdyż ich zużycie będzie niewspółmiernie większe niż w warunkach jądrowych. Ćwiczenia wykazują,[x/] że sytuacja kryzysowa w zakresie amunicji, zarówno w związkach taktycznych, jak i w armii, powstaje już w drugiej połowie pierwszego dnia operacji, pomimo przybliżenia do wojsk czołówek amunicyjnych. Nie zawsze też zorganizowanie uzupełnienia zapasów drogą powietrzną w pełni zaspokoi potrzeby pola walki. W związku z tym kwatermistrz opierając się na ocenie konkretnej sytuacji taktyczno-operacyjnej i zgodnie z przewidywanymi potrzebami powinien odpowiednio gromadzić i rozmieszczać środki materiałowe.

Ważną czynnością dowódcy, sztabu i dowódców rodzajów wojsk jest wybór i odpowiednie przygotowanie dróg biegnących od rejonu wyjściowego do rubieży wejścia do bitwy pod względem inżynieryjnym, zwłaszcza jeżeli przebiegają one w terenie o gęstej sieci rzek i jezior. Jest to problem tym bardziej istotny, że na tyłach wchodzącej do bitwy armii będą działały liczne grupy specjalne nieprzyjaciela, a najczęściej również desanty. Oprócz więc głównych dróg marszu, w rejonach szczególnie newralgicznych należy wybierać drogi zapasowe /objazdy/ odpowiednio je przygotowując pod względem inżynieryjnym i organizując specjalne patrole osłonowe lub posterunki stałe. Pasy wejścia do bitwy poszczególnych dywizji powinny wynosić 12-20 km, w których powinny być minimum 2-3 drogi. Podczas wchodzenia do bitwy po przegrupowaniu wojsk na dużą odległość należy wszechstronnie rozpatrzyć i uwzględniać w decyzjach konkretnie zaistniałe warunki sytuacji taktyczno-operacyjnej i konkretne warunki terenu oraz możliwości nie-

---

x/ Ćwiczenia: "Operacja zaczepna armii APanc" przeprowadzone w 1977 r. i "Operacja zaczepna armii" - ćwiczenie szkieletowe przeprowadzone również w 1977 r.

przyjaciela w zakresie rozwijania przez niego natarcia lub przejścia do obrony. Niemały również wpływ na zorganizowane wejścia do bitwy wywrze zmęczenie fizyczne wojsk, które nieraz będą musiały przed bitwą przemaszerować setki kilometrów. Istnieje też możliwość przerzucania przez nieprzyjaciela na kierunek wejścia do bitwy swoich odwodów operacyjnych z odległości 200-300 km, które mogą zmienić poważnie sytuację na niekorzyść wojsk wchodzących do bitwy. W wyniku nieuniknionego skupienia wojsk podczas wchodzenia do bitwy, wzrasta niebezpieczeństwo poniesienia dużych strat w wypadku użycia przez nieprzyjaciela broni rakietowo-jądrowej. Należy wówczas przewidywać manewr sił, które "zamieniłyby" porażone wojska i mogłyby rozwijać operację wykorzystując własne uderzenia jądrowe. Podstawowym wymaganiem w zakresie wejścia do bitwy wojsk armii jest takie przesunięcie wojsk rakietowych i przebazowanie lotnictwa wsparcia, aby zachować warunki i możność stałego i nieprzerwanego ogniowego oddziaływania na nieprzyjaciela. W tym celu cały wysiłek armii powinien być skierowany na:

- szybkie określenie i sprecyzowanie obiektów przeznaczonych do wykonania uderzeń jądrowych z chwilą rozpoczęcia ruchu wojsk z rejonów wyjściowych;

- sprecyzowanie we właściwym czasie zadań dla wojsk rakietowych i lotnictwa, wykonanie uderzeń jądrowych, zwłaszcza otwierających drogę do szybkiego wejścia do bitwy i rozwijania działań zaczepnych przez wojska pierwszego rzutu;

- uzgodnienie współdziałania, a niejednokrotnie przejęcie dowodzenia nad wojskami sojuszniczymi prowadzącymi działania bojowe w pasie wejścia wojsk armii do bitwy.

W tym okresie cały wysiłek uderzeń wykonywanych bronią jądrową powinien być skierowany na zniszczenie środków napadu jądrowego, środków obrony przeciwpancernej i przeciwlotniczej, SD, lotnictwa i zgrupowań związków pancernych i zmechanizowanych nieprzyjaciela.

Nie należy również wykluczać takiej sytuacji, w której poszczególne dywizje pierwszego rzutu armii będą wchodzić do bitwy kolejno, w miarę podchodzenia, nie czekając na podejś-

cie do działań zaczepnych poszczególnych związków na innych kierunkach. Dywizje wchodzące do bitwy rozpoczynają takie działanie, które zapewnia maksymalne wyzyskiwanie skutków uderzeń broni jądrowej lub tylko uderzeń artylerii i lotnictwa.

Wykonują więc gwałtowne i głębokie uderzenia w celu jak najszybszego wyjścia w rejon stanowisk ogniowych artylerii atomowej i pozycji startowych rakiet nieprzyjaciela, ostatecznego rozbicia jego zgrupowań wojsk oraz opanowania ważnych obiektów /lotniska, składy MPS, przeprawy, węzły dróg itp./. W wielu sytuacjach przed wyruszeniem zgrupowania uderzeniowego armii z rejonu wyjściowego do wejścia do bitwy zostanie wykonany desant taktyczny oraz mogą być wykonane zasłony dymne.

Oddziały i związki wojsk sojuszniczych, prowadzące działania bojowe w pasie operacji zaczepnej armii, mogą być włączone do jego pierwszego rzutu lub mogą przejść do odwodu ogólnowojskowego.

Polecenia:

1. Wymienić i krótko scharakteryzować podstawowe czynniki, od których będzie uzależniony sposób wejścia armii do bitwy.
2. Omówić główne problemy współdziałania z dowódcami /sztabami/ wojsk sojuszniczych, w pasie których armia wchodzi do bitwy.

4.2. Rozwijanie operacji zaczepnej armii w pasie przesłaniania

Rozpoczęcie operacji zaczepnej armii od pokonania pasa przesłaniania nieprzyjaciela może nastąpić wówczas, gdy w pasie wejścia armii do bitwy nieprzyjaciel przeszedł do obrony i jego pierwszy pas obrony został odsunięty od granicy państwowej o 20-50 km lub gdy jego rzut wtargnięcia został rozbity, a ocalałe wojsk lub odwody podchodzące z głębi organizują obronę o zawczasu przygotowaną rubież. Mogą też przechodzić do obrony zorganizowanej w ograniczonym czasie[x/]. Na tych kie-

x/ Wg regulaminu walki Bundeswehry /Führung im Gefecht-TF/9/ wprowadzonego w życie od stycznia 1975 r. mówi się tylko o obronie zawczasu zorganizowanej i obronie zorganizowanej w ograniczonym czasie.

runkach, na których nieprzyjaciel nie przechodzi do działań zaczepnych można także organizować obronę, przygotowując równocześnie pas przesłaniania.

Do działania w pasie przesłaniania dywizje pierwsze rzutu wysyłają zwykle silne oddziały wydzielone /OW/.

W przeciętnych warunkach terenowych do działania w pasie przesłaniania organizuje się OW w sile wzmocnionego pułku czołgów. Nie należy jednak wykluczać wysyłania jako OW pułku zmechanizowanego.

Niekiedy do opanowania szczególnie ważnych węzłów dróg, rejonów, przepraw wodnych i cieśnin może być wysadzany desant taktyczny, który umożliwia skuteczniejsze działanie OW.

Dywizje pierwszorzutowej armii rozwijają się pod przykryciem OW, które "torują" drogę w głąb terytorium i ugrupowania nieprzyjaciela głównym siłom dywizji. OW rozpoczynają swoje działanie po krótkim ogniowym uderzeniu artylerii, lotnictwa i śmigłowców szturmowych.

> Głównym zadaniem OW będzie jak najszybsze rozbicie jednostek osłonowych nieprzyjaciela, uderzenie z marszu i włamanie się w pierwszy pas obrony nieprzyjaciela.

W razie napotkania silnych punktów oporu OW wymanewrowują je uderzając w luki i otwarte skrzydła, do blokowania zaś pozostawiają tylko nieliczne siły. Podobnie działają przy napotkaniu terenu trudno przekraczalnego ze względu na pożary, zawały lub zatopienia. Skutecznym środkiem ogniowego wsparcia OW mogą być śmigłowce szturmowe. W celu skuteczniejszego działania OW mogą być stosowane dymy maskujące. OW wykonują swoje zadania działając całością sił na jednym kierunku lub na szerokim froncie w całym pasie dywizji. Niezależnie od sposobów działania, OW w każdej sytuacji powinien być w ciągłej gotowości do wykonania zaskakującego i silnego uderzenia na nieprzyjaciela, który zajmuje obronę lub przechodzi do kontrataku. Poprzez swoje szybkie i skuteczne działanie OW powinien uniemożliwiać nieprzyjacielowi dokonywania

zniszczeń, zwłaszcza na kierunku przesuwania się głównych sił dywizji.

Bezpośrednio za OW przesuwa się zwykle artyleria dywizji, a niekiedy i artyleryjski odwód przeciwpancerny armii wspólnie z oddziałem zaporowym; dywizjony rakiet taktycznych rozwijają się w ugrupowaniu bojowym OW lub w takiej odległości za nim, aby mogły skutecznie wykonać uderzenia jądrowe zarówno w interesach OW, jak i sił głównych dywizji, a w warunkach konwencjonalnych były w ciągłej gotowości do wzięcia udziału w pierwszym uderzeniu jądrowym.

> Główne siły dywizji pierwszego rzutu armii przesuwają się za OW najczęściej w kolumnach pułkowych, a niekiedy w szykach przedbojowych.

W wypadkach koniecznych, a zwłaszcza wtedy gdy OW nie udało się rozbić nieprzyjaciela zajmującego dogodne rubieże obronne, z głównych sił dywizji mogą być wyznaczone odpowiednie siły do wzmocnienia uderzenia OW lub wykonania uderzenia samodzielnie.

W zasadzie jednak należy unikać angażowania sił głównych dywizji do walki w pasie przesłaniania.

Ich głównym bowiem celem będzie wykonanie ataku z marszu na główny pas obrony nieprzyjaciela. Podczas działania w pasie przesłaniania szczególnie ważne zadania spoczywają na rozpoznaniu i walce radioelektronicznej. Od zdobycia bowiem we właściwym czasie informacji o nieprzyjacielu i terenie działań oraz od skuteczności prowadzonej walki radioelektronicznej w poważnym stopniu zależeć będzie skuteczne działanie zarówno OW, jak i pierwszego rzutu armii.

Podejście sił głównych dywizji do pierwszego pasa obrony nieprzyjaciela powinno odbywać się na szerokim froncie, aby wykonać /w pasie dywizji/ jednoczesny atak z marszu, zwłaszcza wówczas gdy obustronnie wykorzystywana jest broń jądrowa. W warunkach konwencjonalnych, gdy nieprzyjaciel zajął obronę zawczasu przygotowaną, na wykonanie ataku potrzeby będzie czas niezbędny do przygotowania przełamania obrony.

W takiej sytuacji główne siły pierwszego rzutu armii pod osłoną OW mogą się zatrzymać w odległości 10-15 km przed pierwszym pasem obrony nieprzyjaciela, przygotowując się do przełamania jego obrony. Jeżeli artyleria przesuwająca się za OW zdąży się rozwinąć i zapewni skuteczne przygotowanie ogniowe ataku, wówczas główne siły pierwszego rzutu armii atakują bez zatrzymywania z marszu. Przy wykryciu jednak luk lub odcinków słabo bronionych główne siły dywizji wykorzystując działania OW atakują z marszu i w szybkim tempie wychodzą na tyły i skrzydła broniącego się nieprzyjaciela, wykorzystują przy tym warunki ograniczonej widoczności. Również w sytuacji, gdy OW udało się z marszu wedrzeć w pierwszy pas obrony nieprzyjaciela, główne siły dywizji bezzwłocznie wykonują uderzenie, aby wykorzystując uzyskane powodzenie jak najszybciej rozwinąć je w głąb. W sytuacji, gdy w pasie jednej z dywizji pierwszego rzutu armii udało się z marszu przełamać pas obrony nieprzyjaciela, sąsiednie dywizje bezzwłocznie wykorzystują powodzenie danej dywizji, wykonując uderzenie na tyły i skrzydła nieprzyjaciela z pasa sąsiada. Duże możliwości rysują się także w czasie pokonywania pasa przesłaniania przed silnymi powietrzno-lądowymi zespołami ogniowo-uderzeniowymi, w których zespala się siła uderzeniowa czołgów i BWP z dużymi możliwościami śmigłowców szturmowych oraz wykonaniem na tyły nieprzyjaciela taktycznych desantów śmigłowcowych.

Nie należy również wykluczać sytuacji, w których armia przejdzie do operacji zaczepnej w warunkach, gdy na niektórych kierunkach nieprzyjaciel również będzie dążył do osiągnięcia swoich celów poprzez działania zaczepne lub wykona silne przeciwuderzenie. Wówczas w bitwie granicznej, w czasie odpierania rzutu wtargnięcia nieprzyjaciela, mogą zaistnieć warunki do stoczenia bojów, a niekiedy i bitew spotkaniowych.

Polecenia:

1. Krótko scharakteryzować warunki, w których armia może rozpoczynać operację zaczepną od działania w pasie przesłaniania.

2. Przedstawić sposoby działania w pasie przesłaniania:
   a/ oddziałów wydzielonych, wysłanych przez dywizje pierwszego rzutu armii;
   b/ głównych sił armii.

4.3. Bitwa spotkaniowa prowadzona przez armie w operacji zaczepnej.

4.3.1. Właściwości bitwy spotkaniowej armii w operacji zaczepnej[x/]

Bitwa spotkaniowa jest to połączenie /całokształt/ uderzeń ogniowych i działań bojowych wojsk dwóch przeciwstawnych stron, które dążą do osiągnięcia celów operacji na danym kierunku operacyjnym poprzez działania zaczepne.

Na pierwszym miejscu stawiamy "uderzenia ogniowe", ponieważ mogą one przesądzić o wyniku bitwy spotkaniowej, zanim dojdzie do obustronnego starcia zbrojnego głównych sił armii. W przeszłości w bitwie spotkaniowej ogień jedynie zabezpieczał działania związków taktycznych, dziś uderzenia jądrowe wykonują samodzielne zadania i będą przesądzać o rozstrzygnięciu bitwy. Rola zaś związków ogólnowojskowych polega na umiejętnym i maksymalnym wykorzystaniu skutków uderzeń jądrowych i ostatecznym rozbiciu nieprzyjaciela. Chociaż w niektórych wypadkach - zwłaszcza gdy uderzenia jądrowe z różnych względów nie będą rozstrzygającym czynnikiem - rola związków ogólnowojskowych w bezpośrednim starciu z nieprzyjacielem będzie przesądzać o wyniku bitwy spotkaniowej. Dominującą jednak formą działań w bitwie spotkaniowej będzie natarcie skierowane dla zrealizowania celu bitwy spotkaniowej.

> Celem bitwy spotkaniowej jest szybkie rozgromienie głównego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela oraz przejęcie inicjatywy operacyjnej i zapewnienie warunków prowadzenia operacji zaczepnej[xx/].

---

x/ A.A. Sokołow, Wstrecznyje srażenija, Wojennaja Myśl Nr 1 z 1978 r., s. 50-58.

xx/ W sposób pouczający przedstawiono prowadzenie bitew spotkaniowych przez armie pancerne w Armii Radzieckiej w książce: A.J. Radziewski, Tankowyj udar, Moskwa 1977 r., s. 136-146.

W czasie bitwy spotkaniowej czasowe przejście części sił armii do działań o charakterze obronnym, zwłaszcza na wybranych kierunkach, nie oznacza zakończenia bitwy spotkaniowej. O zakończeniu bitwy spotkaniowej można mówić wówczas, gdy jedna ze stron poniesie tak ogromne straty /lub wytworzy się niekorzystna sytuacja na innych kierunkach/, że zaniecha ona /w danej bitwie i na danym kierunku/ realizacji celu poprzez działania zaczepne.

We współczesnych warunkach, zwłaszcza w bitwie granicznej, bitwa spotkaniowa będzie stanowić decydujące starcie sił walczących stron, od którego rezultatów niejednokrotnie zależeć będzie los całej operacji.

We wszystkich jednak wypadkach bezpośredni wpływ na przebieg bitwy spotkaniowej wywrą warunki, w jakich będzie ona rozpoczęta i prowadzona.

Bitwy spotkaniowa może być rozpoczęta zarówno z chwilą przejścia do operacji zaczepnej, jak i w jej toku. Rozpoczęcie operacji od bitwy spotkaniowej nastąpi wówczas, gdy nieprzyjaciel będzie rozwijał natarcie a wojska armii będą wchodziły do bitwy wprost z marszu.

W toku operacji zaczepnej dojście do bitwy spotkaniowej może nastąpić w wyniku wykonania przez odwody nieprzyjaciela przeciwuderzeń lub przeciwnatarcia. Zależnie od głębokości mogą to być odwody: armijne, grupy armii lub odwody głębsze - strategiczne.

W czasie rozwijania operacji zaczepnej bitwa spotkaniowa może nastąpić w wyniku bojów spotkaniowych prowadzonych przez dywizje na różnych kierunkach, stanowiące jednak główne siły armii.

Bitwa spotkaniowa może wyniknąć wówczas, gdy na tyłach zgrupowań uderzeniowych rozwijających w szybkim tempie działania zaczepne pozostaną poważne siły nieprzyjaciela, które znajdą się w okrążeniu lub w półokrążeniu /np. w rejonie wybrzeża morskiego/. W tych warunkach bitwa spotkaniowa toczyć się będzie z odwodami nieprzyjaciela, które poprzez działania zaczepne będą dążyć do deblokowania okrążonych wojsk lub z wojskami wychodzącymi z okrążenia.

Niezależnie od sytuacji, w której dojdzie do bitwy spotkaniowej, szczególnego znaczenia nabiera czynnik czasu. W bitwie spotkaniowej bowiem wygrywać będzie ta strona, która potrafi liczyć i uwzględniać nie godziny lecz minuty. W związku z tym wzrastają niewspółmiernie wymagania w zakresie operatywności w pracy sztabu oraz szefostw rodzajów wojsk i służb, które powinny zapewnić dowódcy wszystko to, co jest mu potrzebne do powzięcia decyzji w wyjątkowo ograniczonym czasie.

Po powzięciu zaś przez dowódcę decyzji, obowiązkiem sztabu jest bezzwłoczne przekazanie jej wykonawcom. Właściwości bitwy spotkaniowej wymagają maksymalnego uproszczenia dowodzenia. W tym celu z ogólnym zamiarem bitwy spotkaniowej należy zapoznać dowódców dywizji, zanim dojdzie do zwiększenia samodzielności ich działania.
Jest to konieczne zwłaszcza wówczas gdy dywizje pierwszego rzutu operacyjnego prowadzą działania bojowe na oddzielnych kierunkach i przy wybitnie nierównomiernym zarysie "linii" frontu.

> Ze względu na warunki dojścia do bitwy spotkaniowej i jej właściwości, powzięcie decyzji i rozstrzyganie problemów dowodzenia będzie zwykle następowało bez pełnego wyjaśnienia sytuacji i wyczerpujących danych zarówno o wojskach własnych, jak i o nieprzyjacielu.

Oczekiwanie na wyjaśnienie sytuacji w celu uzyskania pełnych danych o nieprzyjacielu może doprowadzić do mało zdecydowanego działania wojsk, co w bitwie spotkaniowej jest nie do przyjęcia. Dowódcy i sztaby, nawet na podstawie niepełnych danych, powinni umieć przewidywać rozwój sytuacji, decydować się niejednokrotnie na ryzykowne przedsięwzięcia /lecz uzasadnione/, przejawiać maksimum inicjatywy i zdecydowania w rozbiciu nieprzyjaciela oraz osiągnięciu celu bitwy spotkaniowej. Z niejasnością sytuacji w bitwie spotkaniowej należy się liczyć przede wszystkim dlatego, że walka toczyć się będzie na poszczególnych kierunkach, na różnej głębokości, przy

gwałtownie zmieniających się sytuacjach na lądzie, w powietrzu i w eterze. Należy również podkreślić, że szczególna rola sztabu i dowództw rodzajów wojsk i służb w bitwie spotkaniowej wyrazi się m.in. w podtrzymywaniu współdziałania i ciągłej trosce o zachowanie operacyjnego i bojowego zabezpieczenia działań wojsk.

Czynnik czasu i szybkość działania w bitwie spotkaniowej mają ogromne znaczenie, ponieważ każda ze stron będzie usiłowała przejąć inicjatywę, narzucić swoją wolę przeciwnikowi.

W przeszłości walka o przejęcie i utrzymanie inicjatywy w bitwie spotkaniowej zazwyczaj rozpoczynała się równocześnie ze starciem oddziałów wydzielonych, działaniami lotnictwa, rozwinięciem artylerii i potęgowała się w miarę rozwijania wojsk i wchodzenia ich do walki.

Obecnie walka o inicjatywę najczęściej rozpocznie się nie od bezpośrednich starć zbrojnych wojsk lądowych, lecz od uderzeń rakietowo-jądrowych, uderzeń lotnictwa, śmigłowców szturmowych i aktywnie prowadzonej walki radioelektronicznej.

Ze względu na rozstrzygającą rolę broni jądrowej każda ze stron będzie tak działać, aby uprzedzić przeciwnika w wykonaniu uderzeń ogniowych. W tym celu obie strony będą dążyły do:

- jak najszybszego wykrycia /rozpoznania/ celów opłacalnych dla uderzeń jądrowych;
- rozwinięcia środków przenoszenia broni jądrowej /jeżeli nie były rozwinięte/ i uprzedzenia przeciwnika w wykonaniu uderzenia ogniowego na środki napadu jądrowego, stanowiska dowodzenia i na główne zgrupowanie uderzeniowe wojsk;
- zachowania warunków obrony przed bronią masowego rażenia;
- wprowadzenia przeciwnika w błąd co do głównych sił i środków oraz zamiaru bitwy spotkaniowej.

Uprzedzenie w wykonaniu skutecznych uderzeń ogniowych zapewni wywalczenie przewagi ogniowej i zadanie nieprzyjacielowi

takich strat, które uniemożliwią mu prowadzenie działań zaczepnych.

W wypadkach zaś obustronnego poważnego zniszczenia i obezwładnienia uderzeniami ogniowymi zgrupowań uderzeniowych, poważny wpływ na wynik bitwy spotkaniowej wywrze zdecydowane i szybkie rozpoczęcie natarcia jednostkami ocalałymi od tych uderzeń, sprawna organizacja likwidacji skutków uderzeń jądrowych i jak najszybsze skierowanie do bitwy świeżych sił, a także manewr odwodów i sił z innych kierunków.

> Wobec tego zdecydowane i szybkie działanie w bitwie spotkaniowej, zwłaszcza skuteczne wykonanie uderzeń ogniowych, uderzeń wojskami pancernymi i zmechanizowanymi oraz wysadzenie desantów taktycznych, śmiałe włamywanie się w głąb ugrupowania przeciwnika, wyjście na jego skrzydła i tyły oraz rozbicie jego zasadniczych zgrupowań - mogą przesądzić o wyniku bitwy spotkaniowej.

Przejęcie /wywalczenie/ inicjatywy lub jej utrzymanie w bitwie spotkaniowej nie zapewni jednorazowe uderzenie, nawet bronią jądrową. Zarówno jedna, jak i druga strona ma możność ciągłego oddziaływania bronią jądrową oraz istnieją duże /stosunkowo/ możliwości manewru, przerzutu wojsk z głębi lub z innych kierunków w rejon bitwy spotkaniowej. W związku z tym walka o inicjatywę będzie się toczyć od początku do końca bitwy spotkaniowej. W walce tej szczególne znaczenie ma doskonała znajomość nieprzyjaciela i terenu działań. Wzrasta więc rola i zakres zadań rozpoznania prowadzonego przez wszystkie szczeble dowodzenia. Bez uzyskania we właściwym czasie niezbędnych danych o siłach i środkach nieprzyjaciela trudno mówić o możliwości uprzedzenia go w wykonaniu skutecznych uderzeń ogniowych, uzyskaniu przewagi ogniowej i uchwyceniu inicjatywy. Dlatego organizacja i prowadzenie aktywnego, głębokiego i ciągłego rozpoznania oraz otrzymywania we właściwym czasie niezbędnych danych o nieprzyjacielu i terenie staje się w bitwie spotkaniowej problem pierwszorzędnej wagi.

Polecenia:

1. Omówić sytuacje, w których może dojść do bitwy spotkaniowej armii.
2. Wyjaśnić istotę celu w bitwie spotkaniowej.
3. Omówić rolę i znaczenie czynnika czasu i inicjatywy w bitwie spotkaniowej.

4.3.2. Zadania i ugrupowanie armii w bitwie spotkaniowej

Realizacja celu bitwy spotkaniowej i wynikające stąd konkretne zadania uzależnione będą od warunków, w jakich armia przechodzi do operacji zaczepnej i rozpoczyna bitwę spotkaniową oraz od skutków uderzeń rakietowo-jądrowych strategicznych i frontu oraz możliwości wykorzystania potencjału jądrowego armii.

Ze względu na właściwości początkowego okresu wojny i rolę w nim związków operacyjnych, armia może prowadzić bitwę spotkaniową samodzielnie lub uczestniczyć całością bądź częścią sił w bitwie spotkaniowej frontu.

W bitwie spotkaniowej mogą być zaangażowane wszystkie siły armii lub tylko ich część, co może mieć miejsce, zwłaszcza w warunkach prowadzenia operacji zaczepnej na nadmorskim kierunku operacyjnym.

Czas trwania bitwy spotkaniowej armii może być bardzo różny. Przeciętnie bitwa spotkaniowa armii może trwać od jednej do trzech dób, a niekiedy i dłużej. Jeżeli w bitwie tej uczestniczą wszystkie siły armii, szerokość pasa będzie się pokrywała z szerokością pasa wyznaczonego armii w operacji zaczepnej.

Duże prawdopodobieństwo dojścia do bitwy spotkaniowej z chwilą rozpoczęcia przez armię operacji zaczepnej, a także podczas jej rozwijania, wymaga tworzenia takiego ugrupowania operacyjnego armii, które odpowiadałoby warunkom prowadzenia bitew spotkaniowych, przy nieznacznych jedynie zmianach. Na dokonywanie bowiem przegrupowań i tworzenie do bitwy spotkaniowej innego ugrupowania operacyjnego niż to, które bierze udział w operacji zaczepnej, nie będzie zwykle ani czasu ani możliwości. Poza tym każda poważniejsza "reorganizacja" ugrupowania operacyjnego armii tuż przed bitwą spotkaniową będzie bardzo trudna.

Z doświadczeń uzyskanych podczas bitew spotkaniowych z okresu drugiej wojny światowej i omówionych właściwości bitwy spotkaniowej we współczesnych warunkach wynika, że

> Ugrupowanie operacyjne armii powinno być głębokie i stwarzać dogodne warunki manewru oraz zapewniać zachowanie warunków obrony przed bronią masowego rażenia, umożliwiać jak najszybsze i najskuteczniejsze wyzyskanie skutków uderzeń jądrowych w celu jednoczesnego i głębokiego wdarcia się w ugrupowanie nieprzyjaciela.

Głębokie ugrupowanie wojsk armii stwarza dogodne warunki do prowadzenia bitwy spotkaniowej nawet wówczas, gdy pierwszy rzut zostaje obezwładniony uderzeniami jądrowymi nieprzyjaciela. W takiej sytuacji możliwe jest skuteczne obezwładnienie zgrupowań uderzeniowych przeciwnika bronią jądrową i wyzyskanie skutków tych uderzeń poprzez wprowadzenie do bitwy drugich rzutów. W bitwie spotkaniowej dywizje zmechanizowane i pancerne powinny skupiać swoje główne siły, zwłaszcza czołgów, w pierwszym rzucie, aby zapewnić silne początkowe uderzenia i możność szybkiego włamania się w głąb ugrupowania nieprzyjaciela. Obok silnego pierwszego rzutu dywizje najczęściej powinny zachowywać silny odwód ogólnowojskowy.

Ponadto dywizjony rakiet taktycznych powinny być tak rozmieszczone w ugrupowaniu dywizji, ażeby były w stałej gotowości do jak najszybszego zajęcia stanowisk startowych i uprzedzenia taktycznych środków napadu jądrowego nieprzyjaciela w otwarciu ognia.

Najczęściej pierwszy rzut armii będzie się składał z 2-3 dywizji - jeżeli bitwa spotkaniowa wyniknie z chwilą rozpoczęcia operacji zaczepnej i z 3-4 dywizji - gdy do bitwy spotkaniowej dojdzie w toku rozwijania operacji zaczepnej.

W miarę możliwości należy dążyć do tego, ażeby w pierwszym rzucie armii znalazły się przede wszystkim dywizje pancerne. Poszczególne dywizje pierwszorzutowe powinny jednak stanowić silne, przystosowane do samodzielnego działania zgrupowania uderzeniowe. Głównym zadaniem tych zgrupowań bę-

dzie wykonanie w ślad za uderzeniami jądrowymi armii - a niekiedy i własnymi - zdecydowanych uderzeń zapewniających jak najgłębsze przeniknięcie w ugrupowanie nieprzyjaciela, jak najszybsze wyjście w rejony jego stanowisk ogniowych artylerii atomowej i stanowisk startowych rakiet, ich zniszczenie lub opanowanie oraz rozbicie zasadniczych sił przeciwnika. Skuteczność uderzenia wojsk pancernych zostanie poważnie spotęgowana przy wysadzaniu desantów taktycznych.

Szybkie włamanie się pierwszego rzutu w ugrupowanie nieprzyjaciela stanowi doskonałą obronę przed uderzeniami jego broni masowego rażenia i różnego rodzaju wyrzutniami rakietowymi do minowania, a równocześnie zapewnia zniszczenie zasadniczych środków napadu jądrowego przeciwnika, zwłaszcza artylerii - w tym i atomowej.

Jeśli przewiduje się rozpoczęcie operacji zaczepnej armii od bitwy spotkaniowej, pożądane jest wysłanie silnych oddziałów wydzielonych zarówno armijnego, jak i z poszczególnych dywizji pierwszego rzutu. Jeżeli z oceny sytuacji wynika możliwość dojścia do bitwy spotkaniowej w czasie rozwijania operacji zaczepnej, to armia i dywizje również mogą wysłać silne oddziały wydzielone, jeżeli nie zostały one wysłane uprzednio.

O ile jednak w okresie drugiej wojny światowej podstawowym zadaniem oddziałów wydzielonych w bitwie spotkaniowej było uchwycenie i utrzymanie - do momentu podejścia sił głównych - dogodnych rubieży terenowych i zapewnienie im dogodnych warunków rozwinięcia, o tyle obecnie oddziały wydzielone zamiast uchwytywać rubieże powinny dążyć do jak najgłębszego włamywania się w ugrupowanie nieprzyjaciela, wyjścia w rejony rozmieszczenia środków napadu jądrowego, nie wiążąc się walką z jego czołowymi pododdziałami. Oprócz tego oddziały wydzielone mogą stanowić bardzo ważny element rozpoznania nieprzyjaciela.

Drugi rzut armii w składzie 2-3 dywizji przeznaczony jest głównie do spotęgowania uderzenia i rozwinięcia powodzenia pierwszego rzutu, zwłaszcza w sytuacji, gdy pierwsze rzuty poniosą znaczne straty i ich tempo działania zacznie

słabnąć. Drugi rzut armii może być wykorzystany /w całości lub częściami/ do nieoczekiwanego uderzenia na skrzydła i tyły tego zgrupowania uderzeniowego nieprzyjaciela, które rozwija natarcie w głąb ugrupowania armii oraz szybkiego przenoszenia działań z jednego kierunku na drugi. W wypadku, gdy na tyłach pierwszego rzutu armii pozostaną silne zgrupowania wojsk nieprzyjaciela, część sił drugiego rzutu może być zaangażowana do walki z tymi siłami. W wielu sytuacjach drugorzutowe dywizje będą uniemożliwiać nieprzyjacielowi wykonanie zaskakujących uderzeń na skrzydła i tyły pierwszego rzutu armii. Istniejące bowiem luki i otwarte skrzydła między dywizjami w pełni sprzyjają takim formom działania nieprzyjaciela.

W wypadku, gdy z różnych względów - zwłaszcza w czasie rozwijania operacji zaczepnej - nie będzie warunków do utworzenia drugiego rzutu, należy utworzyć silny odwód ogólnowojskowy armii.

Zasadniczy element ugrupowania operacyjnego armii stanowi brygada rakiet operacyjno-taktycznych, która w bitwie spotkaniowej wykonuje uderzenia ogniowe przede wszystkim na:

- środki napadu broni jądrowej nieprzyjaciela;
- główne zgrupowanie wojsk nieprzyjaciela;
- stanowiska dowodzenia.

W przewidywaniu bitwy spotkaniowej należy utworzyć takie ugrupowanie bojowe brygady rakiet operacyjno-taktycznych, które zapewniłoby stałą gotowość do uprzedzenia nieprzyjaciela w wykonaniu uderzenia.

W bitwie spotkaniowej armia może organizować i wysadzać taktyczne desanty śmigłowcowe z zadaniem:

- opanowania lub zniszczenia środków napadu jądrowego nieprzyjaciela;
- niszczenia stanowisk dowodzenia i środków "wojny radioelektronicznej";
- opanowania ważnych węzłów dróg, zwłaszcza w celu opóźnienia podejścia świeżych sił nieprzyjaciela;
- ograniczenia swobody manewru nieprzyjaciela;
- opanowania dogodnych rubieży terenowych.

Ilość desantów powietrznych zależeć będzie od konkretnej sytuacji, a zwłaszcza od możliwości armii w zabezpieczeniu przelotu desantów i ich desantowania oraz tempa natarcia własnych wojsk. Przeciętnie armia może przygotowywać i wykorzystywać desanty taktyczne na trzech kierunkach działania poszczególnych dywizji - w sile od kompanii do wzmocnionego batalionu.

Niejednokrotnie podczas bitwy spotkaniowej w pasie armii desant powietrzny będzie organizowany i wysadzany przez front.
Będzie to najczęściej desant o charakterze taktyczno-operacyjnym.

W celu maskowania, zwłaszcza manewru wojsk armii, w bitwie spotkaniowej szeroko mogą być stosowane dymy maskujące.

Polecenia:

1. Omówić sposoby tworzenia ugrupowania operacyjnego przeznaczonego do bitwy spotkaniowej.
2. Rola i zadania taktycznych desantów śmigłowcowych w bitwie spotkaniowej.

4.3.3. Manewr w bitwie spotkaniowej

Właściwości bitwy spotkaniowej sprzyjają stosowaniu różnorodnych form i sposobów manewru. Głównym celem manewru będzie stworzenie w odpowiednim miejscu i we właściwym czasie wymaganej przewagi /ognia lub sił - wojsk/ zapewniającej uchwycenie inicjatywy i rozbicie zasadniczych sił nieprzyjaciela, zwłaszcza tych, które mogą prowadzić lub prowadzą działania zaczepne.

W bitwie spotkaniowej istnieją ogromne możliwości realizacji manewru, zwłaszcza na szczeblu taktycznym.

Manewr dywizjami i pułkami w bitwie spotkaniowej prowadzi się w celu maksymalnego wyzyskania skutków uderzeń ogniowych, zwłaszcza uderzeń broni jądrowej, ostatecznego rozbicia wojsk nieprzyjaciela, przeniesienia wysiłków działań na inny kierunek lub uchylenia się od uderzeń ogniowych przeciwnika.

W bitwie spotkaniowej szczególną wagę należy przywiązywać do manewru ogniem środków obrony przeciwlotniczej. Duża różnorodność środków napadu powietrznego i szczególna rola oraz możliwości rozpoznania powietrznego nieprzyjaciela zmuszają do wszechstronnego przygotowania manewru ogniem i sprzętem środków OPL w celu osłony z powietrza głównego zgrupowania operacyjnego wojsk armii. Skutecznej osłony od uderzeń z powietrza wymagają środki napadu jądrowego armii. Stąd też manewr ogniem OPL wymaga niezwykle szybkiego ześrodkowania wysiłków na kierunki zagrożone i rozdzielenie tych wysiłków do walki nawet z pojedyńczymi samolotami nieprzyjaciela. Poza tym system ognia OPL powinien zapewniać skuteczną walkę z powietrznymi środkami rozpoznania nieprzyjaciela, zwłaszcza bezpilotowymi.

Niejednokrotnie w toku bitwy spotkaniowej podczas realizowania pierwotnie przyjętej formy manewru wyniknie konieczność zmiany kierunku uderzenia lub przeniesienia wysiłku działania na nowy kierunek. Manewr ten będzie szczególnie pożądany wówczas gdy trzeba będzie uchronić wojska od uderzeń ogniowych nieprzyjaciela lub właściwie wyzyskać skutki własnych uderzeń ogniowych.

Przy wykonaniu poszczególnych form manewru, zwłaszcza obejścia i oskrzydlenia, należy dążyć do ciągłego utrzymywania styczności z nieprzyjacielem poprzez szybkie i głębokie /na różnych kierunkach/ wdzieranie się w głąb ugrupowania nieprzyjaciela, co przy dużej dynamice działań poważnie utrudni przeciwnikowi wykonanie skutecznych uderzeń ogniowych.

W bitwie spotkaniowej, jak w żadnym innym działaniu, wyniknie konieczność racjonalnego stosowania, zwłaszcza przez poszczególne związki taktyczne i oddziały, przechodzenia, przy bezpośrednim oddziaływaniu nieprzyjaciela, od jednego do drugiego rodzaju działań bojowych /np. od natarcia do obrony i odwrotnie/.

Poza tym wyniknie konieczność: umiejętnego obchodzenia i wymijania silnych węzłów oporu nieprzyjaciela i pozostawienia

do ich wiązania tylko części sił, śmiałego wykorzystania otwartych skrzydeł i luk w ugrupowaniu przeciwnika do zdecydowanego działania w przód, umiejętnego działania przy otwartych skrzydłach i w oderwaniu od sił głównych. W bitwie spotkaniowej szczególnego znaczenia nabiera prowadzenie walki radioelektronicznej w celu skutecznego obezwładniania i sparaliżowania systemów elektronicznych nieprzyjaciela oraz zapewnienia skutecznej pracy własnym środkom i urządzeniom radioelektronicznym.

Ze względu na rozwój transportu powietrznego coraz większego znaczenia w bitwie spotkaniowej będzie nabierać manewr wojsk drogą powietrzną.

W bitwie spotkaniowej prowadzonej w operacji zaczepnej wzdłuż wybrzeża morskiego poważną rolę może odgrywać manewr drogą morską zarówno w celu wysadzenia desantów morskich, jak i przerzutu wojsk, zwłaszcza w warunkach powstania stref skażonych.

Polecenie:
Omówić cel i istotę manewru w bitwie spotkaniowej.

4.3.4. Wypracowanie decyzji o bitwie spotkaniowej i przekazanie jej wykonawcom.

Decyzja o bitwie spotkaniowej może być powzięta równocześnie z wypracowaniem decyzji o operacji zaczepnej. Już w swoim zamiarze dowódca armii może przewidywać rozbicie określonego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela w bitwie spotkaniowej. Decyzję zaś będzie precyzować w miarę rozwoju sytuacji wskazującej na możliwość dojścia do bitwy spotkaniowej.

Proces pracy w tym zakresie będzie przebiegał równolegle z wykonywaniem wstępnych przedsięwzięć organizacyjno-wykonawczych dotyczących przygotowania lub zabezpieczenia bitwy oraz w warunkach wykonania określonych zadań taktyczno-operacyjnych. Jest rzeczą konieczną, ażeby decyzja o bitwie spotkaniowej została powzięta nie za wcześnie i nie za późno. Zarówno bowiem jedno jak i drugie jest niekorzystne. Zbyt wczesne powzięcie decyzji może doprowadzić do tego, że uderzenia ogniowe zostaną wykonane nie na to zgrupowanie nieprzyjaciela, które w bitwie spotkaniowej ma spełniać rolę zasad-

niczą. Przyjęta zaś forma manewru w celu wykorzystania skutków uderzeń ogniowych i ostatecznego rozbicia przeciwnika nie będzie odpowiadać faktycznie zaistniałej sytuacji. Poza tym może zostać przedwcześnie ujawniony nieprzyjacielowi zamiar przeprowadzenia bitwy, co ułatwi mu skuteczne przeciwdziałanie. Spóźnione ześ powzięcie decyzji pozwoli nieprzyjacielowi uprzedzić armię w wykonaniu uderzenia ogniowego, co w konsekwencji może doprowadzić do przegranej lub poniesienia ogromnych strat.

Oczywiście ustalenie właściwego momentu powzięcia decyzji nie jest sprawą ani prostą, ani łatwą. Należy bowiem uwzględnić fakt, że określenie we właściwym czasie danych świadczących o możliwości dojścia do bitwy spotkaniowej, zwłaszcza w warunkach pierwszej operacji, będzie nastręczać wiele trudności.

Dlatego decyzję o bitwie spotkaniowej dowódca armii będzie zwykle podejmował na podstawie oceny zaistniałej sytuacji i przewidywanego jej rozwoju. Z tego względu podczas wypracowywania decyzji i w czasie przekazywania jej wykonawcom konieczne jest:

- nieprzerwane śledzenie przedsięwzięć nieprzyjaciela i zbieranie o nim takich wiadomości, które mogłyby potwierdzić słuszność przewidywań lub konieczność wnoszenia poprawek i zmian do decyzji już powziętej oraz stanowiłyby uzupełnienie brakujących danych przede wszystkim danych dotyczących możliwości użycia przez przeciwnika broni jądrowej;
- bieżące uaktualnianie wiadomości o położeniu i działaniu wojsk własnych i sąsiadów;
- utrzymywanie w stałej gotowości bojowej przede wszystkim tych środków ogniowych, które mogłyby bezzwłocznie wykonać uderzenie na środki napadu jądrowego nieprzyjaciela.

Przed sprecyzowaniem decyzji dowódca armii, wykorzystując swój sztab oraz szefów rodzajów wojsk i służb, przeprowadza krótką ocenę sytuacji.

Oceniając sytuację dowódca armii powinien mieć na uwadze realizację głównego celu operacji zaczepnej armii, w waniku bitwy spotkaniowej armia bowiem

wykonuje jedynie jedno z pośrednich zadań operacji. Zamiar bitwy spotkaniowej powinien zatem odpowiadać zamiarowi operacji zaczepnej armii.

Decyzję powziętą przez dowódcę armii sztab opracowuje w formie graficznej na mapie, na której uwidacznia:

- zasadnicze siły nieprzyjaciela, ich skład i ugrupowanie, a przede wszystkim obiekty uderzeń ogniowych;
- rejony, cele /obiekty/ uderzeń jądrowych wykonanych środkami rakietowymi, lotnictwem oraz artylerią;
- stan i kolejność wykonywania uderzeń ogniowych;
- zamiar manewru wojskami;
- rozmieszczenie i manewr oddziałów brygady rakiet operacyjnych;
- kierunki uderzeń i zadania poszczególnych dywizji, ewentualnie oddziałów wydzielonych, lub rejony wysadzania desantów i ich zadania, ugrupowanie armii i dywizji;
- kolejność wchodzenia do bitwy lub rozwijania się poszczególnych elementów ugrupowania operacyjnego armii i ich zadania przed i w czasie bitwy spotkaniowej;
- stanowiska dowodzenia.

Ponadto na mapie z decyzją dowódcy armii należy wskazać zasadnicze kierunki rozpoznania oraz siły i środki przewidziane lub wykonujące poszczególne jego zadania.

Mapa z decyzją powinna być wykonywana równolegle z wypracowywaniem przez dowódcę armii decyzji, ażeby jak najszybciej przekazać zadania poszczególnym wykonawcom. Niejednokrotnie w czasie wypracowywania decyzji wyniknie konieczność wydawania odpowiednich zarządzeń lub stawiania dodatkowych zadań bojowych związanych bezpośrednio z zamiarem przyszłej bitwy spotkaniowej. Należy również pamiętać o tym że w czasie wypracowywania decyzji sytuacja może rozwinąć się w taki sposób, że bitwa spotkaniowa będzie narastać stopniowo w wyniku zawiązywania się bojów spotkaniowych prowadzonych przez poszczególne pododdziały, oddziały i związki taktyczne na różnych kierunkach. W tych warunkach ważnym zadaniem dowódcy armii /sztabu/ będzie koordynowanie wysiłków sił i środków, które już zawiązały i prowadzą walkę z nie-

przyjacielem z działaniem tych sił, które są przeznaczone do rozstrzygania bitwy spotkaniowej w myśl ogólnego zamiaru dowódcy armii.

Warunki, w których armia przejdzie do bitwy spotkaniowej wywrą zasadniczy wpływ na sposoby przekazywania decyzji wykonawcom. Na przykład niektórym związkom taktycznym, rodzajom wojsk i służb zadania bojowe do bitwy spotkaniowej postawi dowódca armii osobiście, innym - przez swych zastępców, oficerów łącznikowych lub wykorzystując techniczne środki łączności. Najważniejsze, aby postawione zadania przekazane zostały wykonawcom we właściwym czasie oraz wiązały się ściśle /uwzględniały/ z zadaniami wykonywanymi przez poszczególne związki przed rozpoczęciem bitwy spotkaniowej. Zadania bojowe będą przekazywane wykonawcom najczęściej w formie krótkich zarządzeń lub rozkazów. Kolejność stawiania zadań będzie uzależnione od tego, który z wykonawców w danej sytuacji wykonuje najważniejsze zadania i który powinien zapoznać się bezzwłocznie z nowym zadaniem, ażeby mieć czas na wykonanie niezbędnych przegrupowań lub na przygotowania związane z realizacją zamiaru bitwy spotkaniowej.

Treść zadań dla poszczególnych wykonawców będzie różna. Należy jednak zapoznać wszystkich wykonawców z ogólnym zamiarem bitwy spotkaniowej. Jest to niezbędny warunek właściwego zrozumienia przez nich swojego miejsca i roli oraz przejawiania inicjatywy we właściwym kierunku w razie gwałtownych zmian sytuacji i braku łączności z armią.

W pierwszej kolejności należy postawić zadanie armijnej brygadzie rakiet operacyjno-taktycznych i lotnictwu. W wypadku wykonania na korzyść armii uderzeń jądrowych środkami frontu należy dowódców tych pododdziałów zapoznać z decyzją i kolejnością wykonywania uderzeń ogniowych przez armię.

W zadaniach dla dowódców /związków/ oddziałów wykonujących uderzenia jądrowe należy podać:

- krótkie wiadomości o nieprzyjacielu z określeniem obiektów uderzeń i możliwością zmian w ugrupowaniu i działa-

niu nieprzyjaciela;

- sposób zachowania ciągłej gotowości do wykonania zadań ogniowych;

- siły i środki /rakietowe lub lotnicze/, które przewidziane są do wykonania uderzenia uprzedzającego, zwłaszcza na środki napadu broni masowego rażenia nieprzyjaciela;

- czas i sposób wykonania na poszczególne obiekty uderzeń ogniowych, kolejność i sposób niszczenia nowo wykrytych celów.

Stawiając zadania poszczególnym dywizjom należy podać:

- krótkie wiadomości o nieprzyjacielu, zwłaszcza w pasie działania danej dywizji;

- czas, kolejność i rejony /obiekty/ uderzeń jądrowych wykonywanych środkami armii i dywizji;

- udział środków ogniowych dywizji w manewrze ogniowym armii;

- kierunki natarcia i zadania wykonywane przez daną dywizję i jej sąsiadów w czasie bitwy i po jej zakończeniu;

- ugrupowanie operacyjne armii.

Treść zadań drugorzutowych dywizji i pozostałych elementów ugrupowania operacyjnego będzie podobna do treści zadań stawianych im w operacji zaczepnej, przy czym treść ta będzie oczywiście uwzględniała zamiar i charakter /specyfikę/ sytuacji, w której dochodzi do bitwy spotkaniowej.

W wypadku gdy z zamiaru bitwy spotkaniowej wynika konieczność przejścia niektórych dywizji lub ich części do obrony, należy im wskazać rejony obrony i sposób jej prowadzenia. Poza tym w treści zadań dotyczących bitwy spotkaniowej należy uwzględnić treść tych zadań, które poszczególne elementy ugrupowania operacyjnego już otrzymały, wykonują w danym czasie i powinny wykonywać po zakończeniu bitwy spotkaniowej.

Najczęściej jednocześnie z postawieniem zadań zostaną podane ogólne problemy współdziałania w bitwie spotkaniowej pomiędzy poszczególnymi elementami ugrupowania operacyjnego armii, lotnictwem i sąsiadami. Szczególnie ważnym problemem, stojącym przed dowódcą i sztabem armii przy rozstrzyganiu problematyki współdziałania, jest konieczność takiego zsyn-

chronizowania /zgrania/ działań bojowych, aby dowódcy wszystkich szczebli dowodzenia wyraźnie widzieli myśl przewodnią, której realizacja powinna doprowadzić do osiągnięcia celu bitwy spotkaniowej.

Poważnym zagadnieniem w pracy dowódcy i sztabu armii jest również ciągła troska o właściwe bojowe i operacyjne zabezpieczenie działań. Wytyczne w tym zakresie najczęściej zostaną wydane równocześnie lub bezpośrednio po postawieniu zadań bojowych. Przy czym należy uwzględniać w nich te zagadnienia bojowego i operacyjnego zabezpieczenia działań wojsk, które wojska już wykonują. Ze względu na niezwykle ograniczony czas podjęcia decyzji o bitwie spotkaniowej i konieczność zachowania ciągłości operacyjnego zabezpieczenia działań, jego organizacją lub wnoszeniem korekt i zmian mogą się zająć poszczególni szefowie oddziałów sztabu armii, szefowie rodzajów wojsk i szefowie służb z własnej inicjatywy, zgodnie z ogólnym zamiarem bitwy, bez oczekiwania na rozkaz lub specjalne zarządzenie /wytyczne/ dowódcy armii. Z tym, że natychmiast powinni oni meldować o poczynionych przedsięwzięciach w tym zakresie dowódcy lub szefowi sztabu armii.
W czasie bitwy spotkaniowej konieczne jest ciągłe i skuteczne prowadzenie walki z rozpoznaniem nieprzyjaciela. O konieczności tej walki powinni pamiętać wszyscy dowódcy i sztabu - od pododdziału do armii włącznie zarówno przed rozpoczęciem bitwy spotkaniowej, jak i podczas jej prowadzenia.
O roli i znaczeniu skutecznej walki z rozpoznaniem nieprzyjaciela mówił m.in. minister obrony narodowej w swoim rozkazie szkoleniowym na 1976 r.:

> "Nadać jednocześnie właściwą rangę walce z rozpoznaniem nieprzyjaciela wprowadzając wszystkie związane z tą problematyką aspekty do procesów decyzyjnych".[x/]

---

x/ Rozkaz Ministra Obrony Narodowej do szkolenia Sił Zbrojnych PRL na 1976 r. Warszawa 1975 r.

Polecenia:

1. Przedstawić istotę i sposoby wypracowywania decyzji o bitwie spotkaniowej przez dowódcę armii.
2. Omówić sposoby przekazywania decyzji dowódcy wykonawcom.

4.3.5. Prowadzenie bitwy spotkaniowej przez armię

Bitwa spotkaniowa armii rozpocznie się wykonaniem uderzeń jądrowych. Najczęściej będą to uderzenia na główne zgrupowanie uderzeniowe nieprzyjaciela, które w danej sytuacji i na danym kierunku przeznaczone jest do prowadzenia działań zaczepnych. W uderzeniu ogniowym rozpoczynającym bitwę spotkaniową wezmą udział środki rakietowe armii i frontu oraz lotnictwo, a na kierunku nadmorskim - siły marynarki wojennej. W niektórych sytuacjach mogą uczestniczyć w tym uderzeniu środki wojsk sojuszniczych prowadzących walkę z nieprzyjacielem rozwijającym natarcie lub podchodzącym z obrony do natarcia.

Uderzenia jądrowe na poszczególne obiekty nieprzyjaciela mogą być wykonywane w różnym czasie i na różnych kierunkach. Dlatego szczególnego znaczenia nabiera właściwie przeprowadzony manewr ogniem. Ogień rakiet operacyjno-taktycznych powinien być kierowany przede wszystkim na te zgrupowania wojsk nieprzyjaciela, które nie nawiązały jeszcze bezpośredniej styczności z czołowymi wojskami armii i stanowią opłacalny i dogodny cel uderzeń ogniowych.

Rakiety taktyczne dywizji pierwszego rzutu armii przesuwają się jak najbliżej czołowych pododdziałów dywizji, niekiedy bezpośrednio za oddziałami wydzielonymi, ażeby we właściwym czasie zająć rejony pozycyjne i również wziąć udział w wykonaniu uderzenia, przede wszystkim na artylerię atomową i taktyczne rakiety nieprzyjaciela oraz na środki wojny radioelektronicznej.

Ze względu na wysoką dynamiczność działań i poważne trudności, które mogą wystąpić w szybkim wykonaniu uderzeń ogniowych, poważną rolę - zarówno z chwilą dojścia do bitwy spotkaniowej, jak i w czasie jej trwania - będzie spełniać lotnictwo, a zwłaszcza śmigłowce szturmowe.

Uderzenia bronią jądrową i lotnictwem powinny być wykonywane na poszczególnych kierunkach z takim wyliczenie, ażeby ich skutki mogły być wykorzystane przede wszystkim przez oddziały wydzielone pierwszorzutowych dywizji armii oraz desant powietrzny.

Oddziały wydzielona nie nawiązują walki z czołowymi pododdziałami nieprzyjaciela, zarówno z tymi, które znajdują się w obronie, jak i tymi, które rozwijają natarcie. Zasadniczym ich zadaniem w tym czasie powinno być jak najszybsze wdarcie się w głąb ugrupowania nieprzyjaciela i uderzenie na pozycje ogniowe lub kolumny marszowe artylerii atomowej i rakiet taktycznych, a także na sztaby i kolumny jego wojsk, które podchodzą do rejonu działań bojowych. W wyniku zdecydowanych działań oddziałów wydzielonych stwarza się sprzyjające warunki wejścia do bitwy i działania głównych sił, a niejednokrotnie i do wykonania następnych uderzeń jądrowych. W wypadku rozwijania przez nieprzyjaciela natarcia w szybkim tempie lub po przeniknięciu oddziałów wydzielonych w głąb jego ugrupowania, może zaistnieć konieczność uniemożliwienia podejścia kolumn przeciwnika i zmuszania ich do rozwinięcia. W takiej sytuacji oddziały wydzielone najczęściej będą dążyć do opanowania dogodnych rubieży, na których przejdą do obrony. Taktyczne desanty śmigłowcowe i desant spadochronowy lądujące na tyłach nieprzyjaciela, kierują swoje uderzenia przede wszystkim na środki napadu jądrowego nieprzyjaciela, sztaby ograniczają swobodę manewru oraz opanowują ważne rubieże terenowe. Niejednokrotnie desanty powietrzne będą opanowywać ważne z punktu widzenia taktyczno-operacyjnego obiekty /np. lotniska/ lub węzły dróg i utrzymywać je do momentu podejścia oddziałów wydzielonych lub pierwszego rzutu armii. Zarówno desanty powietrzne, jak i oddziały wydzielone oraz rozpoznawcze powinny zbierać i przekazywać swoim sztabom dane o nieprzyjacielu. Ze względu na dynamiczność i nierównomierny przebieg działań bojowych w bitwie spotkaniowej szczególnego znaczenia nabierać będą dane z rozpoznania niezbędne

do wykonania ponownych uderzeń ogniowych oraz właściwego koordynowania wysiłków wojsk. Tak samo jednak ważne będą dane o nowych celach, obiektach lub zgrupowaniach wojsk nieprzyjaciela, jak i dane o skutkach /rezultatach/ wykonanych uderzeń ogniowych, działaniach oddziałów wydzielonych, desantów oraz pierwszych rzutów armii.

W ślad za oddziałami wydzielonymi przesuwać się będzie artyleria wsparcia poszczególnych dywizji, która zajmie stanowiska ogniowe i swoim ogniem zabezpieczy rozwinięcie się, wejście do bitwy i uderzenie głównych sił dywizji. Siły te wchodzą do bitwy kolejno, bezpośrednio z marszu. Pierwszorzutowe dywizje również będą dążyć do tego, ażeby w maksymalny sposób wykorzystać uderzenie ogniowe, działania oddziałów wydzielonych, istniejące luki w ugrupowaniu nieprzyjaciela /otwarte skrzydła/ i jak najszybciej wedrzeć się w głąb ugrupowania nieprzyjaciela w celu skutecznego zrealizowania zamiaru bitwy spotkaniowej. Wchodzące do bitwy główne siły dywizji powinny rozwijać się w taki sposób, ażeby nie musiały one zbyt długo przebywać w ugrupowaniu przedbojowym lub bojowym oraz aby mogły wykonywać zdecydowane i silne uderzenia na skrzydła i tyły nieprzyjaciela wprost z marszu. Jeżeli na kierunku działania dywizji nieprzyjaciel przechodzi do obrony, dywizje organizują i prowadzą natarcie na zasadach natarcia na doraźnie zorganizowaną obronę.

Podczas rozwijania bitwy spotkaniowej należy również uwzględniać działanie sąsiednich armii. W wielu bowiem wypadkach sąsiad może rozwijać zdecydowane działania zaczepne, w wyniku których mogą powstać dogodne warunki do wykorzystania pasa sąsiada do wykonania uderzenia na tyły nacierającego nieprzyjaciela. Uderzenie takie najczęściej wykonane zostanie siłami z drugiego rzutu armii. Niejednokrotnie również dywizje pierwszego rzutu armii będą wykorzystywać pas sąsiedniej armii, której wojska przeniknęły w głąb ugrupowania nieprzyjaciela, aby wykonać uderzenia na jego tyły i skrzydła. Wymaga to uzgodnienia współdziałania zarówno z sąsiednią armią, jak i skrzydłowymi dywizjami, przez pas których wojska armii /dywizji/ będą wykonywać uderzenie.

Ze względu na możliwość wykorzystania przez nieprzyjaciela desantów powietrznych, a na kierunku nadmorskim - morskich, do walki z nimi przede wszystkim przeznacza się odwody i drugie rzuty dywizji i armii. Szczególną uwagę dowódca armii zwraca w tym czasie na uniemożliwienie desantom nieprzyjaciela uderzenia na rejony pozycyjne rakiet.

Zarówno dowódca armii, jak i dowódcy pierwszorzutowych dywizji, śledząc bacznie rozwijające się działania bojowe, dążą do potęgowania uderzenia ogniem i wojskami, zwłaszcza na tych kierunkach, na których uzyskuje się powodzenie lub istnieje możliwość jego uzyskania i szybkiego wyjścia na głębokie tyły nieprzyjaciela.

W celu wzbronienia nieprzyjacielowi rozwijania natarcia na skrzydła i tyły ugrupowania armii, na kierunki szczególnie zagrożone wysuwa się odwody przeciwpancerne dywizji drugorzutowych i armii. Natomiast częścią sił armii /najczęściej tych, które znalazły się na kierunku uderzenia nieprzyjaciela, a niejednokrotnie ze składu drugiego rzutu armii/ można przejść do obrony. Walkę obronną tych sił powinny cechować: umiejętna obrona rubieży i rejonów oraz punktów terenowych, skuteczne wykonanie zdecydowanych kontrataków oraz manewr siłami i ogniem z kierunków nieatakowanych na zagrożone.

Na niektórych kierunkach, w wyniku rozwijania natarcia przez nieprzyjaciela, pododdziały, oddziały, a nawet dywizje mogą się znaleźć w okrążeniu lub półokrążeniu.

Oczywiście stwarza to dodatkowe trudności w dowodzeniu wojskami i osiągnięciu celu bitwy spotkaniowej. Niemniej jednak i w tych warunkach wojska powinny być zdolne do prowadzenia zdecydowanych działań bojowych - nawet przy czasowej izolacji od sił głównych armii.

W toku bitwy spotkaniowej dowódca i sztab armii koncentrując się na osiągnięciu celu bitwy spotkaniowej, dążą równocześnie do zachowania jak najdogodniejszych warunków rozwijania operacji zaczepnej armii. W wyniku bowiem pomyślnego rozstrzygnięcia bitwy spotkaniowej armia wykonuje tylko jedno z pośrednich zadań armijnej operacji zaczepnej.

Armia musi więc zachować zdolność do skutecznego osiągnięcia ostatecznego celu operacji zaczepnej, osiągnięcia celu bitwy spotkaniowej w poważnej mierze /a niekiedy w decydującej/ przybliża lub umożliwia zrealizowanie celu operacji zaczepnej. Poprzez bitwę spotkaniową zatem armia powinna stwarzać warunki do zdecydowanego rozwijania operacji zaczepnej i pomyślnego wykonania kolejnych stojących przed nią zadań.

Polecenia:

1. Omówić sposoby rozpoczęcia bitwy spotkaniowej przez armię.
2. Przedstawić ogólną charakterystykę rozwoju sytuacji taktyczno-operacyjnej w bitwie spotkaniowej.
3. Omówić pracę sztabu armii w bitwie spotkaniowej.

4.4. Przełamanie obrony nieprzyjaciela w operacji zaczepnej armii.

Podczas rozwijania operacji zaczepnej zarówno w warunkach użycia broni jądrowej, jak i bez jej stosowania może wyniknąć konieczność przełamywania obrony nieprzyjaciela. Typowe jednak przełamanie wystąpi podczas rozwijania operacji zaczepnej bez użycia broni jądrowej.

> W każdej jednak sytuacji dowódca armii i jego sztab oraz dowódcy dywizji powinni traktować przełamanie obrony nieprzyjaciela jako wymuszoną konieczność i organizować działania przełamujące w ostateczności, wówczas gdy brak jest luk i otwartych skrzydeł w ugrupowaniu nieprzyjaciela.

W tym celu należy dążyć do stosowania najszerzej pojętego manewru wojsk pancernych i zmechanizowanych oraz w wymiarze powietrznym, aby "wymanewrować" obronę, zwłaszcza tam gdzie jest ona głęboko urzutowana. Uderzenia należy kierować przede wszystkim na te kierunki, na których istnieją luki i otwarte skrzydła, zapewniające warunki wyjścia na tyły głównego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela.

Przewidując możliwości przełamania obrony nieprzyjaciela należy uwzględniać fakt, że będzie to obrona przede wszystkim przeciwpancerna[x/], którą należy oceniać w wymiarze lądowo-powietrznym. Obrona przeciwpancerna, jako kościec każdej obrony, tworzona będzie przez siły i środki przeciwpancerne rozmieszczone w ugrupowaniu bojowym oddziałów i ZT oraz przez odwody przeciwpancerne, w tym powietrzne ze składu eskadr śmigłowców przeciwpancernych i lotnictwa, a także przez wykonanie minowania. W związku z tym obrona przeciwpancerna nieprzyjaciela nabiera obecnie coraz więcej cech zaczepnych. Nie oczekuje na uderzenie czołgów lecz atakuje je. W tej sytuacji szczególnego znaczenia nabiera umiejętność taktyczno-operacyjnego sprzęgania ognia artylerii i uderzeń lotnictwa z ogniem i uderzeniem czołgów, BWP, rakiet, śmigłowców szturmowych oraz wszystkich rodzajów broni strzeleckiej, a także z działaniami wojsk inżynieryjnych stosujących środki wybuchowe oraz wojsk chemicznych stosujących miotacze ognia i dymy. Mogą jednak wystąpić trudności w wykonaniu uderzenia z powietrza ze względu na silną OPL nieprzyjaciela. Stąd też równocześnie z przełamaniem obrony trzeba "łamać" obronę przeciwlotniczą nieprzyjaciela[xx/]. Wobec tego przygotowując przełamanie obrony nieprzyjaciela przewidywać należy skuteczne zniszczenie lub obezwładnienie:

- środków przeciwpancernych rozmieszczonych w terenie i znajdujących się w powietrzu;
- środków rozpoznania i naprowadzania;
- środków obrony przeciwlotniczej;
- punktów dowodzenia i obiektów systemu radioelektronicznego.

Niezbędnym przedsięwzięciem będzie również rozminowywanie, zwłaszcza rejonów zaminowanych na odcinku /odcinkach/ przełamania oraz dążenie do uzyskania zaskoczenia i zorganizowania ciągłego współdziałania uczestniczących w przełamaniu sił i środków własnych oraz sąsiadów - zwykle będzie to współdziałanie z wojskami sojuszniczymi.

---

x/ Zasady działania pododdziałów podczas przełamywania obrony nieprzyjaciela, Warszawa 1974 r., s. 16-24.

xx/ Omówienie ćwiczenia "Tarcza-76", Warszawa 1976 r.

W związku z tym, że możliwości armii w przełamaniu obrony są ograniczone, każdorazowo dowódca i sztab armii określają - i to z ogromną precyzją - odcinek lub odcinki przełamania, wynoszące zwykle 8-10% pasa, w którym działa armia. Stąd też nieprzyjaciel już w okresie ogrniowego przygotowania może stosunkowo szybko wykryć dokonywany "wyłom" w jego obronie, kierując do jego "zakrycia" swoje odwody. Będą to przede wszystkim odwody przeciwpancerne, pododdziały i oddziały czołgów. Dlatego też oprócz odcinka głównego w armii powinno się wybierać odcinek drugi, który może być rzeczywistym lub pozornym. Pozorny odcinek przełamania w określonych warunkach /np. w sytuacji załamania uderzenia na odcinku głównym/ może być przekształcony w główny.

W ukryciu zgrupowań uderzeniowych i faktycznego odcinka przełamania szczególnie ważną rolę spełnia maskowanie operacyjne, w tym stosowanie dymów maskujących.

Ważnym przedsięwzięciem w pracy dowódcy armii i jego sztabu będzie przygotowanie głównego zgrupowania uderzeniowego. Jego skład będzie uzależniony przede wszystkim od siły, składu i charakteru obrony nieprzyjaciela, a zwłaszcza systemu obrony przeciwpancernej i przeciwlotniczej, oraz od położenia i możliwości wojsk armii, a także od czasu, w którym odbywa się przygotowanie przełamania.

Siły i środki przeznaczone do składu zgrupowania uderzeniowego powinny być przesuwane na szerokim froncie z takim wyliczeniem, aby mogły one w krótkim czasie ześrodkować się na odcinku przełamania w celu zapewnienia:

- przewagi ogniowej i w siłach nad nieprzyjacielem w wybranym miejscu i czasie;
- samodzielności ogniowej /w tym wsparcia lotniczego i uderzenia śmigłowców szturmowych/;
- skuteczności osłony od uderzeń z powietrza;
- dogodnych warunków współdziałania wewnątrz zgrupowania uderzeniowego, z sąsiadami i lotnictwem;
- umiejętnego wykorzystania warunków terenowych, zwła-

szcza przy wyborze odcinka przełamania i przy przesuwaniu zgrupowania uderzeniowego;

- ciągłości działania i potęgowania uderzenia.

Zgrupowanie uderzeniowe może być o różnym składzie, zwykle będą to:

- 2-3 dywizje zmechanizowane i pancerne;
- taktyczny desant powietrzny w składzie od 1-2 kompanii do batalionu piechoty z pułku zmechanizowanego;
- ABAA i kilka sdah, pappanc, prplot;
- eskadra /pułk/ śmigłowców szturmowych;
- jeden - dwa bsap, batalion minowania i niszczeń;
- kompania /batalion/ zadymiania;
- batalion zakłóceń radiowych i batalion zakłóceń radiolokacyjnych.

Należy również uwzględniać lotnicze wsparcie zgrupowania uderzeniowego. Przejście do przełamania obrony, w zależności od sytuacji taktyczno-operacyjnej, może być dokonane z marszu lub w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem w warunkach dziennych lub nocnych.x/

W sprzyjającej sytuacji dowódca armii może podjąć ryzyko ześrodkowania trzech dywizji na jednym odcinku przełamania, przydzielając każdej dywizji 3-4 km odcinek przełamania, w sumie więc armia przełamywałaby wówczas obronę na odcinku około 9-12 km, który ulegałby poważnemu rozszerzeniu w miarę rozwijania przełamania. Drugi odcinek, na innym kierunku, najwygodniej przygotowywać wspólnie z sąsiednią armią siłami głównymi jednej dywizji o szerokości również 3-4 km.

Odcinek przełamania armii przy uderzeniu dwóch dywizji może być łączony z odcinkiem głównym lub drugim sąsiedniej armii, tworząc wspólnie z sąsiadem wyłom w obronie nieprzyjaciela około 12-16 km.

Odpowiedni wybór odcinków przełamania w każdej sytuacji może być różny, przede wszystkim uzależniony będzie od ro-

---

x/ B. Skuteczne mogą okazać się działania zmuszające do przełamania obrony npla w warunkach nocnych. Ciekawie na ten temat pisze: A.J. Radziejewskij, Tankowyj udar, Moskwa 1977 r. s. 149-152.

dzaju i charakteru obrony nieprzyjaciela i od sił i środków, które mogą być zaangażowane oraz od warunków terenowych.

Niezbędne potrzeby sił i środków do przełamania obrony nieprzyjaciela będą uzależnione od:

- charakteru i struktury obrony nieprzyjaciela oraz możliwości wykrycia /rozpoznania/ systemu obrony przeciwpancernej;
- właściwości terenu;
- sytuacji taktyczno-operacyjnej, w której armia przystępuje do przełamania;
- czasu i warunków atmosferycznych.

Orientacyjnie do przełamania obrony nieprzyjaciela należy uzyskać na 1 km frontu: 80-120 luf artylerii, około 30-40 czołgów /a niekiedy i 50/ i jeden batalion piechoty w pierwszym rzucie oraz lotnictwo i śmigłowce szturmowe.

Konkretne gęstości artylerii i czołgów w każdej sytuacji mogą być inne, należy jednak przestrzegać zasady uzyskiwania przewagi na odcinku przełamania - zwłaszcza przewagi ogniowej.

Należy również odpowiednio przygotowywać prowadzenie skutecznej walki radioelektronicznej, która podczas przełamywania obrony będzie odgrywać rolę szczególną[x/].

Bezpośrednie przygotowanie przełamania obrony nieprzyjaciela obejmuje: rozpoznanie obrony: konkretyzację decyzji uprzednio powziętej lub powzięcie nowej decyzji o przełamaniu; planowanie ogniowego przygotowania i wsparcia natarcia; korektę lub organizację współdziałania; organizację i rozwijanie zgrupowań uderzeniowych oraz operacyjne i bojowe zabezpieczenie działań w czasie przełamania.

Jak wynika z doświadczeń zarówno historycznych, jak i poligonowych najskuteczniejsze rezultaty rozpoznania obrony nieprzyjaciela podczas operacji zaczepnej uzyskuje się drogą rozpoznania powietrznego i rozpoznania radioelektronicznego, a następnie w wyniku działania innych organów rozpoznania i oddziałów wydzielonych.

---

x/ - Walka radioelektroniczna na szczeblach taktycznych i operacyjnych /Podręcznik/ Rembertów 1974 r. s.366-385.
- I Sesja naukowa nt: organizacja i prowadzenie walki radioelektronicznej w operacji zaczepnej armii, wyd.ASG WP 1977 r.

Konkretyzacja decyzji o przełamaniu odbywa się w miarę uzyskiwania informacji z rozpoznania o systemie obrony nieprzyjaciela i terenie.

W decyzji o przełamaniu dowódca armii powinien podać: wnioski z oceny nieprzyjaciela na lądzie i w powietrzu, zwłaszcza na odcinku przełamania: możliwości manewru odwodów z głębi; odcinki przełamania i kierunek głównego uderzenia oraz kierunki innych uderzeń; zadania wojsk i zadania lotnictwa w zakresie zniszczenia lub rozbicia nieprzyjaciela oraz sposoby współdziałania; układ i czas ogniowego przygotowania ataku i ogniowego wsparcia; organizację dowodzenia i podstawowe problemy bojowego i operacyjnego zabezpieczenia działań wojsk podczas przełamywania: czas i sposób wykonania ataku. Szczególnego znaczenia nabiera szybkie przekazanie decyzji wykonawcom oraz ciągła kontrola jej wykonania. Niezależnie od podjętej decyzji w wypadku wykrycia nawet nieznacznych odcinków niebronionych lub słabo bronionych należy bezzwłocznie wykorzystywać je do przenikania w głąb ugrupowania nieprzyjaciela na różnych kierunkach nawet niewielkich sił które mimo iż nie zapewnią warunków do skutecznego działania siłom głównym armii, to na pewno będą sprzyjać przełamaniu. Stąd też wysiłek tych działań należy umiejętnie łączyć z uderzeniem głównego zgrupowania wojsk armii.

Czas trwania ogniowego przygotowania przełamania może być różny - orientacyjnie, w zależności od układu, od 30 do 50 min.

W czasie planowania przygotowania ogniowego szczególnie wnikliwie i precyzyjnie określa się ścisłe współdziałanie układu ognia z zakrytych stanowisk ogniowych, ognia na wprost, uderzeń śmigłowców szturmowych i lotnictwa oraz uwzględnia się przelot desantu taktycznego, a także sposoby i charakter zadymiania.

Szczególnie ważnym przedsięwzięciem w przygotowaniu przełamania jest wykonanie przejść w zaporach inżynieryjnych. Należy dążyć do tego, aby wykonać minimum 2-3 przejścia dla każdej kompanii pierwszego rzutu tj. około 16-24 przejść na odcinku przełamania dywizji. Przejścia przed przednim skrajem obrony nieprzyjaciela wykonują zwykle saperzy tych dywizji, które znalazły się w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem, grupy saperów armii i grupy rozpoznawczo-torujące organizowane z

piechoty /w pułkach zmechanizowanych/ lub saperskie grupy torujące /w pułkach czołgów/. Oprócz przejść, wojska inżynieryjne zabezpieczają pod względem inżynieryjnym drogi podejścia i rubieże rozwinięcia wojsk do ataku. Początkowe uderzenie podczas przełamania musi być wyjątkowo silne i prowadzone w sposób zdecydowany bez zatrzymywania się, przy maksymalnym wykorzystaniu ognia artylerii, czołgów, śmigłowców szturmowych[x/] i lotnictwa. Wielką wagę należy przywiązywać do organizacji i wykonania ataku. Uwzględniać przy tym należy, że aktualnie BWP i śmigłowce szturmowe wnoszą nową jakość w wykonaniu ataku. W przeciwieństwie do dotychczas ukształtowanego ataku podczas przełamywania obrony nieprzyjaciela, walka ze środkami przeciwpancernymi przybierać będzie formę zespolonych uderzeń wszystkich rodzajów wojsk wykonywanych w różnym czasie i na wielu kierunkach. Będzie to dynamiczno-manewrowe pokonywanie obrony przeciwpancernej nieprzyjaciela, w którym skuteczne zwalczanie śmigłowców uzbrojonych samolotów A-10 , wyrzutni typu "Lars" i w przyszłości "Mars" nabiera szczególnego znaczenia.

W toku przełamywania szczególnie ważnym przedsięwzięciem będzie uniemożliwienie nieprzyjacielowi przerzutu na zagrożony kierunek odwodów przeciwpancernych i odwodów do wykonania kontrataków i przeciwuderzeń.

Ważną rolę w tym względzie spełnią śmigłowce szturmowe, desanty taktyczne i powietrzne zespolone w działaniach z pododdziałami BWP i czołgów oraz zbieżne uderzenia tych sił, którym na różnych kierunkach udało się przeniknąć w głąb obrony nieprzyjaciela.

Polecenia:

1. Przedstawić wpływ systemu obrony przeciwpancernej i OPL nieprzyjaciela na możliwości przełamania jego obrony przez wojska armii.

2. Przedstawić wymagania taktyczno-operacyjne w zakresie przełamywania obrony podczas operacji zaczepnej.

3. Omówić sposób przełamywania obrony nieprzyjaciela.

---

x/ Zasady użycia śmigłowców w działaniach bojowych /projekt/, Warszawa 1975 r. s.52-60 i 109, 110.

4.5. Forsowanie przeszkód wodnych w operacji zaczepnej armii

Podczas operacji zaczepnej wyniknie konieczność forsowania licznych przeszkód wodnych /rzek i kanałów oraz cieśnin morskich/. W czasie operacji zaczepnej armii w jej pasie na całą głębokość może wystąpić około 2 przeszkód wodnych szerokich 2-3 średnich i 20-25 wąskich /o szerokości do 50 m./ Poza tym pas armii będą przecinały liczne kanały odwadniające. Przeciętnie, szerokie i średnie przeszkody wodne wystąpią co 80-150 km, a wąskie co 20-30 km. Gęstość rowów i kanałów odwadniających wynosi około 2,5-8 km na każdy km^2 powierzchni terenu. Wszystkie przeszkody naturalne, a przede wszystkim wodne, nieprzyjaciel wykorzysta do inżynieryjnego umocnienia terenu oraz organizowania rubieży obronnych. Na niektórych kierunkach nieprzyjaciel będzie dążył do zatopienia obszarów podmokłych i nizinnych w poważnym sposób utrudniając rozwijanie operacji zaczepnej[x/].

> Forsowaniem nazywamy natarcie połączone z pokonywaniem przeszkody wodnej, której przeciwległego brzegu broni nieprzyjaciel.

Właściwością tego natarcia jest to, że nacierający musi pod ogniem nieprzyjaciela pokonać przeszkodę wodną, uchwycić przeciwległy brzeg i rozwinąć na nim natarcie.

Forsowanie kończy się zwykle po opanowaniu głównego pasa obrony nieprzyjaciela organizowanego na podstawie przeszkody wodnej i przeprawy na przeciwległy brzeg głównych sił armii.

Ze względu na sposób i charakter działania wojsk rozróżniamy forsowanie z marszu, jako typowy i zasadniczy sposób, oraz forsowanie z planowym przygotowaniem, jeżeli nieprzyjacielowi uda się zatrzymać nacierające wojska przed przeszkodą wodną.

---

x/ Problem możliwości zatapiania terenu na ZTDW w sposób uzasadniony został przedstawiony w artykule: Przegląd informacyjno-dokumentacyjny nr 4/45/ z 1975 r. s.17.20.

Forsowanie z marszu zapewnia się przede wszystkim poprzez rozbicie zgrupowania wojsk nieprzyjaciela przed przeszkodą wodną, przy równoczesnym uniemożliwieniu podejścia odwodów z głębi i zajęcia przez nie obrony na przeciwległym brzegu. W celu zapewnienia dogodnych warunków forsowania przeszkody wodnej z marszu należy przed podejściem wojsk do przeszkody wodnej:

- prowadzić aktywne rozpoznanie zarówno przeszkód wodnych, znajdujących się w pasie armii, jak i nieprzyjaciela, który może zająć obronę za przeszkodą wodną;
- wypracować decyzję o forsowaniu, postawić zadanie i zorganizować operacyjne i bojowe zabezpieczenie działań wojsk oraz współdziałanie, a także opracować grafik forsowania;
- uprzedzić nieprzyjaciela w opanowaniu dogodnych odcinków do forsowania i przepraw, zwłaszcza poprzez działanie OW oraz desantów spadochronowych i taktycznych desantów śmigłowcowych;
- we właściwym czasie wysunąć do przeszkody wodnej środki przeprawowe i szybko wybudować przeprawy;
- uzyskać zaskoczenie co do miejsca forsowania i kierunku głównego uderzenia;
- skutecznie prowadzić walkę radioelektroniczną;
- osłaniać wojska i przeprawy od uderzeń z powietrza.

Decyzję o forsowaniu dowódca armii powinien powziąć przed podejściem wojsk do przeszkody wodnej oczywiście w ogólnych zarysach forsowanie przeszkód wodnych uwzględniane jest w decyzji dowódcy armii dotyczącej operacji zaczepnej. W czasie rozwijania operacji zajdą jednak dość istotne zmiany w sytuacji, które spowodują konieczność ponownego dokonania oceny konkretnej sytuacji i powzięcia lub skonkretyzowania decyzji dotychczasowej. W każdym jednak wypadku należy dążyć do tego, aby w wyniku przeprowadzonej oceny sytuacji mieć dostateczną ilość czasu na zorganizowanie odpowiedniego zgrupowania wojsk, które z marszu sforsuje przeszkodę wodną oraz na odpowiednie zabezpieczenia forsowania.

Prowadząc ciągłą ocenę nieprzyjaciela należy szczególną uwagę zwrócić na rozpatrzenie następujących zagadnień:

- siły i skład oraz ugrupowanie nieprzyjaciela przed przeszkodą wodną, które należy rozbić, aby uzyskać powodzenie podczas forsowania z marszu;

- możliwości nieprzyjaciela w zakresie wykonania uderzeń jądrowych zarówno na wojska, jak i samą przeszkodę wodną oraz ich skutki;

- możliwości przeciwnika w przygotowaniu obrony przeszkody wodnej /najsilniej i najsłabiej bronione odcinki/;

- możliwości uniemożliwienia przez ZT i lotnictwo nieprzyjaciela forsowania przeszkody wodnej z marszu;

- możliwości ustawienia przez nieprzyjaciela zapór inżynieryjnych przed i za przeszkodą wodną oraz na samej rzece;

- możliwości nieprzyjaciela w zakresie likwidacji uchwyconego przez wojska armii przyczółka;

- możliwości takiego rozwinięcia natarcia, aby wprowadzić nieprzyjaciela w błąd co do rejonu /odcinka/ forsowania przeszkody wodnej głównymi siłami armii.

Przy ocenie własnych wojsk należy rozpatrywać:

- możliwości armii w zakresie wykonania uderzeń jądrowych na wojska broniące się przed i za przeszkodą wodną /zasadnicze obiekty uderzeń jądrowych/;

- możliwości rozbicia przez armię - na poszczególnych kierunkach - wojsk nieprzyjaciela przed przeszkodą wodną;

- stosunki sił na poszczególnych kierunkach;

- możliwości poszczególnych ZT w uchwyceniu przeszkody wodnej /którym ZT zapewnić najdogodniejsze warunki forsowania z marszu/;

- manewr sił i środków przeprawowych na kierunek główny;

- warunki i możliwości zabezpieczenia forsowania z marszu;

- ugrupowanie wojsk armii przed podejściem do przeszkody wodnej, w czasie forsowania i rozwijania działań na przeciwległym brzegu;

- skład i zadania oraz rejon lądowania desantu taktycznego;

- zadania poszczególnych rodzajów wojsk podczas forsowania i rozwijania natarcia na przeciwległym brzegu;

- wpływ położenia i działania sąsiadów na forsowanie z marszu;

- możliwości wydzielenia sił i środków, które wprowadzą nieprzyjaciela w błąd co do odcinków forsowania;

- odcinki zapewniające dogodne warunki budowy przepraw pozornych;

- warunki i możliwości stosowania dymów.

Podczas oceny terenu trzeba rozpatrywać:

- odcinki przeszkody wodnej i linii brzegowej najbardziej dogodne do forsowania;

- kierunki uderzeń poszczególnych ZT i rejon lądowania desantu taktycznego;

- najdogodniejsze podejścia drogi marszu do przeszkody wodnej;

- wpływ warunków terenowych na organizację i prowadzenie forsowania przeszkód wodnych z marszu.

W decyzji dotyczącej forsowania z marszu szerokiej przeszkody wodnej należy określić:

- siły i ugrupowanie nieprzyjaciela przed i za przeszkodą wodną, możliwości jego działania i przeciwdziałania; możliwości przeciwnika w zakresie wykorzystania broni jądrowej uzbrojonych śmigłowców i lotnictwa;

- zamiar rozbicia głównych sił nieprzyjaciela przed i za przeszkodą wodną; obiekty wykonania uderzeń jądrowych oraz uderzeń przez lotnictwo i śmigłowce szturmowe;

- zadania WRiA w zakresie ogniowego przygotowania forsowania /szczególnie dokładnie wskazuje się czas i miejsce wykonania uderzeń jądrowych/;

- zadania dla ZT pierwszego rzutu, w tym zadania dla OW i desantów;

- zadania dla lotnictwa wsparcia;

- podział środków przeprawowych i manewr nimi;

- rejony przepraw armijnych i przepraw pozornych;

- zadania wojsk inżynieryjnych w zakresie utrzymania ciągłości przepraw;

- zadania wojsk OPL w zakresie osłony głównych sił armii w czasie forsowania i na przeciwległym brzegu;

- zadania wojsk chemicznych w zakresie zadymiania;

- organizację współdziałania oraz zabezpieczenia bojowego i operacyjnego działań;

- organizację dowodzenia.

Wymienione zostały tylko wybrane problemy, które dowódca armii rozpatruje podczas wypracowywania decyzji lub wnoszeniu poprawek do uprzednio powziętej. We wszystkich wypadkach, z

chwilą rozpoczęcia operacji, dowódca i sztab śledzą dynamikę działań i niemal nieprzerwanie muszą dokonywać oceny sytuacji, zwłaszcza z punktu widzenia możliwości działania nieprzyjaciela, wojsk własnych i warunków terenowych, precyzując równocześnie wnioski, które stanowią podstawę do powzięcia nowej decyzji lub tylko postawienia dodatkowych zadań wykonawcom, a niekiedy tylko do wniesienia zmian i korekt do planu współdziałania oraz bojowego i operacyjnego zabezpieczenia działań.
Podczas forsowania z marszu szczególnie istotnym problemem będzie umiejętne wykorzystanie i spotęgowanie uderzenia na tym kierunku, /lub tego ZT/, na którym uzyskuje się powodzenie. Najczęściej będzie to związane z koniecznością przeniesienia głównego kierunku uderzenia i jednoczesnego zastosowania takich form i sposobów działania, które postawią nieprzyjaciela w niekorzystnej sytuacji - zmuszą go do prowadzenia działań zgodnie z wolą dowódcy armii. Ponadto konieczne jest umiejętne reagowanie na bardzo gwałtowne zmiany sytuacji, zwłaszcza w warunkach użycia broni jądrowej. Stąd też w każdym elemencie nowej decyzji należy uwzględniać również zmiany w uprzednio zorganizowanym współdziałaniu i operacyjnym zabezpieczeniu działań[x/].

W przewidywaniu forsowania z marszu dowódca armii i jego sztab tak kierują rozwojem operacji, aby forsowanie odbywało się w dotychczasowym ugrupowaniu operacyjnym, lub tylko przy dokonaniu nieznacznego przegrupowania i manewru.

Ogromny wpływ na zapewnienie ciągłości forsowania ma skuteczne działanie OW, współdziałających ściśle z desantem i wykorzystujących uderzenia śmigłowców szturmowych[xx/].
Przy podchodzeniu OW do przeszkody wodnej wzmacnia się je odpowiednią ilością środków przeprawowych. Niekiedy dowódca armii może zorganizować specjalny armijny OW, złożony zwykle

---

x/ Zasady forsowania przeszkód wodnych, Przegląd informacyjno-dokumentacyjny nr 11 z 1971 r., s. 17-22.
xx/ Zasady użycia śmigłowców w działaniach bojowych /projekt/ Warszawa 1975 r. s. 111-114.

z 1-2 pułków zmechanizowanych i czołgów, odpowiednio zabezpieczony w środki przeprawowe. Na kierunku jego działania mogą być wykonane zmasowane uderzenia jądrowe i wysadzony desant powietrzny lub taktyczny desant śmigłowcowy. Śledząc działania OW dowódca armii dąży do rozwinięcia powodzenia na tym kierunku, na którym uzyskuje się wyraźne powodzenie tzn. udało się sforsować z marszu przeszkodę i rozwija się natarcie na uchwyconym brzegu. Jeżeli środki przeprawowe nie są w stanie nadążyć za OW, wówczas wykorzystuje się śmigłowce, aby drogą powietrzną skierować we właściwym czasie niezbędną ilość środków przeprawowych.

Artylerię do ognia wsparcia skierowuje się bezpośrednio za OW.

Szczególne zadania stoją również przed środkami walki radioelektronicznej, zwłaszcza w zakresie dezorganizacji systemu dowodzenia nieprzyjaciela i zapewnienia jego ciągłości dla wojsk własnych[x/].

Wykorzystując działanie OW, główne siły dywizji pierwszego rzutu armii bezzwłocznie przeprawiają się na przeciwległy brzeg przez uchwycone mosty stałe, jeżeli nie zostały zniszczone, a przede wszystkim przez przeprawy organizowane zarówno przez wojska inżynieryjne dywizji, jak i armii; w szerokim zakresie wykorzystuje się promy i środki desantowo-przeprawowe będące w składzie związków taktycznych forsujących przeszkodę wodną.

Najczęściej w pasie forsowania dywizji uruchamia się desantowe i promowe przeprawy oraz organizuje się przeprawę czołgów po dnie - z załogami lub systemem bezzałogowym. Dopiero z chwilą opanowania przeciwległego brzegu organizuje się przeprawę mostową. Określa się również kierunki przerzutu przez przeszkodę wodną wojsk drogą powietrzną. Należy przewidywać, że OW może sforsować średnią a nawet szeroką przeszkodę wodną w ciągu 1,5 do 2 godzin i pozostałymi siłami dywizji pierwszego rzutu - po upływie 3-4 godzin /w wypadku wybudowania w pasie dywizji dwóch mostów/ i za 5-6 godzin przy wybudowaniu tylko jednego mostu.

---

x/ Walka radioelektroniczna na szczeblach taktycznych i operacyjnych /podręcznik/ Rembertów 1974 r. s.260-284; 285-300; 366-385.

Dywizje pierwszego rzutu - w miarę przeprawy swoich sił na przeciwległy brzeg - bezzwłocznie rozwijają natarcie przy równoczesnym umacnianiu opanowanego terenu.

Drugi rzut armii i odwody przeprawiają się po wybudowanych mostach przy pomocy przepraw promowych i wykorzystując środki desantowo-przeprawowe, czołgi zaś powinny być przeprawiane po dnie. Chodzi bowiem o to,aby jak najszybciej główne siły armii znalazły się na przeciwległym brzegu.

Przeprawę zarówno pierwszego rzutu, jak i drugiego rzutu armii maskuje się dymami. Zasłonę dymną tworzy się na szerokim froncie[x/].

Podczas rozwijania natarcia na przeciwległym brzegu należy się liczyć z silnym oddziaływaniem ogniowym nieprzyjaciela, włącznie z wykonaniem zmasowanych uderzeń jądrowych oraz wykonywaniem silnych kontrataków i przeciwuderzeń. W związku z tym, oprócz skutecznego wykorzystania własnej broni jądrowej, dowódca armii powinien być przygotowany do skierowania drugich rzutów i odwodów z jednej strony na kierunek zarysowującego się powodzenia, z drugiej zaś na ten kierunek, na którym wojska poniosły duże straty od uderzeń nieprzyjaciela. Manewr AOPpanc i OZap armii będzie wywierał duży wpływ /oprócz uderzeń ogniowych/ na załamanie kontrataków nieprzyjaciela. Likwidację skutków uderzeń jądrowych nieprzyjaciela organizuje się na zasadach ogólnych.

Forsowanie wąskich przeszkód wodnych /zarówno podczas podejścia do szerokiej przeszkody, jak i po jej sforsowaniu/, o szerokości do 20 m, pułki czołgów wykonują samodzielnie, wykorzystując posiadane w kompaniach czołgów mosty towarzyszące - szturmowe. Natomiast utrzymanie dróg dofrontowych pułku i dywizji wraz z wykonaniem mostów na przeszkodach o szerokości od

---

x/ Koncepcja wykorzystania dymów we współczesnych działaniach bojowych, Warszawa 1975 r. s.7-12, 19-33.

20-50 m są w stanie zabezpieczyć OZR pułku i dywizji. Przeszkody wodne do 50 m, a niekiedy i szersze, dywizja jest w stanie pokonywać samodzielnie, wykorzystując własne środki przeprawowe.

Forsowanie przeszkody wodnej z planowym przygotowaniem w toku operacji zaczepnej armii będzie należało do rzadkości, chociaż nie należy takiej sytuacji wykluczać. Forsowanie z planowym przygotowaniem wymaga jednak czasu niezbędnego do zorganizowania rozpoznania nieprzyjaciela, przygotowania zgrupowania uderzeniowego i ogniowego przygotowania natarcia oraz przepraw. Orientacyjnie, na przygotowanie forsowania z planowym przygotowaniem w toku operacji zaczepnej armii potrzeba od 1 do 2 dni. Dlatego też w wypadku niemożliwości wykonania forsowania z marszu w pasie armii, należy dążyć do wykorzystania pasa tego sąsiada, któremu udało się sforsować z marszu przeszkodę wodną i który rozwija natarcie na przeciwległym brzegu.

Polecenia:

1. Omówić, jakie warunki należy stworzyć wojskom armii rozwijającym operację zaczepną, aby zapewnić im forsowanie przeszkód wodnych z marszu.
2. Omówić sposoby forsowania przeszkody wodnej z marszu przez główne siły armii.
3. Przedstawić sposoby pokonywania wąskich przeszkód wodnych.

4.6. Okrążenie i likwidacja okrążonego nieprzyjaciela w czasie rozwijania operacji zaczepnej[x/].

Podczas rozwijania operacji zaczepnej wojska armii samodzielnie lub przy współdziałaniu z sąsiednią armią mogą okrążyć określone zgrupowanie wojsk nieprzyjaciela. Podczas natarcia wzdłuż wybrzeża morskiego okrążenie i likwidacja okrążonego nieprzyjaciela odbywa się przy współdziałaniu z marynarką wojenną.

---

x/ Rozwinięcie tej bardzo interesującej problematyki w aspekcie historycznym: G. Parchalin, W. Jelisiejew, Okrużenije i uniestożenije krupnych gruppirowok protiwnika , Informacjonnoj Zbornik sztaba i techniczeskogo Komiteta objedniniennych Woorużonnych sił, nr 13 z 1977 r., s. 94-103.

Powodzenie przy okrążeniu i rozgromieniu wojsk nieprzyjaciela uzyskuje się poprzez:

- zdecydowane rozwijanie natarcia - na wybranych kierunkach - w głąb ugrupowania przeciwnika, rozbicie /lub rozcięcie/ jego głównych zgrupowań oraz wyjście na tyły, zwykle na zbieżnych kierunkach i odcięcie dróg wycofywania;
- opanowanie i utrzymanie węzłów dróg i przepraw, zwłaszcza na drogach wyjścia nieprzyjaciela z okrążenia;
- rozwinięcie natarcia na zewnętrznym froncie okrążenia;
- równoczesne okrążenie wojsk nieprzyjaciela i rozcięcie jego ugrupowania.

Sposoby okrążenia i likwidacji okrążonego nieprzyjaciela mogą być różne, do głównych zaliczamy:

- wykonanie silnych uderzeń na zbieżnych kierunkach z jednoczesnym rozwinięciem natarcia w głąb ugrupowania nieprzyjaciela;
- zdecydowane natarcie wojsk na najkrótszych kierunkach w głąb rozmieszczenia nieprzyjaciela z równoczesnymi uderzeniami oskrzydlającymi i wychodzeniem na skrzydła i tyły głównego zgrupowania;
- zdecydowane natarcie - na kilku kierunkach - z kolejnym rozbijaniem zgrupowań nieprzyjaciela, ich okrążenie i likwidacja częściami w głębi operacyjnej;
- wykonanie silnego uderzenia na głównym kierunku z równoczesnym uderzeniem części sił na kierunkach zbieżnych.

Realizacja zamiaru okrążenia i rozcinanie okrążonego nieprzyjaciela powinna się odbywać w bardzo wysokim tempie natarcia.

W operacji zaczepnej armii bez użycia broni jądrowej szczególnie ważnym problemem będzie utworzenie wewnętrznego i zewnętrznego pierścienia okrążenia. Przy użyciu broni jądrowej nie ma potrzeby organizowania ciągłego wewnętrznego pierścienia okrążenia, jedynie opanowuje się i utrzymuje drogi /węzły dróg/, którymi nieprzyjaciel najwygodniej może wyrwać się okrążenia.

W okresie okrążania i okrążenia wojsk nieprzyjaciela z ogromną uwagą śledzić należy podejście odwodów nieprzyjaciela z głębi w celu deblokowania okrążonych wojsk. Wykonanie ude-

rzeń jądrowych i spotkanowe uderzenie zgrupowania uderzeniowego armii powinno uniemożliwić przeciwnikowi deblokowanie okrążonych wojsk. Równocześnie z działaniem na lądzie należy prowadzić blokadę okrążonego nieprzyjaciela z powietrza, przeciwdziałając zarówno dostarczeniu materiałowo-technicznego zaopatrzenia jak i ewakuacji z rejonu okrążenia.

W celu przyśpieszenia likwidacji okrążonego nieprzyjaciela należy szeroko stosować desanty taktyczne, a także wykonywać uderzenia śmigłowcami szturmowymi.

> Szczególnego znaczenia nabiera psychologiczne oddziaływanie na okrążone wojska w celu załamania ich woli dalszego stawiania oporu.

W toku operacji zaczepnej decyzję o okrążeniu i liwkidacji okrążonego nieprzyjaciela w zasadzie podejmuje się przed rozpoczęciem operacji lub wówczas gdy rozwój sytuacji stwarza możliwości wykonania okrążenia. Nawet jeżeli decyzja dotycząca okrążenia zostanie powzięta w okresie przygotowywania operacji, to mimo wszystko wyniknie konieczność dokonania pewnych uściśleń, postawienia dodatkowych zadań i zorganizowania współdziałania. Wyniknie więc konieczność ponownej oceny sytuacji.

Podczas oceny nieprzyjaciela należy określić: skład i siłę jego wojsk, które zamierza się okrążyć; możliwy charakter działania przeciwnika, który znajdzie się w okrążeniu, i tych wojsk, które mogą działać na zewnętrznym froncie, aby zapewnić wyjście z okrążenia; możliwości lotnictwa, które będzie wspierać okrążone wojska; najbardziej możliwe sposoby i kierunki wyjścia z okrążenia; stan materiałowego i technicznego zabezpieczenia pozostających w okrążeniu wojsk; kierunki uderzeń i rejony wysadzenia desantów umożliwiające szybkie okrążenie; najsłabsze i najsilniejsze miejsce w ugrupowaniu okrążonych wojsk; kierunki uderzeń zapewniające rozbicie okrążonego zgrupowania i zmuszające do zaniechania dalszej walki. Ważnym zagadnieniem podczas oceny nieprzyjaciela jest ocena możliwości i sposobów dalszego jego działania - gdy znajdzie się w okrążeniu.

Podczas oceny wojsk własnych głównie należy określić takie ugrupowanie wojsk, które będzie sprzyjać wykonaniu okrążenia i równoczesnego przejścia do likwidacji okrążonych wojsk nieprzyjaciela; możliwości utworzenia wewnętrznego i zewnętrznego pierścienia okrążenia przy równoczesnym rozcinaniu ugrupowania okrążonych wojsk; sposoby psychologicznego oddziaływania na okrążone wojska przyśpieszające ich poddanie się; wykorzystanie odwodów oraz organizację współdziałania pomiędzy wojskami zaangażowanymi do okrążenia i tymi, które będą rozwijać operację zaczepną. Należy również ocenić możliwości wykonania przez nieprzyjaciela uderzeń na obiekty tyłów armii i na drogi zaopatrzenia w czasie wychodzenia z okrążenia oraz jakie siły i środki zaangażować lub mieć w gotowości do ochrony i obrony tyłów. Ocena nieprzyjaciela i wojsk własnych stanowi podstawę kalkulacji stosunku sił oraz wyciągnięcia odpowiednich wniosków.

Oceniając warunki terenowe w obszarze, w którym zamierza się okrążyć przeciwnika, należy rozpatrzyć: kierunki wyprowadzające nacierające wojska na tyły i skrzydła nieprzyjaciela; rejony i rubieże, które należy opanować, aby uprzedzić nieprzyjaciela w ich uchwyceniu, co uniemożliwi mu wyjście z okrążenia; kierunki najbardziej prawdopodobnego wyjścia z okrążenia; drogi manewru przeciwnika wewnątrz pierścienia okrążenia; rubieże, które należy uchwycić w celu uniemożliwienia deblokacji okrążonych wojsk.

Przy korekcie /wnoszenia poprawek/ decyzji dotyczącej okrążenia dowódca armii powinien określić:

- siłę i skład wojsk nieprzyjaciela, które zamierza okrążyć i możliwości ich działania;
- skład sił i środków, które powinny wykonywać uderzenia na kierunkach zbieżnych, doprowadzając do okrążenia;
- kierunek głównego uderzenia i kierunki uderzeń wyprowadzające do rozcięcia okrążonych wojsk;
- siły i środki oraz kierunki uderzeń zapewniające izolację okrążonych wojsk, a więc tworzące zewnętrzny pierścień okrążenia;
- siłę, skład, rejony i czas wysadzenia desantów;

- zadania WRiA oraz lotnictwa wspierającego;
- działania odwodów armijnych;
- system dowodzenia.

Podczas okrążania wojsk nieprzyjaciela bezpośrednie dowodzenie jego likwidacją może być powierzone jednemu z zastępców dowódcy armii, może też być utworzona specjalna grupa operacyjna.

Okrążając nieprzyjaciela wspólnie z sąsiednią armią należy szczególnie dokładnie uzgodnić współdziałanie wojsk, a zwłaszcza dokładnie ustalić kierunki uderzeń związków taktycznych i rubieże ich spotkania[x/].

Polecenia:

1. Omówić możliwości i sposoby okrążenia wojsk nieprzyjaciela przez wojska armii.
2. Przedstawić sposoby działania umożliwiające szybkie zlikwidowanie okrążonych wojsk nieprzyjaciela.

4.7. Rozbicie przeciwuderzających odwodów wojsk nieprzyjaciela w czasie rozwijania operacji zaczepnej

Rozwijając operację zaczepną nieprzyjaciel - w celu załamania natarcia armii - może oprócz wykonania zmasowanych uderzeń jądrowych, wykonywąć również kontrataki i przeciwuderzenia. Według poglądów panujących w NATO każde przeciwuderzenie jest szczególnie dokładnie przygotowywane i powinno przynieść radykalną zmianę sytuacji na tym kierunku, na którym jest wykonywane. W celu uniemożliwienia nieprzyjacielowi wykonania przeciwuderzenia, odwody którymi może je wykonywać powinny być zwalczane i likwidowane w miarę ich wykrycia, zwłaszcza poprzez wykonanie uderzeń jądrowych.

Jeżeli z różnych względów nie uda się rozbić lub zahamować podejścia odwodów, to wówczas należy wszechstronnie przygotować się do rozbicia przeciwuderzających sił nieprzyjaciela.

W zależności od siły przeciwuderzających wojsk nieprzyjaciela, położenia i możliwości wojsk armii oraz warunków terenowych

---

x/ Rozwinięcie tej problematyki: L.Bratkin, okrążenie bardzo ruchliwych zgrupowań nieprzyjaciela, Przegląd informacyjno-dokumentacyjny Nr 2 /53/ z 1976r. s.28-38.

wych odparcie przeciwuderzenia może przyjąć formę:

- obronną, tj. przejście części sił armii na dogodnej rubieży do obrony z jednoczesnym wykonaniem uderzenia w skrzydło rozwijających się i nacierających wojsk nieprzyjaciela;

- boju lub bitwy spotkaniowej.

W związku z tym szczególnego znaczenia nabiera wypracowanie decyzji przez dowódcę armii i przekazanie jej we właściwym czasie wykonawcom.

W ogólnych zarysach decyzje dotyczące rozbicia przeciwuderzających wojsk dowódca armii podejmuje w okresie przygotowywania operacji. Nie należy jednak wykluczać sytuacji, w której wyniknie konieczność powzięcia takiej decyzji w toku operacji. W każdym jednak wypadku powstanie potrzeba wszechstronnej oceny sytuacji w toku rozwijania operacji, zmiany uprzedniej decyzji, uściślenia wielu przedsięwzięć wykonawczych lub wypracowania nowej decyzji. Dążyć przy tym należy do tego, aby powzięta przez nieprzyjaciela decyzja wykonania przeciwuderzenia nie zmuszała dowódcy armii do działania pod jego presją.

Przeciwnie, należy tak kierować rozwojem sytuacji, aby właśnie przeciwnik zmuszony był wykonywać przeciwuderzenie w niesprzyjających dla niego warunkach.

Pod tym też kątem dowódca armii i jego sztab prowadzą ocenę rozwijającej się sytuacji i wypracowują, jeżeli jest to konieczne, nową decyzję.

W tym celu - dokonując oceny nieprzyjaciela - należy rozpatrzyć:

- czas, siły i skład zgrupowania wojsk przeciwnika, które skierowane zostaną do wykonania przeciwuderzenia oraz udział wojsk znajdujących się w styczności z wojskami armii, które wezmą udział w realizacji zamierzeń związanych z przeciwuderzeniem;

- najbardziej prawdopodobny kierunek przeciwuderzenia i rubieże rozwinięcia wojsk;

- siły i środki ogniowe, które wezmą udział w przygotowaniu ogniowym i wsparciu przeciwuderzających wojsk, a zwłaszcza uderzenia lotnictwa i uzbrojonych śmigłowców;

- możliwe rejony wysadzenia desantów powietrznych lub działania jednostek typu kawalerii powietrzno-pancernej;

- możliwości załamania - przez wojska wykonujące przeciwuderzenie - operacji zaczepnej w całym pasie armii lub tylko na określonym kierunku /na jaką głębokość nieprzyjaciel może się włamać w ugrupowanie armii i jaki będzie wpływ tego włamania na możliwości rozwijania operacji zaczepnej, jakie powstanie zagrożenie wyjścia nieprzyjaciela w rejon rozmieszczenia tyłów dywizji i armii oraz przecięcia dróg zaopatrzenia/;

- możliwości nieprzyjaciela w zakresie uzyskania zaskoczenia, zwłaszcza co do siły, czasu i kierunku uderzenia.

Podczas oceny wojsk własnych należy rozpatrzyć:

- możliwości armii w zakresie osłabienia siły przeciwuderzających wojsk lub w ogóle uniemożliwienia wykonania przeciwuderzenia;

- stosunek sił na kierunku przeciwuderzejących wojsk i na kierunku rozwijania operacji;

- możliwości armii w zakresie rozbicia lub załamania przeciwuderzających wojsk oraz możliwości dalszego rozwijania operacji zaczepnej; możliwości i potrzeby wydzielania sił do odparcia przeciwuderzenia i rozwijania operacji zaczepnej;

- sposób rozbicia przeciwuderzających wojsk /zaczepny - przez bitwę lub bój spotkaniowy; obronny - przez zajęcie dogodnej rubieży obronnej/;

- sposoby oddziaływania na wojska npla grupujące się do przeciwuderzenia, podchodzące do rubieży rozwinięcia, rozwijające się /podczas przeciwuderzenia/. Chodzi przede wszystkim o uderzenia lotnictwem, WRiA, a niekiedy wysadzenia desantu;

- możliwości i sposób wykorzystania odwodów armijnych do odparcia przeciwuderzających wojsk;

- osłonę głównego zgrupowania wojsk przeznaczonych do rozbicia przeciwuderzających sił nieprzyjaciela od uderzeń z powietrza;

- czas osiągnięcia gotowości do odparcia przeciwuderzenia;

- główne momenty współdziałania i operacyjnego zabezpieczenia działań.

Oceny warunków terenowych należy dokonywąć równocześnie

z oceną nieprzyjaciela i wojsk własnych. Należy w niej głównie określić:

- drogi podejścia i rubieże rozwinięcia głównego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela przeznaczonych do wykonania przeciwuderzenia;
- główny kierunek uderzenia nieprzyjaciela;
- sposób wykorzystania terenu dla postawienia npla w niekorzystnej sytuacji podczas rozwijania się i wykonywania uderzenia;
- rubież głównego oporu przy obustronnym odpieraniu przeciwuderzenia i kierunki uderzeń przy działaniu zaczepnym /bój lub bitwa spotkaniowa/.

Podczas obronnego odparcia przeciwuderzenia bardzo istotny będzie wybór rubieży głównego oporu.

W decyzji dowódcy armii dotyczącej rozbicia przeciwuderzającego zgrupowania wojsk należy podać:

- siłę, skład i czas wyjścia przeciwuderzenia, rubieże rozwinięcia wojsk i kierunek głównego uderzenia;
- sposób rozbicia przeciwuderzających wojsk;
- rubieże, które należy opanować, uprzedzając nieprzyjaciela w ich uchwyceniu / i jakimi siłami/;
- skład sił i środków oraz ich zadania w rozbiciu przeciwuderzających wojsk;
- sposób dowodzenia wojskami i czas ich gotowości;
- główne problemy współdziałania podczas operacyjnego zabezpieczenia działań;
- związki taktyczne, które w czasie walki z przeciwuderzającymi wojskami przeciwnika powinny rozwijać działania zaczepne na innym kierunku.

Polecenia:

1. Przedstawić warunki, w których nieprzyjaciel może wykonać przeciwuderzenie.
2. Omówić sposoby odparcia przeciwuderzenia nieprzyjaciela.
3. Podać główne problemy, które dowódca armii powinien podać w swojej decyzji o rozbiciu przeciwuderzających wojsk nieprzyjaciela.

4.8. Właściwości prowadzenia operacji zaczepnej podczas opanowywania dużych miast[x/]

Charakterystyczną cechą ZTDW jest m.in. duża liczba miast i miasteczek, portów morskich i rejonów /okręgów/ przemysłowych, oddzielonych ośrodków fabrycznych i kopalnianych. Następuje tam dalszy dynamiczny proces urbanizacji, powstają w ten sposób liczne aglomeracje, a nawet konurbacje[xx/].

Oparcie współczesnych budowli na konstrukcjach żelbetonowych lub stalowych, a także szeroka rozbudowa licznych podziemnych pomieszczeń i urządzeń /tunele i stacje kolei podziemnej, garaże i magazyny podziemne, części obiektów przemysłowych itp./ może znacznie ułatwić wykonanie zadań związanych z organizacją obrony miast, obrony "polowej", stanowiąc trwałe ogniwa węzłów obronnych poważnie hamujące tempo prowadzenia operacji zaczepnej armii.

Powstawanie z poszczególnych miast i osiedli zwartych rejonów zurbanizowanych zwiększa ich ścisłe powiązania z konkretnymi warunkami fizyczno-geograficznymi TDW i w naturalny sposób sprzyja organizacji ciągłego systemu obrony.

Szczególnie korzystne warunki do prowadzenia skutecznych działań obronnych, a następnie wykonania zaskakujących zwrotów zaczepnych stwarzają te miasta i rejony o gęstej zabudowie, które swoim usytuowaniem w terenie w sposób swoisty zamykają dogodne kierunki działania wojsk pancernych i zmechanizowanych.

Rejony zurbanizowane należy również rozpatrywać w jednolitym systemie z węzłami pól minowych, strefami skażeń promieniotwórczych, zniszczeń i zatopień terenu, które wywierać będą istotny wpływ na charakter i specyfikę organizacji i prowadzenia operacji zaczepnej.

Należy przyjąć, że zarówno wojska operacyjne, jak też siły i środki obrony terytorialnej przeciwnika będą skutecznie wykorzystywać obronne właściwości rejonów zurbanizowanych w

---

x/ a/ Jako lekturę wprowadzającą do tematu zaleca się: J.Zakrzewski Miasto w wojnie jądrowej, Warszawa 1966 r.
b/ Rola i wpływ miast na działania bojowe, Przegląd Informacyjno-dokumentacyjny Nr 7 z 1971 r. s.7-11.

xx/ W dalszych rozważaniach rejony te będziemy nazywać "terenem zurbanizowanym". Ocenia się, że w każdym roku na ZTDW powstają nowe trwałe budowle na obszarze od 300-400 km^2.

celu wciągnięcia nacierających wojsk w przewlekłe walki,pozbawienia ich swobody manewru, maksymalnego rozpraszania ich wysiłku oraz zagęszczenia ugrupowania nacierającego, stwarzając w ten sposób opłacalne obiekty do uderzeń bronią jądrową. W każdej więc operacji zaczepnej armii na ZTDW opanowywanie miast i działanie w rejonach zurbanizowanych[x/] będzie typowym i powszechnym zjawiskiem. Zasadniczy wpływ na charakter operacji zaczepnej armii będą wywierać obronne właściwości miast i rejonów zurbanizowanych, siła i skład garnizonów oraz naturalne warunki ich"wpisania" w system obrony nieprzyjaciela.

Dlatego też szturm miasta powinien być stosowany tylko wówczas, gdy nie ma innych warunków i możliwości zrealizowania celu operacji zaczepnej armii.

Podczas prowadzenia operacji zaczepnej armii powinna obowiązywać podstawowa zasada nie dopuszczania do angażowania w działaniach o poszczególne miasta, rejony przemysłowe, porty morskie i miejscowości głównych sił armii, którymi należy wychodzić na skrzydła i tyły broniącego się nieprzyjaciela. Równocześnie częścią sił armii należy blokować przeciwnika broniącego miast lub osiedli oraz osłaniać /ubezpieczać/ działanie głównych sił, paraliżując możliwości broniących się garnizonów. Zamiar i sposoby opanowywania miast i rozwijania działań w rejonach zurbanizowanych powinny wynikać z ogólnego zamiaru operacji zaczepnej, sposobów jej prowadzenia i zadań wykonywanych przez wojska armii. Walka o miasta powinna być zgodna z ogólnym charakterem działań zmierzających do rozbicia określonego ugrupowania wojsk nieprzyjaciela, opanowania jego terenu i wykonania postawionego zadania. Szczególne znaczenie w tej walce odgrywa walka o przewagę, którą osiągnie ta przede wszystkim strona, która potrafi zaskoczyć przeciwnika, dysponuje większą ruchliwością, szybkością działania, a ponadto dowód-

---

x/ Przyjmując obowiązujące normy taktyczno-operacyjne /tempo i szerokość pasów natarcia/ w przeciętnych warunkach ZTDW dywizja w ciągu dnia walki powinna opanować teren o powierzchni od 600 do 1000 km^2, na którym znajdzie się ok.40-80 miejscowości i od 1 do 3 dużych obiektów przemysłowych.

cy wszystkich szczebli dowodzenia wykażą więcej pomysłowości, inicjatywy, zdecydowania i rozumnego ryzyka.

W wyniku uderzeń jądrowych każda ze stron będzie w stanie radykalnie zmienić dotychczasowy niekorzystny przebieg walki i niespodziewanie zadać ogromne straty przeciwnikowi. Ponadto olbrzymie zniszczenia i pożary oraz wielkie straty poniesione przez walczące oddziały mogą jeszcze bardziej utrudnić i skomplikować prowadzenie działań bojowych przy opanowywaniu lub tylko blokowaniu miast i okręgów przemysłowych.
Należy przewidywać, że w czasie prowadzenia walk w miastach wystąpi konieczność zdobywania poszczególnych budynków /zespołów budynków, obiektów przemysłowych, położonych w pobliżu siebie osiedli/, co spowoduje, że działania bojowe będą się rozpadać na wiele, często odizolowanych od siebie, ognisk walki. W tych warunkach główny ciężar działań bojowych może być przeniesiony na poszczególne plutony i kompanie, bataliony i pułki, a o powodzeniu walki zadecyduje w dużej mierze samodzielność, aktywność i pomysłowość dowódców wszystkich szczebli dowodzenia, realizujących jednak ogólny zamiar operacji zaczepnej, prowadzonej zwłaszcza głównymi siłami armii[x/]

Śmiałe, zaskakujące uderzenia zgrupowań pancerno-zmechanizowanych i powietrznych łączyć należy z odpowiednimi unikami przed niszczącym uderzeniem przeciwnika oraz przenoszeniem wysiłków w nowe, rokujące powodzenie rejony i dzielnice.

W walkach ulicznych nadal duże znaczenie będzie miała walka z bliska, prowadzona siłami pododdziałów i oddziałów, szerokie zastosowanie mogą znaleźć śmigłowce, zwłaszcza szturmowe. W związku z tym zaistnieje konieczność /podobnie jak to miało miejsce podczas drugiej wojny światowej/ wzmacniania walczących pododdziałów i oddziałów odpowiednią ilością czołgów, artylerii, wojsk inżynieryjnych i chemicznych w celu jak naj-

---

x/ a/ J.Bagramin, Szturm Kenigsberga, Wojenno Istoriczeskij Żurnał nr 8 z 1976 r. s.116-118.
b/ A. Kolcow, Bojewyje diejstwija w gorodach, Wojennaja Myśl Nr 62 1977 r. s.82-88;
c/ H. Kratz, Prowadzenie walki w rejonach zabudowanych, WPZ nr 6 z 1975 r. s.30.

większego ich usamodzielnienia i przystosowania do prowadzenia walki w terenie zabudowanym, nawet w całkowitym oderwaniu /bez żadnej łączności taktycznej lub ogniowej/ od sił głównych dywizji i armii.

Charakter walk ulicznych zależy w znacznym stopniu od położenia miasta, jego rozplanowania i sposobu zabudowy. Podczas ubiegłej wojny znajomość rozplanowania i zabudowy danego miasta /obiektu przemysłowego/ ułatwiała prowadzenie działań. Okazało się bowiem, że inne właściwości będą cechowały walkę prowadzoną w miastach i dzielnicach starych, o wąskich ulicach i zwartej zabudowie, odmiennie zaś przy zabudowie współczesnej, szerokich alejach i wolno stojących budynkach, zupełnie zaś inne - w ośrodkach przemysłowych, kopalnianych lub portowych.

W obiektach pierwszego typu - ze względu na szczególnie ograniczony zasięg obserwacji i ostrzału oraz bardzo małe odległości między walczącymi pododdziałami - zaistnieją poważne trudności w zorganizowanym i jednolitym /ciągłym/ działaniu na wszystkich kierunkach. Z tych powodów podczas działań prowadzonych w terenie o zwartej zabudowie i ciasnych uliczkach zużycie sił i środków będzie znacznie większe niż w czasie walk w dzielnicach nowoczesnych.

Należy przy tym zauważyć, że o ile w poprzednich latach miasta rozrastały się przeważnie kosztem zajmowanego przez nie obszaru, o tyle obecnie, a szczególnie w najbliższej przyszłości, ich rozrost będzie związany ze zwiększeniem wysokości budynków i budową podziemnych urządzeń zapewniających funkcjonalne potrzeby współczesnego miasta. Na uwagę zasługuje również to, że w przeszłości luksusowe budowle znajdowały się w śródmieściach, przedmieścia charakteryzowały slumsy zamieszkałe przez biedotę. Obecnie kształtują się odwrotne tendencje. Bogaci mieszkańcy miast w pogoni za świeżym powietrzem przenoszą się z dzielnic śródmiejskich w dzielnice podmiejskie, przekształcając je w komfortowo urządzone dzielnice o zabudowie willowej, ze schronami, ogrodami, bulwarami i skwerami. Czynniki te należy niewątpliwie uwzględniać przy opancerzaniu miast.

O charakterze prowadzonych działań w danym mieście decydować będą jednak nie układ ulic i właściwości zabudowy, lecz przede wszystkim jego rola i zadania w systemie obronnym

przeciwnika, a także funkcje gospodarcze i polityczne /administracyjne/,które spełniało przed wybuchem wojny i w czasie jej trwania. Na północnym i centralnym kierunku strategicznym w większości miast znajdują się również ośrodki przemysłowe i oddzielne fabryki. Działania bojowe prowadzone w dzielnicach, w których znajdują się duże zakłady przemysłowe będą specyficzne. Specyfika ta będzie określana istnieniem dużych hal fabrycznych, ciężkich i mocnych konstrukcji stalowych i żelbetonowych, rozwiniętego budownictwa podziemnego /składy, garaże podziemne, tunele/, znacznej ilości składów, magazynów, stacji kolejowych z gęstą siecią torów oraz dużą ilością mostów i nasypów itp. Szczególnie skomplikowane warunki walki zaistnieją w wielkich zagłębiach przemysłowych. Stanowią one zupełnie specyficzne rejony o szczególnie chaotycznej i splątanej sieci dróg i torów kolejowych oraz dużej liczbie wielkich pieców, potężnych stalowni, elektrowni, kopalni węgla i rudy żelaznej wraz z wielkimi hałdami i wyrobiskami.

Natomiast działania bojowe prowadzone w miastach portowych będą mieć specyficzny charakter ze względu na istnienie wielkich terenów portowych /np.: port w Hamburgu zajmuje obszar ponad 70.000 ha/ o betonowych nadbrzeżach, licznych basenach, dokach, stoczniach, wielkich magazynach portowych /elewatory, składy, zbiorniki paliw płynnych itp./.
Na charakter działań bojowych w obrębie miast będzie również wpływać zmieniająca się w ostatnim 15 leciu sieć komunikacyjna. Większość wielkich miast okrążają autostrady, a na ich terenie buduje się tzw. obwodnice. Ponadto miasta na ZTDW przecinane są zazwyczaj kilkoma promieniście rozchodzącymi się magistralami przelotowymi. Te wszystkie magistrale miejskie są przeznaczone do przerzutu z dużą prędkością olbrzymiej ilości środków transportowych. Dlatego charakteryzuje je duża szerokość, wiele podziemnych przejść dla pieszych, wiadukty oraz dwu i kilku poziomowe skrzyżowania jezdni. Umiejętne wykorzystanie właściwości miasta umożliwia zastosowanie najbardziej racjonalnego sposobu jego opanowania, manewru wojskami, obserwacji, rozmieszczenia i sposobu wykorzystania środków ogniowych itp.

Wybór koncepcji opanowania miasta lub rejonu /obiektu

przemysłowego/x/ uzależniony będzie od szeregu czynników, a przede wszystkim od celu operacji i wykonywanego zadania, znaczenia danego miasta lub obiektu przemysłowego, możliwości przeciwnika w zakresie organizacji obrony, posiadanych sił i środków, w tym możliwości użycia broni jądrowej, zakładanej szybkości działań bojowych, możliwości wysadzania desantu, użycia śmigłowców szturmowych, warunków wykonania obejścia itp. Uwzględniając obowiązujące normy taktyczno-operacyjne /szerokość pasów działania, tempo natarcia i znaczne rozśrodkowanie wojsk/, można sprecyzować następujące ogólne wymagania w stosunku do działań zaczepnych w rejonach zurbanizowanych:

- miasta /węzły dróg, porty i inne/, zwłaszcza znajdujące się w pasie armii, powinny być zajmowane lub zdobywane możliwie tylko częścią sił i środków, głównymi zaś siłami powinno się rozwijać zdecydowane działanie zaczepne w głąb ugrupowania i terytorium przeciwnika, ześrodkowując uderzenia na tych kierunkach, które zapewniają izolację nieprzyjaciela zwłaszcza od głównych jego sił i dopływu świeżych sił z głębi;

- należy dążyć do rozbicia głównego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela przed dużym miastem, przy równoczesnym izolowaniu podejścia odwodów z głębi;

- walki o miasta nie powinny wpływać hamująco na tempo natarcia głównych sił, zwłaszcza tych, które obchodzą miasta lub ośrodki przemysłowe;

- rejony zurbanizowane mające istotne znaczenie taktyczno-operacyjne /porty, węzły dróg, ośrodki przemysłowe, polityczno-administracyjne/ należy zdobywać w taki sposób, aby zniszczenia były możliwie jak najmniejsze;

- podczas opanowywania miast należy w pierwszej kolejności opanowywać lotniska i te obiekty, które decydują o życiu mieszkańców /elektrownie, stacje radiowe i telewizyjne, składy żywności, wodociągi, stacje kolejowe itp./;

- broń jądrową należy użyć w ostateczności, w razie zgrupowania się w mieście większych sił przeciwnika i stawiania przez niego zdecydowanego oporu lub też w wypadku zaistnienia

---

x/ Biuletyn Informacyjny Sztabu Generalnego WP Nr 3. z 1970r.

innych poważnych przyczyn /np.: wykrycie wyrzutni rakietowych, składów amunicji jądrowej itp./.

Ogólna koncepcja walki musi uwzględniać wymienione dezyderaty, a przynajmniej główne z nich /na zasadzie szukania wypadkowej/. W zależności od konkretnej sytuacji można i należy przyjmować różne warianty działań, a w szczególności:

- opanowywanie miast z marszu, przez zaskoczenie, unikając przewlekłych walk i zmuszając nieprzyjaciela - wobec zagrożenia okrążeniem lub zniszczeniem bronią jądrową - do ich opuszczenia /poddania się/;
- blokowanie, zwłaszcza przez opanowanie głównych arterii wylotowych z miasta;
- oczyszczanie miast z resztek sił nieprzyjaciela /po ewentualnym użyciu broni jądrowej/;
- opanowywanie tylko najbardziej ważnych punktów i obiektów wewnątrz miasta;
- psychologiczne oddziaływanie na ludność cywilną w mieście i spowodowanie jej wystąpienie przeciwko broniącemu się garnizonowi wojsk nieprzyjaciela.

Należy podkreślić, że zastosowanie odpowiedniego sposobu opanowania miasta uzależniać należy od celu operacji i sytuacji, która wytworzyła się przy podejściu wojsk do miasta.

Uwzględniając warunki ZTDW, szczególnie skuteczne może się okazać uderzenie z różnych stron, zwłaszcza na rozległe rejony zurbanizowane tj. uderzenie czołowe połączone z jednoczesnym atakiem na skrzydła i wysadzeniem desantu na tyłach nieprzyjaciela.

W tych warunkach nieprzyjaciel utraci swobodę działania i manewrowania po liniach wewnętrznych oraz zostanie zmuszony do rozproszenia swych sił.[x/]

Problem jednoczesnego uderzenia z kilku stron będzie szczególnie istotny w natarciu na rejon przemysłowy i kopalniany.

---

x/ Szkolenie pododdziałów Bundeswehry w prowadzeniu walk w mieście. Przegląd Wojsk Lądowych nr 9 z 1972 r.s.148-154.

Działanie tylko na jednym kierunku - zwłaszcza w rozległych rejonach zurbanizowanych - prawdopodobnie nie przyniesie zadowalających rezultatów. Skoordynowane uderzenie lotnictwa, śmigłowców szturmowych, WRiA, zgrupowań uderzeniowych wojsk armii oraz desantów na kilku kierunkach, powinno doprowadzić do rozcięcia ugrupowania obronnego nieprzyjaciela na izolowane części, których rozbicie będzie wymagało już mniejszego wysiłku i nie angażowania pierwszych rzutów, które będą mogły przede wszystkim rozwijać operację zaczepną. Oczywiście część sił pierwszego rzutu armii może być zaangażowana do blokowania[x/] nieprzyjaciela w dużym mieście. Likwidacją zaś przeciwnika, obsadzającego duże miasto, powinny się zająć w zasadzie specjalnie wydzielone siły z drugiego rzutu i odwodu ogólnowojskowego. Po wyjściu na zaplecze broniącego się przeciwnika należy równocześnie skupić wysiłek OPL na tym kierunku, na którym nieprzyjaciel będzie wspierał broniące się wojska okrążonego garnizonu drogą powietrzną.

Do szukania dróg manewru w celu szybkiego wyjścia na tyły broniących miast garnizonów należy również wykorzystywać powodzenie sąsiadów poprzez wykonanie uderzenia z ich pasa /dotyczy to zarówno szczebli taktycznych, jak i operacyjnych/.

Podczas drugiej wojny światowej systematycznie przygotowywane natarcie było podstawową metodą zdobywania okrążonych twierdz i umocniony miast. W przyszłości natarcie tego rodzaju będzie raczej zjawiskiem rzadkim. Może ono być aktualne w dwóch zasadniczych wypadkach: podczas przełamywania zawczasu przygotowanej obrony w bezpośredniej styczności, jeżeli do systemu obronnego nieprzyjaciela włączone zostały miasta, które odpowiednio przygotowane stanowią trwałe ośrodki /rejony/ obronne, zamykające dogodne kierunki do działania; w toku manewrowych

---

x/ T.Bełczewski, Blokada wojsk przeciwnika w dużych miastach we współczesnych działaniach wojennych, Myśl Wojskowa nr 6 z 1971 r. s.13-19.

walk, w wypadku niepowodzenia ataku z marszu lub w razie okrążenia i zablokowania ważnego miasta, stolicy, zagłębia przemysłowego, których zdobycie bez niszczącego stosowania broni jądrowej będzie szczególnie wskazane.

Na ogół systematycznie przygotowane natarcie będzie faktycznie dalszym rozwinięciem ataku z marszu. W razie załamania się początkowego uderzenia armii dowódca armii zmuszony będzie przegrupować swe siły /ewentualnie wycofać z miasta pododdziały, które wdały się w przewlekłe walki uliczne/ i ponowić uderzenia, wspierając je ogniem środków konwencjonalnych lub wykonując uderzenia bronią jądrową.

Szerokość pasów natarcia poszczególnych dywizji i pułków oraz głębokość zadań będą uzależnione od znaczenia danego miasta, otrzymanego zadania, możliwości sił i środków nieprzyjaciela oraz cech szczególnych rejonu zurbanizowanego i terenu przyległego. W walce o ważne miasta i rejony przemysłowe przeciętne szerokości pasów /odcinków/ natarcia nie będą w zasadzie się różniły od szerokości stosowanych w warunkach normalnych. Dywizja może otrzymać zadanie opanowania średniego, a niekiedy dużego miasta, pułk - jego części, natomiast szerokość pasa natarcia batalionu może wynosić 2-3 km. W działaniach manewrowych, w natarciu z marszu powyższe normy mogą być większe.

Osie natarcia pododdziałów będą nadal stanowiły ulice. Jednak w odróżnieniu od drugiej wojny światowej, kiedy główne ulice prowadzące do centrum miasta przydzielano batalionom, a niekiedy pułkom /w Berlinie/, w przyszłości będą one stanowiły osie natarcia kompanii. W wypadku kompletnego zniszczenia ulic, natarcie będzie się rozwijać wzdłuż terenów słabo zabudowanych, torów kolejowych, sadów, placów i parków.

W natarciu na miasto bez użycia broni jądrowej i w razie silnego oporu przeciwnika ugrupowanie bojowe dywizji i pułków będzie się odpowiednio zagęszczać, a szerokość pasów natarcia tak zwężać, że w niektórych wypadkach mogą one być zbliżone do stosowanych podczas drugiej wojny światowej.x/ Z chwilą gdy dojdzie do walk ulicznych, powstaną samodzielne ogniska walki,

---

x/ a/ Natarcie w mieście, WPZ nr 2 z 1972 r. s.90-95.
b/ Walka w miejscowościach, WPZ nr 6 z 1970 r. s.128-139.

zarys linii frontu działań będzie wybitnie nierównomierny, skrzydła poszczególnych oddziałów i pododdziałów będą coraz bardziej odsłonięte, działania bojowe mogą być prowadzone przez poszczególne pododdziały i oddziały w sposób coraz bardziej samodzielny, połączone jedynie ogólnym zamiarem natarcia, np. dowódcy dywizji lub pułku.

Głębokość zadań przy prowadzeniu działań bojowych w rejonie zurbanizowanym, ze względu na trudności dokładnego ustalenia ugrupowania i systemu obrony nieprzyjaciela, określa się w zależności od konfiguracji i struktury zabudowy miasta. Wykonanie poszczególnych kolejnych zadań planować według charakterystycznych linii terenowych /głównych i poprzecznych ulic, dzielnic, rzek i parków/.

Ugrupowanie bojowe pierwszego rzutu armii przy działaniach bojowych w mieście powinno być w zasadzie dwurzutowe, tak jak w natarciu w normalnych warunkach. Ugrupowanie w trzy rzuty, tak często stosowane w minionej wojnie, będzie zjawiskiem wyjątkowym.

Specjalny charakter ugrupowania wojsk armii i dywizji przy działaniu w terenie zurbanizowanym będzie polegał przede wszystkim na wydzieleniu licznych pododdziałów awaryjno-porządkowych, odwodów przeciwpożarowych i saperskich oraz tworzeniu pododdziałów artylerii i śmigłowców szturmowych do bezpośredniego wsparcia ogniowego.

Pododdziały piechoty i czołgów artylerii, desant taktyczny, śmigłowce szturmowe i transportowe, jednostki inżynieryjne i chemiczne powinny być przygotowane, aby w razie potrzeby tworzyć ściśle zespolone grupy bojowe, zdolne do samodzielnego prowadzenia walki wewnątrz poszczególnych ufortyfikowanych budynków i w zakładach przemysłowych[x/].

Tylko w ten sposób będzie można w razie niespodziewanego napotkania zaciętego oporu wewnątrz miasta uniknąć zbędnych strat, co tak często miało miejsce w ubiegłej wojnie.

Z powyższego wynika, że chociaż nie zawsze trzeba będzie wydzielać "grupy i oddziały szturmowe", to jednak stosowane

---

x/ M. Manulik, O przygotowaniu do działań w rejonach zurbanizowanych, Myśl Wojskowa Nr 6 z 1976 r. s.28-30.

przez nie zasady organizacji i prowadzenia walki ulicznej pozostaną nadal aktualne.[x/]

Podczas opanowywania miast szczególnego znaczenia nabiera rozpoznanie, zwłaszcza uzyskiwanie niezbędnych informacji o charakterze obrony miast i obszarów zabudowanych, sposobie przygotowania umocnień inżynieryjnych, składu garnizonów i załóg obronnych. W związku z tym oprócz rozpoznania prowadzonego przez siły i środki armii, dowódcy nacierających oddziałów powinni zwiększać aktywność rozpoznania własnymi środkami, a uzyskane informacje powinny być wymieniane pomiędzy zainteresowanymi dowódcami i sztabami.

> Przed rozpoczęciem uderzenia na miasto lub rejon zurbanizowany i podczas działania i wyjścia na tyły i skrzydła dla broniących się garnizonów należy szeroko stosować psychologiczne oddziaływanie, zmuszając przeciwnika do zaprzestania beznadziejnego oporu i dużych strat. Niekiedy rola psychologicznego uderzenia może mieć wartość nie mniejszą niż uderzenia wojsk.

Decyzja dowódcy armii, ustalająca sposób natarcia na rejon zurbanizowany, zadania poszczególnych elementów ugrupowania operacyjnego i zagadnienia współdziałania powinny dotrzeć do pododdziałów dość wcześnie, aby umożliwić im odpowiednie przygotowanie się do walki.

Walka o poszczególne rejony zurbanizowane przekształci się najczęściej w krótkotrwałe starcia realizowane z wielką intensywnością i dynamiką, w zasadzie z ograniczonym zastosowaniem broni jądrowej i wojsk. W ramach ruchliwych i szybkich działań, w warunkach nie ustabilizowanej linii frontu mogą być stosowane różnorodne formy i metody działań bojowych zarówno obronnych, jak i zaczepnych. W operacji zaczepnej armii w rejonach zurbanizowanych najbardziej właściwym działaniem będzie obejście i blokowanie, ewantualnie w wypadku zdecydowanego oporu - niszczenie broniącego się nieprzyjaciela bronią jądrową lub umiejętne psy-

---

x/ S. Soroka, O inżynieryjnym zabezpieczeniu działań bojowych w rejonach zurbanizowanych, Myśl Wojskowa nr 7 z 1977r. s. 42.

ohologiczne oddziaływanie na nieprzyjaciela. Szeroko należy stosować rozbijanie głównych sił nieprzyjaciela przed miastem, zdecydowane i zaskakujące natarcie z marszu wykonywane z kilku stron, przy wykorzystaniu desantów taktycznych, a na kierunku nadmorskim - morskich.

Polecenia:

1. Przedstwić rolę i znaczenie dużych miast, okręgów przemysłowych, portów i baz morskich podczas rozwijania operacji zaczepnej.
2. Wymienić sposoby opanowywania miast i rejonów /obiektów/ przemysłowych podczas rozwijania operacji zaczepnej.
3. Omówić wartość doświadczeń historycznych w opanowywaniu miast w stosunku do warunków współczesnych.

ROZDZIAŁ 5. MOŻLIWOŚCI PROWADZENIA OPERACJI ZACZEPNEJ APanc[x/]

5.1. Cel i zadania APanc w operacji zaczepnej

Operację zaczepną APanc należy rozpatrywać w ramach operracji zaczepnej frontu. APanc stanowi bowiem zasadniczą siłę uderzeniową dowódcy frontu, mogącą najpełniej przenosić działania bojowe - najczęściej współdziałając z desantem powietrznym w głąb terytorium nieprzyjaciela. W operacji zaczepnej frontu armia pancerna będzie wykorzystywana:

- na najważniejszym kierunku operacyjnym i zwykle na kierunku głównego uderzenia;
- w pierwszym lub drugim rzucie operacyjnym frontu /w drugim rzucie frontu APanc znajdzie się wówczas, gdy wejdzie ona do bitwy po rozpoczęciu frontowej operacji zaczepnej, zwykle po przegrupowaniu wojsk na dużą odległość/;
- do szybkiego rozwinięcia powodzenia taktycznego w operacyjne.

Cel operacji zaczepnej APanc należy uzależniać od celu frontowej operacji zaczepnej i od warunków rozpoczęcia wojny.

> Celem operacji zaczepnej APanc będzie maksymalne wykorzystanie skutków uderzeń rakietowo-jądrowych, zdecydowane wdarcie się w głąb ugrupowania i terytorium nieprzyjaciela, zniszczenie ocalałych środków broni masowego rażenia i rozbicie operacyjno-strategicznych zgrupowań wojsk przeciwnika oraz opanowanie rejonów i obiektów stanowiących końcowy cel operacji zaczepnej frontu.

Głębokość operacji zaczepnej APanc będzie się zatem mierzyć głębokością frontowej operacji zaczepnej. Cel jednak operacji zaczepnej APanc zostanie osiągnięty wówczas gdy:

- APanc będzie wykorzystywana tylko do wykonania zadań głównych, decydujących o powodzeniu operacji frontowej;

---

x/ B.ciekawy materiał o działaniach APanc w okresie II wojny światowej zawiera książka: A.J. Radziejewski "Tankowyj udar" Moskwa 1977r., materiał szkoleniowy Katedry Historii Sztuki Wojennej ASG WP: płk dypl.A.Wolny "Działania zaczepne 5APanc" ASG WP 1977 r.

APanc będzie działała na zasadniczych kierunkach wykorzystania broni rakietowo-jądrowej szczebla strategicznego i frontowego;

- na korzyść działania APanc zostanie wysadzony desant powietrzny o charakterze operacyjnym i szeroko stosowany taktyczny desant śmigłowcowy;

- główny wysiłek operacyjnego zabezpieczenia działań, zwłaszcza materiałowo-technicznego, skierowany zostanie przez front na korzyść operacji zaczepnej APanc.

W zależności od celu operacji frontowej, dowódca frontu określa APanc konkretne zadania: udział armii w pierwszym uderzeniu jądrowym, zadanie bliższe i dalsze.

Udział APanc w pierwszym uderzeniu jądrowym frontu odbywa się podobnie jak armii ogólnowojskowej.

Zadaniem bliższym APanc może być na przykład: wykorzystanie skutków uderzeń rakietowo-jądrowych i działania na przedpolu wojsk sojuszniczych, zdecydowane wdarcie się w głąb ugrupowania nieprzyjaciela, zniszczenie ocalałych środków napadu broni jądrowej i ostateczne rozbicie porażonych bronią jądrową zasadniczych jego zgrupowań, odwodów operacyjnych oraz opanowanie rejonów /obiektów/ stwarzających dogodne warunki do szerokiego manewru w głębi operacyjnej i przejścia do wykonania zadania dalszego bez przerwy operacyjnej.

Głębokość zadania bliższego APanc pokrywa się z głębokością zadania bliższego frontu[x/].

Czas, w którym zadanie bliższe powinno być wykonane przez APanc wynosi około 5-6 dni.

Zadanie dalsze APanc będzie polegać na szybkim i zdecydowanym rozwinięciu działań w głąb terytorium nieprzyjaciela, niszczeniu jego środków napadu i składów broni masowego rażenia, rozbiciu odwodów strategicznych nieprzyjaciela znajdującego się na kierunku działania frontu lub przerzucanych na ten kierunek z innych rejonów /kontynentów/, zerwaniu mobilizacji i opanowaniu rejonów i obiektów zapewniających osiągnięcie celu operacji przez główne siły frontu.

---

x/ Rozmach operacji zaczepnej frontu wg Podręcznik - Operacja zaczepna frontu, wyd.ASG.1978r.

Głębokość zadania dalszego APanc pokrywa się z głębokością zadania dalszego frontu. Czas jego wykonania wynosi około 6 dni. Zarówno w czasie wykonywania zadania bliższego jak i zadania dalszego wojska APanc w zasadzie będą "wyprzedzać" wojska armii ogólnowojskowych o około jednego, dwu dni. Oczywiście przewiduje się, że APanc uzyska tempo działań zaczepnych wyższe niż armie ogólnowojskowe /orientacyjne tempo natarcia dla APanc będzie wynosić około 60-80 km na dobę/.

W czasie wykonywania zadania bliższego lub dalszego na kierunku działania APanc może być wysadzony powietrzny desant operacyjny, z którym armia będzie współdziałać, wykonując postawione jej zadania. Ponadto należy się liczyć z tym, że obok oporu i przeciwdziałania wojsk operacyjnych nieprzyjaciela wyniknie konieczność pokonywania oporu i prowadzenia walki z wojskami obrony terytorialnej, których skład i możliwości również należy uwzględniać.

Charakterystyczną cechą rozwijania operacji zaczepnej APanc będzie jednak unikanie wiązania się wojsk armii w długotrwałe walki - zarówno z wojskami operacyjnymi nieprzyjaciela jak i jego obroną terytorialną, dążenie do wymijania oporu i jak najszybszego i jak najgłębszego wdarcia się w głąb terytorium przeciwnika.

W czasie wykonywania kolejnych zadań przez APanc należy przewidywać możliwość wykonywania przez nieprzyjaciela przeciwuderzeń. Dlatego też najczęściej APanc będzie prowadzić boje i bitwy spotkaniowe i to zarówno podczas wykonywania zadania bliższego, jak i dalszego - dążąc przy tym do jak najszybszego włamania się w głąb terytorium nieprzyjaciela i opanowania obszarów wyjściowych do przeciwnatarcia, na których mogą się znajdować środki napadu broni masowego rażenia i zgrupowania wojsk przeznaczone do wykorzystania skutków tej broni.

W wypadku wprowadzenia APanc do bitwy z drugiego rzutu frontu, celem jej operacji zaczepnej będzie zdecydowane rozwinięcie natarcia w głąb terytorium nieprzyjaciela, rozbicie podchodzących odwodów i opanowanie ważnych, z punktu widzenia operacyjno-strategicznego, rejonów i obiektów oraz wyjście na

rubież końcowego celu operacji zaczepnej frontu. Głębokość takiej operacji zaczepnej APanc zależeć będzie od odległości między rubieżą wejścia armii do bitwy a rubieżą celu operacji zaczepnej frontu.

Ciekawe poglądy na temat wyznaczania zadań APanc wypowiadał marszałek Rotmistrow[x/]. Według niego bliższym celem operacji zaczepnej APanc współdziałającej z lotnictwem i desantem powietrznym powinno być zniszczenie środków broni masowego rażenia, rozcięcie i izolacja głównych zgrupowań pierwszego rzutu operacyjnego nieprzyjaciela oraz podchodzących głębokich odwodów operacyjnych i strategicznych. Zrealizowanie jednak bliższego celu operacji zaczepnej APanc związane będzie z wykonaniem szeregu zadań pośrednich, wynikających z konkretnego rozmieszczenia na danym kierunku operacyjnym sił i środków nieprzyjaciela oraz poszczególnych obiektów ważnych z punktu widzenia operacyjno-strategicznego. Do zadań tych można zaliczyć:

- zniszczenie ocalałych lub nowo wykrytych środków napadu i kierowania rakietowo-jądrowego, SD i węzłów łączności;
- rozbicie ocalałych lub nowo podchodzących wojsk nieprzyjaciela, zniszczenie lub opanowanie baz materiałowo-technicznego zaopatrzenia;
- rozbicie ośrodków polityczno-administracyjnych władzy lokalnej;
- zdezorganizowanie komunikacji i opanowanie oraz utrzymanie ważnych obiektów, węzłów dróg, lotnisk, przepraw itp.;
- jak najszybsze wejście w rejon, gdzie grupowany będzie drugi rzut operacyjno-strategiczny nieprzyjaciela.

Realizacja dalszego celu operacji zaczepnej APanc związana będzie z rozwijaniem pościgu, rozbijaniem podchodzących odwodów strategicznych w bojach i bitwach spotkaniowych i osiągnięciem - w jak najkrótszym czasie - rubieży ostatecznego celu operacji zaczepnej frontu. Charakter zadań, które się wyłonią podczas realizacji dalszego celu operacji zaczepnej APanc będzie podobny do charakteru zadań występujących podczas realizacji celu bliższego.

Cechą charakterystyczną bliższego i dalszego celu operacyjnego jest to, że APanc nie wiąże się walką o żadne rejony i rubieże, zapewniając m.in. i w ten sposób jak największą swo-

x/ Wg notatek autora z Akademii Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych Związku Radzieckiego im. K. Woroszyłowa z 1971 r.

bodę manewru. Należy jednak podkreślić, że propozycje te nie zostały powszechnie wprowadzone do szkolenia wojsk i jak dotychczas w Armii Radzieckiej stawia się APanc zadania bliższe i dalsze.

Polecenia:

1. Przedstawić specyfikę wykorzystania APanc w II wojnie światowej i określić wnioski, które wynikają z doświadczeń wojennych i mogą być wykorzystane do działania APanc w warunkach współczesnych.
2. Omówić cel i zadania APanc w operacji zaczepnej frontu.

5.2. Wskaźniki rozmachu operacji zaczepnej APanc

Wskaźniki rozmachu operacji zaczepnej APanc uzależnione są od szeregu czynników, a przede wszystkim od: zamiaru wykorzystania armii w operacji zaczepnej frontu, celu operacji, sytuacji taktyczno-operacyjnej, w której armia wejdzie do bitwy, a także przewidywanych możliwości nieprzyjaciela.

Skład armii może być różny i w poważnej mierze uzależniony jest od tego, w jakim stopniu poszczególne związki i oddziały osiągną gotowość bojową w okresie zagrożenia lub z chwilą wybuchu wojny, jeżeli nie została ona poprzedzona okresami zagrożenia, a także od tego, jakie wzmocnienie otrzyma ona z frontu. Najczęściej w skład APanc wejdą: DPanc 3-4, DZ-1. Najbardziej typowy skład APanc: DPanc-4, ABROT-1. Podczas rozwijania operacji zaczepnej w skład APanc mogą wejść dywizje, najczęściej pancerne, ze składu odwodu frontu lub ze składu innych armii, a dywizje wchodzące dotychczas w skład armii, które poniosły poważne straty lub związały się długotrwałą walką z nieprzyjacielem będą najczęściej podporządkowane sąsiednim armiom lub przejdą do odwodu frontu. W skład APanc wejdą ponadto: armijna brygada rakiet operacyjno-taktycznych, brygada artylerii armat, armijny pułk przeciwpancerny, pułk rakiet przeciwlotniczych, pułk artylerii przeciwlotniczej sk i pułk artylerii przeciwlotniczej mk, armijna brygada saperów oraz inne oddziały i pododdziały inżynieryjno-techniczne, chemiczne, łączności i obsługi. W wypadku organizowania przez armię taktycznego desantu powietrznego na śmigłowcach, front przydziela jej odpowiednie środki transportowe.

APanc na operację zaczepną może otrzymać 50-65 jednostek amunicji jądrowej, z czego 20-30% mogą stanowić bomby lotnicze. Jeżeli chodzi o przydział armii limitów lotnictwa, to może on być różny, niekiedy na korzyść APanc będą działać główne siły AL.

Ze względu na konieczność silnej osłony APanc od uderzeń z powietrza, front najczęściej będzie skupiać główny wysiłek OPL nad obszarem działania APanc.

Głębokość operacji zaczepnej APanc zależeć będzie od zamiaru wykorzystania armii w operacji zaczepnej frontu i głębokości tej operacji. Dlatego też może ona wynosić od 600 do 800 km.

Szerokość pasa działania armii pancernej, zwłaszcza w warunkach pierwszej operacji zaczepnej frontu, będzie zwykle większa niż w warunkach normalnych. Prowadzenie operacji zaczepnej przez APanc w szerokim pasie stwarza jej dogodne warunki manewru, a także zapewnia odpowiednie rozśrodkowanie w celu zachowania warunków obrony przed bronią masowego rażenia.

Przeciętna szerokość pasa operacji zaczepnej armii może się wahać w granicach od 60 do 80 km. Jeżeli jednak APanc oderwie się od sił głównych frontu, to wówczas nie zawsze będzie działać w pasie wyznaczonym jej przed operacją, może bowiem działać w całym pasie frontu. Linie rozgraniczenia nie mogą krępować i ograniczać możliwości manewrowych APanc.

Przeciętne tempo działań zaczepnych w operacji zaczepnej APanc również może być różne i przyjmuje się, że może ono wynosić od 60 do 80 km na dobę. Podczas planowania tempa uwzględnia się każdorazowo cel operacji, konkretne warunki terenu, sytuację taktyczno-operacyjną, sprzęt i uzbrojenie oraz możliwości ogniowego oddziaływania na nieprzyjaciela. Bierze się pod uwagę to, że w niektórych dniach operacji tempo działań zaczepnych APanc może być znacznie większe, a w innych dniach będzie ono minimalne. Wysokie tempo rozwoju operacji zaczepnej APanc zapewnia się przede wszystkim poprzez:

- wysoki stan polityczno-moralny, dyscyplinę i psychologiczne przygotowanie wojsk;
- umiejętne wykorzystanie skutków uderzeń ogniowych, zwłaszcza uderzeń rakietowo-jądrowych, strategicznych i frontowych wojsk rakietowych oraz celowe i skuteczne wykorzystanie

własnego potencjału jądrowego, którym bezpośrednio dysponuje dowódca armii;

- organizację i zapewnienie ciągłego i skutecznego zwalczania środków napadu broni jądrowej nieprzyjaciela;

- zdecydowane i szybkie działanie, uchwycenie i utrzymanie inicjatywy, narzucenie swojej woli nieprzyjacielowi;

- prowadzenie ciągłych działań bojowych zarówno w dzień, jak i w nocy, niewiązanie, zwłaszcza pierwszych rzutów, w długotrwałe walki, wymijanie szczególnie silnych węzłów oporu lub silnych zgrupowań wojsk, bez obawy pozostawienia ich na swoich tyłach i skrzydłach;

- nieprzerwane i we właściwym czasie potęgowane uderzenia;

- ścisłe i ciągłe podtrzymywanie współdziałania wewnątrz armii, z lotnictwem, wojskami powietrznodesantowymi i sąsiednimi armiami, zwłaszcza pancernymi;

- odpowiedni manewr sił i środków przeprawowych, sprawne i szybkie pokonywanie przeszkód wodnych oraz stref skażeń promieniotwórczych;

- zapewnienie warunków ciągłego dowodzenia oraz bojowego i operacyjnego zabezpieczenia działań.

Czas trwania operacji zaczepnej APanc zależeć będzie od jej głębokości i przeciętnego tempa. Tak więc czas trwania operacji zaczepnej APanc może wynosić od 10 do 12 dób.

W związku z tym, że przeciętne tempo działań zaczepnych APanc będzie zwykle wyższe od przeciętnego tempa uzyskiwanego przez armie ogólnowojskowe, należy przewidywać, że armia dokona wyprzedzenia, oderwanie się od sił głównych frontu. Wyprzedzenie takie może wynosić 50-100 km.
Charakterystyczne, że w operacji zaczepnej APanc zadania dla tych dywizji, które mogą oderwać się od sił głównych mogą być stawiane nie na jeden, lecz na kilka dni.

Polecenie:
Przedstawić czynniki uzasadniające rozmach operacji zaczepnej APanc.

5.3. Właściwości ugrupowania operacyjnego APanc

Ugrupowanie operacyjne APanc powinno zapewniać osiągnięcie celu operacji, a ponadto: wysokie tempo natarcia i dogodne warunki manewru, skuteczne wykorzystanie broni jądrowej i jej skutków.

> Poszczególne elementy ugrupowania operacyjnego, a nawet oddzielne dywizje, powinny zachowywać możliwość samodzielnego działania, zwłaszcza przy działaniu na kierunkach i w oderwaniu od sił głównych armii i frontu. Ze względu na warunki i specyfikę początkowego okresu wojny ugrupowanie operacyjne powinno być tak tworzone, aby można było stosunkowo łatwo je zmieniać i przekształcać w zależności od zaistniałej konkretnej sytuacji taktyczno-operacyjnej.

Ze względu na to, że pierwsza operacja zaczepna APanc może się rozpocząć od bitwy spotkaniowej, ugrupowanie powinno być tak tworzone, ażeby w wypadku dojścia do bitwy nie zachodziła konieczność dokonywania w nim zasadniczych zmian.

Do zasadniczych elementów ugrupowania operacyjnego APanc można zaliczyć:

1. Pierwszy rzut operacyjny składający się zwykle z dwóch - trzech dywizji pancernych. Jeżeli na którymś z kierunków operacji zaczepnej armii znajduje się mało dogodny teren do działania czołgów, to wówczas wskazane jest włączenie do pierwszego rzutu dywizji zmechanizowanej. Ze względu na to, że poszczególne dywizje APanc przewidziane do pierwszego rzutu wchodzą do bitwy wprost z marszu i będą rozwijać działania zaczepne na kierunkach, należy się liczyć z ogromnie nierównomiernym zarysem "linii" frontu, co spowoduje, że pierwszy rzut w różnych okresach może mieć różny skład i być w różnym położeniu względem siebie. Zasadniczym zadaniem pierwszego rzutu będzie utrzymywanie i pogłębianie korzystnej sytuacji jądrowej, przede wszystkim poprzez szybkie wdzieranie się w rejony pozycji ogniowych rakiet, stanowisk ogniowych artylerii atomowej i opanowanie lotnisk, skuteczne wyzyskiwanie skutków strategicznych, frontowych i własnych uderzeń rakietowo-jądrowych

do rozwijania w szybkim tempie operacji zaczepnej, rozbijania zgrupowań uderzeniowych wojsk nieprzyjaciela i opanowanie w stanie niezniszczonym składów i baz, zwłaszcza MPS, urządzeń komunikacyjnych, ośrodków oraz zakładów produkcyjnych, baz morskich i innych obiektów - ważnych z punktu widzenia operacyjno-strategicznego.

Ze składu pierwszego rzutu APanc mogą być tworzone oddziały rajdowe, w składzie 1-2 pułków czołgów, odpowiednio wzmocnione.

2. Drugi rzut w składzie 1-2 dywizji pancernych, przeznaczony jest do rozwinięcia powodzenia pierwszego rzutu lub może być użyty do rozbicia zgrupowań wojsk nieprzyjaciela, które pozostały nie zniszczone na tyłach pierwszego rzutu lub zagrażają uderzeniem na skrzydła i tyły ugrupowania armii. Poza tym drugi rzut może być wykorzystany do zmiany tych wojsk pierwszego rzutu, które poniosły poważne straty i nie mogą rozwijać działań zaczepnych.

Przydzielenie zawczasu konkretnych zadań drugiemu rzutowi będzie utrudnione, dlatego też poszczególnym dywizjom wyznacza się jedynie drogi marszu, informując je równocześnie o tym jakiego rodzaju zadania mogą wykonywać w toku operacji.

Drugorzutowe dywizje przesuwają się w odległości 50-90 km za dywizjami pierwszego rzutu.

Najczęściej w czasie rozwijania operacji zaczepnej APanc będzie ugrupowana w jednym rzucie, mając w odwodzie ogólnowojskowym jedną dywizję.

3. Wojska rakietowe armii stanowią samodzielny element ugrupowania operacyjnego.

a/ ABROT stanowi główną ogniową siłę uderzeniową w ręku dowódcy armii, a drt - w ręku dowódców dywizji. Głównym zadaniem ABROT i drt jest niszczenie środków napadu broni masowego rażenia i głównych zgrupowań wojsk nieprzyjaciela. Wojska rakietowe przesuwają się podczas operacji pomiędzy pierwszym a drugim rzutem w takiej odległości od czołowych wojsk pierwszego rzutu, ażeby zachować warunki maksymalnego wykorzystania ich zasięgu w celu skutecznego wykonywania poszczególnych zadań ogniowych.

W celu zapewnienia skutecznej obrony przed działaniem grup specjalnych zarówno w czasie przesuwania, jak i na pozyc-

jach ogniowych ABROT może być wzmocniona siłami do trzech kompanii piechoty zmotoryzowanej i pododdziałami inżynieryjnymi.

b/ Pułk /pułki/rakiet przeciwlotniczych stanowi bardzo ważny element ugrupowania armii i w powiązaniu z artylerią przeciwlotniczą, lotnictwem myśliwskim AL, stanowi podstawowy element OPL przeznaczony do niszczenia w powietrzu środków napadu powietrznego nieprzyjaciela i osłony od uderzeń z powietrza głównych elementów ugrupowania operacyjnego armii, SD i obiektów tyłowych.

4. Armijne grupy artylerii przeciwlotniczej tworzy się z organicznej i przydzielonej artylerii przeciwlotniczej, a armijne grupy obrony przeciwlotniczej - z organicznej artylerii przeciwlotniczej, pododdziałów radiolokacyjnych i przeciwdziałania radioelektronicznego z zadaniem skutecznej OPL, zwłaszcza przed działaniem nisko lecących środków napadu powietrznego nieprzyjaciela.

5. AGA może być organizowana jedynie wówczas, jeżeli organiczna ABAA lub artyleria przydzielona armii nie została podporządkowana poszczególnym dywizjom lub wtedy gdy istnieją potrzeby i warunki wsparcia ogniowego przynajmniej dwóch dywizji działających obok siebie. Sytuacja taka będzie jednak sytuacją wyjątkową, najczęściej w warunkach operacji zaczepnej bez użycia broni jądrowej.

6. Taktyczny desant śmigłowcowy będzie organizowany w zależności od możliwości armii i frontu w zakresie zabezpieczenia przelotu desantu i jego desantowania oraz tempa natarcia własnych wojsk. Przeciętnie można przyjmować, że armia może wysadzić śmigłowcowy desant powietrzny na 2-3 kierunkach działania dywizji pierwszego rzutu armii.
W skład desantu może wchodzić: od kompanii piechoty zmotoryzowanej do pułku zmechanizowanego, oczywiście desant przewożony jest bez ciężkiego sprzętu.

Trzeba nadmienić, że najczęściej w pasie operacji zaczepnej APanc będzie wysadzany desant powietrzny o charakterze operacyjnym lub operacyjno-strategicznym. Desant ten wysadzany będzie przez front lub dowództwo TDW. W razie wysadzenia w pa-

sie APanc desantu o charakterze operacyjnym armia będzie z nim ściśle współdziałała wykonując swoje zadania.

Ponadto w skład ugrupowania operacyjnego APanc wejdą oddwody o różnym przeznaczeniu:

- ogólnowojskowym;
- przeciwpancernym, ze składu artylerii, a najczęściej śmigłowców szturmowych;
- inżynieryjnym;
- chemicznym.

W czasie operacji zaczepnej częstym zjawiskiem będzie tworzenie powietrznych zespołów - ogniowo uderzeniowych i oddziałów rajdowych.

W celu zabezpieczenia otwartych skrzydeł w APanc, mogą być utworzone jeden-dwa oddziały zaporowe, w składzie od kompanii do batalionu inżynieryjno-saperskiego każdy, wyposażone w odpowiednią ilość min i materiałów wybuchowych.

Polecenie:

Wymienić i omówić zadania poszczególnych elementów ugrupowania operacyjnego APanc.

5.4. Organizacja operacji zaczepnej APanc

Metoda pracy dowódcy i sztabu APanc w zakresie wypracowania decyzji w zasadzie niczym się nie różni od metody pracy w armii ogólnowojskowej. Wystąpi jednak zasadnicza różnica w treści pracy dowódcy APanc. Dowódca armii ogólnowojskowej wypracowuje decyzję na głębokość zadania bliższego frontu, dowódca APanc zaś na głębokość całej operacji zaczepnej frontu. W związku z tym dowódca APanc powinien w wyjaśnieniu celu operacji, analizie zadania oraz ocenie położenia uwzględniać:

- dużo szerszy niż w armii ogólnowojskowej zakres różnorodnych zadań pośrednich doprowadzających w konsekwencji do osiągnięcia celu końcowego operacji;
- bardziej dalekowzrocznie przewidywać charakter i możliwości działania i przeciwdziałania nieprzyjaciela zarówno w pasie armii, jak i w całym pasie frontu;
- możliwości zmiany kierunku działania APanc w czasie rozwijania operacji zaczepnej. Związane to będzie z wszechstronną oceną warunków terenowych zarówno w pasie APanc, jak i w pasie sąsiednich armii;

- możliwość oderwania się APanc od sił głównych frontu i wnioski stąd wypływające, przede wszystkim w zakresie zabezpieczenia skrzydeł, zapewnienia ciągłości w materiałowo-technicznym zaopatrzeniu, zapewnienia warunków przebazowywania lotnictwa; systemu OPL, opanowywania baz i składów materiałowo-technicznego zaopatrzenia nieprzyjaciela, współdziałania z pozostałymi armiami;

- bardziej niż w armii ogólnowojskowej manewrowe formy i sposoby prowadzenia działań bojowych.

Drugim charakterystycznym momentem podczas wypracowywania decyzji przez dowódcę APanc będzie wszechstronne rozpatrzenie sposobów jak najskuteczniejszego i jak najszybszego wykorzystania skutków uderzeń broni masowego rażenia wykonywanych przez front i strategiczne wojska rakietowe. Na kierunku bowiem działania APanc front wykorzystywać będzie swoje zasadnicze siły rakietowo-jądrowe, stąd przed ZT APanc stoi ogromne i ważne zadanie maksymalnego wyzyskiwania ich skutków do szybszego rozwijania działań, głębokiego i gwałtownego wychodzenia na tyły zgrupowań wojsk nieprzyjaciela. Ponadto na kierunku działania APanc najczęściej wysadzany będzie desant powietrzny o charakterze operacyjnym - jest to nowy moment uzgodnienia i podtrzymywania współdziałania z desantem powietrznym.

Treść decyzji dowódcy armii wyraża się w planie operacji zaczepnej i przewidzianych do niego załącznikach. Równolegle bowiem z wypracowywaniem decyzji odbywa się proces planowania operacji zaczepnej.

Metoda planowania operacji zaczepnej APanc również będzie podobna do tej, którą stosuje się w armii ogólnowojskowej z uwzględnieniem specyfiki występującej w zakresie celu i zadań operacji. Planowanie operacji zaczepnej odbywa się wg zadań. Zadania bliższe armii pancernej planuje się dość szczegółowo, zwykle wg poszczególnych dni operacji, a zadania dalsze - orientacyjnie.

Zgodnie z zamiarem operacji zaczepnej opracowuje się plan przegrupowania wojsk armii i plan zabezpieczenia przegrupowania przez siły i środki OTK oraz współdziałanie z wojskami OPK.

Niezależnie od opracowanych planów należy przewidywać, że konkretna sytuacja, w której nastąpi wybuch wojny, wywrze decy-

dujący wpływ na powzięcie ostatecznej decyzji o rozpoczęciu operacji. W tym wypadku proces wypracowywania /aktualizacji/ decyzji i planów będzie ciągły, a zmiany i korekty będą dokonywane w nich sukcesywnie, w miarę rozwoju konkretnej sytuacji taktyczno-operacyjnej i strategicznej.

W operacji zaczepnej APanc obowiązuje ta sama co i w operacji zaczepnej armii ogólnowojskowej organizacja bojowego i operacyjnego zabezpieczenia działań wojsk; niektóre jednak elementy mogą mieć pewne cechy szczególne, wynikające przede wszystkim z organizacji APanc, celu i właściwości prowadzenia operacji zaczepnej. Na szczególne wyróżnienie - ze względu na te cechy - zasługują:

a/ Rozpoznanie. Oprócz sił i środków rozpoznania, którymi dysponuje APanc, na jej korzyść ześrodkowuje również front wysiłek swoich sił. Wynika konieczność zwiększenia zasięgu rozpoznania obejmującego całą głębokość operacji zaczepnej APanc. Wobe tego armia, organizując rozpoznanie, powinna uwzględniać i odpowiednio wykorzystywać własne możliwości rozpoznania oraz siły i środki rozpoznania frontu, zwłaszcza te, które będą powiększać głębokość rozpoznania w pasie APanc lub będą działać na kierunkach bezpośrednio przylegających do kierunku działania armii.

Do szczególnie ważnych zadań rozpoznania prowadzonego na korzyść APanc należy zaliczyć:

- wykrycie we właściwym czasie środków napadu jądrowego nieprzyjaciela, zwłaszcza tych, które mogą być bezpośrednio użyte przeciwko armii i tych, które powinna ona zniszczyć własną bronią jądrową lub uderzeniami wojsk i specjalnie do tego wydzielonymi pododdziałami czołgów;

- ustalenie skutków uderzeń własnej broni rakietowo-jądrowej;

- ustalenie rubieży, które nieprzyjaciel obsadza wojskami lub przygotowuje do obrony oraz wykrycie dróg /kierunków/ obejście rejonów oporu przygotowywanych przez nieprzyjaciela;

- ustalenie odwodów nieprzyjaciela, ich składu, rozmieszczenia lub kierunków ich przesunięcia;

- rozpoznanie warunków terenowych, zwłaszcza pod kątem możliwości wykonania manewru przez siły i środki armijne.

b/ Powszechna obrona przeciwlotnicza. Ze względu na to, że APanc, która wdarła się w głąb ugrupowania nieprzyjaciela, niemal ze wszystkich stron, będzie szczególnie narażona na uderzenia nieprzyjaciela z powietrza, wynika konieczność zwrócenia szczególnej uwagi na system OPL. System OPL APanc powinien być powiązany z całym systemem OPL frontu, a zwłaszcza z działaniem lotnictwa myśliwskiego. Poza tym wewnątrz APanc organizuje się OPL w taki sposób, ażeby zapewnić dostateczną osłonę z powietrza poszczególnym dywizjom działającym na oddzielnych kierunkach.

c/ Ubezpieczenie. APanc w miarę rozwijania operacji zaczepnej będzie coraz bardziej odrywała się od sił głównych frontu, a tym samym będzie narażona na zaskakujące uderzenie nieprzyjaciela, zwłaszcza na skrzydła i tyły. Szczególną zatem troską dowódców dywizji i armii powinno być ubezpieczenie własnych skrzydeł, elementów tyłowych i dróg komunikacji, jednostek rakietowych oraz SD przed napadem /uderzeniem/ naziemnego nieprzyjaciela; jednocześnie należy zapewnić dogodne warunki prowadzenia /rozwijania/ działań bojowych i uniemożliwić przenikanie w ugrupowanie operacyjne organów rozpoznawczych, grup specjalnych i pododdziałów nieprzyjaciela.

d/ Zabezpieczenie topograficzne. Z uwagi na to, że w czasie rozwijania operacji zaczepnej zarówno APanc w całości, jak i jej poszczególne dywizje mogą zmieniać kierunek działania, służba topograficzna otrzymuje bardzo ważne zadanie: terminowe dostarczenie dowództwom i sztabom niezbędnych danych topograficznych i geodezyjnych.

e/ Walka radioelektroniczna. Obok wykonywania przedsięwzięć związanych z ochroną i obroną własnych systemów radioelektronicznych, APanc po wdarciu się w głąb ugrupowania nieprzyjaciela może skutecznie niszczyć jego środki wojny elektronicznej. W tym celu zarówno w dywizjach pierwszego rzutu, jak i dywizjach drugiego rzutu mogą być wyznaczone specjalne pododdziały, najczęściej czołgów, z zadaniem wykonania uderzenia i zniszczenia radioelektronicznych środków nieprzyjaciela.

f/ Zabezpieczenie materiałowe i medyczne w operacji zaczepnej jest szczególnie ważnym elementem operacyjnego zabezpieczenia działań. Bez zachowania ciągłości materiałowego za-

bezpieczenia APanc nie jest w stanie wykonać stawianych przed nią zadań.

g/ Zbezpieczenie techniczne. W zabezpieczeniu technicznym na pierwsze miejsce wysuwa się zabezpieczenie czołgowo-techniczne polegające na utrzymywaniu techniki czołgowej w stałej gotowości do działania i szybkim remoncie czołgów uszkodzonych.

Po zakończeniu każdego dnia operacji potrzeba około 4-6 godzin na techniczne przeglądy wozów bojowych.
Czołgi wymagające dłuższego czasu na remont przekazuje się do ozołówek frontu.

h/ "Działania przeciwdywersyjne" Chociaż działania przeciwdywersyjne nie stanowią dotychczas "uznanego" elementu składowego zabezpieczenia operacyjnego działań wojsk, to jednak - biorąc pod uwagę właściwości operacji zaczepnej armii - należy i tym działaniom poświęcać sporo uwagi i przewidzieć wyznaczenie odpowiednich sił i środków do ich prowadzenia. Wydaje się, że zwalczanie grup dywersyjnych działających na tyłach armii należałoby połączyć z ubezpieczeniem. Ubezpieczenie w tym wypadku przybierze bardziej aktywny i skuteczny charakter.

Polecenie:

1. Wyjaśnić na czym polega specyfika pracy dowódcy i sztabu armii w zakresie:
   a. wypracowywania decyzji o operacji zaczepnej APanc;
   b. organizowania operacyjnego zabezpieczenia działań.

5.5. Właściwości prowadzenia operacji zaczepnej APanc

Rozpoczęcie operacji zaczepnej APanc w poważnej mierze należy uzależniać od:

- stopnia osiągnięcia gotowości bojowej przez poszczególne ZT i jednostki APanc w okresie zagrożenia lub w chwili wybuchu wojny;
- rejonu rozmieszczenia wojsk armii w chwili wybuchu wojny;
- zamiaru wykorzystania APanc w ramach operacji zaczepnej frontu.

Wiele przedsięwzięć związanych z wejściem armii ogólnowojskowej do bitwy będzie obowiązywać również przy wejściu APanc do bitwy; wystąpią tu jednak pewne elementy specyficzne.

Przy wejściu APanc do bitwy szczególnego znaczenia nabiera uzgodnienie współdziałania z dowództwami związków operacyjnych i taktycznych, w pasie których APanc wchodzi do bitwy, a przede wszystkim:

- uzyskanie danych o nieprzyjacielu, zwłaszcza o istniejących lukach w jego ugrupowaniu i terenie przyszłych działań;
- ustalenie dróg podejścia i rozwinięcia się pierwszego rzutu armii;
- ustalenie sposobu zabezpieczenia inżynieryjnego, ogniowego i OPL wchodzących do bitwy ZT Apanc - siłami armii i siłami oraz środkami wojsk prowadzących działania bojowe;
- określenie sposobu wymiany informacji w czasie wchodzenia do bitwy i przy rozwinięciu operacji zaczepnej.

Bardzo ważnym zagadnieniem, wymagającym właściwego rozstrzygnięcia podczas wchodzenia APanc do bitwy, będzie uzgodnienie sposobu, czasu i obiektów, na które zostaną wykonane uderzenia środkami rakietowo-jądrowymi.

Uderzeniami rakietowo-jądrowymi należy zniszczyć zasadnicze siły nieprzyjaciela, zwłaszcza zaś te, które mogą stawiać skuteczny opór lub wiązać walką wchodzące do bitwy ZT APanc. Będzie to podstawowy warunek zapewnienia wojskom armii zorganizowanego wejścia do bitwy oraz zdecydowanego rozwinięcia operacji zaczepnej. Należy jednak przewidywać, że wejście poszczególnych ZT APanc do bitwy może nastąpić nierównomiernie, w różnym czasie, w miarę ich podchodzenia z głębi i przy wybitnie nierównomiernym zarysie "lini frontu". Takie rozwiązanie ma również słabe punkty - przede wszystkim:

- brak czasu na organizację i odpowiednie zabezpieczenie zorganizowanego wejścia do bitwy;
- kolejne wchodzenie do bitwy poszczególnych dywizji w miarę ich podchodzenia nie zapewnia wykonania jednoczesnego uderzenia głównymi siłami na wybranym kierunku i w oznaczonym czasie.

Istnieje więc poważne niebezpieczeństwo rozproszenia wysiłku i kolejnego niszczenia przez nieprzyjaciela wchodzących do bitwy wojsk armii. Wydaje się jednak, że znacznie większe niebezpieczeństwo stwarza zatrzymywanie i gromadzenie sił w rejonie wyjściowym, zwłaszcza w sytuacji, gdy nieprzyjaciel

będzie miał możność wykonania skutecznych uderzeń bronią jądrową lub rozwijania działań zaczepny.

Niemniej jednak należy dążyć do stworzenia takich warunków, które zapewniałyby jednoczesne wejście do bitwy przynajmniej dwóch dywizji pierwszego rzutu APanc.

> Z chwilą wejścia do bitwy poszczególne dywizje APanc, wykorzystując skutki uderzeń ogniowych, zdecydowanie rozwijają natarcie w głąb ugrupowania nieprzyjaciela. Ze względu na możliwości przeciwdziałania nieprzyjaciela, działania bojowe będą się rozwijały niezwykle dynamicznie i w sposób wybitnie manewrowy.

Dywizje i pułki będą rozwijać natarcie na oddzielnych kierunkach w sposób rozśrodkowany zarówno w głąb, jak i wzdłuż frontu. Poza tym ze względu na charakter działania APanc, jej dywizje coraz bardziej będą się odrywały od związków ogólnowojskowych sąsiednich armii. Tym samym wzrosną trudności w tyłowym zabezpieczeniu i w ciągłym wsparciu lotnictwa. Wzrośnie również poważnie zagrożenie od uderzeń lotnictwa i śmigłowców uzbrojonych nieprzyjaciela. W celu zdecydowanego rozwijania operacji zaczepnej APanc, najczęściej wysadzany będzie taktyczny desant śmigłowcowy zwłaszcza na tych kierunkach natarcia, na których poszczególne dywizje mają możność głębokiego wdarcia się w głąb ugrupowania nieprzyjaciela. W rezultacie w pasie operacji zaczepnej armii będą powstawać ogniska walki, które mogą wiązać poważne siły, zwłaszcza pierwszych rzutów, co może wpływać hamująco na zdecydowane działania w przód. Dlatego też APanc, nie zatrzymując swojego natarcia, rozwija zdecydowanie pościg w głąb ugrupowania /terytorium/ nieprzyjaciela, nie wdając się w długotrwałe walki.

W razie napotkania silnego oporu nieprzyjaciela, APanc jedynie nieliczne siły pozostawia do wiązania, główne zaś siły wymanewrowują ogniska walki i wykonują uderzenie na tyły i skrzydła przeciwnika, rozwijają zdecydowane działania bojowe w głąb jego ugrupowania, dążąc do jak najszybszego połączenia się z desantem powietrznym, a na kierunku nadmorskim - z desantem morskim.

W celu uzyskania wysokiego tempa natarcia, należy potęgować uderzenie przez umiejętne wykonanie uderzeń jądrowych, zastosowanie odpowiedniego manewru, celowe i właściwe wykorzystanie drugiego rzutu /odwodu ogólnowojskowego/ oraz prowadzenie działań bojowych zarówno w dzień jak i w nocy. Działania nocne mogą być prowadzone całością sił pierwszego rzutu armii lub tylko ich częścią.

Zasadniczą rolę w potęgowaniu uderzenia APanc spełnia manewr wykonywany w celu zniszczenia środków napadu jądrowego nieprzyjaciela i jego odwodów, zwłaszcza tych, które mogą być skierowane przeciwko związkom taktycznym rozwijającym natarcie.

Na przykład, na przegrupowanie odwodów na kierunek głębokiego włamania związków pancernych w okresie drugiej wojny światowej nieprzyjaciel potrzebował kilku, a niejednokrotnie kilkunastu dni. Obecnie, zgodnie z założeniami działań obronnych, nieprzyjaciel grupuje swoje siły dość głęboko, kierując je do wykonywania kontrataków i przeciwuderzeń. Odwody, rozmieszczone nawet w odległości 150-250 km od czołowych wojsk APanc rozwijających natarcie, już po upływie kilku godzin mogą rozpocząć skuteczne przeciwdziałanie /obsadzenie rubieży na kierunku włamania lub wykonania przeciwuderzenia/. Nie jest również rzeczą wykluczoną, że nieprzyjaciel zechce wykorzystać transport powietrzny /lub desant/ do przerzutu odwodów na kierunki zasadniczych włamań związków taktycznych APanc. Wydaje się, że w sytuacji, gdy z różnych względów nie udało się zmusić odwodów nieprzyjaciela do zaniechania wykonania kontrataku lub przeciwuderzenia, działania rozwijające operację zaczepną wojsk APanc powinny mieć jak najbardziej aktywny charakter. Dlatego

dość skuteczne może okazać się zdecydowane wyjście jednostek pancernych /pułków i dywizji/ na drogi wychodzenia odwodów nieprzyjaciela do wykonania kontrataku /przeciwuderzenia/ i śmiałe uderzenie na poszczególne kolumny. Jeżeli APanc dysponuje transportem śmigłowcowym, na prawdopodobnych kierunkach przesuwania się odwodów nieprzyjaciela, wskazane będzie wysadzenie taktycznego desantu śmigłowcowego. Szczególnie ważne zadanie mogą wykonywać śmigłowce szturmowe. Bezpośrednia walka z kontratakującymi lub przeciwuderzającymi odwodami nieprzyjaciela przyjmie najczęściej postać bojów i bitew spotkaniowych.

We współczesnych warunkach boje i bitwy spotkaniowe APanc mogą wynikać w początkowym okresie operacji lub podczas jej rozwijania.

W razie dojścia do bitwy spotkaniowej należy unikać uderzeń czołowych - zwłaszcza wówczas, gdy siły nieprzyjaciela są równe siłom pierwszego rzutu APanc lub są większe od nich. W przeciwnym wypadku dojdzie do przewlekłych walk i APanc nie wykona stawianych przed nią zadań, a w najlepszym wypadku nastąpu bardzo poważne obniżenie tempa natarcia związków pancernych.

Jeżeli na kierunku przeciwuderzenia odwodów nieprzyjaciel uzyskuje przewagę, to bardziej celowym działaniem okaże się chwilowe przejście częścią sił do obrony i dążenie przede wszystkim do jak najpełniejszego wykorzystania obronnych właściwości terenu. W razie jednak przejścia do obrony, należy bezzwłocznie dążyć do rozwijania natarcia w głąb ugrupowania nieprzyjaciela na innym kierunku, wychodząc częścią sił na tyły odwodów nieprzyjaciela, które przeszły do przeciwuderzenia. W tym celu najczęściej wykorzystuje się drugi rzut /odwód ogólnowojskowy/ APanc, przenosząc w ten sposób działania zaczepne na inny kierunek - w danej sytuacji bardziej dogodny do rozwijania operacji zaczepnej.

Do szczególnych zadań APanc w toku rozwijania operacji zaczepnej będzie należało uchwycenie z marszu węzłów atomowych pól minowych i bezzwłoczne meldowanie dowódcy frontu o wykryciu nowych węzłów lub rejonów atomowych pól minowych.

Z doświadczeń działań związków pancernych z okresu drugiej wojny światowej wynika, że niejednokrotnie osiągnięcie celu operacji wymagało szybkiego przerzucenia wysiłku działania APanc z jednego kierunku na drugi. Ze zmiany kierunku działania, zwłaszcza jeżeli wybiega on poza dotychczasowy pas działania armii, wynika szereg bardzo istotnych zagadnień. Na czoło wysuwa się problem szybkiego przeplanowania i "przestawienia" na nowy kierunek całego systemu rozpoznania armijnego, dywizyjnego i pułkowego. Konieczne bowiem jest uzyskanie jak najszybciej danych o nieprzyjacielu i terenie przyszłych działań niezbędnych zarówno dla dowództwa APanc jak i rodzajów wojsk i szczebli taktycznych. Niewątpliwie będą to przedsięwzięcia trudne, gdy się zważy możliwość organów rozpoznania armii i konieczność szybkiego rozpoznania nowego kierunku.

Drugim, niemniej istotnym zagadnieniem będzie szybkie utworzenie zgrupowania uderzeniowego, które rozpocznie operację na nowym kierunku, przy jednoczesnym działaniu częścią sił na kierunku dotychczasowym. W związku z tym najczęściej wyniknie konieczność pozostawienia na dotychczasowym kierunku tylko części sił zaangażowanych w walce dywizji, których główne siły należy przerzucić na nowy kierunek działania, łącząc je z siłami dywizji przerzuconej z odwodu armii.

Należy podkreślić, że nieprzyjaciel stosunkowo szybko będzie mógł ustalić wycofanie zasadniczych sił APanc z dotychczasowego kierunku i skierowanie ich na nowy kierunek, co może wykorzystać do spotęgowania uderzenia. W związku z tym wycofując wojska z dotychczasowego kierunku celem utworzenia zgrupowania uderzeniowego na nowym kierunku, należy dotychczasowy kierunek zabezpieczyć kosztem odwodu przeciwpancernego i oddziału zaporowego.

W tej sytuacji dowództwo armii stanie przed problemem

równoczesnego kierowania działaniami zaczepnymi na nowym kierunku i prowadzenia skutecznej obrony na dotychczasowym kierunku, osłaniając jednocześnie zagrożone skrzydła i elementy tyłowe armii.

W miarę rozwijania operacji zaczepnej na nowym kierunku dotychczasowy kierunek działania najczęściej przekazywany będzie tej armii ogólnowojskowej, której siły wyjdą na ten kierunek.

> Szczególnie ważnym zadaniem podczas rozwijania operacji jest zachowanie ciągłości i wyjątkowo wysokiej aktywności w prowadzeniu skutecznej walki radioelektronicznej.

Podczas rozwijania operacji zaczepnej niejednokrotnie APanc będzie dążyć do opanowania w stanie niezniszczonym ważnych obiektów a niekiedy rejonów i rubieży, utrzymując je do momentu podejścia sił głównych frontu. Do obiektów takich można zaliczyć: lotniska, składy i magazyny MPS, przeprawy, obiekty przemysłowe, urządzenia hydtotechniczne na przeszkodach wodnych i kanałach, bazy morskie i inne. Do utrzymania opanowanych obiektów APanc może jednak wydzielać tylko nieznaczną ilość sił i środków, kierując główne wysiłki przede wszystkim do rozwinięcia w szybkim tempie działań zaczepnych i osiągnięcia celu końcowego operacji zaczepnej frontu.

Jedynie do utrzymania rubieży /obszaru/ końcowego celu operacji zaczepnej frontu APanc może użyć głównych sił. Pokonywanie przez APanc stref skażeń promieniotwórczych i forsowanie przeszkód wodnych oraz likwidacji skutków uderzeń jądrowych odbywać się będzie zgodnie z takimi samymi zasadami, jak w czasie operacji zaczepnej prowadzonej przez armię ogólnowojskową.

Polecenia:

1. Omówić właściwości pracy dowódcy armii i jego sztabu podczas wejścia APanc do bitwy z marszu.
2. Przedstawić specyfikę prowadzenia operacji zaczepnej APanc i sposób zapewnienia warunków skutecznego działania I rzutowi armii.

Rozdział 6. HIPOTETYCZNE KIERUNKI ZMIAN W PROWADZENIU OPERACJI ZACZEPNEJ

Przy rozpatrywaniu kierunków zmian w sztuce operacyjnej a zwłaszcza w prowadzeniu operacji zaczepnych, należy zaakcentować, że siły zbrojne PRL mogą i w razie wywołania przez państwa NATO wojny w Europie będą uczestniczyć w odparciu agresji przeciwnika w ścisłym sojuszu z armiami państw wspólnoty socjalistycznej, głównie z Armią Radziecką. Dlatego też, wszelkie prognostyczne ustalenia w prowadzeniu operacji dotyczyć będą działań wojennych w układzie międzysojuszniczym. Teatrem zaś działań wojennych będzie zachodni TDW. Głównym przeciwnikiem, z którym przewidywać należy możliwość konfliktu zbrojnego będą siły militarne państw NATO, a przede wszystkim Bundeswehry. Dobitnie na ten temat mówił Minister Obrony Narodowej na sympozjum naukowym w dniu 15.12.1977 r., stwierdzając m.in.: "Niektóre ustrojowe mechanizmy zbrojeń ilustrowałem przed chwilą na przykładzie Republiki Federalnej Niemiec. W ogóle całokształt sytuacji w tym państwie nakazuje wysoką czujność. RFN napęczniała siłą. Poważnie zdystansowała wszystkie europejskie kraje NATO. Jej pozycja w tym pakcie, druga po Stanach Zjednoczonych, nieustannie rośnie. Wyczekuje tuż przy drzwiach do klubu atomowego. W określonej sytuacji może stać się w krótkim czasie jego poważnym udziałowcem. Domaga się pocisków "Cruise" oraz liczy na broń neutronową. Wciąż pretenduje do Berlina Zachodniego, a jego status traktuje jako sprawę otwartą, jako ewentualny pretekst i swoisty ładunek z opóźnionym zapłonem, który można uruchomić w każdej chwili"[x/]

Dlatego też rozpatrując problem współczesnej operacji zaczepnej należy widzieć prognostyczny jej rozwój na tle i w ścisłym związku z sytuacją polityczno-militarną w świecie, zwłaszcza zaś w Europie uwzględniać ilościowe, a zwłaszcza jakościowe aspekty zmian w wyposażeniu i uzbrojeniu sił zbrojnych, kierować się w ocenach i zamierzeniach przeobrażeniami, które mogą nastąpować w bliższej i dalszej przyszłości.

---

x/ Wg wystąpienia członka Biura Politycznego KC PZPR MON gen. armii Wojciecha Jaruzelskiego na temat: Aktualna sytuacja międzynarodowa i wypływające z niej zadania dla sił zbrojnych, Warszawa 1978 r. s.28.

Można z dużym prawdopodobieństwem określić, że hipotetyczne kierunki zmian w prowadzeniu operacji będą uzależnione przede wszystkim od:

- rozwoju sytuacji politycznej potencjału ekonomicznego dwóch przeciwstawnych systemów społecznych oraz potencjału gospodarczego kraju i krajów sojuszniczych;
- rozwoju i osiągnięć naukowych, które mogą być wykorzystane dla celów militarnych; x/
- rozwoju techniki bojowej i nowych generacji broni, które wejdą do uzbrojenia wojsk własnych i potencjalnego nieprzyjaciela oraz staną się ich zasadniczym wyposażeniem;
- rozbudowy infrastruktury na poszczególnych kierunkach operacyjnych, zwłaszcza z punktu widzenia przestrzennego zagospodarowania, urbanizacji oraz operacyjnego przygotowania;
- zmian w strukturze organizacyjnej sił zbrojnych, związków operacyjnych i taktycznych;
- wniosków i doświadczeń z lokalnych konfliktów zbrojnych;
- zmian w założeniach strategii wojennej, sztuki operacyjnej i taktyki rodzajów wojsk i sił zbrojnych; xx/
- sposobu rozpoczęcia działań wojennych /"wejścia w wojnę"/

---

x/ Rozwinięcie tych problemów:
   a/ Z. Jankiewicz, Wykorzystanie do celów militarnych zdobyczy współczesnej techniki przez państwa imperialistyczne; zadania i wnioski do działalności ideowo-wychowawczej w wojsku w świetle toczących się rokowań rozbrojeniowych, wyd. Główny Zarząd Polityczny WP, 1978 r. s.113-120;
   b/ K. Nożko: zagadnienia współczesnej sztuki wojennej, Warszawa 1973 r., Wykaz stu innowacji technicznych, które zostaną wykorzystane do roku 2000, s.58-63.
   c/ P.Corsser. Dialektika wojennoj techniki i jeje posledstwija Moskwa 1975 r., s. 31-65.
   d/ J.S. Tompkins, Orużije trietiej mirowoj wojny. Moskwa 1969 r.
   e/ Rok 2000. Zarys podstaw do spekulacji na temat najbliższych 32 lat. Warszawa 1970 r.

xx/ a/ B.Kołodziejczak, Co będzie jutro, Warszawa 1976 r.
   b/ H.Michalski."Pierwsze 100 godzin wojny nuklearnej" Warszawa 1968..

Oczywiście można byłoby wymieniać jeszcze wiele innych czynników wywołujących większe lub mniejsze zmiany ilościowe i jakościowe, determinujące kierunki zmian w przygotowaniu i prowadzeniu przewidywanych operacji[x/]. Wyżej wymienione zostały tylko czynniki zasadnicze, które stopniowo bądź gwałtownie wywoływać będą zmiany w obowiązujących obecnie założeniach i zasadach prowadzenia operacji na ZTDW.

Bardzo głębokich studiów operacyjno-taktycznych wymaga określenie prawidłowości, które mogą wystąpić w przyszłych operacjach na ZTDW, zwłaszcza na tle ogólnej sytuacji polityczno-militarnej i charakteru przyszłej wojny. Hipotetyczne ustalenie możliwości wybuchu wojny na interesującym nas TDW oraz ocena jej charakteru ma pierwszorzędne znaczenie dla zarysowania kierunków zmian w prowadzeniu operacji w przyszłości, określenia sposobów i możliwości ich przygotowania oraz bojowego i operacyjnego zabezpieczenia działań wojsk. W aktualnej sytuacji politycznej - pomimo odprężenia politycznego - nie następuje odprężenie w sferze militarnej, nie ulegają zmianom ilościowym siły zbrojne przy równoczesnym ogromnym wzroście ich możliwości jakościowych. Ponadto z dniem każdym następuje zwiększenie budżetów przeznaczonych na cele militarne.[xx/] Jesteśmy świadkami nieustannego dążenia reakcyjnych kręgów imperializmu do wytworzenia coraz bardziej niszczących środków bojowych, a w szczególności broni masowej zagłady.

Można wyróżnić aktualnie następujące główne kierunki i tendencje w rozwijaniu środków bojowych przez państwa NATO:

- stworzenie nowych, jeszcze bardziej niszczycielskich wzorów rozbrojenia na bazie nieustannego doskonalenia istniejących broni zarówno konwencjonalnej, jak i masowej zagłady;

---

x/a.W.K. Konoplew, Naucznoje predwidienije w wojennom diele Moskwa 1974 r.
b.A.GUROW, Techniczeskij progress i militaryzm, Moskwa 196?r.
c.M.in.M.Malita, Kronika roku 2000, Warszawa 1973 r.

xx/ Sekretarz Generalny ONZ w liście do uczestników spotkania belgradzkiego podał, że w ostatnim pięcioleciu na cele wojskowe wydano na świecie 1,8 biliona dolarów. Według obliczeń komisji ekspertów ONZ, roczne wydatki militarne wynosiły w latach 1961-70 w skali światowej 200 mld dolarów rocznie. Aktualnie /w 1978r./ wydatki na cele militarne szacuje się 250-300 mld dolarów, a ich poziom w 1980 r. wyniesie około 300-350 miliardów dolarów. Budżet wojskowy USA w 1977/78r. wynosi 118 mld dolarów.

- stworzenie całkowicie nowych rodzajów broni masowej zagłady, opartych na zasadniczo odmiennych - w porównaniu z broniami istniejącymi - fizycznych zasadach i właściwościach;

- opracowanie doskonalszych i bardziej perspektywicznych systemów strategicznych, zapewniających precyzyjne i niezawodne środki przenoszenia ładunków nuklearnych do celów /obiektów/ oraz maksymalne ich porażenie;

- niewspółmierne do aktualnie istniejących zwiększenie parametrów broni konwencjonalnych, a przede wszystkim jej możliwości rażenia i odporności na rażenie ze strony przeciwnika. Zacieranie granicy między bronią konwencjonalną a bronią masowego rażenia;

- doskonalenie środków i systemów rozpoznania i naprowadzania pocisków i bomb na cel.

Nowym szczególnie antyhumanitarnym gatunkiem broni jądrowej jest broń neutronowa. Zaawansowane są również prace w zakresie wywoływania i sterowania ruchami sejsmicznymi, zmiana pogody itp.

Prognostyczna ocena sytuacji politycznej w świecie i nieustannego rozwoju jakościowego sił zbrojnych wskazują, że zagrożenie wybuchem wojny na ZTDW nie uległo i w bliższej perspektywie nie ulegnie zmianie. Przeciwnie, wszystko wskazuje na to, że może ono wzrastać. Niemały wpływ na kształtowanie się sytuacji w Europie wywrą przeobrażenia polityczne i społeczne na Dalekim i Bliskim Wschodzie, w Afryce oraz wzrost roli i znaczenia gospodarczego, politycznego i w pewnym sensie militarnego Ameryki Południowej.

Hipotetycznie można przewidywać następujące warianty wybuchu wojny:x/

a/ Wojny jądrowej o zasięgu światowym w wypadku konfrontacji zbrojnej pomiędzy państwami Układu Warszawskiego a państwami NATO. Będzie to decydujące starcie państw o dwóch systemach polityczno-społecznych - kapitalizmu i socjalizmu.

---

x/ Rozwinięcie tych problemów:płk prof.dr Kazimierz Nożko. Nowe koncepcje strategiczne NATO w okresie rozmów rozbrojeniowych. Zadania i wnioski do działalności ideowo-wychowawczej w wojsku w świetle toczących się rokowań rozbrojeniowych, Warszawa 1978r., /wyd.GZP WP/, s.72-76, 77-82.

W tych warunkach operacje na ZTDW będą operacjami z użyciem broni jądrowej, w których decydującą i rozstrzygającą siłą będą strategiczne siły jądrowe.

b/ Wojny z organicznym /o bardzo różnej skali i zasięgu/ użyciu broni jądrowej z możliwością eskalacji w "górę" lub zaniechania jej użycia tj. eskalacji w "dół" zależnie od efektów rozmów politycznych i pertraktacji obu zainteresowanych stron. O możliwości eskalacji w "dół" będą decydować przede wszystkim skuteczne i szybkie działania wojsk konwencjonalnych oraz groźba użycia strategicznego potencjału nuklearnego.

c/ Wojny konwencjonalnej o różnym zasięgu i przy różnej ilości państw w niej uczestniczących prowadzonej przy ciągłej groźbie ograniczonego lub nieograniczonego użycia broni jądrowej. Operacje prowadzone zwłaszcza na lądowym TDW mogą stanowić decydującą próbę sił, w czasie których stworzy się kierownictwu politycznemu warunki do powzięcia odpowiednich decyzji politycznych zmuszających przeciwnika do zaniechania dalszego rozwoju działań wojennych lub mających na celu pozbawienie go możliwości skutecznego użycia broni jądrowej. W tych warunkach ścisły związek operacji na froncie zewnętrznym z aktywnymi działaniami politycznymi może się okazać wyjątkowo owocny i skuteczny. Sprzyjające warunki do oddziaływania politycznego i "wymuszania" na przeciwniku przyjęcia takich lub innych celów politycznych zaistnieją wówczas, gdy w wyniku pomyślnych operacji nieprzyjaciel znajdzie się w niekorzystnej sytuacji operacyjno-strategicznej i politycznej zwłaszcza wywołanej sprzeciwem, a także zdecydowanym wystąpieniem społeczeństwa.

W tych warunkach operacjami zmierzającymi do realizacji celów strategicznych będą operacje wojsk lądowych i powietrzno-desantowych lotnictwa oraz sił marynarki wojennej, przy równoczesnym aktywnym i skutecznym wykonywaniu uderzeń elektronicznych w eterze, ochronie i obronie własnych systemów radioelektronicznych, a także odpieraniu uderzeń nieprzyjaciela z przestrzeni powietrznej i kosmicznej.

d/ Wojny jądrowej lub konwencjonalnej o charakterze lokalnym poza kontynentem europejskim, w różnych regionach świata[x/]

x/ Imperialistyczne credo o konieczności prowadzenia wojen lokalnych zostało przedstawione w książce: H.Kissinger, Jadornoje orużije i wniesznaja polityka, Moskwa 1959 r.

W każdej jednak wojnie lokalnej tkwią elementy, które mogą doprowadzić do wybuchu wojny również na ZTDW.
Mogą one bowiem stanowić swoisty detonator, wyzwalający reakcję łańcuchową - ogólnoświatowy konflikt zbrojny. Należy przewidywać że niektóre państwa imperialistyczne będą usiłowały "wypróbować" broń jądrową w wojnach lokalnych, udostępniając "zainteresowanym" państwom technologię produkcji broni jądrowej i zachęcając do jej spożytkowania.

Najbardziej prawdopodobne "wejście w wojnie" nastąpi przez zaskoczenie, w którym państwa imperialistyczne widzą klucz do zwycięstwa i od tej zasady nie odstąpią[x/]. Oczekiwać wię należy coraz bardziej podstępnego kamuflażu o coraz perfidniejszych sposobów politycznego i militarnego działania. Sprzyjającą zachętę do takiego "podstępnego wejścia w wojnę" stanowią istniejące "zapasy" coraz to nowszych generacji broni i uzbrojenia oraz wciąż doskonalone systemy uruchamiania potencjału militarnego przy odpowiednich zabiegach maskowania operacyjnego, strategicznego i "dezinformacji dyplomatycznej".

W najbliższym okresie zasadniczych zmian jakościowych w sposobach przygotowania i prowadzenia operacji zaczepnych nie należy przewidywać. Chociaż trzeba się liczyć ze zmianami jakościowymi w siłach i środkach systemów rozpoznania,dowodzenia i walki radioelektronicznej oraz z możliwościami coraz szerszego wykorzystania przestrzeni powietrznej do przerzutu /manewru/ wojsk, to jednak nie wpłyną one w sposób zasadniczy na zmianę przedstawionych w podręczniku zasad i założeń. Należy przewidywać,że jakościowy skok w zmianie przygotowania, a zwłaszcza prowadzenia operacji może nastąpić dopiero wówczas, gdy do uzbrojenia wojsk w skali masowej wejdą środki techniczne i broń oraz sprzęt bojowy, które obecnie znajdują się w sferze projektów i doświadczeń-wywierać one będą istotny wpływ na model operacji zaczepnej.

Wydaje się, że nieodwracalną prawidłowością będą pogłębiające się nie ilościowe zmiany, szczególnie w wojskach lądowych, lecz przede wszystkim jakościowe ich przeobrażenia, zwłaszcza zaś w zakresie zwiększenia manewrowości,możliwości

x/ L. Rendulic, Uprawlenije wojskami, Moskwa 1974 r., s. 67-76.

tabela 1

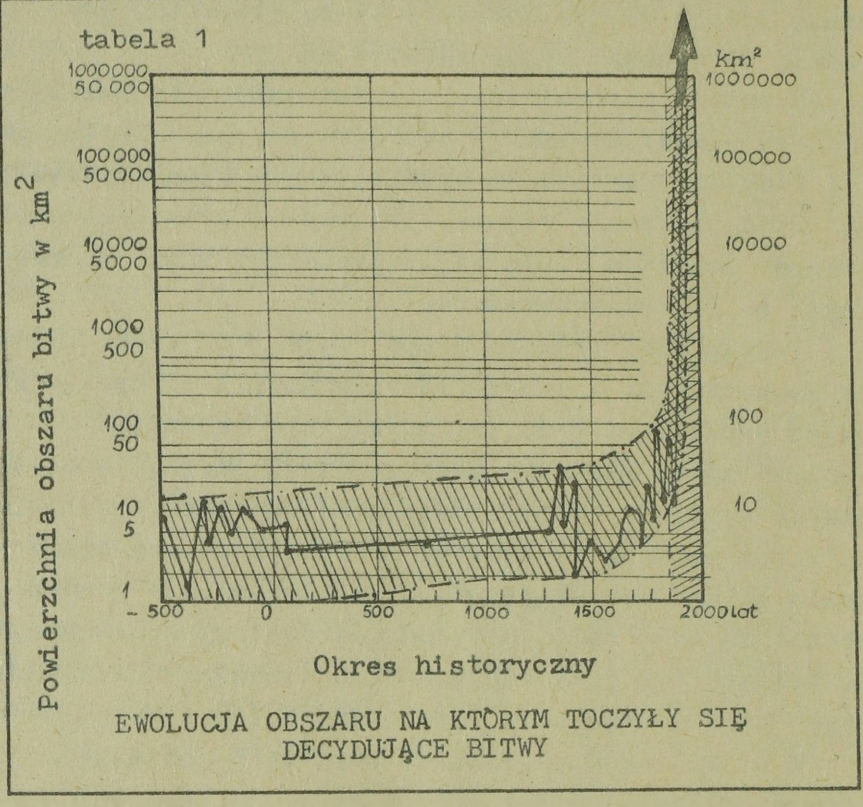

EWOLUCJA OBSZARU NA KTÓRYM TOCZYŁY SIĘ DECYDUJĄCE BITWY

tabela 2

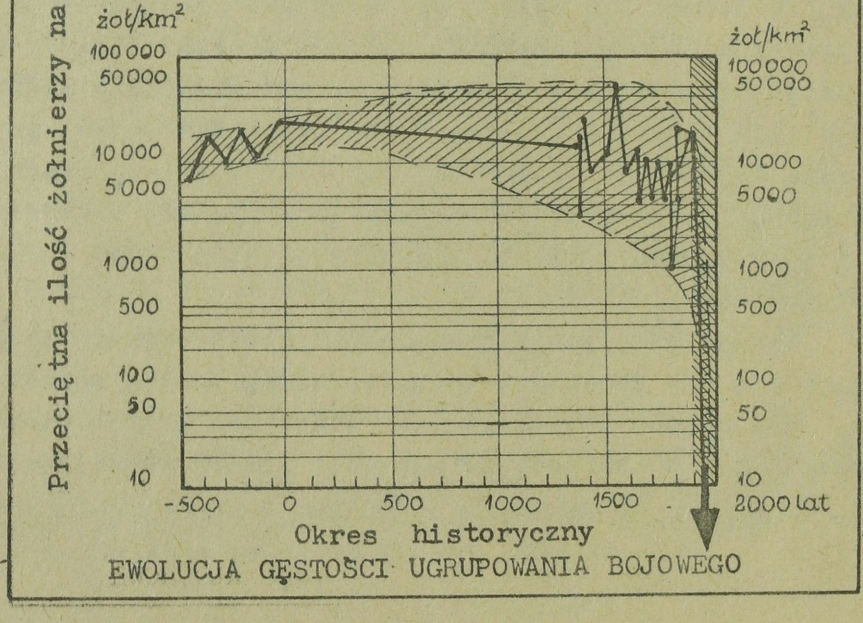

EWOLUCJA GĘSTOŚCI UGRUPOWANIA BOJOWEGO

ogniowych i uderzeniowych[x/] oraz rozbudowy systemów /w obecnym rozumieniu/bojowego i operacyjnego zabezpieczenia działań wojsk. Zwiększać się również będzie zależność frontu zewnętrznego od sprawnie funkcjonującego zaplecza. Stąd też należy przewidywać coraz mocniejsze i trwalsze związki pomiędzy operacjami prowadzonymi na froncie zewnętrznym i "operacjami" prowadzonymi na obszarze kraju. Struktura organizacyjna wojsk operacyjnych, wzrost ich manewrowości /lądowej i w trzecim wymiarze/ oraz siły ogniowego rażenia doprowadzą do zmniejszenia gęstości wojsk na 1 km frontu, a samo pojęcie frontu, nawet - we współczesnym rozumieniu - będzie coraz bardziej zanikać. Jest to pewna historyczna prawidłowość, którą wyraźnie prześledzić można na tabeli nr 1.

Historycznie bowiem tak się sytuacja kształtuje, że gęstości wojsk na polu walki są odwrotnie proporcjonalne do rozmachu działań wojennych, operacji i bitew /tabela nr 2./

Z dużym stopniem prawdopodobieństwa należy przewidywać, że stopniowo, lecz nieodwracalnie będzie się rezygnować z wyznaczania związkom taktycznym i operacyjnym pasów działania, gdyż walki i bitwy toczyć się będą w rejonach "wyizolowanych", odległych od siebie zarówno w głąb, jak i wszerz. Stąd też związkom operacyjnym określać się będzie cele działania /niekiedy tylko cel końcowy/, związkom taktycznym zaś będzie się wyznaczać zadania bojowe na kilka dni działań /można to stosować już i we współczesnych warunkach, zwłaszcza w wypadku działania związków pancernych w oderwaniu od sił głównych/. Mogą one zamiast pasów do działania otrzymywać kierunki działania, zamiast zadania bliższego i następnego oraz dnia - końcowy cel działania. Walki, bitwy i operacje będą się charakteryzowały ogromną gwałtownością, zmiennością sytuacyjną oraz szybkimi rozstrzygnięciami taktyczno-operacyjnymi korzystnymi raz dla jednej raz dla drugiej strony. W coraz większym stopniu będzie za-

x/ B. ciekawy materiał na ten temat przedstawia: płk doc.dr. inż. Z.Jankiewicz, Wykorzystanie dla celów militarnych zdobyczy współczesnej nauki i techniki przez państwa imperialistyczne. Zadania i wnioski do działalności ideowo-wychowawczej o wojsku ..., Warszawa 1978 r./wyd.GZP WP/ s.113-120.

nikać wyraźna granica podziału między natarciem a obroną. Granicą taką będzie przede wszystkim cel działania, a nie sposób. Przeplatanie się natarcia i obrony będzie wyjątkowo częstym i powszechnym zjawiskiem - zarówno podczas realizacji celu obronnego, jak i zaczepnego. Ogromny wpływ na przebieg działań bojowych i operacji wywierać będą /na ZTDW/ wielkie aglomeracje miejskie, okręgi przemysłowe, porty i bazy morskie.

Ze względu na coraz większe możliwości w zakresie radioelektronicznego obezwładnienia systemów dowodzenia następować będzie coraz większa jego decentralizacja - przy bardzo wyraźnie zarysowanych celach i ogólnych obowiązujących wszystkie szczeble organizacyjne zamiarach operacji.

Prowadzenie działań bojowych na dużych przestrzeniach o charakterze ogniskowym będzie zapewniać operacyjną opłacalność i stwarzać potrzebę tworzenia zgrupowań bojowych o różnej konstrukcji strukturalnej, zdolnych do samodzielnego wykonywania zdecydowanych uderzeń ogniem i wojskami, prowadzenia działań o charakterze rajdowym, desantowym, w rozproszeniu, dywersyjno-rozpoznawczym oraz umiejętnego łączenia wysiłków w osiąganiu celu walki, bitwy i operacji.

Mimo pozornej, coraz większej samodzielności działania poszczególnych rodzajów wojsk i sił zbrojnych następować będzie coraz większa między nimi zależność i współzależność. W coraz większym stopniu - i to na najniższych szczeblach dowodzenia- zachodzić będzie konieczność integrowania działań na lądzie z działaniami w powietrzu /lotnictwa z wojskami lądowymi/. Tworzenie powietrzno-lądowych zespołów ogniowo-uderzeniowych dało początki takim działaniom. Wynika stąd bezwzględna konieczność coraz ściślejszego, coraz trwalszego współdziałania rodzajów wojsk i sił zbrojnych zarówno w taktycznym, jak i operacyjnym wymiarze.

Kunszt w dowodzeniu na każdym szczeblu organizacyjnym wyrazi się w wysokiej sprawności organizowania, zachowania i odtwarzania współdziałania /o zmiennych jakościach/ między wojskami działającymi na lądzie, w trzecim wymiarze i w eterze, a na kierunku nadmorskim z marynarką wojenną, a także organizowania i realizacji przedsięwzięć psychologicznego oddziaływania. Należy przewidywać, że walka w sferze psychologicznej[x/]

x/ Ergonomia w służbie wojska, Warszawa 1972 r.

w coraz większym stopniu będzie wywierać wpływ na rezultaty walki w sferze materialnej, rozumianej jako ogień i uderzenie. Szczególną, coraz poważniejszą rolę spełniać będą sztaby. Od operatywności, sprawności, umiejętności, energii, samodzielności i odwagi intelektualnej oficerów sztabu w dużej mierze zależeć będzie wynik walki, bitwy i operacji. Wzrastać więc będą wymagania w stosunku do kwalifikacji i fachowych umiejętności zarówno dowódców, jak i oficerów sztabu.

W coraz większej operacyjnej i taktycznej "cenie" będą umiejętności tworzenia przewagi jakościowej nad nieprzyjacielem w odpowiednim miejscu i czasie. Zasadniczą rolę w tym względzie odgrywać będą: skuteczność rozpoznania i sprawność obiegu informacji, szybkość i celność wykonania uderzeń ogniowych, manewr na lądzie zgrany z manewrem w powietrzu i eterze. Toczyć się będzie coraz ostrzejsza i coraz bezwzględniejsza "walka" systemu przeciwpancernego z pancerzem. Broń i systemy przeciwpancerne /naziemne i podniesione w powietrze/ będą wywierać coraz większy wpływ na modernizację "samoobrony przeciwpancernej" wozów bojowych i w ogóle wojsk pancernych, na sposoby ich działania, a nawet na strukturę organizacyjną pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych. Ze względu na specyfikę ZTDW obrona przeciwpancerna będzie w coraz większym stopniu "podnodzona" w powietrze /śmigłowce i platformy latające/. Punkt ciężkości będzie się przesuwać coraz bardziej z obecnie obowiązującego przełamania obrony nieprzyjaciela na aktywne niszczenie i obezwładnianie systemów obrony przeciwpancernej w powietrzu i na ziemi.

Wzrastać będą wymagania w zakresie opracowywania nowych, coraz sprawniejszych i wydajniejszych rozwiązań systemów dowodzenia, zwłaszcza przyśpieszających obieg informacji i wykorzystywanie EMC w modelowaniu walki i operacji. Walka bowiem o czas już obecnie staje się w coraz większym stopniu kategorią operacyjną przewagi nad nieprzyjacielem.

Stale będzie istniała groźba przejścia do wojny jądrowej, o ograniczonym lub nieograniczonym zasięgu. Wprowadzenie do uzbrojenia wojsk broni neutronowej lub innych typów broni, które obecnie nie są zaliczane do broni masowego rażenia, zwiększać będzie możliwości przejścia do działań z użyciem całego potencjału nuklearnego.

Konieczność podjęcia skutecznych działań na froncie wymaga utrzymywania całego systemu obronnego państwa - a wojsk OPK i operacyjnych pierwszego rzutu operacyjnego - w szczególności - w ciągłej, najwyższej gotowości bojowej. Dla sił zbrojnych PRL problem gotowości bojowej i operacyjnego rozwinięcia stanowi zadanie najwyższego, strategicznego rzędu.

Stąd też gotowość bojowa i zdolność sprawnego operacyjnego rozwijania wymagają nieprzerwanego /codziennego/ doskonalenia gotowości bojowej. Należy przewidywać, że decydujący wpływ na sposób prowadzenia i wynik przyszłych operacji wywrą: czynniki związane z charakterem "wejścia w wojnę", wynik bitwy granicznej i sprawne wejście do bitwy wojsk przegrupowywanych z obszaru kraju oraz ich przygotowanie do współdziałania z wojskami sojuszniczymi. Trzeba się liczyć z tym, że przegrupowanie wojsk na obszarze własnego i sojuszniczego kraju będzie się odbywać w ciągłej walce, zwłaszcza z nieprzyjacielem powietrznym i powietrzno-lądowym, a od strony morza - morskim.

Szczególny wpływ na możliwości prowadzenia operacji zaczepnej wywierać będzie coraz większe wykorzystanie środków powietrznych do przerzutu wojsk, zwłaszcza do wykonania nimi uderzenia na tyły ugrupowań operacyjnych /uderzeniowych/ i obszaru kraju nieprzyjaciela. Już obecnie niemal wszystkie rodzaje techniki bojowej mogą być włączane w skład desantów powietrznych /w tym i taktycznych desantów śmigłowcowych/ lub przerzucane w rejon działania na tyłach przeciwnika drogą powietrzną[x/].

Rozwój sprzętu lotniczego i wzrost możliwości przerzutu wojsk skłaniają do przewidywania, że będą zapewnione warunki stosowania na szeroką skalę nie tylko desantów, lecz również jednostek wojsk lądowych, które wspólnie z desantami i lotnictwem mogą wykonywać zadania o charakterze operacyjnym.

Z tego wynika, że ze składu związku operacyjnego będą tworzone dwa wyraźnie różne zgrupowania uderzeniowe wojsk:

---

x/ a/I.I. Jurpolskij, Ewolucja wzgladow na wiedenije nastupatielnych operacji suchoputnych wojsk, Wojennaja Myśl nr 6 z 1976 r.
b/M.I.Biełow, WF. Awilin Aeromobilnyje operacji armii SSza, Moskwa 1977r.

pierwsze - rzut lądowy rozwijający działania na lądzie;

drugie - rzut powietrzny, przeznaczony do działania na tyłach nieprzyjaciela przy ścisłym współdziałaniu z rzutem lądowym, desantami i lotnictwem.

Każdy z tych rzutów będzie wykonywać specyficzne, odrębne i konkretne zadania powiązane wspólnym zamiarem i celem rozgromienia określonego zgrupowania wojsk przeciwnika i opanowania jego terytorium, a być może - przede wszystkim obiektów o znaczeniu operacyjnym lub strategicznym.

Możliwość utworzenia i wykorzystania w operacji rzutu powietrznego wojsk lądowych przekształca głębokie operacje zaczepne, których rozwój datuje się od lat trzydziestych, w operacje wszechogarniające. Rzut powietrzny będzie więc stanowić bardzo istotny element ugrupowania operacyjnego każdego związku operacyjnego o zmiennym składzie organizacyjnym uwarunkowanym przede wszystkim charakterem zadań, które będzie wykonywać.

Głównym przeznaczeniem rzutu powietrznego wojsk lądowych będzie szybkie i jak najpełniejsze wykorzystanie rezultatów uderzeń jądrowych lub uderzeń ogniowych środków konwencjonalnych na całą głębokość taktycznej i operacyjnej obrony nieprzyjaciela w celu rozbicia jej na części /szereg ognisk walk i bitew/, izolacji dopływu świeżych sił i rozgromienia broniących się wojsk - przy ścisłym współdziałaniu z rzutem lądowym, lotnictwem, środkami walki radioelektronicznej, a na kierunku nadmorskim - sił marynarki wojennej.

Swoimi zdecydowanymi działaniami rzut powietrzny powinien paraliżować wysiłki nieprzyjaciela w działaniu i przeciwdziałaniu na całej głębokości jego ugrupowania operacyjnego. Szczególnym zadaniem tego rzutu będzie przeniesienie działań w głąb ugrupowania i terytorium nieprzyjaciela, niszczenie rakiet operacyjno-taktycznych, opanowywanie lotnisk, stanowisk dowodzenia i kierowania, niszczenie baz zaopatrywania, uniemożliwianie zachowania ciągłości logistyki, ograniczania swobody manewru odwodów itp.

Rzut powietrzny - w związku z możliwościami środków obrony przeciwpancernej oraz stosowaniem przez nieprzyjaciela różnego rodzaju minowania /powierzchniowego/, w tym i min jądrowych, a nawet barier jądrowych - może być jedyną siłą

przenoszącą działanie bojowe w głąb ugrupowania przeciwnika i to na dowolnym kierunku. Rzut powietrzny stanie się siłą, która potęgując skutki ognia wyzwalać będzie ruch rzutu lądowego.

Operacyjna ocena sytuacji w szeregu konfliktów lokalnych ostatniego dziesięciolecia, w których stosowane były oddzielne elementy rzutu powietrznego, wskazuje, że główną przeszkodą w skutecznym przerzucie rzutu powietrznego są systemy OPL nieprzyjaciela. Stąd też przełamywanie bariery OPL stawać się będzie głównym przedsięwzięciem taktyczno-operacyjnym, a nwet strategicznym. Jego rolę porównać można do roli i znaczenia przełamywania obrony przeciwnika w okresie drugiej wojny światowej i w pewnym stopniu w warunkach współczesnych. Z przełamywania zaś obrony w obecnym rozumieniu stopniowo będzie się rezygnować, przesuwając równocześnie punkt ciężkości na niszczenie zaczepnie działających środków i systemów przeciwpancernych nieprzyjaciela, na przełamywanie OPL, wzbranianie jej odtwarzania jako systemu.

Niszczenie i obezwładnianie systemu OPL nieprzyjaciela powinno obejmować uderzenia ogniowe, uderzenia radioelektroniczne, działania grup dywersyjnych, desantów taktycznych,oddziałów rajdowych oraz bezpośrednią osłonę i zabezpieczenie przelotu rzutu powietrznego. Dlatego też należy przyjmować,że działania mające na celu rozbicie systemu OPL przeciwnika należy planować jako oddzielny element operacji i z taką dokładnością, jak na przykład planowano i planuje się przełamanie obrony.

Powodzenie w działaniu rzutu powietrznego w poważnej mierze będzie uzależnione od skutecznego działania rzutu lądowego, jego gwałtownego i szybkiego włamywania się w ugrupowanie nieprzyjaciela.

Stąd też pomiędzy rzutem powietrznym a rzutem lądowym powinno istnieć "Sprzężenie zwrotne" polegające na bardzo ścisłym współdziałaniu. Z kolei obowiązuje zasada bardzo ścisłego współdziałania rzutu lądowego i rzutu powietrznego z lotnictwem oraz z siłami i środkami walki radioelektronicznej, a na kierunku nadmorskim - z marynarką wojenną.

Wyodrębnienie rzutu powietrznego stawia nowe wymagania dowodzeniu i operacyjnemu oraz bojowemu zabezpieczeniu działań, dotyczy to zwłaszcza rozpoznania i materiałowo-technicznego oraz medycznego zabezpieczenia.

Coraz bliższy staje się okres wprowadzania do uzbrojenia wojsk tak zwanej broni falowej[x/]. Jest to broń, która coraz bardziej będzie zacierać granice pomiędzy bronią masowego rażenia a bronią konwencjonalną. Broń ta w sposób zasadniczy może zmienić wizję przygotowywanych i prowadzonych operacji, a równocześnie będzie czynnikiem sprzyjającym, a nawet wymagającym prowadzenia operacji wszechogarniających. Broń falowa najprawdopodobniej wywoła zupełnie nowe zjawiska i może spowodować większe zmiany jakościowe w prowadzeniu operacji niż broń rakietowo-jądrowa. Już obecnie, eksperci z 14 najbardziej rozwiniętych technologicznie krajów obradujących w Genewie/1977r/ wysuwają sugestie, aby broń tę zaliczyć do broni masowego rażenia.

---

x/ wg dyskusji międzynarodowych ekspertów nad groźbą rozwijania nowych rodzajów i systemów broni masowej zagłady. Biuletyn Specjalny PAP nr 1363 z 11.08.1977 r.

Zakończenie

W podręczniku rozpatrzono podstawowe problemy i założenia przygotowania i prowadzenia pierwszej operacji zaczepnej armii ogólnowojskowej oraz przedstawiono specyfikę operacji zaczepnej armii pancernej, a także zasygnalizowano hipotetyczne kierunki zmian w prowadzeniu operacji zaczepnej armii w przyszłości. W treści podręcznika wykazano, że konkretny cel pierwszej operacji zaczepnej armii osiąga się wspólnym wysiłkiem związków taktycznych wszystkich rodzajów sił zbrojnych i wojsk wykonujących swoje zadania w strategicznej operacji na kontynentalnym TDW.

W realizacji celu operacji strategicznej główną rolę odegrają strategiczne wojska rakietowe, realizujące pierwsze i kolejne uderzenia jądrowe, w których będą uczestniczyć również wojska rakietowe frontu i armii oraz lotnictwo i marynarka wojenna.

W warunkach działań wojennych prowadzonych bez użycia broni jądrowej główna rola w rozgromieniu nieprzyjaciela i osiągnięciu celu wojny na kontynentalnym TDW przypadnie wojskom lądowym w ramach operacji zaczepnej frontów; w składzie jednego z nich armia będzie przygotowywać i prowadzić operację zaczepną /armijną/.

Studiując i rozpatrując wyjątkowo bogatą problematykę związaną z przygotowaniem i prowadzeniem współczesnej operacji zaczepnej należy widzieć ją przez pryzmat możliwości wywołania konfliktu zbrojnego, w tym i na ZTWD przez zaskoczenie zarówno z użyciem, jak i bez użycia broni jądrowej[x/]. Uwzględniać przy tym należy miejsce i rolę naszego kraju w ramach systemu obronnego państw wspólnoty socjalistycznej. Mimo bardzo korzystnego położenia operacyjno-strategicznego PRL, jej zagrożenie jest bardzo poważne i to dosłownie od pierwszych minut konfliktu zbrojnego. Zasięg i możliwości środków rozpoznania powietrznego i z przestrzeni kosmicznej

x/a/ Materiały z omówień ćwiczeń: "Lato-74," "Tarcza-76", "Lato-78".
b/ Aktualna sytuacja międzynarodowa i wypływające z niej zadania dla sił zbrojnych, Warszawa 1978 r.

oraz z morza, środków rakietowo-jądrowych rozmieszczonych na lądzie, a także lotnictwa i marynarki wojennej pozwalają przenieść działania wojenne na cały obszar naszego kraju. Dlatego też wojska armii, niezależnie od miejsca dyslokacji, już z chwilą rozpoczęcia działań wojennych mogą być skutecznie obezwładnione przez nieprzyjaciela, mimo iż będą setki kilometrów od niego oddalone i nie rozpoczęły jeszcze operacji zaczepnej. Wobec tego w przygotowaniu operacji zaczepnej należy uwzględniać okres ją poprzedzający, w którym należy uczynić wszystko, aby wojska armii osiągnęły rejon wyjściowy w pełnej gotowości i sprawności do rozpoczęcia i prowadzenia operacji. Studiując treść podręcznika należy również uwzględniać to, że żyjemy w okresie burzliwego rozwoju nauki i techniki, których osiągnięcia stale i wciąż zwiększają możliwości rozpoznania, celność i siłę ognia oraz możliwości uderzenia wojsk zarówno w lądowym, jak i powietrznym wymiarze. Powszechnie zaś wiadomo, że wprowadzenie w uzbrojenie wojsk nowych wzorów uzbrojenia lub broni wywoływać będzie mniejsze lub większe zmiany w taktyce i sztuce operacyjnej - niekiedy stopniowo, niekiedy dość gwałtownie. Stąd też zawarte w treści podręcznika założenia, zasady i ustalenia należy studiować przez pryzmat istniejącej techniki i sprzętu bojowego oraz możliwości rozwoju i wprowadzenia nowych wzorów w bliższej i dalszej przyszłości. Trzeba też umieć określać kiedy i jakie nowe osiągnięcia techniczne i możliwości ich wprowadzenia do wojsk własnych i nieprzyjaciela wpłyną na zmiany taktyczno-operacyjne, w tym i na przygotowanie oraz prowadzenie operacji zaczepnej armii.
Żywimy nadzieją, że w tym względzie pomocne okazać się mogą rozważania zawarte w ostatnim rozdziale podręcznika dotyczące hipotetycznych kierunków zmian w prowadzeniu operacji zaczepnej w przyszłości.

Wykonano w 100 egz.
Egz. nr 1-100 Bibl.Gł.OZS
Wyk.płk Nożko
Druk zespół maszynistek
Nr 0398/01764/WW

Załącznik nr 1

ВЫВОДЫ ИЗ ОЦЕНКИ СВОИХ ВОЙСК ДЛЯ ДОКЛАДА НАЧАЛЬНИКОМ ОПЕРАТИВНОГО ОТДЕЛА АРМИИ

(Вариант)

I. Для проведения операции армия имеет следующие средства усиления..... . Всего ..... оперативно-тактических....., тактических пусковых установок....., танков..... орудий.... и минометов..... .

На операцию выделяется ..... ядерных боеприпасов ..... полковых вылетов истребительной бомбардировочной авиации и....., и полковых вылетов БА.

К началу операции в армии имеется .... ядерных боеприпасов..... , из них опер.такт. ракет ....., тактических....., авиационных бомб....., специальных ракет..... .

Войска армии укомплектованы в ....% и находятся в готовности к выполнению боевых задач.

Боевой состав армии ..... и выделенные средства усилия обеспечивают создание группировки войск, способной перейти в наступление как с применением, так и без применения ядерного оружия.

2. Дислокация войск армий позволяет без проведения сложной перегруппировки иметь к началу операции в первом эшелоне ..... дивизий и во втором эшелоне ..... .

3. Переход войск в наступление наиболее целесообразно осуществить с исходных районов, которые необходимо выбрать и оборудовать в инженерном отношении на удалении ..... км.

Исходные районы могут быть подготовлены для .... дивизии I эшелона на рубеже ..... .

Районы постоянной дислокации удалены от государственной границы на ..... км.

На выдвижение, развертывание и занятие исходного положения для начала операции - соединениями и частями армии потребуется: днем - около ..... часов, ночью - до ..... . Выдивжение войск в исходные районы и к государственной границы может быть организованно по ..... маршрутам, что позволяет иметь на дивизию не менее ..... маршрутов ..... .

4. Для отражения внезапного вторжения противника, обеспечения выдвижения и развертывания войск, необходимо организовать прикрытие государственной границы. Позиции прикрытия целесообразно выбрать и оборудовать в ... км .... от ..... государственной границы. Для боевого обеспечения могут быть выделены ..... (какие силы от кого).

Выделенным для боевого обеспечения войскам и занятия своих участков потребуется днем около ..... часов, ночью .....часов.

5. Исходя из состава армии и возможной группировки противника, общее количественное и качественное соотношение в полосе армий и по направлениям может быть:

- по опер.такт. ПУ
- по такт. ПУ
- по дивизиям
- по танкам
- по арт. и мин.

Выводы из оценки количественного и качественного соотношения сил:

6. Местность в полосе армии до государственной границы имеет развитую сеть дорог: на ..... направлениях имеет лесной покров, что позволяет осуществить ..... маневр войсками и обеспечить их маскировку.

Однако, лесные массивы окажут влияние на организацию защиты от ОМП.

Естественными препятствиями при выдвижении войск являются реки: ..... их характер..... . Для обеспечения бесперепятственного движения войск следует заблаговременно построить ..... переправ и подготовить технику для подвоза ..... мостов.

По стороне противника местность в полосе наступления доступна для действий всех родов войск.

Наличие рек и каналов ..... может снизить темпы наступления и затруднить маневр войск. Необходимо предусмотреть маневр ..... для обеспечения форсирования р. ..... .

Использование местности для осуществления маневра ..... Возможность применения противником ядерно-минных заграждений в полосе предстоящего наступления ..... армия потребует выделения в соединениях первого эшелона специальных отрядов по их захвату и обезвреживанию.

7. а/ Боевой состав армии, выделенные средства усиления и наличие ... ядерных средств позволяет успешно выполнить поставленные задачи.

б/ Исходя из оценки обстановки главный удар целесообразно нанести / где, кем и в каком направлении/.

в/ Оперативное построение армии иметь .....

- первый эшелон .....
- второй эшелон .....
- РВ и А .....
- П В О .....
- резервы .....

г/ Основные вопросы взаимодействия и оперативного обеспечения подготовки и ведения наступательной операции армии .....

8. Предложения по составлению календарного плана подготовки наступательной операции.

Załącznik nr 2

РЕШЕНИЕ КОМАНДУЮЩЕГО АРМИИ НА НАСТУПАТЕЛЬНУЮ ОПЕРАЦИЮ

(Вариант)

I. Выводы с оценки противника.

В течении последних дней обстановка резко обострилась.
Противник выдвигает и развертывает в приграничных районах .....
соединения ..... /СГА или ЦГА/.
В полосе ..... армии возможны действия группировки .....
в составе ..... .
Главный удар противник может нанести ..... в направлении.
Другой удар ..... .
Группировка войск противника .....
Действия авиации .....
Действия РЭБ .....
Начало боевых действий противника .....

2. Замысел.

В случае внезапного перехода в наступление "ЗАПАДНЫХ", отразить их вторжение в приграничном сражении, нанести поражение ударным группировкам противника, не допуская его прорыва на ..... направлении. Создать условия для перехода в наступление основных сил фронта в напралении ..... .

Ударом /наступлением/ главных сил армии /состав/ из района ..... в напралении ..... разгромить /указать группировку противника/, с ходу форсировать ..... /прорвать оборону противника на участке ..... /и к исходу первого дня операции овладеть рубежом ..... .

С утра Д 2 вводом в сражение .... тд /мсд/ с рубежа № I ..... или с утра Д 3 с рубежа № 2 ..... развивать наступление главными силами армии в направлении ..... , частью сил на ..... завершить разгром /указать группировку противника/ и к концу /к началу, в половине дня/ операции овладеть рубежом ..... .

В дальнейшем, развивая наступление в общем направлении ..... разгромить ближайшие оперативные резервы противника, с ходу форсировать р. ..... и на ..... день операции овладеть рубежом ..... .

При ведении операции с применением ядерного оружия в первом ядерном ударе нанести ..... ядерных ударов, которыми уничтожить /перечислить объекты/, нанести поражение /указать группировку войск/.

При переходе в наступление, без применения ядерного оружия, подавление и уничтожение основных объектов противника и огневую поддержку войск осуществить ударами авиации и массированным огнем артиллерии. Оборону противника на передовом оборонительном рубеже прорвать на двух участках.

а) ..... б) ....., создавая плотность артиллерии на I км /указать количество орудий и минометов на каждом участке/. Для прорыва обороны ввести в сражение .... мсд с рубежа ..... в направлении ..... , с утра Д3 высадкой тактических десантов от ..... мсд и ..... тд, в составе усиленных мсб каждый и введением в сражение ..... тд завершить разгром оперативных резервов и развивать наступление в направлении ..... .

При выполнении ближайшей задачи применить ..... ракет в ядерном ....., специальном..... в обычном снаряжении.

С целью наращивания темпов наступления, воспрещения отхода противника и обеспечения форсирования р. ..... с ходу высадить дшбр в районе ..... с задачей /указать задачи/.

Для выполнения дальнейшей задачи запланировать ..... применение ракет в ядерном, ... ракет в специальном и ..... в обычном снаряжении.

В резерве иметь ..... ракет в ядерном, ... специальном и обычном снаряжении.

Направление главного удара ..... /указывается на глубину ближайшей задачи армии, а иногда и на всю глубину операции/.

Оперативное построение армии в ..... эшелона; в первом эшелоне ..... мсд, ... тд, во втором.....мсд(тд).

3. Задачи войск армии:

а/ ..... мсд(тд) с ..... /средства усиления/ наступать в направлении ..... .

В ближайшей задачи - во взаимодействии с ..... нанести поражение частям /указать группировку противника/ и овладеть рубежом ..... .

В последующей задачи / развивая наступление в направлении ....., с ходу форсировать р. ..... /прорвать оборону противника на участке ..... / и овладеть рубежом ..... .

С утра второго дня операции наступать в направлении ....

Дивизии выделяется ..... /количество и мощность/ ракет в ядерном ..... , ракет в специальном..... и ракет ..... в обычном снаряжении.

В первом ядерном ударе уничтожить ..... /объекты/ и нанести поражение ..... /объекты/.

В исходном районе быть в готовности прочной обороной полосы ..... отразить возможное наступление противника с направления ..... .

КП ..... .

Разграничительная линия слева ..... .

б) в) г) задачи остальным дивизиям первого эшелона излагаются применительно к пункту "а" .

д) ..... мсд (тд) второй эшелон армии - сосредоточиться в районе ..... и подготовить оборону на рубеже ..... .

В случае перехода противника в наступление подготовить контрудары с рубежей № I..... или № 2..... в направлении ..... с задачей, во взаимодействии с ..... разгромить вклинившегося противника и перейти в наступление. С началом наступательной операции в полосе ..... выдвигается ..... в готовности к вводу в сражение с рубежа ..... в направлении .....

При вводе в сражение дивизию усиливается ..... /силы средства/.

Дивизии выделяется ..... /количество и мощность/ ракет в ядерном ..... /количество/ специальном и обычном снаряжении.

КП дивизии: в исходном положении .....;
при вводе в сражение - районе ..... .

е) ..... арбр с ..... /средства усилия/ быть в готовности в первом ядерном ударе..... уничтожить /перечислить объекты/; ..... нанести поражение /указать группировки/.

Позиционные районы: основной ..... запасный ..... (ука-

зать дежурные средства и временный позиционный район).
КП ..... .

ж) Артиллерии быть в готовности:

- уничтожить тактические средства ядерного нападения и вести борьбу с артиллерией противника, сосредотачивая основные усилия на направлении главного удара армии;

- нанести поражение частям ..... мсд ..... тд противника и отразить их в случае вторжения противника в направлении .....;

- проведением ..... минутной огневой подготовки обеспечить прорыв первого оборонительного рубежа противника на участке ..... Плотность артиллерии не менее ..... орудий и минометов на I км участка прорыва.

- обеспечить ввод в сражение /когда/ мсд (тд) с рубежа..... ..... в направлении;

- вести борьбу с резервами противника..... ;

- быть в готовности к отражению контрудара противника из района ..... ;

- обеспечить форсирование войсками армии с ходу рек .... ;

ААГ - /состав/, командир группы ..... район огневых позиций: основной .....; запасной..... .

з) Войскам ПВО армии /состав/ во взаимодействии с ..... иад ..... ВА, ..., войсками ПВО фронта и соседних армий ..... корпусов ПВО прикрыть от ударов с воздуха главную группировку и основные объекты армии.

Воспретить ведение воздушной разведки и пролет воздушных десантов противника.

Основные усилия сил и средств ПВО сосредоточить на прикрытии ...../объектов/ в ....., а также при вводе в сражение и ведении боевых действий вторым эшелоном армии.

и) Авиация - /состав/.

При выполнении ближайшей задачи:

- вести разведку, уничтожать тактические средства ядерного нападения, резервы и пункты управления;

- поддерживать наступление .....мсд ..... тд, особенно при прорыве обороны противника;

- поддерживать ввод в сражение второго эшелона армии .....

В ходе выполнения дальнейшей задачи основные усилия авиации сосредоточить на уничтожении тактических средств ядерного нападения противника, подавлении его резервов и поддержке войск армии при форсировании реки ..... .

Лётный ресурс распределить:-на выполнение ближайшей задачи..... полковых вылетов..... овп;-дальнейшей задачи..... полковых вылетов ИБА, ... ядерные бомбы и ..... полковых вылетов ..... овп.

При внезапном переходе противника к наступлению, боевые действия армии будут поддерживаться авиацией ..... ВА по плану и за счет выделенного армии летного ресурса для авиационной поддержки в первый день операции.

к) Резервам армии:

- противотанковому резерву ..... /состав/ сосредоточиться в районе..... в готовности к отражению атак танков противника с огневых рубежей: № I ..... ;

№ 2 .....; № 3 .....;

В ходе операции продвигаться на направлении .....
в готовности к отражению ударов танков противника с направлений ..... ;

- ПОЗ № I ..... /состав/ сосредоточиться в районе.....
в готовности к установке заградительных рубежей .....

В ходе операции продвигаться совместно с ПТРез армии за ..... ;

- ПОЗ № 2 /задача ставится также как ПОЗ № I;

- инженерному резерву ..... /состав/ - сосредоточиться в районе ..... и быть в готовности к ..... и к обеспечению .....

л) Готовность войск армии к наступлению ..... /время/, переход в наступление - особым распоряжением.

м) Исходный район для наступления оборудовать в инженерном отношении к исходу ...../время/

4. КП армии к началу операции .....
Направление перемещения .....
З КП .....
ТПУ .....

5. В случае выхода из строя КП и ЗКП армии - управление войсками осуществлять с КП ..... мсд(тд).

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Ośrodka Zbiorów Specjalnych
442 26